

การใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยา

นางสาวภัคจิรา ธรรมมานุธรรม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2565

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE USE OF PALI-SANSKRIT LOANWORDS IN THAI GOSPEL IN AYUDHYA PERIOD

Miss Pakjira Thammanutham

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Thai

Department of Thai

FACULTY OF ARTS

Chulalongkorn university

Academic Year 2022

Copyright of Chulalongkorn university

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยา
โดย	น.ส.ภัคจิรา ธรรมมานุธรรม
สาขาวิชา	ภาษาไทย
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	อาจารย์ ดร.ไกล่รุ่ง อามระดิษ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	อาจารย์ ดร.อัสนี พูลรักษ์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร.ไกล่รุ่ง อามระดิษ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(อาจารย์ ดร.อัสนี พูลรักษ์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร.เทพี จรัสจรุงเกียรติ)

คำสำคัญ: คำยืมภาษาบาลีสันสกฤต, การแปลคัมภีร์ไบเบิล, พระวรสาร, สมัยอยุธยา

กัศจึรฉ รรรมมฉนุสรรม : การใ้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยา. (THE USE OF PALI-SANSKRIT LOANWORDS IN THAI GOSPEL IN AYUDHYA PERIOD) อ.ที่ปรีกษาหลั้ :
 อ. ดร.ไ้ล้รุ่ง อฉมระดิษ, อ.ที่ปรีกษาร่วม : อ. ดร.อัสนี พูลรั้กษั

วิถยานิพนธันี้ศึกษาการใ้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในการแปลพระวรสาร (Gospel) โดยพระสังฆราชหลุยส์ ลาโน (Mgr. Louis Laneau) ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วิธีการยืมคำ ความหมาย และหน้าที่ของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในการแปลพระวรสารสมัยอยุธยา และเปรียบเทียบคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตใน พระวรสารสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์

ผลการศึกษาพบว่า คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยามีวิธีการยืมคำ 3 วิธี ได้แก่ การยืมมาโดยตรง การยืมมาสร้างคำใหม่ และการนำคำยืมมาซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง คำที่เกิดจากวิธีการยืมเหล่านี้มีทั้งคำที่มีความหมาย ทั่วไ้และความหมายทางศาสนา จากการจำแนกด้วยความหมายและบริบทการใช้คำ คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ คำที่ใ้ทั่วไ้ คำที่ใ้เป็นราชาศัพท์ คำที่ใ้เป็นศัพท์วรรณคดี และคำที่ใ้ทางศาสนา เมื่อพิจารณาวิธีการยืมคำและ ความหมายและบริบทการใช้คำร่วมกัน พบว่า คำกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดและมีความโดดเด่นชัดเจน คือ คำที่ใ้เป็นศัพท์วรรณคดี ซึ่งเกิดจากการยืมมาสร้างคำใหม่และซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง

เมื่อพิจารณาหน้าที่ในการแปลพระวรสารสมัยอยุธยาพบว่า คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมีหน้าที่หลัก 2 ประการ ได้แก่ (1) หน้าที่สร้างความเข้าใจแนวคิดสำคัญต่างๆ ในคริสต์ศาสนา โดยพบว่าคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตช่วยสร้างความเข้าใจแนวคิดทาง คริสต์ศาสนาโดยเทียบเคียงกับศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และผ่านคำที่มีความหมายทั่วไ้ คำที่พบการใช้เป็นจำนวน มากคือคำว่า “พุทธ” ซึ่งปรากฏในคำสมาสหรือคำประสม สื่อความหมายถึงพระเจ้าและพระเยซู และ (2) หน้าที่สร้างลีลาแบบ วรรณคดีศึกษาร้อยแก้วของไทย โดยพบว่าการแปลพระวรสารของพระสังฆราชลาโนเป็นการทำให้พระวรสารเป็นวรรณคดีศึกษาร้อยแก้วทั้งในด้านการใ้คำศัพท์ทางพุทธศาสนาและลีลาภาษาดมอย่างวรรณคดีไทย โดยเฉพาะการใ้คำประดับโดยนำคำยืม ภาษาบาลีสันสกฤตมาเรียงซ้อนกัน

ในด้านการเปรียบเทียบคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ใ้ในการแปลคำศัพท์เฉพาะทางคริสต์ศาสนาในพระวรสาร สมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์พบว่า การแปลในสมัยต่อมาวิธีการแปล 3 วิธี ได้แก่ การแปลโดยใ้คำเดิมทั้งหมด การแปลโดย ใ้คำเดิมบางส่วน และการแปลโดยใ้คำใหม่ โดยทั่วไ้ การใ้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมีแนวโน้มลดลง โดยเฉพาะคำศัพท์ทาง พุทธศาสนาและคำที่สร้างลีลาแบบวรรณคดีศึกษาร้อยแก้ว คำที่ใ้ใ้ยู่ส่วนมากเป็นคำที่มีความหมายทั่วไ้และศัพท์บัญญัติ ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ใ้ในสมัยอยุธยากับคำแปลในสมัยหลัง รวมทั้ง ความสำคัญของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ใ้ในการแปลมาตั้งแต่สมัยอยุธยาโดยพระสังฆราชลาโนเป็นผู้ริเริ่ม โดยแนวทางการแปล นี้ยังคงสืบเนื่องมาในพระศาสนจักรคาทอลิกจนถึงปัจจุบัน

สาขาวิชา	ภาษาไทย	ลายมือชื่อนิสิดิ.....
ปีการศึกษา	2565	ลายมือชื้อ อ.ที่ปรีกษาหลั้.....
		ลายมือชื้อ อ.ที่ปรีกษาร่วม.....

6180153222 : MAJOR THAI

KEYWORDS: PALI-SANSKRIT LOANWORDS, BIBLE TRANSLATION, GOSPEL, AYUDHYA PERIOD

Pakjira Thammanutham : THE USE OF PALI-SANSKRIT LOANWORDS IN THAI GOSPEL IN AYUDHYA PERIOD. Advisor: KLAIRUNG AMRATISHA, Ph.D. Co-advisor: ASSANEE POOLRAK, Ph.D.

This thesis studies the use of Pali-Sanskrit loanwords in the Thai translation of the Gospels by Mgr. Louis Laneau during the reign of King Narai in the Ayudhya period. The objectives of the thesis include 1) to analyze the method of word borrowing as well as the meaning and the function of Pali-Sanskrit loanwords in the process of translation and 2) to compare Pali-Sanskrit loanwords in the Ayudhya version with those in other translated versions of Rattanakosin period.

It is found that three methods of Pali-Sanskrit borrowing are employed, namely the direct borrowing, the borrowing to form new words, and the borrowing to create lexical reduplication. Loanwords borrowed according to these three methods are words with both general and religious meanings. These loanwords can be categorized by its meaning and usage into 4 groups which are general, royal, literary, and religious usages, the largest and most outstanding group being the literary loanwords generated by the borrowing to form new words and the borrowing to create lexical reduplication.

It is also found that Pali-Sanskrit loanwords have two main functions in the translation of the Gospels. First, the loanwords help create an understanding of concepts in Christianity by comparing them to Buddhism and Hinduism through terms used in these two religions and through loanwords with general meaning. The most used borrowing is "Buddha" which is found in compounds referring to God and Jesus. Second, the Pali-Sanskrit loanwords help create literary style of writing similar to the style of Thai religious prose literature. In translating the Gospels, Mgr. Laneau adopted the use of Buddhist terms and Thai religious prose style, particularly the use of ornate words formed by lexical reduplication of Pali-Sanskrit loanwords.

The comparison of Pali-Sanskrit loanwords used to translate Christian terms in the Gospels of Ayudhya period and those used in the versions of Rattanakosin period shows that there are three ways of using Pali-Sanskrit loanwords in the Rattanakosin versions: adopting Pali-Sanskrit loanwords used by Mgr. Laneau, keeping some parts of Mgr. Laneau's loanwords, and using totally different Pali-Sanskrit loanwords. Generally, the use of borrowings, especially in Buddhist terms and ornate words to create literary style of Thai religious prose, has tended to decrease while the use of loanwords with general meaning and in Christian terminology has persisted. This finding indicates the relation of Pali-Sanskrit loanwords used in the Ayudhya period to the later translations. It also reflects the importance of Pali-Sanskrit loanwords used in the translation of the Gospels which was initiated by Mgr. Laneau since Ayudhya period and has continued in the Thai Catholic church until today.

Field of Study Thai

Academic Year 2022

Student's Signature.....

Advisor's Signature.....

Co-advisor's Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความเมตตาของอาจารย์ ดร.โกศลรุ่ง อามระดิช ที่กรุณาได้รับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ครูได้ให้ความรู้และคำแนะนำในทุกส่วนของการทำวิทยานิพนธ์อย่างละเอียด รวมทั้งครูยังได้กรุณาอ่านและตรวจแก้หลายครั้งเพื่อปรับปรุงให้วิทยานิพนธ์นี้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณครูเป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.อัสนี พูลรักษ์ ที่กรุณาได้รับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม และได้ให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งการตรวจแก้อย่างละเอียด โดยเฉพาะในด้านภาษาบาลีสันสกฤต

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพร พานโพธิ์ทอง ที่กรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้ให้คำแนะนำและความรู้ โดยเฉพาะในด้านคริสต์ศาสนา นอกจากนี้ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.เทพี จรัสจรัสเกียรติ ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้ให้คำแนะนำสำหรับการปรับแก้วิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพรนุช ตันศรีสุข อาจารย์ที่ปรึกษาระดับปริญญาบัณฑิต ที่ได้ให้ความรู้ ความห่วงใย และคำแนะนำมาตั้งแต่ผู้วิจัยเป็นนิสิตปริญญาตรี และได้แนะนำประเด็นการศึกษานี้แก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย และคณาจารย์สาขาวิชาภาษาเอเชียใต้ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้อันจำเป็นต่อการทำวิจัย และความรู้ในด้านต่างๆ รวมทั้งยังได้ให้ความเมตตาแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.สุภาพรรณ ณ บางช้าง (แม่ชีวิมุตติยา) ประธานหอพระไตรปิฎกนานาชาติ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้อนุเคราะห์ต้นฉบับหนังสือพระวรสารสมัยอยุธยา และได้เมตตาให้ความรู้และความช่วยเหลือต่อการศึกษาในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์พุดผิงค์ พุฒตาลศรี ผู้จัดการหอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ที่ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับพระวรสารภาษาไทย และได้อนุเคราะห์ต้นฉบับพระวรสารเหล่านี้แก่ผู้วิจัย

ขอขอบคุณเพื่อนๆ รวมทั้งเพื่อนพี่น้องสาขาวิชาภาษาไทย และสาขาวิชาภาษาเอเชียใต้ ที่คอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา ทำให้ผู้วิจัยผ่านการศึกษาในครั้งนี้ไปได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อและคุณแม่ ที่ได้สนับสนุนการศึกษาในครั้งนี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนภูมิ	ด
สารบัญแผนภาพ	ต
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	7
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	7
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
1.7 นิยามคำศัพท์.....	10
1.8 สัญลักษณ์ที่ใช้ในงานวิจัย.....	10
1.9 อักษรย่อที่ใช้ในงานวิจัย.....	11
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
2.1 ทฤษฎีการแปล.....	13
2.2 แนวคิดเรื่องการสัมผัสภาษาและการยืมภาษา.....	17
2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทย	19

3.1.2.2.3 คำที่มาจาก การประสมคำภาษาบาลีสันสกฤตกับคำภาษาตะวันตก	43
3.1.3 คำที่ยืมมาซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง	44
3.1.3.1 คำที่ยืมมาโดยตรงและซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง	44
3.1.3.1.1 คำที่ยืมเป็นศัพท์และซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง	44
3.1.3.1.1.1 คำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต	44
3.1.3.1.1.2 คำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำไทย	45
3.1.3.1.1.3 คำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต และคำไทย	47
3.1.3.1.2 คำที่ยืมเป็นบทและซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง	48
3.1.3.1.2.1 คำที่ยืมเป็นบทซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต	48
3.1.3.1.2.2 คำที่ยืมเป็นบทซ้อนกับคำไทย	48
3.1.3.1.2.3 คำที่ยืมเป็นบทซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต และคำไทย	49
3.1.3.2 คำที่ยืมมาสร้างคำใหม่และซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง	50
3.1.3.2.1 คำที่ยืมมาสร้างคำใหม่ที่ลงท้ายด้วย “การ” หรือ “กร/กรณ”	50
3.1.3.2.1.1 คำที่สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นคำนาม	50
3.1.3.2.1.2 คำที่สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นคำกริยา	52
3.1.3.2.1.3 คำที่สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นคำวิเศษณ์	55
3.1.3.2.1.4 คำที่สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นอพยยศัพท์	55
3.1.3.2.2 คำที่ยืมมาสร้างคำใหม่อื่นๆ	56
3.1.3.2.2.1 คำที่ยืมมาสร้างคำใหม่ที่มีใช้ในภาษาไทยแต่เดิม อยู่แล้ว	56
3.1.3.2.2.2 คำที่ยืมมาสร้างคำใหม่ที่น่าสนใจในพระวรสารสมัย อยุธยาโดยเฉพาะ	57
3.2 ความหมายและบริบทการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยา	59

3.2.1 คำที่ใช้ทั่วไป	59
3.2.1.1 คำที่ยืมมาโดยที่ไม่เคยมีความหมายในภาษาไทยมาก่อน.....	59
3.2.1.2 คำที่ยืมมาโดยที่มีความหมายในภาษาไทยอยู่แล้ว.....	60
3.2.2 คำที่ใช้เป็นราชาศัพท์.....	61
3.2.2.1 คำที่ยืมมาเป็นคำนามราชาศัพท์.....	62
3.2.2.2 คำที่ยืมมาเป็นคำกริยาราชศัพท์	62
3.2.3 คำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดี.....	63
3.2.3.1 คำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดีที่มีอยู่แล้วในภาษาไทย	64
3.2.3.2 คำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดีที่ยืมหรือสร้างขึ้นใหม่.....	65
3.2.4 คำที่ใช้ทางศาสนา	66
3.2.4.1 คำที่ไม่ได้ใช้ในความหมายเฉพาะทางคริสต์ศาสนา	66
3.2.4.2 คำที่ใช้ในความหมายเฉพาะทางคริสต์ศาสนา	68
บทที่ 4 หน้าที่ของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยา	72
4.1 คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมีหน้าที่สร้างความเข้าใจแนวคิดสำคัญต่างๆ ในคริสต์ศาสนา.....	72
4.1.1 การใช้คำที่มีความหมายเฉพาะทางพุทธศาสนาเพื่อสร้างความเข้าใจแนวคิดทาง คริสต์ศาสนา.....	73
4.1.1.1 การใช้คำที่มีความหมายถึงพระพุทธรเจ้า.....	73
4.1.1.1.1 การใช้คำว่า พุทธ.....	73
4.1.1.1.2 การใช้คำว่า มหาการุณนิโก.....	80
4.1.1.2 การใช้คำที่มีความหมายถึงพระธรรมคำสอนของพระพุทธรเจ้า	81
4.1.1.3 การใช้คำที่มีความหมายถึงนักบวชในพุทธศาสนา.....	81
4.1.1.4 การใช้คำที่มีความหมายถึงข้อบ่งคับในพุทธศาสนา.....	83
4.1.1.5 การใช้คำที่มีความหมายถึงความดีในพุทธศาสนา.....	83
4.1.1.5.1 การใช้คำว่า กุศล.....	83
4.1.1.5.2 การใช้คำว่า บุญ	85

4.1.1.5.3 การใช้คำว่า อานิสงส์.....	85
4.1.1.6 การใช้คำที่มีความหมายถึงความชั่วในพุทธศาสนา.....	85
4.1.1.6.1 การใช้คำว่า บาป.....	85
4.1.1.6.2 การใช้คำว่า มิจฉาทิฐี.....	86
4.1.1.7 การใช้คำที่มีความหมายถึงนรก.....	86
4.1.1.8 การใช้คำที่มีความหมายถึงสวรรค์.....	87
4.1.1.9 การใช้คำที่มีความหมายถึงนิพพาน.....	87
4.1.1.9.1 การใช้คำว่า อมตะ.....	88
4.1.1.9.2 การใช้คำว่า บรมสุข.....	88
4.1.1.10 การใช้คำที่มีความหมายถึงอัครรรย์.....	88
4.1.1.11 การใช้คำที่มีความหมายถึงศาสนสถานในพุทธศาสนา.....	89
4.1.1.12 การใช้คำที่มีความหมายถึงเทวดาในพุทธศาสนา.....	90
4.1.1.13 การใช้คำที่มีความหมายถึงการทำนายในพุทธศาสนา.....	90
4.1.2 การใช้คำที่ไม่ได้มีความหมายเฉพาะทางพุทธศาสนาเพื่อสร้างความเข้าใจแนวคิด ทางคริสต์ศาสนา.....	91
4.1.2.1 การใช้คำที่มีความหมายถึงความยิ่งใหญ่.....	91
4.1.2.2 การใช้คำที่มีความหมายถึงความรู้เรื่อง.....	92
4.1.2.3 การใช้คำที่มีความหมายถึงพลังอำนาจ.....	93
4.1.2.4 การใช้คำที่มีความหมายถึงเกียรติ.....	94
4.1.2.5 การใช้คำที่มีความหมายถึงความสูงส่ง.....	94
4.1.2.6 การใช้คำที่มีความหมายถึงความจริง.....	95
4.1.2.7 การใช้คำที่มีความหมายถึงความประพฤติที่ดี.....	95
4.1.2.8 การใช้คำที่มีความหมายถึงความรู้.....	96
4.1.2.9 การใช้คำที่มีความหมายถึงการปรากฏชัด.....	96
4.1.2.10 การใช้คำที่มีความหมายถึงจิตใจ.....	97

4.1.2.11	การใช้คำที่มีความหมายถึงขนบธรรมเนียม.....	98
4.1.2.12	การใช้คำที่มีความหมายถึงสัญญา.....	98
4.1.2.13	การใช้คำที่มีความหมายถึงคำสั่งสอน.....	98
4.1.2.14	การใช้คำที่มีความหมายถึงนาย.....	99
4.1.2.15	การใช้คำที่มีความหมายถึงชนชั้นปกครอง.....	99
4.1.2.16	การใช้คำที่มีความหมายถึงศาสนสถาน.....	100
4.1.2.17	การใช้คำที่มีความหมายถึงการอภิเษก.....	100
4.1.2.18	การใช้คำที่มีความหมายถึงการพิพากษา.....	101
4.1.2.19	การใช้คำที่มีความหมายถึงอาหาร.....	101
4.2	คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมีหน้าที่สร้างลีลาแบบวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย.....	103
4.2.1	ลีลาภาษาวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วที่ปรากฏในพระวรสารสมัยอยุธยา.....	103
4.2.1.1	การใช้ศัพท์บาลีสันสกฤต.....	104
4.2.1.2	การใช้คำประดับ.....	105
4.2.1.3	การใช้คำซ้ำๆ แจกแจงเนื้อความ.....	106
4.2.1.4	การใช้คำอย่างมีสัมผัสคล้องจอง.....	107
4.2.1.5	การใช้ประโยคขนาดยาว.....	108
4.2.1.6	การใช้สำนวนแปลบาลี.....	113
4.2.1.7	การใช้อธิบายโวหารด้วยวิธีต่างๆ.....	115
4.2.2	การเปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้ว ของไทย.....	117
บทที่ 5	การเปรียบเทียบการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยากับพระวรสาร สมัยรัตนโกสินทร์.....	134
5.1	พระวรสารสมัยรัตนโกสินทร์ที่นำมาศึกษาเปรียบเทียบ.....	134
5.1.1	พระนิทานแห่งพระมหาเยซูคริสต์.....	134
5.1.2	พระวรสารทั้งสี่.....	135

5.1.3 รวมสายตาสู่พระวรสารทั้งสี่.....	135
5.1.4 พระคัมภีร์คาทอลิกภาคพันธสัญญาใหม่.....	135
5.2 การเปรียบเทียบคำแปลศัพท์เฉพาะทางคริสต์ศาสนาในสมัยต่างๆ.....	136
5.2.1 การแปลโดยใช้คำเดิมทั้งหมด.....	137
5.2.2 การแปลโดยใช้คำเดิมบางส่วน	139
5.2.3 การแปลโดยใช้คำใหม่	142
บทที่ 6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	147
6.1 สรุปผลการวิจัย.....	147
6.2 อภิปรายผลการวิจัย	149
6.3 ข้อเสนอแนะ	153
รายการอ้างอิง.....	154
ภาคผนวก	164
ภาคผนวก ก	165
ภาคผนวก ข	244
ภาคผนวก ค	254
ภาคผนวก ง.....	256
ภาคผนวก จ	258
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	259

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1.1	เปรียบเทียบคำศัพท์ทางศาสนาที่ใช้ในพระวรสารนักบุญลูกา (1:30-33) 3 สมัย.....	6
ตารางที่ 3.1	แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต.....	35
ตารางที่ 3.2	แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤต.....	35
ตารางที่ 3.3	แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นศัพท์ที่มาจากภาษาบาลี.....	36
ตารางที่ 3.4	แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นบทที่มีใช้ในภาษาไทยแต่เดิมอยู่แล้ว.....	37
ตารางที่ 3.5	แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นบทที่นำมาใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยาโดยเฉพาะ.....	37
ตารางที่ 3.6	แสดงตัวอย่างคำที่มาจากกรสมาศคำภาษาบาลีสันสกฤต.....	39
ตารางที่ 3.7	แสดงตัวอย่างคำที่มาจากกรสมาศคำภาษาสันสกฤต.....	39
ตารางที่ 3.8	แสดงตัวอย่างคำที่มาจากกรสมาศคำภาษาบาลี.....	40
ตารางที่ 3.9	แสดงตัวอย่างคำที่มาจากกรสมาศคำภาษาบาลีและสันสกฤต.....	41
ตารางที่ 3.10	แสดงตัวอย่างคำที่มาจากกรสมาศคำภาษาบาลีสันสกฤตกับคำภาษาบาลีสันสกฤต.....	42
ตารางที่ 3.11	แสดงตัวอย่างคำที่มาจากกรสมาศคำภาษาบาลีสันสกฤตกับคำไทยหรือคำเขมร ...	42
ตารางที่ 3.12	แสดงตัวอย่างคำที่มาจากกรสมาศคำภาษาบาลีสันสกฤตกับคำภาษาตะวันตก.....	43
ตารางที่ 3.13	แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต.....	44
ตารางที่ 3.14	แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำไทย.....	45
ตารางที่ 3.15	แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นศัพท์ที่มีการแผลงเสียงท้ายคำ.....	46
ตารางที่ 3.16	แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตและคำไทย.....	47
ตารางที่ 3.17	แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นบทซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต.....	48
ตารางที่ 3.18	แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นบทซ้อนกับคำไทย.....	49
ตารางที่ 3.19	แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นบทซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตและคำไทย.....	49
ตารางที่ 3.20	แสดงตัวอย่างคำที่สร้างจากคำศัพท์ดั้งเดิมที่เป็นคำนาม.....	51

ตารางที่ 3.21 แสดงตัวอย่างคำที่สร้างจากคำศัพท์ดั้งเดิมที่เป็นธาตุ.....	52
ตารางที่ 3.22 แสดงตัวอย่างคำที่สร้างจากคำศัพท์ดั้งเดิมที่เป็นกริยาอาขยาด	53
ตารางที่ 3.23 แสดงตัวอย่างคำที่สร้างจากคำศัพท์ดั้งเดิมที่เป็นกริยาภิกตัก.....	53
ตารางที่ 3.24 แสดงตัวอย่างคำที่สร้างจากคำศัพท์ดั้งเดิมที่เป็นคำกริยา	54
ตารางที่ 3.25 แสดงตัวอย่างคำที่สร้างจากคำศัพท์ดั้งเดิมที่เป็นคำวิเศษณ์	55
ตารางที่ 3.26 แสดงตัวอย่างคำที่สร้างจากคำศัพท์ดั้งเดิมที่เป็นอพยยศัพท์.....	55
ตารางที่ 3.27 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมมาสร้างคำใหม่ที่มีใช้ในภาษาไทยแต่เดิมอยู่แล้ว	57
ตารางที่ 3.28 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมมาสร้างคำใหม่ที่นำมาใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยาโดยเฉพาะ...	57
ตารางที่ 3.29 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมมาโดยที่ไม่เคยมีความหมายในภาษาไทยมาก่อน	60
ตารางที่ 3.30 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมมาโดยที่มีความหมายในภาษาไทยอยู่แล้ว.....	61
ตารางที่ 3.31 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมมาเป็นคำนามราชาศัพท์.....	62
ตารางที่ 3.32 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมมาเป็นคำกริยาราชศัพท์	63
ตารางที่ 3.33 แสดงตัวอย่างคำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดีที่มีอยู่แล้วในภาษาไทย.....	64
ตารางที่ 3.34 แสดงตัวอย่างคำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดีที่ยืมหรือสร้างขึ้นใหม่.....	65
ตารางที่ 3.35 แสดงตัวอย่างคำที่ไม่ได้ใช้ในความหมายเฉพาะทางคริสต์ศาสนา	66
ตารางที่ 3.36 แสดงตัวอย่างคำที่ใช้ในความหมายเฉพาะทางคริสต์ศาสนา	68
ตารางที่ 4.1 แสดงลักษณะของทำนองเขียนแบบใช้ภาษาสูงและทำนองเขียนแบบเทศน์	104
ตารางที่ 4.2 แสดงตัวอย่างสำนวนแปลบาลีสันสกฤตที่พบในพระวรสารสมัยอยุธยา	114
ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย	
ตัวอย่างที่ 1	118
ตารางที่ 4.4 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย	
ตัวอย่างที่ 2	119
ตารางที่ 4.5 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย	
ตัวอย่างที่ 3	120
ตารางที่ 4.6 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย	
ตัวอย่างที่ 4	122

ตารางที่ 4.7 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย	
ตัวอย่างที่ 5	124
ตารางที่ 4.8 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย	
ตัวอย่างที่ 6	126
ตารางที่ 4.9 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย	
ตัวอย่างที่ 7	128
ตารางที่ 4.10 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย	
ตัวอย่างที่ 8	129
ตารางที่ 4.11 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย	
ตัวอย่างที่ 9	130
ตารางที่ 4.12 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย	
ตัวอย่างที่ 10	130
ตารางที่ 4.13 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย	
ตัวอย่างที่ 11	131
ตารางที่ 4.14 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย	
ตัวอย่างที่ 12	132
ตารางที่ 5.1 แสดงตัวอย่างการเปรียบเทียบคำแปลศัพท์เฉพาะทางคริสต์ศาสนาในสมัยต่างๆ	136
ตารางที่ 5.2 แสดงตัวอย่างการแปลโดยใช้คำเดิมทั้งหมด	137
ตารางที่ 5.3 แสดงตัวอย่างการแปลโดยใช้คำเดิมบางส่วน	139
ตารางที่ 5.4 แสดงตัวอย่างการแปลโดยใช้คำใหม่	142

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

แผนภูมิที่ 3.1 แสดงจำนวนคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่มาจากการยืมด้วยวิธีต่างๆ.....	58
แผนภูมิที่ 3.2 แสดงจำนวนคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตจากการวิเคราะห์วิธีการยืมคำและความหมาย และบริบทการใช้คำ.....	71

สารบัญแผนภาพ

หน้า

แผนภาพที่ 2.1 แผนภาพรูปตัว V แสดงวิธีการแปลโดยนิวมาร์ก	15
--	----

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระวรสาร¹ (Gospel) คือหนังสือที่บันทึกชีวประวัติของพระเยซูผู้เป็นศาสดาของศาสนาคริสต์ จัดอยู่ในหมวดแรกของคัมภีร์ไบเบิลภาคพันธสัญญาใหม่ (New Testament) มีทั้งหมด 4 เล่มเรียกตามชื่อผู้นิพนธ์ ได้แก่ พระวรสารนักบุญมัทธิว (Gospel of Matthew) พระวรสารนักบุญมาระโก (Gospel of Mark) พระวรสารนักบุญลูกา (Gospel of Luke) และพระวรสารนักบุญยอห์น (Gospel of John) พระวรสารมีความสำคัญในฐานะที่เป็นหนังสือบันทึกคำสอนและเรื่องราวของพระเยซูตั้งแต่การประสูติ การเทศนา การตรึงกางเขน และการกลับคืนพระชนมชีพ ในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาไปสู่ดินแดนต่างๆ จึงได้มีการแปลพระวรสารเพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการสอนศาสนา

คริสต์ศาสนาเริ่มเข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทยในสมัยอยุธยา พร้อมกับชาวตะวันตกชาติแรกคือโปรตุเกส นักบวชคณะแรกที่เข้ามาในกรุงศรีอยุธยาคือคณะโดมินิกัน (Dominicans) เมื่อพ.ศ. 2098 จากนั้นตามมาด้วยคณะฟรันซิสกัน (Franciscans) เมื่อพ.ศ. 2125 และคณะเยสุอิต (Jesuits) เมื่อพ.ศ. 2150 ต่อมาคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีส (Missions Étrangères de Paris) ได้เดินทางมาถึงเมื่อพ.ศ. 2205 (สุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์, 2562ก: 24-29) ตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มิชชันนารีคณะมิสซังต่างประเทศแห่งกรุงปารีสได้แต่งและแปลหนังสือไว้หลายเล่ม รายงานที่ส่งไปยังสมณกระทรวงเผยแผ่พร่ความเชื่อ (Propaganda Fide) เมื่อพ.ศ. 2230 ระบุไว้ว่ามีจำนวนถึง 26 เล่ม (โกสเด, 2562: 207) หนึ่งในนั้นคือหนังสือพระวรสาร ซึ่งได้กล่าวถึงด้วยภาษาละตินว่า “*Historia D. N. Jesu Christi ex Evangeliiis desumpta, quatuordecim volumina lingua siamensi, sed paulo altiori stylo, idest vocibus bali intermixta.*” (History of Our Lord Jesus Christ, taken from the Gospels, 14 volumes in the Siamese language, but in a little more elevated style, that is, with Pali terms included.) (Wirth, 2002: 74)

¹ พระวรสาร แปลมาจากคำภาษาละตินว่า *evangelium* ซึ่งแปลโดยการทับศัพท์มาจากคำภาษากรีกว่า *euaggelion* แปลว่า ข่าวดี ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า *gospel* ซึ่งแปลว่า ข่าวดี เช่นกัน ข่าวดีในที่นี้หมายถึงความรอดพ้นที่เกิดจากการที่พระเยซูได้สละพระชนมชีพเพื่อไถ่บาปให้กับมนุษย์ ต่อมาได้ใช้ในความหมายถึงข้อความที่ใช้ประกาศถึงความรอดพ้นหรือคำสอนของพระเยซู และในคริสต์ศตวรรษที่ 2 ได้ใช้ในความหมายถึงหนังสือที่บันทึกคำสอนและเรื่องราวของพระเยซู (Jones, 2005: 3640-3642)

แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “ประวัติพระเยซูคริสต์ พระเจ้าของเรา นำมาจากพระวรสาร(ทั้งสี่) 14 เล่ม ภาษาสยาม ลีลาภาษาสูงขึ้นเล็กน้อยจากการใช้คำศัพท์ภาษาบาลี”

พระวรสารฉบับนี้แปลขึ้นเมื่อพ.ศ. 2227-2228 (ค.ศ. 1684-1685) โดยพระคุณเจ้าหลุยส์ ลาโน (Mgr. Louis Laneau) บาทหลวงชาวฝรั่งเศส ซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นสังฆราชเกียรตินามแห่ง เมเตลโลโปลิส (Titular Bishop of Metellopolis) และประมุขมิสซังสยาม² (Apostolic Vicar of Siam) คนแรกเมื่อพ.ศ. 2217 (โกสเต, 2562: 124) พระสังฆราชลาโนให้ความสำคัญกับการศึกษา ภาษาและวัฒนธรรมของประเทศที่ท่านประจำอยู่อย่างยิ่ง เห็นได้จากการที่ท่านได้เรียนภาษาไทยและ ภาษาบาลี รวมถึงพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี โดยพำนักอยู่ที่วัดพุทธเป็นเวลาหลายปี จนกระทั่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญ สามารถแต่งหนังสือและพจนานุกรมได้ รวมทั้งสามารถเทศน์สอน เป็นภาษาไทย และสนทนากับสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้โดยไม่มีล่ามเป็นเวลาถึงหนึ่งชั่วโมงกว่า (ซีโมนา สมศรี บุญอรุณรักษา, 2561: 260-263)

ต้นฉบับพระวรสารนี้เป็นสมุดไทย 2 เล่ม ซึ่งรวมรวบมาจาก 14 เล่ม (Wirth, 2002: 76) มี ทั้งหมด 532 หน้า เล่มแรกประกอบด้วยเนื้อหาตั้งแต่หน้า 1-356 และเล่มที่สองประกอบด้วยเนื้อหา ตั้งแต่หน้า 357-532 ในสมุดไทยเล่มแรกมีกระดาษแผ่นหนึ่งสอดไว้อยู่ เป็นตอนเริ่มเรื่องพระวรสาร เขียนเป็นภาษาไทยอักษรโรมันด้วยลายมือของพระสังฆราชลาโน (Institut de recherche France-Asie, 2021) ในสมุดไทยเล่มที่สองก่อนเริ่มเรื่องมีกระดาษแทรกอยู่ เขียนว่า “พระพุทฺธเยสุ สมุท 2” (พระพุทฺธเยสุ³ สมุท 2) ต้นฉบับสมุดไทยนี้เก็บรักษาไว้ที่หอจดหมายเหตุคณะมิสซังต่างประเทศแห่ง กรุงปารีส⁴ ประเทศฝรั่งเศส ในแฟ้มหมายเลข 1073-1074 (ซีโมนา สมศรี บุญอรุณรักษา, 2561: 290) ในที่นี้จะขอเรียกพระวรสารฉบับนี้ว่า พระวรสารสมัยอยุธยา

ลักษณะเนื้อหาของพระวรสารสมัยอยุธยาเป็นการนำพระวรสารทั้งสี่เล่มมาเล่าเป็นเรื่อง เดียวกันโดยเรียงตามลำดับเวลา การเรียบเรียงพระวรสารในลักษณะนี้จัดเป็นประเภทงานเขียนที่ เรียกว่า gospel harmony ซึ่งถือได้ว่ามีต้นกำเนิดจากหนังสือชื่อ Diatessaron ของ Tatian ชาวซีเรีย เขียนขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 2 หนังสือเล่มนี้เป็นพื้นฐานของ gospel harmony ภาษา ละตินจนถึงยุคกลาง ต่อมาเมื่อเกิดแนวคิดมนุษยนิยม (humanism) และการปฏิรูปศาสนา

² มิสซัง (mission) คือขอบเขตการปกครองของผู้แทนสมเด็จพระสันตะปาปา (Apostolic Vicar) ผู้แทนนี้จะได้เป็น สังฆราชเกียรตินาม (Titular Bishop) ซึ่งหมายถึงสังฆราชที่ไม่ได้ประจำตามเมืองที่ระบุไว้ในตำแหน่ง มิสซังสยาม (Apostolic Vicariate of Siam) จัดตั้งขึ้นเมื่อพ.ศ. 2212 (สุรัชย์ ชุมศรีพันธุ์, 2562: 87-92)

³ สันนิษฐานว่าพระสังฆราชลาโนตั้งชื่อหนังสือเล่มนี้เป็นภาษาไทยว่า *พระพุทฺธเยสุ* ซึ่งเป็นคำเรียกพระเยซูที่ปรากฏใน พระวรสาร

⁴ ปัจจุบันคือ Institut de recherche France-Asie (France – Asia Research Institute)

(Reformation) ทำให้เกิดการเขียนในรูปแบบใหม่ โดยพบว่า gospel harmony ที่ต่างกันกว่า 40 เล่มเขียนขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 16 (Hartmann, 2010: 1791-1792) พระวรสารสมัยอยุธยาซึ่งได้เรียบเรียงขึ้นในเวลาใกล้เคียงกันนี้ก็มีความแตกต่างจากฉบับอื่นโดยเห็นได้จากการเรียงลำดับเรื่องราว และการเพิ่มข้อความจากกิจการอัครสาวก (Acts of the Apostles) รวมถึงเรื่องปฏิปักษ์พระคริสต์ (antichrist) และการสิ้นโลกในตอนท้าย

โครงสร้างของพระวรสารสมัยอยุธยาสามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) ส่วนต้น เป็นการอัครภทโดยเริ่มจากข้อความในพระวรสารนักบุญยอห์น บทที่ 1 ข้อ 1-14⁵ และการกล่าวเริ่มเรื่อง เขียนเป็นภาษาบาลี (2) ส่วนเนื้อหา เริ่มต้นด้วยตอนแจ้งข่าวการเกิดของยอห์นผู้ทำพิธีล้าง (John the Baptist) จากพระวรสารนักบุญลูกา บทที่ 1 ข้อ 5 และสรุปจบด้วยข้อความในพระวรสารนักบุญยอห์น บทที่ 21 ข้อ 25 และบทที่ 20 ข้อ 31 เนื้อหาทั้งหมดเขียนเป็นภาษาไทย⁶ ยกเว้นส่วนที่เป็นบทข้าแต่พระบิดา (Pater Noster) เขียนเป็นภาษาบาลี และ (3) ส่วนท้าย เป็นการสรรเสริญและกล่าวถึงอันสงส์ของความศรัทธาในพระเยซู เขียนเป็นภาษาบาลี และการกล่าวจบ เขียนเป็นภาษาบาลีและภาษาไทย

จากเนื้อหาในส่วนต่างๆ นี้จะเห็นได้ว่าการใช้ภาษาบาลีร่วมกับภาษาไทย นอกจากการใช้ภาษาบาลีในส่วนต้น ส่วนท้าย และส่วนที่เป็นบทสวดแล้ว ยังพบว่ามีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตจำนวนมากตลอดเรื่อง อันถือได้ว่าเป็นลักษณะเด่นในด้านภาษาของพระวรสารฉบับนี้ ภาษาบาลีสันสกฤตเป็นภาษาที่ใช้ในศาสนา วิชาการ และวรรณคดี ในการแปลพระวรสารพระสังฆราชลาโนได้เลือกใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤต โดยเฉพาะบางคำเป็นคำศัพท์ทางพุทธศาสนา การใช้คำในลักษณะนี้ถือได้ว่าเป็นการดัดแปลงตัวบทให้มีลักษณะภาษาที่ใกล้เคียงกับลักษณะภาษาที่ใช้ในพุทธศาสนา เพื่อให้ชาวไทยเข้าใจและเข้าถึงคริสต์ศาสนาซึ่งเป็นสิ่งที่แปลกใหม่ได้ง่ายขึ้นผ่านคำศัพท์ที่คุ้นเคย นอกจากนี้พระสังฆราชลาโนยังใช้คำยืมภาษาบาลีในการยกระดับภาษาให้สูงขึ้นตามที่ได้กล่าวถึงในรายงานที่ส่งไปยังสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ ตัวอย่างการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารมีดังต่อไปนี้

⁵ การเริ่มต้นด้วยพระวรสารนักบุญยอห์นมีลักษณะที่เหมือนกับใน Diatessaron ซึ่งเริ่มต้นด้วยพระวรสารนักบุญยอห์น บทที่ 1 ข้อ 1-5 และการเริ่มต้นด้วยข้อ 1-14 มีลักษณะที่เหมือนกับใน gospel harmony ร่วมสมัย เช่น “Concordia evangelica” (1529) โดย Cornelius Jansen “Historia ac harmonia evangelica” (1571) โดย Jean Du Buisson “Historia et concordia evangelica” (1653) โดย Antoine Arnauld ซึ่งเริ่มต้นด้วยพระวรสารนักบุญลูกา บทที่ 1 ข้อ 1-4 และตามมาด้วยพระวรสารนักบุญยอห์น บทที่ 1 ข้อ 1-14

⁶ ในส่วนเนื้อหายังปรากฏการใช้คำภาษาบาลี 2 คำ เป็นคำร้องเรียกหรืออาลปะนะ คือ คำว่า “ภวนตา” พบในบทเทศน์บนภูเขาเรื่องความสุขแท้จริง ตอนเริ่มต้น หน้า 108 และคำว่า “โฆนโต” พบในตอนท้าย หน้า 110

“แลมหายังยอจนาการกล่าวว่ นางมเรียอย่าได้มีจิตภิตนาการสะดุ้งตระหนกตกใจ
กลัว แลนางมีพระพุทธิกุศลเป็นพุทธิชาวีกรอยู่ต่อหน้าพระมหาเดวที่ลันที่พัน แลพระองค์
บุตรจะลงมาเอาปฏิสนธิในมาตุโครธรแห่งนางแลพระองค์เจ้าเมื่อจะประสูติออกมานั้นก็ให้
พระนามเรียกชื่อว่าเยสุ แลพระมหาเดวจะให้พระองค์ขึ้นเสวยราชสมบัติแทนพระยาดาวิดให้
ครอบครองพลยุเดวทั้งปวง แลพระองค์นี้จะประกอบด้วยพระบะเดชะเป็นอธิบตีกรบวร
ยิ่งยวดล้ำเลิศประเสริฐไปตราบเท่าชั่วอดล⁷” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 7)

ตัวอย่างนี้ตรงกับข้อความในพระวรสารนักบุญลูกา บทที่ 1 ข้อ 30-33 เป็นเรื่องราวตอนที่
ทูตสวรรค์กาเบรียล (Gabriel) แจ้งข่าวการประสูติของพระเยซูแก่พระนางมารีย์ จากตัวอย่างนี้พบว่า
คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมีลักษณะที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาวิเคราะห์ ประการแรกคือ การใช้
คำศัพท์ทางพุทธศาสนาในความหมายทางคริสต์ศาสนา พบว่ามีการใช้คำว่า “พุทธิ” เพื่อสื่อถึงพระเจ้า
ในคำว่า “พุทธิกุศล” (พุทธิ (พุทธิ ป.ส.⁸) + กุศล (กุศล ส. / กุศล ป.)) ซึ่งหมายถึงพระพรชทาน
(grace) อันเป็นความเมตตาของพระเจ้าที่มอบให้แก่มนุษย์ และ “พุทธิชาวีกร” (พุทธิ (พุทธิ ป.ส.) +
ชาวี (เสวี⁹ ป.ส.) + กร (กร ป.ส.)) ซึ่งแปลว่าผู้อยู่ต่อหน้าพระเจ้า ทั้งสองคำนี้เกิดจากการนำคำยืม
ภาษาบาลีสันสกฤตมาสร้างคำใหม่ด้วยการสมาส คำว่า “พุทธิ” มาจากภาษาบาลีสันสกฤต หมายถึง
พระพุทธิเจ้า การนำคำนี้มาใช้ในคำสมาสเพื่อสื่อถึงพระเจ้าเป็นการอธิบายถึงผู้ที่ชาวไทยไม่รู้จักด้วย
ผู้ที่เป็นที่รู้จัก กล่าวคือ เป็นการนำคำเรียกผู้สูงสุดในพุทธศาสนามาใช้เรียกผู้สูงสุดในคริสต์ศาสนา
เพื่อให้ชาวไทยเข้าใจว่าพระเจ้าเป็นผู้สูงสุดในศาสนาเช่นกัน

ประการที่สองคือ การนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาประสมกับคำยืมภาษาตะวันตก พบว่ามี
การสร้างคำใหม่ด้วยการนำคำยืม “มหา” มาประสมกับคำทับศัพท์ภาษาโปรตุเกสหรือภาษาละติน
ได้แก่ “อังยอ” ซึ่งแปลว่า เทวดา ในคำว่า “มหายังยอ” (มหา (มหา ป.ส.) + อังยอ (anjo โปร.))
ซึ่งหมายถึงอัครเทวดาหรืออัครเทวทูต (archangel)¹⁰ และ “เดว” ซึ่งแปลว่า พระเจ้า ในคำว่า

⁷ ข้อความที่นำมาจากพระวรสารสมัยยูธยาใช้อักษรวิธีอย่างในปัจจุบันเพื่อความสะดวกในการพิมพ์

⁸ สัญลักษณ์และอักษรย่อในการอธิบายคำศัพท์ดูหัวข้อ 1.8 และ 1.9

⁹ เป็นรูปปฐมวาทิตติ (nominative) เอกพจน์ (singular) ของคำศัพท์เพศชาย (masculine) มาจากศัพท์เดิมว่า เสวิน
แปลว่า อยู่ต่อหน้า รับผิดชอบ ใช้ เมื่อพิจารณาจากความหมายในตำแหน่งนี้แล้ว คำนี้น่าจะเป็น เสวิน มากกว่า สาวี ซึ่ง
แปลว่า ฟัง ผู้ฟัง

¹⁰ สุภาพรณ ณ บางช้าง ได้อธิบายว่า อังยอ ทับศัพท์มาจากภาษาโปรตุเกส anjo แปลว่า เทวดา เทวทูต และ
มหายังยอ คือ อัครเทวดา (archangel) (พระสังฆราชลาโน, 2538: 2)

“พระมหาเดว” (พระ + มหา (มหา ป.ส.) + เดว (Deus โปร.ล.)) ซึ่งหมายถึงพระเจ้า (God) หรือพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่¹¹

ประการที่สามคือ การใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในลักษณะที่คล้ายกับงานเขียนทางพุทธศาสนา พบว่ามีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตจำนวนมากและมีการตั้งศัพท์ที่ยืมมาจากภาษาบาลีสันสกฤตไว้ข้างหน้าและวางคำแปลซ้อนไว้ข้างหลัง เช่น “วจนาการ¹²” (วจ (วจจ-¹³ ป.ส.) + อาการ (อาการ ป.ส.)) ซ้อนด้วยคำแปลคือ กล่าว “ภิตนาการ” (ภิต (ภิต ป.ส.) + อาการ (อาการ ป.ส.)) ซ้อนด้วยคำแปลคือ สะดุ้งตระหนกตกใจกลัว “บวร” ซ้อนด้วยคำแปลหรือคำที่มีความหมายเหมือนกันคือ ยิงยวด ล้ำเลิศ และประเสริฐ การใช้คำในลักษณะนี้คล้ายกับที่ปรากฏในงานเขียนทางพุทธศาสนาทั้งการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตและการวางคำแปลซ้อนไว้ด้านหลัง¹⁴

จากตัวอย่างการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยาข้างต้นจะเห็นได้ว่าคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการแปลเรื่องราวทางคริสต์ศาสนา ลักษณะการแปลโดยใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตนี้ปรากฏในสมัยต่อๆ มาด้วย ดังตัวอย่างข้อความจากพระวรสารในตอนเดียวกันซึ่งแปลโดยพระสังฆราชฌอง หลุยส์ เวย์ (Mgr. Jean Louis Vey) ในช่วงปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

“เทวดาจึงกล่าวว่า ข้าแต่นางมารีอา ท่านอย่าได้มีความกลัวเลย ด้วยว่าท่านเป็นผู้มีความสบายอย่างยิ่งในพระพุทธิเจ้า จะมีความปฏิสนธิในอุทรของท่าน แลท่านจะประสูติพระบุตรที่จะมีนามว่า เยชู บุตรของท่านนั้นจะได้เป็นใหญ่เป็นอิสริภาพ แลจะได้นามว่าพระบุตรของท่านผู้ที่สูงสุด แลพระพุทธิเจ้าจะทรงพระราชทานให้แก่บุตรของท่านซึ่งพระที่นั่งแห่งพระยาคาวิตผู้ย้อยกา เพื่อได้ครอบครองสิริราชสมบัติในวงศ์ตระกูลแห่งยากอบ เป็นนิจันรันตรีไป แลสิริราชสมบัติของพระองค์จะเจริญอยู่หาไม่รู้สิ้นหาไม่รู้สุดไม่” (พระสังฆราชเวย์, 2462: 6)

¹¹ สุภาพรรณ ณ บางช้าง ได้อธิบายว่า พระมหาเดว หมายถึง พระเป็นเจ้า มาจากศัพท์ภาษาโปรตุเกส Deus (ละติน Deus; กรีก Theos; บาลี เทว) (พระสังฆราชลาโน, 2538: 2)

¹² วจนาการ และ ภิตนาการ เกิดจากการนำคำศัพท์มาสมาสกับคำว่า อาการ โดยมีการแทรก น เข้ามาในระหว่างคำ อาจเกิดจากการเทียบกับคำที่สร้างในลักษณะเช่นนี้ เช่น จินตนาการ ทศนาการ

¹³ เป็นคำกริยากรรมจาก (passive) ของกริยา วจติ แปลว่า พุด

¹⁴ การวางคำแปลซ้อนไว้ด้านหลังคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต อาจพิจารณาได้ว่ามีลักษณะคล้ายกับการแปลยกศัพท์ซึ่งเป็นการตั้งข้อความภาษาบาลีไว้ข้างหน้าและวางคำแปลไว้ข้างหลัง ตัวอย่างเช่นในมหาชาติคำหลวงกัณฑ์ศพพรตดังนี้ “สถถาอันว่าพระสรรเพชญ์พุทธอยู่เกล้า **อุปนิสสาย** เจ้าภูธเสด็จอาศรัย **กปิลวตถุ** แก่พิชยกบิลพัสดุ์ บุรีรัตนพิศาล **วิหรนโต** ฐเสด็จสิงสาราณสารีฤทธิ์ **นิโครธาราม** ในพิจิตรนินโครธาราม...” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2549: 1)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่าการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตคล้ายคลึงกันในการใช้เป็นคำราชาศัพท์ โดยพบว่ามีคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ใช้เหมือนกันทั้งสองสมัย ได้แก่ *ปฐิสนธิ ประสูติ* และ *บุตร* นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในการแปลคำศัพท์ทางศาสนา เมื่อเปรียบเทียบกับตัวอย่างที่ 1 และคำที่ใช้ในปัจจุบัน¹⁵แล้วมีลักษณะเป็นดังนี้

ตารางที่ 1.1 เปรียบเทียบคำศัพท์ทางศาสนาที่ใช้ในพระวรสารนักบุญลูกา (1:30-33) 3 สมัย

คำในสมัย อยุธยา	คำในสมัยรัชกาลที่ 5			คำในปัจจุบัน		
	คำ	ที่มาคำยืม	วิธีการแปล	คำ	ที่มาคำยืม	วิธีการแปล
มหาอังยอ	เทวดา	เทวดา (ป.ส.)	ใช้คำยืมป.ส.	ทูตสวรรค์	ทูต (ป.ส.) สวรรค์ (ส.)	นำคำยืมป.ส. มาสร้างคำใหม่
มหาเดว	พระพุทธรูป	พุทธรูป (ป.ส.)	นำคำยืมป.ส.มา ใช้กับคำไทย	พระเจ้า	-	ใช้คำไทย

จากตารางนี้แสดงให้เห็นว่าการแปลคำศัพท์ทางศาสนาในสมัยอยุธยาเป็นการทับศัพท์ภาษาต้นทาง (ละตินหรือโปรตุเกส) และมีการนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตประสมกับคำทับศัพท์นั้นเพื่อสื่อให้เห็นความเป็นงานเขียนทางศาสนาผ่านภาษาบาลีสันสกฤต แต่ในสมัยต่อมาเมื่อชาวไทยรู้จักคริสต์ศาสนามากขึ้นจึงเปลี่ยนการทับศัพท์มาเป็นการแปลด้วยคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันแทนในภาษาไทยซึ่งคำส่วนใหญ่ที่เลือกมาใช้เป็นคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต เนื่องจากภาษาบาลีสันสกฤตเป็นภาษาที่มีศักดิ์สูงและสื่อถึงเรื่องศาสนาได้ดี จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่าการแปลในแต่ละสมัยมีการเลือกใช้คำแปลที่มีส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกัน การเลือกใช้คำแปลในสมัยต่างๆ จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาเช่นกัน

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการยืมคำภาษาบาลีสันสกฤตมาใช้ในการแปลพระวรสารสมัยอยุธยาหลายวิธี และหน้าที่ของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่นำมาใช้ในพระวรสารก็มีหลากหลาย แม้ว่ามีผู้ศึกษาคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารอยู่บ้าง แต่ยังไม่มีการศึกษาอย่างละเอียดในด้านนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาให้ละเอียดลึกซึ้งว่าคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารฉบับนี้มีการยืมมาอย่างไร นำมาใช้อย่างไร และเหตุใดจึงนำมาใช้เช่นนั้น อีกทั้งในส่วนของการแปลพระวรสารในสมัยต่อมาซึ่งพบว่ายังมีการแปลคำศัพท์ทางคริสต์ศาสนาโดยใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตอยู่ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าการแปลพระวรสารสมัยอยุธยาด้วยคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

¹⁵ หมายถึงคำที่ใช้ในพระคัมภีร์คาทอลิกภาคพันธสัญญาใหม่ (2558) ซึ่งเป็นพระคัมภีร์ที่ใช้ในปัจจุบัน

และการแปลพระวรสารในสมัยต่อมา มีการเปลี่ยนแปลงคำแปลอย่างไรบ้าง อันอาจทำให้เห็นลักษณะของการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในการแปลงานเขียนทางคริสต์ศาสนาในภาพรวมได้อีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 วิเคราะห์วิธีการยืมคำ ความหมาย และหน้าที่ของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในการแปลพระวรสารสมัยอยุธยา

1.2.2 เปรียบเทียบคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1.3.1 วิธีการยืมคำภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยามีทั้งการยืมมาใช้โดยตรง การยืมมาสร้างคำใหม่ และการนำคำยืมมาซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน

1.3.2 คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยามีทั้งคำที่ใช้ในความหมายทั่วไปและคำที่ใช้ในความหมายทางคริสต์ศาสนา

1.3.3 คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยามีหน้าที่หลากหลาย เช่น ใช้เพื่อสร้างความเข้าใจแนวคิดสำคัญต่างๆ ในคริสต์ศาสนาโดยเทียบเคียงกับพุทธศาสนา ใช้เป็นราชาศัพท์ใช้ยกระดับภาษาเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ และใช้เพื่อสร้างวรรณศิลป์

1.3.4 คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยรัตนโกสินทร์มีทั้งเหมือนและแตกต่างกับพระวรสารสมัยอยุธยา

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยา ผู้วิจัยใช้ต้นฉบับพระวรสารจากหนังสือ *L'Evangile traduit en langue thaïe par Mgr. de Metellopolis dans les années 1684-1685* ความยาว 532 หน้า จัดพิมพ์โดยคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ต แขวงประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2538 การพิมพ์ครั้งนี้มีการใส่เอกสารต้นฉบับไว้ในหน้าซ้ายและใส่คำถ่ายถอดและคำอ่านไว้ในหน้าขวา พร้อมทั้งมีเชิงอรรถอธิบายคำศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตโดยสุภาพรณ ฦ บางช้าง (ซีโมนา สมศรี บุญอรุณรักษา, 2561: 292)

ในการศึกษาที่มาของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต ผู้วิจัยค้นคว้าจากพจนานุกรมภาษาบาลีและพจนานุกรมภาษาสันสกฤต 2 เล่ม คือ Pali-English Dictionary โดย สมาคมบาลีปกรณ์ (Davids & Stede, 2009) และ A Sanskrit-English Dictionary โดย Monier-Williams (1899)

ในการศึกษาความหมายของคำศัพท์ ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบข้อความในพระวรสารสมัยอยุธยา กับพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ภาษาไทยฉบับปัจจุบัน (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558) และในส่วนคำศัพท์เฉพาะทางคริสต์ศาสนา ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบกับคัมภีร์ไบเบิลภาษาอังกฤษฉบับ King James (KJV) (1769) ซึ่งเป็นฉบับมาตรฐานภาษาอังกฤษ และค้นคว้าเพิ่มเติมจากคัมภีร์ไบเบิลภาษาละตินฉบับ Vulgate (Kinney, 2013) ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อย่างเป็นทางการในพระศาสนจักรคาทอลิก

ในการศึกษาคำศัพท์เฉพาะทางคริสต์ศาสนา ผู้วิจัยค้นคว้าจากประมวลคำศัพท์ท้ายเล่มและการอธิบายคำศัพท์ในพระคัมภีร์คาทอลิกภาคพันธสัญญาใหม่โดย คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์ (2558) ประมวลคำศัพท์ท้ายเล่มใน The New Jerusalem Bible (NJB) ซึ่งแปลและเรียบเรียงโดย วิณา โกวิทวานิชย์ (2562) และประมวลศัพท์ศาสนศาสตร์และปรัชญาโดย คณาจารย์ทางศาสนศาสตร์และปรัชญา (2514)

ส่วนการศึกษาการแปลคำศัพท์ในพระวรสารสมัยต่อมา ผู้วิจัยจะศึกษาการแปลคำศัพท์เฉพาะทางคริสต์ศาสนา โดยใช้ตัวบทพระวรสารของพระศาสนจักรคาทอลิกที่แปลในสมัยรัตนโกสินทร์ตามที่มีสืบหาได้ ดังต่อไปนี้

- 1) พระนิทานแห่งพระมหาเยซูคริสโต ล้วนแต่ตามพระเอวังเยลิโทั้งสิ้น โดย พระสังฆราชฆ้อง หลุยส์ เวย์ (2462)
- 2) พระวรสารทั้งสิ้น โดย คุณพ่อวิกตอร์ ลาร์เก และเกรกอรี สวิสตี ครูวรรณ (2513) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2505
- 3) รวมสายตาสู่พระวรสารทั้งสิ้น โดย พระอัครสังฆราชยวง นิตโย (2536)
- 4) พระคัมภีร์คาทอลิกภาคพันธสัญญาใหม่ โดย คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์ (2558) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2548

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1.5.1 ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.5.2 สํารวจเอกสารที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพระวรสารสมัยอยุธยา และพระวรสารที่แปลเป็นภาษาไทย โดยในส่วนพระวรสารที่แปลเป็นภาษาไทยได้ค้นคว้าข้อมูลจากหอจดหมายเหตุ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ จากการค้นคว้าพบว่าพระวรสารที่แปลเป็นภาษาไทย ในสมัยรัตนโกสินทร์ที่เก่าแก่ที่สุดและยังคงมีต้นฉบับอยู่คือ *พระนิทานแห่งพระมหาเยซูคริสต์* ซึ่งแปลโดยพระสังฆราชเวย์ ในสมัยรัชกาลที่ 5 นอกจากนี้ยังมีพระวรสารที่แปลและพิมพ์รวมเล่มต่อมาคือ *พระวรสารทั้งสี่* ซึ่งแปลโดยคุณพ่อ วิكتور ลาร์เก และเกรกอรี สวิสตี ครุวรรณ และ *รวมสายตาสู่พระวรสารทั้งสี่* ซึ่งแปลโดยพระอัครสังฆราชยวง นิตโย ผู้วิจัยจึงเลือกพระวรสารทั้งสามฉบับ รวมถึงพระวรสารสำนวนปัจจุบันที่ตีพิมพ์ในพระคัมภีร์คาทอลิกภาคพันธสัญญาใหม่ มาใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบคำแปลศัพท์เฉพาะทางคริสต์ศาสนาในสมัยต่างๆ
- 2) รวบรวมคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตทั้งหมดที่ปรากฏในพระวรสารสมัยอยุธยา พร้อมทั้งหาที่มาของคำและคำแปล ในการหาที่มาของคำได้วิเคราะห์ตามหลักการสังเกต คำยืมภาษาบาลีสันสกฤต และได้ใช้ข้อมูลจากเชิงอรรถอธิบายคำศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตของสุภาพรณ ฦ บางช้าง

1.5.3 วิเคราะห์ข้อมูล

- 1) เปรียบเทียบข้อความในพระวรสารสมัยอยุธยาทั้งหมดกับพระวรสารปัจจุบันในพระคัมภีร์คาทอลิกภาคพันธสัญญาใหม่ เพื่อที่จะได้ทราบถึงความหมายของคำที่ใช้ในสมัยอยุธยา โดยเฉพาะคำที่มีความหมายทางคริสต์ศาสนา
- 2) วิเคราะห์วิธีการยืมคำ ความหมาย และหน้าที่ของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต โดยในส่วนการวิเคราะห์ความหมายของคำศัพท์ทางคริสต์ศาสนา ได้เปรียบเทียบกับ คัมภีร์ไบเบิลภาษาอังกฤษฉบับ King James (KJV) และค้นคว้าเพิ่มเติมจากภาษาละตินฉบับ Vulgate พร้อมคำแปลภาษาอังกฤษฉบับ Douay-Rheims (DRV)
- 3) เปรียบเทียบและวิเคราะห์การแปลคำศัพท์ทางคริสต์ศาสนาที่มีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยากับการแปลในพระวรสารสมัยรัตนโกสินทร์ ทั้ง 4 ฉบับที่กล่าวไว้ในข้างต้น

1.5.4 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้เข้าใจวิธีการยืมคำภาษาบาลีสันสกฤต ความหมายของคำยืม และหน้าที่ของคำยืมที่ใช้ในงานแปลทางคริสต์ศาสนา

1.6.2 ทำให้ทราบลักษณะการยืมคำภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยสมัยต่างๆ

1.6.3 เป็นแนวทางในการศึกษาการแปลคำศัพท์หรือการแปลงานเขียนทางคริสต์ศาสนา

1.6.4 เป็นแนวทางในการศึกษาคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในงานเขียนทางศาสนาอื่นๆ

1.7 นิยามคำศัพท์

การซ้อน หมายถึง การนำคำหรือกลุ่มคำที่มีความสัมพันธ์กันในด้านความหมายตั้งแต่ 2 หน่วยมาเรียงต่อกัน (ราตรี ชันวารชร, 2534: 22) การซ้อนในที่นี้หมายถึง การซ้อนคำซึ่งเป็นเรื่องของการสร้างคำ และการซ้อนความซึ่งเป็นเรื่องของการใช้คำ

การประสม หมายถึง การสร้างคำโดยการนำคำตั้งแต่ 2 คำมาประกอบกันเป็นคำใหม่ โดยคำต้นเป็นคำที่มีความหมายสำคัญ (บรรจบ พันธุมธา, 2549: 80)

การยืมคำ หมายถึง การยืมรูปคำและความหมายจากภาษาอื่น (อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล, 2555ก: 105)

การสมาส หมายถึง การประสมคำภาษาบาลีหรือภาษาสันสกฤต (อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล, 2555ค: 70)

คำยืม หมายถึง คำที่ยืมมาจากภาษาผู้ให้และนำมาใช้โดยมีการปรับให้เข้ากับภาษาผู้รับ (อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล, 2555ก: 100,111)

1.8 สัญลักษณ์ที่ใช้ในงานวิจัย

√ เครื่องหมายกรณธ์ หมายถึง ธาตุ หรือ รากศัพท์ (root) ข้อความที่อยู่หน้าเครื่องหมายกรณธ์คือ คำอุปสรรค (prefix)

/ เครื่องหมายทับ หมายถึง และ หรือ ในทำนองเดียวกัน

+ เครื่องหมายบวก หมายถึง การประสมคำหรือการสมาส (compounding)

? เครื่องหมายประศนี หมายถึง ไม่ทราบ หรือ ไม่แน่ใจที่มาของคำ

() เครื่องหมายวงเล็บ (ในคำศัพท์) หมายถึง คำที่มีปรากฏใช้ในบางครั้ง เช่น (พระ)อาจารย์ หมายถึง มีการใช้ทั้งคำว่า พระอาจารย์ และ อาจารย์

() เครื่องหมายวงเล็บ (ในตารางแสดงตัวอย่าง) หมายถึง เลขหน้า

“ ” เครื่องหมายอัฒประกาศ (ในตาราง) หมายถึง ความหมายของคำ

1.9 อักษรย่อที่ใช้ในงานวิจัย

ในการอธิบายคำศัพท์จะใช้อักษรย่อดังนี้

ข. หมายถึง ภาษาเขมร

ท. หมายถึง ภาษาไทย

ป. หมายถึง ภาษาบาลี

โปร. หมายถึง ภาษาโปรตุเกส

ล. หมายถึง ภาษาละติน

ส. หมายถึง ภาษาสันสกฤต

2nd. (second person) หมายถึง บุรุษที่สอง

3rd. (third person) หมายถึง บุรุษที่สาม

acc. (accusative) หมายถึง รูปกรรมตรงของคำศัพท์ ตรงกับทุตติยาวิภัตติ ในภาษาบาลี

adv. (adverb) หมายถึง กริยาวิเศษณ์

aor. (aorist) หมายถึง อดีตกาล ตรงกับอชชัตตนิวิภัตติ ในภาษาบาลี

caus. (causative) หมายถึง รูปก่อเหตุ หรือ การิต

desi. (desiderative) หมายถึง รูปแสดงความปรารถนา

f. (feminine) หมายถึง คำศัพท์เพศหญิง หรือ อิตถิลิงค์

ger. (gerund) หมายถึง รูปของคำกริยาที่มีลักษณะคล้ายคำวิเศษณ์ (adjective) แต่ไม่ต้องผันรูป

grd. (gerundive, future passive participle) หมายถึง รูปของคำกริยาที่มีลักษณะคล้ายคำวิเศษณ์ มีความหมายเป็นกรรมวาจก (passive)

ic. (in compound) หมายถึง รูปที่อยู่ในคำประสม

impf. (imperfect) หมายถึง การณ์ลักษณะไม่สมบูรณ์

impv. (imperative) หมายถึง รูปแสดงการสั่ง ความหวัง อ้อนวอน ตรงกับปัญจมีวิภัตติ ในภาษาบาลี

ind. (indeclinable) หมายถึง คำศัพท์ที่ไม่ต้องผันรูป หรือ นิบาต

ins. (instrumental) หมายถึง รูปเครื่องมือของคำศัพท์ ตรงกับตติยาวิภัตติ ในภาษาบาลี

m. (masculine) หมายถึง คำศัพท์เพศชาย หรือ ปุงลิงค์

nom. (nominative) หมายถึง รูปประธานของคำศัพท์ ตรงกับปฐมวิภัตติ ในภาษาบาลี

nt. (neuter) หมายถึง คำศัพท์เพศไม่ใช่ชาย หรือ นปุงสกลิงค์

opt. (optative) หมายถึง รูปแสดงความปรารถนา สิ่งที่พึงหรือควรทำ การคาดคะเน ตรงกับสัตตมีวิภัตติ ในภาษาบาลี

pass. (passive) หมายถึง กรรมวาจก

perf. (perfect) หมายถึง การณ์ลักษณะสมบูรณ์

pl. (plural) หมายถึง พหูพจน์

ppl. (participle) หมายถึง รูปของคำกริยาที่มีลักษณะคล้ายคำวิเศษณ์

pres. (present) หมายถึง ปัจจุบันกาล

sg. (singular) หมายถึง เอกพจน์

voc. (vocative) หมายถึง รูปคำร้องเรียกของคำศัพท์ หรือ อาลปนะ

ในการอ้างอิงคัมภีร์ฉบับปัจจุบันจะกล่าวถึงชื่อหนังสือโดยใช้อักษรย่อตามด้วยบทและชื่ออักษรย่อที่ใช้มีดังนี้

มธ. หมายถึง พระวรสารนักบุญมัทธิว

มก. หมายถึง พระวรสารนักบุญมาระโก

ลก. หมายถึง พระวรสารนักบุญลูกา

ยน. หมายถึง พระวรสารนักบุญยอห์น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะกล่าวถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ทฤษฎีการแปล แนวคิดเรื่องการสัมผัสภาษาและการยืมภาษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทย เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาในวรรณคดีพุทธศาสนาร้อยแก้ว และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการแปลคัมภีร์ไบเบิล รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีการแปล

การแปล (translation) เป็นคำเรียกรวมวิธีการทั้งหมดที่ทำให้ความหมายของถ้อยคำในภาษาหนึ่ง (คือภาษาต้นทาง หรือ source language) กลายไปสู่ความหมายในอีกภาษาหนึ่ง (คือภาษาปลายทาง หรือ target language) ไม่ว่าจะเป็นการพูด การเขียน หรือสัญลักษณ์ ผู้ที่ใช้วิธีการแปลที่ต่างกันมีชื่อเรียกที่ต่างกัน ผู้ที่แปลผ่านการพูดหรือภาษามือ เรียกว่า ล่าม (interpreter) ส่วนผู้ที่แปลผ่านการเขียน เรียกว่า นักแปล (translator) (Crystal, 1997: 346)

ไรส์และแพร่เมียร์ (Reiß/Vermeer, 1984 อ้างถึงใน วรรณา แสงอร่ามเรือง, 2552: 11-13) ได้เสนอทฤษฎี Skopos (Skopostheorie) ซึ่งเป็นทฤษฎีการแปลที่ยึดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเป็นหลัก หลักสำคัญในการแปลคือ การยึดหน้าที่ของงานแปล และการรู้วัฒนธรรมและภาษาปลายทางเป็นอย่างดี ความหมายของการแปลตามทฤษฎีนี้ คือ การแปลไม่ได้เป็นการแปลรหัสจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่ง แต่เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรม ผู้แปลต้องคำนึงถึงบริบททางวัฒนธรรมของตัวบทต้นฉบับและงานแปล

นอกจากหน้าที่ของงานแปลที่เป็นสิ่งสำคัญแล้ว หน้าที่ของตัวบทก็เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาเช่นกัน ไรส์ (Reiß/Vermeer, 1984; Reiß, 1983 อ้างถึงใน วรรณา แสงอร่ามเรือง, 2552: 114-115) แบ่งตัวบทเป็น 3 ประเภทตามหน้าที่ของตัวบทซึ่งขึ้นอยู่กับเจตนาในการสื่อสาร และเสนอวิธีการแปลตามประเภทของตัวบททั้ง 3 ประเภท (Reiß, 1983 อ้างถึงใน วรรณา แสงอร่ามเรือง, 2552: 118-119) ดังนี้

1) ตัวบทประเภทให้ข้อมูล (informative text)

มีหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูล

ลักษณะเฉพาะของตัวบท คือ การมุ่งไปที่เนื้อหาสาระ

หน้าที่ของตัวบท คือ การให้ข้อมูล

จุดมุ่งหมายของการแปล คือ การรักษาเนื้อหาในตัวบทต้นฉบับ
วิธีการแปลต้องเน้นการเรียบเรียงให้ตรงกับเนื้อหาสาระนั้น

2) ตัวบทประเภทเน้นการแสดงออก (expressive text)

มีหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูลและมีการเรียบเรียงอย่างมีศิลปะ

ลักษณะเฉพาะของตัวบท คือ การมุ่งไปที่ผู้รับสาร

หน้าที่ของตัวบท คือ การบอกกล่าวอย่างมีศิลปะ

จุดมุ่งหมายของการแปล คือ การเรียบเรียงข้อมูลอย่างมีศิลปะเทียบเท่าตัวบทต้นฉบับ

วิธีการแปลต้องเน้นการแปลที่คำนึงถึงผู้แต่งตัวบทโดยเข้าถึงจิตใจของผู้แต่ง

3) ตัวบทประเภทปฏิบัติการ (operative text)

มีหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูลและโน้มน้าวใจให้คล้อยตาม

ลักษณะเฉพาะของตัวบท คือ การมุ่งไปที่พฤติกรรม

หน้าที่ของตัวบท คือ จูงใจให้กระทำการบางอย่าง

จุดมุ่งหมายของการแปล คือ การเป็นหนึ่งเดียวกับข้อเรียกร้องในตัวบทนั้น

วิธีการแปลต้องเน้นการแปลให้ตรงกับหน้าที่ในการเรียกร้อง การใช้ภาษาต้องคำนึงถึง

ภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้รับสาร ไม่ว่าจะเป็นจิตใจ ความคิด และความรู้สึก มีการใช้ภาษาที่เชิญชวน ชักจูงให้ผู้รับสารอยากทำตามข้อเรียกร้องนั้น และอาจแปลโดยปรับเปลี่ยนจากตัวบทต้นฉบับ

สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการแปลอีกประการหนึ่งคือ ขนบประจำชนิดของตัวบท (Reiß/Vermeer, 1984 อ้างถึงใน วรรณา แสงอร่ามเรือง, 2552: 125-128) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารทางภาษา แต่ไม่ได้เป็นกฎที่เคร่งครัด ขนบถือเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมทางวัฒนธรรมซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นขนบจึงแสดงถึงค่านิยมที่มีต่อการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ ขนบมีหลายรูปแบบ เช่น ขนบด้านศัพท์ ขนบด้านสำนวนภาษา ขนบด้านการจัดแบ่งโครงสร้างของตัวบท และขนบด้านผังรูปแบบตัวบท ขนบประจำชนิดของตัวบทมีหน้าที่ 3 ประการ ได้แก่

- 1) ทำให้ผู้อ่านทราบว่าเป็นตัวบทชนิดใด ตัวบทแต่ละชนิดมีขนบในด้านการใช้ภาษาและการจัดรูปแบบที่ต่างกัน ผู้อ่านจะทราบทันทีว่าตัวบทที่อ่านอยู่เป็นตัวบทชนิดใด
- 2) ทำให้ผู้อ่านเกิดความคาดหวังบางประการต่อตัวบทชนิดนั้น ผู้อ่านที่มีความรู้เกี่ยวกับตัวบทชนิดต่างๆ เมื่อทราบว่ากำลังอ่านตัวบทชนิดใด มักจะเกิดความคาดหวังว่าจะได้พบกับลักษณะที่ตนได้รู้มา ความคาดหวังส่วนใหญ่จะเป็นในด้านสำนวนภาษา ถ้าหากผู้อ่าน

ไม่พบกับสิ่งที่คาดหวังอาจพิจารณาได้ว่าตัวบทนั้นบกพร่องและอาจทำให้การสื่อสารไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

- 3) ทำหน้าที่เป็นเครื่องช่วยให้เข้าใจ ความคาดหวังที่ผู้อ่านมีต่อตัวบทมีผลต่อการรับรู้ การเข้าใจ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจตัวบททั้งหมดหรือตัวบทส่วนใดส่วนหนึ่งได้

ในส่วนวิธีการแปล นิวมาร์ก (Newmark, 1988: 45-47) ได้เสนอวิธีการแปล (translation method) ในรูปแบบแผนภาพรูปตัว V (V diagram) โดยแบ่งตามการแทรกแซงของภาษาปลายทาง และให้คำอธิบายไว้ ดังนี้

แผนภาพที่ 2.1 แผนภาพรูปตัว V แสดงวิธีการแปลโดยนิวมาร์ก (Newmark, 1988: 45)

source language emphasis	target language emphasis
Word-for-word translation	Adaptation
Literal translation	Free translation
Faithful translation	Idiomatic translation
Semantic translation	Communicative translation

- 1) Word-for-word translation คือ การแปลแบบคำต่อคำ เป็นการแปลโดยรักษาลำดับคำตามภาษาต้นทางและแปลคำต่อคำโดยไม่อาศัยบริบท การแปลโดยวิธีนี้ใช้ในการทำความเข้าใจกลไกของภาษาต้นทางหรือการวิเคราะห์ตัวบทที่ยากก่อนการแปล
- 2) Literal translation คือ การแปลแบบตรงตัว เป็นการแปลโดยรักษาโครงสร้างทางไวยากรณ์ของภาษาต้นทางให้ได้มากที่สุดและแปลคำต่อคำโดยไม่อาศัยบริบท
- 3) Faithful translation คือ การแปลแบบซื่อตรง เป็นการพยายามที่จะแปลความหมายตามบริบทของต้นฉบับให้ถูกต้องภายใต้ข้อจำกัดของโครงสร้างทางไวยากรณ์ของภาษาปลายทาง มีการถ่ายทอดคำทางวัฒนธรรมและรักษาลักษณะทางไวยากรณ์และคำที่มาจากภาษาต้นทางซึ่งอาจเป็นลักษณะที่ไม่เป็นธรรมชาติในภาษาปลายทาง นอกจากนี้ยังเป็นการพยายามที่จะซื่อตรงที่สุดต่อเจตนาของผู้เขียน
- 4) Semantic translation คือ การแปลแบบเน้นความหมาย เป็นการแปลที่มีลักษณะคล้ายกับ Faithful translation แต่ต่างกันที่มีการให้คำกับความงามทางภาษาและสามารถปรับเปลี่ยนได้มากกว่า

- 5) Communicative translation คือ การแปลแบบเน้นการสื่อสาร เป็นการพยายามที่จะแปลความหมายตามบริบทของต้นฉบับให้ถูกต้องโดยที่ผู้อ่านสามารถยอมรับและเข้าใจเนื้อหาและภาษาได้โดยง่าย
- 6) Idiomatic translation คือ การแปลแบบใช้สำนวน เป็นการแปลข้อความโดยเลือกใช้ภาษาปากและสำนวนซึ่งไม่มีอยู่ในภาษาต้นทางทำให้มีการเปลี่ยนแปลงความหมายเล็กน้อย
- 7) Free translation คือ การแปลแบบอิสระ เป็นการแปลเนื้อหาโดยไม่สนใจรูปภาษาของภาษาต้นทาง มักเป็นการถอดความที่มีขนาดยาวกว่าต้นฉบับและไม่แปลทั้งหมด
- 8) Adaptation คือ การแปลง เป็นการแปลที่มีรูปแบบที่อิสระที่สุด มักใช้กับการแปลบทละครและบทกวีโดยที่แก่นเรื่อง ลักษณะตัวละคร เนื้อเรื่องยังคงอยู่ แต่ตัวบทได้เขียนขึ้นใหม่จากการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของภาษาต้นทางไปสู่วัฒนธรรมของภาษาปลายทาง

การแปลแบบเน้นความหมาย (semantic translation) และ การแปลแบบเน้นการสื่อสาร (communicative translation) เป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับการแปล เนื่องจากเป็นวิธีที่ทำให้บรรลุเป้าหมายหลักของการแปล คือ ความถูกต้องและความไม่ยุ่งยากซับซ้อน การแปลแบบเน้นความหมาย (semantic translation) เขียนด้วยระดับภาษาของผู้แต่ง เหมาะสำหรับการใช้กับตัวบทประเภทเน้นการแสดงออก (expressive text) ซึ่งมุ่งเน้นความคิดของผู้แต่ง ส่วนการแปลแบบเน้นการสื่อสาร (communicative translation) เขียนด้วยระดับภาษาของผู้อ่าน เหมาะสำหรับการใช้กับตัวบทประเภทให้ข้อมูล (informative text) ซึ่งมุ่งให้ผู้อ่านได้รับรู้ความจริง และตัวบทประเภทเรียกร้อง (vocative text) ซึ่งมุ่งเน้นการเรียกร้องให้ผู้อ่านสนใจ ตัวบทประเภทนี้มีหลายชื่อเรียก เช่น ตัวบทประเภทปฏิบัติการ (operative text)

ทฤษฎีการแปลของไรส์และแฟร์เมียร์ (Reiß/Vermeer, 1984 อ้างถึงใน วรรณภา แสงอร่ามเรือง, 2552) และแนวคิดเรื่องวิธีการแปลของนิวมาร์ค (Newmark, 1988) ที่ได้ทบทวนมานี้สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์การแปลพระวรสารสมัยอยุธยาได้และเป็นแนวทางในการวิเคราะห์หน้าที่ของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ใช้ในการแปลพระวรสารต่อไป จากการวิเคราะห์การแปลพระวรสารสมัยอยุธยาพบว่า พระวรสารเป็นตัวบทประเภทปฏิบัติการ (operative text) ซึ่งมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาให้ตรงตามต้นฉบับและมุ่งเน้นการโน้มน้าวใจให้เชื่อในคริสต์ศาสนา ผู้แปลได้เลือกวิธีการแปลแบบเน้นการสื่อสาร (communicative translation) เพื่อให้ผู้อ่านรับรู้ข้อมูลได้โดยง่าย อีกทั้งผู้แปลยังได้รักษาขนบประจำชนิดของตัวบทในด้านศัพท์ สำนวนภาษา และการจัดแบ่งโครงสร้างของตัวบท กล่าวคือ ตัวบทเป็นคัมภีร์ทางศาสนา ผู้แปลได้ใช้การแปลตามขนบวรรณคดีพุทธศาสนาสมัยอยุธยา

โดยพบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่เป็นคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตจำนวนมาก และมีการใช้สำนวนภาษาอย่าง ที่พบในวรรณคดีพุทธศาสนา ส่วนในด้านโครงสร้างของตัวบทมีการแบ่งโครงสร้างออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนท้าย ในส่วนต้นและส่วนท้ายมีการใช้ภาษาบาลี และมีลักษณะ เป็นประณมพจน์และนิคมนกถา ซึ่งเป็นส่วนเริ่มต้นและส่วนส่งท้ายที่พบในวรรณคดีพุทธศาสนา

2.2 แนวคิดเรื่องการสัมผัสภาษาและการยืมภาษา

การสัมผัสภาษา (language contact) เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมหลายภาษา ผู้รู้หลายภาษาจะพูดหลายภาษาสลับกันหรือปนกันทำให้ภาษาเหล่านี้มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน การสัมผัสภาษาจึงเกิดในตัวผู้รู้หลายภาษา (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2545: 92) อย่างไรก็ตามการสัมผัสภาษาไม่เพียงเกิดขึ้นในตัวผู้รู้หลายภาษาเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นในการสื่อสารระหว่างผู้พูดต่างภาษากันด้วย (Thomason, 2001: 1)

การสัมผัสภาษาเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มีความต่อเนื่องกันทางพื้นที่หรือความใกล้ชิดกันทางสังคม (Crystal, 2003: 102) เช่น ในราวคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 ซึ่งเป็นช่วงที่ชาติโปรตุเกสมีอิทธิพลในเอเชีย ภาษาโปรตุเกสได้กลายเป็นภาษากลางหรือภาษาที่ใช้ในการค้าซึ่งใช้ติดต่อสื่อสารกับชาติตะวันตกในสยาม ส่งผลให้เกิดการสัมผัสภาษาและทำให้เกิดการยืมคำมาในภาษาไทย โดยบางคำยังคงใช้มาจนถึงปัจจุบัน เช่น สบู่

อย่างไรก็ตามแม้ว่านิยามโดยทั่วไปของการสัมผัสภาษาคือ การใช้ภาษามากกว่าหนึ่งภาษาในเวลาและสถานที่เดียวกัน แต่การสัมผัสภาษาสามารถเกิดขึ้นได้โดยที่ผู้รู้หลายภาษาไม่จำเป็นต้องอยู่ในสถานที่เดียวกัน ยกตัวอย่างเช่นกรณีการสัมผัสภาษาผ่านคัมภีร์และงานเขียนทางศาสนา ศาสนาคริสต์ได้ทำให้ภาษาละตินแพร่กระจายไปสู่นานาชาติ ศาสนาพุทธได้ทำให้ภาษาบาลีแพร่กระจายไปสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งประเทศไทย และศาสนาอิสลามได้ทำให้คำยืมภาษาอาหรับจำนวนมากอยู่ในภาษาที่พูดโดยชาวมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ เช่น ภาษาเปอร์เซีย ภาษาตุรกี และภาษามลายู (Thomason, 2001: 1-2)

เมื่อเกิดการสัมผัสภาษาจะทำให้เกิดปรากฏการณ์การแทรกแซง (interference) ไวน์ไรค์ (Weinreich, 1968: 1) ได้อธิบายว่า หมายถึงการเบี่ยงเบนออกจากหลัก (norm) ของแต่ละภาษาซึ่งพบได้ในถ้อยคำของผู้พูดสองภาษา กล่าวคือ เป็นการจัดรูปแบบใหม่ซึ่งเป็นผลจากการเข้ามาขององค์ประกอบของภาษาต่างประเทศในโครงสร้างภาษา เช่น การเปลี่ยนแปลงของระบบเสียง ระบบคำ โครงสร้างประโยค และบางหมวดหมู่คำศัพท์ จะเห็นได้ว่าการสัมผัสภาษาทำให้เกิดการยืมซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาษา

การยืมภาษา (linguistic borrowing) หมายถึง การที่ภาษาหนึ่งรับเอาลักษณะของอีกภาษาหนึ่งเข้ามาใช้จนกลายเป็นลักษณะของตนเอง ลักษณะทุกอย่างของภาษาสามารถยืมได้ เช่น เสียง คำ ลักษณะทางไวยากรณ์ และโครงสร้างประโยค (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2545: 98) การยืมภาษาโดยทั่วไปจะเป็นการยืมคำ เมื่อภาษามีการยืมมากขึ้นและมีการยืมเป็นเวลานานจะทำให้เกิดการยืมในด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น (ประยูร ทรงศิลป์, 2526: 60) การยืมคำจึงเป็นการยืมภาษาที่เกิดขึ้นง่ายที่สุด และเป็นผลของการสัมผัสภาษาที่พบได้มากที่สุด (Thomason, 2001: 10)

คำยืม (loanword) (หรือ การยืมคำ (lexical borrowing)) หมายถึง คำที่เข้ามาในคลังคำศัพท์ของภาษาโดยเป็นผลมาจากการยืม (Haspelmath, 2009: 36) กระบวนการยืมคำมีหลายลักษณะซึ่งปรากฏออกมาในรูปแบบต่างๆ เช่น คำยืม (loan word) เป็นการยืม(หรือกลมกลืน) ทั้งรูปและความหมายพร้อมกับการปรับให้เข้ากับระบบเสียงของภาษาใหม่ คำยืมปน (loan blend) เป็นการยืมความหมายและยืมรูปคำเพียงบางส่วน คำยืมแปลง (loan shift) เป็นการยืมความหมายแต่ใช้รูปคำเดิม และคำยืมแปล (loan translation) เป็นการแปลคำที่ยืมมาแบบคำต่อคำ (Crystal, 2003: 275)

ในความหมายแคบคำยืมเป็นคำ ไม่ใช่กลุ่มคำ และโดยปกติไม่สามารถวิเคราะห์ได้ในภาษาผู้รับ (recipient language) ในทางกลับกันคำในภาษาผู้ให้ (donor language) อาจมีความซับซ้อนหรือเป็นกลุ่มคำ แต่โครงสร้างภายในคำนี้จะสูญหายเมื่อเข้ามาอยู่ในภาษาผู้รับ ตัวอย่างเช่น ในภาษารัสเซียมีคำว่า buterbrod แปลว่า แชนด์วิช ยืมมาจากภาษาเยอรมัน Butter-brot (butter-bread) คำนี้เป็นคำประสมอย่างชัดเจนในภาษาเยอรมัน แต่กลายเป็นคำมูลเมื่อมาอยู่ในภาษารัสเซียและผู้พูดภาษารัสเซียไม่สามารถวิเคราะห์ได้ อย่างไรก็ตามหากมีการยืมคำที่มีความซับซ้อนมาเป็นจำนวนมาก ส่วนประกอบของคำอาจมีการเกิดซ้ำในความหมายเดิม ทำให้รูปแบบการสร้างคำนี้อาจเกิดขึ้นอีก ตัวอย่างเช่น ในภาษาญี่ปุ่นมีคำว่า kokumin แปลว่า พลเมือง ยืมมาจากภาษาจีน guó-mín (ประเทศ-ประชาชน) และยังมีคำยืมอื่นที่มีส่วนประกอบของ kok(u) (ประเทศ) เช่น kok-ka แปลว่า ชาติ และคำอื่นที่มีส่วนประกอบของ min (ประชาชน) เช่น juu-min แปลว่า ผู้อยู่อาศัย ผลจากการยืมคำจำนวนมากนี้ทำให้ผู้พูดภาษาญี่ปุ่นมองเห็นถึงความเป็นคำประสมของคำยืมภาษาจีนและสามารถวิเคราะห์ได้ (Haspelmath, 2009: 37-38)

การยืมคำจากภาษาผู้ให้ส่งผลกระทบต่อคลังคำศัพท์ในภาษาผู้รับ คำที่ยืมมานี้ อาจเพิ่มเข้ามาโดยที่ไม่เคยมีคำที่มีความหมายนี้มาก่อน อาจแทนที่คำที่มีความหมายเหมือนกัน หรืออาจอยู่ร่วมกับคำที่มีความหมายเหมือนกัน (Haspelmath and Tadmor, 2009: 16) การยืมคำที่ไม่เคยมีความหมายในภาษามาก่อนเรียกได้ว่าเป็นการยืมทางวัฒนธรรม (cultural borrowing) ซึ่งเป็น

การรับความคิดใหม่มาจากภายนอก ส่วนการยืมคำที่มีความหมายในภาษาอยู่แล้วเรียกได้ว่าเป็น การยืมแกนร่วม (core borrowing) ซึ่งเป็นการซ้ำหรือแทนที่คำที่มีอยู่ในภาษา (Haspelmath, 2009: 46-48) การยืมคำทั้งสองลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึงเหตุผลของการยืม 2 ประการ ได้แก่ เหตุผลด้านความจำเป็น เกิดจากผู้พูดภาษาผู้ให้มีความคิดหรือสิ่งที่ไม่ได้อยู่ในภาษาผู้รับ ภาษาผู้รับจึง ต้องยืมภาษาผู้ให้มาใช้ และเหตุผลด้านจิตวิทยา เกิดจากผู้พูดภาษาผู้รับมองว่าภาษาผู้ให้มีศักดิ์ศรี และฐานะทางสังคมสูงกว่า ทำให้เกิดการยืมภาษาในลักษณะต่างๆ ได้แก่ การยืมมาเป็นคำศัพท์ พื้นฐาน การยืมมาเป็นคำที่มีศักดิ์สูง การยืมมาเป็นคำศัพท์วรรณคดี และการยืมเพื่อแสดงภูมิรู้ (อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล, 2555ก: 101-103)

จากแนวคิดเรื่องการสัมผัสภาษาและการยืมภาษาที่ได้พบทวนมานี้ทำให้เข้าใจลักษณะของ การยืมคำในภาษาไทย แนวคิดนี้สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์การยืมคำบาลีสันสกฤตที่ปรากฏใน พระวรรสารสมัยอยุธยา เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ถึงหน้าที่ของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตต่อไป

2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทย

ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทยผ่านศาสนาพุทธและศาสนา พราหมณ์-ฮินดู หลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดคือ กลุ่มจารึกคาถาเยอรมมา ส่วนใหญ่มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-14 แต่มีจารึกหลักหนึ่งที่ไทรบุรีมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 8-11 (สุภาพรรณ ณ บางช้าง, 2529: 16-27) จารึกคาถาเยอรมมา พบทั้งที่เป็นภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต จากหลักฐานที่พบนี้ทำให้ สันนิษฐานได้ว่า ดินแดนในแถบประเทศไทยได้มีการใช้ภาษาบาลีและสันสกฤตอย่างแพร่หลายตั้งแต่ ก่อนพุทธศตวรรษที่ 11 นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่า ดินแดนในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มีการติดต่อกับอินเดียและได้รับการเผยแพร่ภาษาและวัฒนธรรมจากอินเดียมาเป็นเวลายาวนาน

หลักฐานของภาษาไทยที่เก่าแก่ที่สุด คือ จารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ใน จารึกหลักนี้ได้มีการใช้คำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตแล้ว พบว่ามีการใช้คำยืมภาษาสันสกฤต จำนวนมากกว่าและแม้แต่คำศัพท์ทางพุทธศาสนาก็ใช้ตามภาษาสันสกฤต แสดงให้เห็นถึงความนิยม ภาษาสันสกฤตของคนไทยที่มีมาแต่ดั้งเดิม (บรรจบ พันธุมธา, 2517: 6-8) นอกจากนี้คำยืมภาษา บาลีสันสกฤตยังพบได้ทั่วไปในจารึกสมัยสุโขทัยและพบเป็นจำนวนมากในการเขียนเรื่องที่เกี่ยวข้อง กับศาสนา

ลักษณะคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ไทยรับเข้ามามี 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะเป็นศัพท์ คือ เป็นศัพท์ที่มีการประกอบรูปศัพท์เสร็จแล้วและยังไม่ได้ประกอบวิภัติ ส่วนใหญ่ภาษาไทยรับคำยืม ภาษาบาลีสันสกฤตเข้ามาในลักษณะนี้ และลักษณะเป็นบท คือ เป็นศัพท์ที่มีการประกอบวิภัติแล้ว

อย่างไรก็ตามแม้จะมีการรับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตเข้ามาในลักษณะเป็นบท แต่ยังคงใช้ในฐานะเดียวกันกับศัพท์ คือ ใช้เฉพาะความหมายประจำคำ ไม่ได้ใช้ความหมายของวิภัติด้วย (สุภาพร มากแจ้ง, 2535: 94) เมื่อไทยรับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตเข้ามาแล้วได้มีการปรับให้เข้ากับภาษาไทย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเสียงอันเกิดจากระบบเสียงและวิธีการออกเสียงที่ต่างกัน รวมทั้งการกลายเสียงที่ไม่ได้เจตนาหรือเจตนา นอกจากนี้ยังอาจเกิดการเปลี่ยนทางความหมายด้วย (บรรจบ พันธุมธธา, 2517: 102)

ในด้านการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยสามารถจำแนกอย่างกว้างๆ ได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การนำมาใช้ทางภาษา เป็นการใช้ในการพูดและการเขียน หรือกล่าวได้ว่าเป็นการใช้ในภาษาทั่วไป และการนำมาใช้ทางวรรณคดี เป็นการใช้โดยปราศจากกฎเกณฑ์ กวีสามารถดัดแปลงคำได้ตามต้องการ (สุภาพร มากแจ้ง, 2535: 146-149) หากจำแนกโดยละเอียดสามารถแบ่งได้เป็น 7 ลักษณะ ได้แก่ (1) ใช้เป็นคำทั่วไป เช่น ศัพท์เกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา คำเรียกความคิดหรือสิ่งที่เป็นนามธรรม (2) ใช้เป็นคำสุภาพ (3) ใช้เป็นคำทางการ (4) ใช้สร้างศัพท์บัญญัติ (5) ใช้เป็นชื่อเฉพาะ (6) ใช้เป็นคำราชาศัพท์ และ (7) ใช้เป็นศัพท์ในวรรณคดี (อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล, 2555: 163-176) การที่ภาษาไทยรับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตเข้ามาใช้ในหลากหลายด้านส่งผลให้มีคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตเป็นจำนวนมากในภาษาไทย

จากการศึกษาคำยืมในพจนานุกรมไทยพบว่าคำยืมที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตมีจำนวนมากที่สุด ต่างจากคำยืมที่มาจากภาษาอื่นอย่างชัดเจน (Suthiwan and Tadmor, 2009: 604) เมื่อพิจารณาจากความหมายพบว่าคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตเหล่านี้เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อมากที่สุด เนื่องจากชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่มีต้นกำเนิดมาจากต่างแดน จึงเกิดการรับเอาคำศัพท์ทางศาสนาซึ่งมาจากภาษาบาลีสันสกฤตเข้ามาใช้ (Suthiwan and Tadmor, 2009: 606-607) สอดคล้องกับการศึกษาในภาษาอื่นที่พบว่าความหมายของคำยืมที่พบมากที่สุดคือความหมายที่เกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อ เนื่องจากในโลกนี้มีศาสนาหลักอยู่เพียงไม่กี่ศาสนา เมื่อศาสนาได้เผยแผ่ไปทั่วโลกจึงมีการรับเอาศาสนาและคำที่ใช้ในศาสนาไปด้วย (Tadmor, 2009: 64-65)

ภาษาไทยและภาษาบาลีสันสกฤตมีการติดต่อสัมผัสกันเป็นเวลานาน ทำให้นอกจากภาษาไทยจะมีการยืมคำมาจากภาษาบาลีสันสกฤตแล้วยังมีการยืมวิธีการสร้างคำด้วย การสร้างคำที่รับมาจากภาษาบาลีสันสกฤตมี 2 วิธี (สุภาพร มากแจ้ง, 2535: 154) ได้แก่ วิธีสมาส มีลักษณะคล้ายวิธีการประสมคำในภาษาไทยแต่นิยมวางคำสำคัญไว้ข้างหลังและวางคำขยายไว้ข้างหน้า การสมาสในภาษาไทยต่างจากการสมาสในภาษาบาลีสันสกฤตตรงที่คำที่นำมาสมาสเป็นคำต่างภาษากันได้

กล่าวคือ ในภาษาไทยสามารถนำคำภาษาบาลีและคำภาษาสันสกฤตมาสมาสเข้าด้วยกันได้ทั้งที่ต่างภาษากัน อีกทั้งยังมีการนำคำไทยหรือคำภาษาอื่นมาประสมกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตโดยมีลักษณะเหมือนกับการสมาส (สุภาพร มากแจ้, 2535: 113) เช่น นำคำว่า “สรรพ” มาประสมกับคำว่า “สิ่ง” เป็นคำว่า “สรรพสิ่ง” มีความหมายว่า สิ่งทั้งปวง จะเห็นได้ว่าคำสำคัญอยู่ข้างหลัง และมีการออกเสียงเชื่อมกันคล้ายกับคำสมาส คำลักษณะนี้เรียกว่า คำสมาสเทียม (อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล, 2555ค: 98) และวิธีเติมอุปสรรค เป็นการนำคำอุปสรรคในภาษาบาลีสันสกฤตเติมเข้าไปข้างหน้าคำศัพท์ เพื่อทำให้ความหมายเปลี่ยนแปลงไป (สุภาพร มากแจ้, 2535: 155) เช่น นำคำอุปสรรค “อนุ” มาเติมเข้ากับคำว่า “ภรรยา” เป็นคำว่า “อนุภรรยา” มีความหมายว่า เมียน้อย

อิทธิพลของภาษาบาลีสันสกฤตที่มีต่อภาษาไทยเป็นอย่างมากทำให้มีการศึกษาเกี่ยวกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยเป็นจำนวนมากเช่นกัน งานที่ศึกษาเกี่ยวกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ งานที่ศึกษาคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตโดยทั่วไป และงานที่ศึกษาคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในข้อมูลเฉพาะกลุ่ม

งานกลุ่มที่ 1 เป็นงานที่ศึกษาคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยโดยทั่วไป ซึ่งกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางเสียง รูปคำ และความหมายของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตเมื่อภาษาไทยรับเข้ามา งานในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นงานเขียนประเภทตำรา ได้แก่ งานของบรรจบ พันธุเมธา (2517) สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2523) สุภาพร มากแจ้ (2535) ปรีชา ทิฆนพวงศ์ (2534) พัฒน์ เพ็งผลา (2535) และอนันต์ เหล่าเลิศวรกุล (2555ข)

งานกลุ่มที่ 2 เป็นงานที่ศึกษาคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในข้อมูลเฉพาะกลุ่ม งานในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเสียง รูปคำ และความหมายคล้ายกับงานในกลุ่มแรก เพียงแต่จำกัดขอบเขตของข้อมูลที่นำมาศึกษา ข้อมูลที่นำมาใช้มีหลากหลายประเภท เช่น จารึก วรรณกรรม ตำรา และพจนานุกรม ในที่นี้จะกล่าวถึงงานที่ศึกษาข้อมูลจากจารึกและวรรณกรรมเท่านั้นเนื่องจากเป็นแหล่งข้อมูลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับตัวบทที่ใช้ศึกษาในงานวิจัยนี้

งานที่ศึกษาคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในจารึก ได้แก่ “คำยืมในจารึกสุโขทัย” ของวันทนีย์ ม่วงบุญ (2532) ศึกษาคำยืมภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในจารึกสมัยสุโขทัย ได้แก่ คำยืมภาษาบาลีสันสกฤต เขมร และมอญ โดยมีการศึกษาตัวอักษรที่ใช้บันทึก หมวดคำที่ยืมมา และการเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียง รูปศัพท์ ความหมาย และลักษณะทางไวยากรณ์ของคำยืม “คำบาลีสันสกฤตในจารึกสุโขทัยและอยุธยา” ของมณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์ (2540) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่พบในจารึกสุโขทัยและอยุธยา ตั้งแต่การรับเข้ามาในภาษาไทยจนถึงปัจจุบัน และ “คำยืมในจารึกไทยอีสาน” ของพระมหาสุเทพ พรหมเลิศ (2542) ศึกษาคำยืม

ภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในจารึกไทยอีสาน ได้แก่ คำยืมภาษาบาลีสันสกฤต และเขมร โดยมีการรวบรวมคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตและเขมร และวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียง โครงสร้างพยางค์ การสะกดการันต์ ตำแหน่งและหน้าที่ของคำ และความหมาย

งานที่ศึกษาคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในวรรณกรรมแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ งานที่ศึกษาในด้านเสียงและความหมาย งานที่ศึกษาในด้านเสียง รูปคำ และความหมาย และงานที่ศึกษาในด้านอื่น

งานที่ศึกษาในด้านเสียงและความหมาย ได้แก่ “คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตในมหาชาติคำหลวงกัณฑ์ทศพร” ของอุทัยวรรณ นิยมมี (2534) “คำยืมภาษาสันสกฤตในนิทานเวตาล” ของศราวุธ หล่อดี (2557) “ลักษณะคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้เรื่องพระมหาชาติคักกาทพย์” ของณัฐา วิพลชัย (2558) และ “ศึกษาการเปลี่ยนแปลงคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตที่ปรากฏในพระปฐมสมโพธิกถา” ของศราวุธ จันสีทา (2542) ซึ่งมีการศึกษาการปรับเปลี่ยนหมวดคำจากคำภาษาบาลีสันสกฤตมาเป็นคำยืมในภาษาไทยด้วย

งานที่ศึกษาในด้านเสียง รูปคำ และความหมาย ได้แก่ “คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตในวรรณกรรมเรื่องมหาภารตยุทธ ของ สุภร ผลชีวิน” ของอมรรัตน์ อมราพิทักษ์ (2539) “การวิเคราะห์ศัพท์บาลีสันสกฤตในวรรณกรรมล้านนา” ของนิมิตร สิทธิศุภเศรษฐ์ (2549) และ “คำยืมที่ปรากฏในลิลิตพระลอ” ของชนิษฐา เอมห่อง (2550)

งานที่ศึกษาในด้านอื่น ได้แก่ “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาษาบาลี-สันสกฤตในวรรณกรรมท้องถิ่นนครศรีธรรมราชประเภทนิทานและคำสอน” ของประเสริฐ ศรีราชพัฒน์ (2530) ศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปศัพท์และความหมาย “ลักษณะคำยืมภาษาบาลี-สันสกฤตในมหาชาติคำหลวง กัณฑ์ทศพร ชูชก และกุมาร” ของอนันต์ เหล่าเลิศวรกุล (2539) ศึกษาลักษณะและการเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปศัพท์ ไวยากรณ์ และความหมาย “ลักษณะไวยากรณ์ของคำยืมจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตที่ปรากฏในพระปฐมสมโพธิกถา” ของจิรภัทร แก้วกู่ (2545) ศึกษาลักษณะทางไวยากรณ์ของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในหมวดคำนาม คำกริยา และคำอภัยศัพท์ “ลักษณะภาษาบาลีและสันสกฤตในวรรณคดีล้านนา” ของประคอง นิมมานเหมินท์ (2547ข) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงและความหมาย และการใช้คำตามหมวดคำ “คำบาลี สันสกฤต และคำเขมรในมหากาพย์เรื่องท้าวบาเจียง” ของประคอง นิมมานเหมินท์ (2547ก) ศึกษาลักษณะคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตและจัดประเภทคำยืม และ “คำยืมที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วง” ของเกรียงไกร กองเส็ง และคณะ (2551) ศึกษาคำยืมภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วง ได้แก่ คำยืม

ภาษาบาลี สันสกฤต และเขมรโดยมีการรวมรวบคำยืมและวิเคราะห์การนำมาใช้ในภาษาไทยตามลักษณะการสร้างคำ

ในงานของประเสริฐ ศรีราชพัฒน์ (2530) ได้กล่าวถึง การนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาสร้างศัพท์ใหม่ พบว่าวิธีการสร้างศัพท์ใหม่มี 4 ลักษณะ ได้แก่ (1) การนำคำภาษาบาลีสันสกฤตมารวมกัน (2) การนำคำภาษาบาลีสันสกฤตมาประสมกับคำไทย แบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ ได้แก่ การนำมาซ้อนกัน การนำคำไทยมาขยายคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต การนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาขยายคำไทย การนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาเป็นคำแสดงความเป็นเจ้าของ และการนำคำภาษาบาลีสันสกฤตมาประสมกับคำไทยเป็นคำราชาศัพท์ (3) การนำคำภาษาบาลีสันสกฤตมาซ้อนหรือซ้ำกัน และ (4) การนำคำภาษาบาลีสันสกฤตมาเสริมสร้อย เป็นการเพิ่มพยางค์ที่ไม่มีความหมายเพื่อสร้างความไพเราะ

ในงานของอนันต์ เหล่าเลิศวรกุล (2539) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ใช้ในมหาชาติคำหลวงและสาเหตุที่ทำให้เกิดลักษณะการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ใช้ในมหาชาติคำหลวง สรุปได้ว่า ลักษณะเด่นของการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในมหาชาติคำหลวงคือ ความนิยมคำยืมภาษาสันสกฤต เห็นได้จาก (1) การใช้รูปเขียนอย่างภาษาสันสกฤตกับคำที่น่าจะมาจากภาษาบาลี (2) การเลือกใช้คำที่มาจากภาษาสันสกฤต (3) การใช้คำยืมภาษาสันสกฤตแปลภาษาบาลี และ (4) การใช้คำยืมภาษาสันสกฤตแทนมโนทัศน์ความหมายในภาษาบาลี นอกจากนี้ยังมีลักษณะอื่นของการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤต เช่น (1) การนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาใช้ในรูปการซ้อน พบว่ามีการนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาซ้อนกันและการนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาซ้อนกับภาษาอื่น (2) การนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาแปลคำประสมภาษาไทย และ (3) การนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาสร้างคำใหม่ ส่วนสาเหตุที่ทำให้การเลือกใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมีลักษณะเฉพาะ ได้แก่ การที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนา ทำให้คำศัพท์ที่ใช้เป็นคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตจำนวนมากและความหมายของศัพท์มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา และการที่ใช้ฉันทลักษณ์ส่วนใหญ่เป็นร้อย ทำให้สามารถนำคำมาเรียงต่อกันยาวๆ ได้ จึงพบว่ามีคำยืมที่มีความหมายคล้ายกันมาวางซ้อนขยายกันและมีการนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาวางรวมกันตามแบบสมาสยาว

ในงานของประคอง นิมมานเหมินท์ (2547ข) ได้กล่าวถึง การใช้คำตามหมวดคำโดยแบ่งคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตตามหน้าที่ของคำเป็น 5 ประเภท ได้แก่ (1) คำนาม (2) คำสรรพนาม (3) คำวิเศษณ์ (4) คำกริยา และ (5) อพยยศัพท์ จากการศึกษาพบว่า การนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

มาใช้ในวรรณคดีไม่ได้คำนึงถึงหมวดคำเดิม จึงมักพบการนำคำนามมาใช้เป็นคำกริยา และการนำคำวิเศษณ์มาใช้เป็นคำนาม

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยที่ได้ทบทวนมานี้ทำให้เข้าใจลักษณะของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทย คำยืมเหล่านี้เข้ามาอยู่ในภาษาไทยเป็นเวลานาน มีจำนวนมาก มีหลากหลายความหมายโดยเฉพาะความหมายทางศาสนา และมีการใช้ในภาษาทั่วไปและในวรรณคดี โดยการใช้ในวรรณคดีมีการดัดแปลงเสียงและคำหลายวิธีเพื่อสร้างความงามทางด้านวรรณศิลป์ ในด้านการศึกษาวิจัยพบว่า ประเด็นที่มักนำมาศึกษา คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปคำ เสียง และความหมาย งานวิจัยต่างๆ นี้รวมทั้งงานของประเสริฐ ศรีราชพัฒน์ (2530) อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล (2539) และประคอง นิมมานเหมินท์ (2547ข) ซึ่งศึกษาลักษณะการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในวรรณคดีไทย สามารถใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาลักษณะและจัดแบ่งประเภทคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต และเป็นแนวทางในการวิเคราะห์หน้าที่ของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในการแปลพระวรสารสมัยอยุธยา

2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาในวรรณคดีพุทธศาสนา ร้อยแก้ว

ในการศึกษา “การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา” ของปรีชา ช่างขวัญยืน (2515) ได้กล่าวถึงรูปแบบงานเขียนร้อยแก้วสมัยอยุธยาโดยใช้คำว่า ทำนองเขียน¹⁶ ซึ่งแบ่งเป็น 6 ประเภทตามเกณฑ์ที่ใช้ เช่น การใช้ภาษา ลักษณะของเรื่อง และความมุ่งหมายของเรื่อง วรรณคดีพุทธศาสนามร้อยแก้วมีความสอดคล้องกับทำนองเขียน 2 ประเภท ได้แก่ ทำนองเขียนแบบใช้ภาษาสูง และทำนองเขียนแบบเทศน์

ทำนองเขียนแบบใช้ภาษาสูงใช้กับเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและพระมหากษัตริย์ มีลักษณะดังนี้ (1) การใช้ศัพท์บาลีสันสกฤต มักใช้ในตำแหน่งที่ต้องการแสดงความสำคัญ ยิ่งใหญ่ สูงส่ง และศักดิ์สิทธิ์ (2) การใช้คำประดับ โดยการนำคำมาวางต่อกันทั้งคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน หรือส่วนขยายของคำศัพท์ เพื่อเน้นความสำคัญของเนื้อหาและตกแต่งภาษาให้ประณีตขึ้น (3) การใช้คำซ้ำๆ เมื่อมีการแจกแจงเนื้อความ (4) การใช้คำอย่างมีสัมผัสคล้องจอง ทั้งในประโยคเดียวกันและระหว่างประโยค ลักษณะเหมือนภาษาที่ใช้ในร้อยยาว และ (5) การใช้ประโยคขนาดยาว (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2515: 332-338)

¹⁶ แปลมาจากคำว่า style ใช้ในความหมายตามที่ Porter G. Perrin กล่าวไว้ว่า เป็นการใช้ภาษาที่ทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเกิดความรู้สึกต่อความคิดและการแสดงออกทางภาษา เกี่ยวกับการเลือกคำและการใช้โดยผู้พูดหรือผู้เขียน เป็นเรื่องของผลจากการใช้ภาษามากกว่าความถูกต้อง (Changkhwanyuen, 1972, p. 329)

ส่วนทำนองเขียนแบบเทศน์ใช้กับเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการสั่งสอนหรืออธิบายธรรมะ จึงมีอิทธิพลของภาษาบาลีอย่างมากจนเรียกได้ว่าเป็นทำนองเขียนแบบบาลี มีลักษณะดังนี้

- (1) การทับศัพท์ภาษาบาลี มีทั้งคำศัพท์เฉพาะทางศาสนาและคำศัพท์ทั่วไปที่นำมาใช้แทนคำไทย
- (2) การใช้สำนวนที่ไม่ปรากฏในทำนองเขียนอื่นจำนวนมาก อาจเป็นสำนวนที่แปลมาจากภาษาบาลี
- (3) การใช้ประโยคขนาดยาว ประกอบด้วยประโยคเล็กๆ หลายประโยค เชื่อมด้วยคำเชื่อมชนิดต่างๆ มีการใช้ส่วนขยายและการซ้อนคำ และ (4) การใช้ข้ออธิบายโวหารโดยวิธีต่างๆ เช่น การใช้ถ้อยคำซ้ำๆ การเปรียบเทียบ (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2515: 347-373)

จากลักษณะของทำนองเขียนแบบใช้ภาษาสูงและทำนองเขียนแบบเทศน์ แสดงให้เห็นว่า รูปแบบภาษาที่ใช้เกี่ยวกับศาสนาและพระมหากษัตริย์ซึ่งถือได้ว่าเป็นภาษาระดับสูงในสมัยอยุธยา มีการใช้ศัพท์บาลีสันสกฤตและการใช้ประโยคขนาดยาว ส่วนการใช้ภาษาในลักษณะอื่นๆ บ่งบอกถึง รูปแบบภาษาในแต่ละทำนองเขียน โดยการใช้คำระดับ การใช้คำซ้ำๆ และการใช้คำอย่างมีสัมผัส คล้องจอง มักปรากฏในทำนองเขียนแบบใช้ภาษาสูง ส่วนการใช้สำนวนแปลบาลีและการใช้อธิบาย โวหาร มักปรากฏในทำนองเขียนแบบเทศน์

งานวิจัยนี้ซึ่งแสดงให้เห็นถึงรูปแบบภาษาที่ใช้ในวรรณคดีพุทธศาสนาร้อยแก้วสมัยอยุธยา สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ความสำคัญของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยาในฐานะที่เป็นส่วนสร้างให้พระวรสารมีลักษณะเป็นวรรณคดีศาสนาอย่างไทย

2.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการแปลคัมภีร์ไบเบิล

การแปลคัมภีร์ไบเบิลเป็นประเด็นที่มีผู้ศึกษาเป็นจำนวนมาก จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่ามีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการแปลคัมภีร์ไบเบิลในหลากหลายภาษาและหลากหลายตัวบท ในที่นี้จะจำแนกงานที่ศึกษาการแปลคัมภีร์ไบเบิลออกเป็น 2 ประเภทโดยใช้ภาษาในคัมภีร์ไบเบิลที่นำมาศึกษาเป็นเกณฑ์ ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาการแปลคัมภีร์ไบเบิลภาษาไทย และเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาการแปลคัมภีร์ไบเบิลภาษาต่างประเทศ

2.5.1 เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาการแปลคัมภีร์ไบเบิลภาษาไทย

งานวิจัยที่ศึกษาการแปลคัมภีร์ไบเบิลภาษาไทยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ งานที่เป็นการศึกษาในภาพรวม และงานที่เป็นการศึกษาเฉพาะด้าน

งานกลุ่มที่ 1 เป็นงานที่ศึกษาในภาพรวม โดยศึกษาการแปลคัมภีร์ไบเบิลในแต่ละฉบับ เพื่อต้องการทราบว่ามีการแปลในลักษณะใดบ้างหรือการแปลในลักษณะใดดีที่สุด งานในกลุ่มนี้ ได้แก่ งานของโครว์ (Crow, 2000) โดตี (Doty, 2007) และ นรี เซษฐ์ศุทธยางกูร (2555)

งานของโครว์ (Crow, 2000) เรื่อง “Developing A New Thai Bible Translation” ศึกษาการแปลคัมภีร์ไบเบิลฉบับแปลใหม่ ค.ศ. 1998 ซึ่งเป็นการแปลคัมภีร์ไบเบิลภาคพันธสัญญาใหม่จากต้นฉบับภาษากรีกเป็นภาษาไทย การแปลในครั้งนี้มีการพัฒนารูปแบบในการแปลเพื่อเน้นการสื่อสารให้เข้าใจง่ายขึ้น โดยการไม่ใช้ภาษาระดับสูงหรือคำราชาศัพท์เหมือนการแปลแบบเก่า เนื่องจากการใช้คำราชาศัพท์จะทำให้เข้าใจยาก และคำราชาศัพท์สร้างระยะห่างระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า ทำให้คนไทยรู้สึกที่ไม่สามารถเข้าใจพระเจ้าได้

งานของโดตี (Doty, 2007) เรื่อง “The paradigm shift in Bible translation in the modern era, with special focus on Thai” ศึกษาการแปลคัมภีร์ไบเบิลด้วยวิธีการแปล 3 วิธี ได้แก่ (1) การแปลแบบตรงตัว ซึ่งมีการใช้คำราชาศัพท์ (2) การแปลแบบเทียบเคียงหน้าที่ ซึ่งไม่มีการใช้คำราชาศัพท์ และ (3) การแปลแบบอิงความหมาย ซึ่งยังไม่พบการแปลแบบนี้ในภาษาไทย เพื่อที่จะตัดสินว่าการแปลแบบใดสื่อสารได้ดีที่สุดและเหมาะสมกับการแปลคัมภีร์ไบเบิล โดยทดสอบกับผู้ที่ไม่มีความรู้เรื่องคัมภีร์ไบเบิลมาก่อน ผลการทดสอบพบว่า การแปลแบบอิงความหมายเข้าใจได้ง่ายที่สุด รองลงมาเป็นการแปลแบบเทียบเคียงหน้าที่ และการแปลแบบตรงตัว ตามลำดับ

งานของนรี เซษฐ์ศุทธยางกูร (2555) เรื่อง “แนวทางการแปลพระคริสตธรรมคัมภีร์ ในช่วง ค.ศ. 1971 - ค.ศ. 2010” ศึกษาการแปลคัมภีร์ไบเบิลในช่วง ค.ศ. 1971-2010 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงประวัติที่เกี่ยวข้องกับการแปลคัมภีร์ไบเบิล ศึกษาแนวทางการแปลคัมภีร์ไบเบิล และเปรียบเทียบแนวทางการแปลในปัจจุบัน ในส่วนของแนวทางการแปลได้ศึกษาการแปลคัมภีร์ไบเบิลฉบับ 1971 โดยสมาคมพระคริสตธรรมไทย และฉบับอมตธรรมร่วมสมัย (TNCV) โดยองค์การอมตธรรม เนื่องจากเป็นฉบับที่ได้รับความนิยมและใช้อย่างแพร่หลายที่สุด ผลการศึกษาพบว่าแม้คัมภีร์ทั้งสองฉบับจะยึดต้นฉบับเดียวกัน แต่ทั้งสององค์กรระบุแนวทางการแปลที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ฉบับ 1971 เลือกการแปลตรงตามตัวอักษร ส่วนฉบับ TNCV เลือกการแปลแบบยึดความหมายเป็นหลัก ทำให้คัมภีร์ทั้งสองฉบับมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในด้านภาษา

งานวิจัยทั้งสามเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของแนวทางการแปลขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของผู้แปล เนื่องจากในสมัยหลังนิยมการสื่อสารให้เข้าใจได้ง่าย แนวโน้มการแปลจึงเน้นไปที่การอิงความหมาย แตกต่างจากในสมัยก่อนที่นิยมการแปลแบบตรงตัวซึ่งมีการใช้ภาษาที่เข้าใจยาก นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่ใช้ในงานเขียนทางศาสนาคริสต์ จากเดิมที่

นิยมการใช้ภาษาที่แสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์ ความสูงส่งของพระเจ้า และการใช้คำศัพท์บางคำที่แสดงถึงความเป็นตัวบททางศาสนา ซึ่งอาจเป็นศัพท์ที่เข้าใจยากสำหรับคนบางกลุ่ม มาสู่ปัจจุบันที่นิยมการใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงคนได้ในวงกว้าง การเปลี่ยนแปลงด้านการใช้ภาษาในลักษณะนี้จึงทำให้คำศัพท์ที่ใช้ในปัจจุบันมีความแตกต่างจากคำศัพท์ที่ใช้ในสมัยก่อนอย่างเห็นได้ชัด

งานกลุ่มที่ 2 เป็นงานที่ศึกษาเฉพาะด้าน โดยศึกษาการแปลคำที่ใช้ในคัมภีร์ไบเบิลซึ่งที่มีความหมายเฉพาะทางคริสต์ศาสนาและไม่ได้มีความหมายเฉพาะ งานในกลุ่มนี้ ได้แก่ งานของนิภา พรฤกษ์งาม (2543) โปรตปราน ธรรมสอน (2544) ศุภกาญจน์ เอี่ยมหุตและจิรันธรา ศรีอุทัย (2554) และกันตพงศ์ จิตต์กล้า (2564)

งานของนิภา พรฤกษ์งาม (2543) เรื่อง “บทความเรื่อง “ศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก” : บทแปลและบัญญัติศัพท์เฉพาะทางศาสนา” ในด้านบัญญัติศัพท์เฉพาะทางศาสนา มีการจัดทำบัญญัติศัพท์เฉพาะทางศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกในเชิงวิเคราะห์ โดยรวบรวมคำศัพท์เฉพาะนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับคำศัพท์ภาษาฝรั่งเศสและเสนอแนะคำที่สมควรนำมาใช้ในบทแปล ขั้นตอนเริ่มจากการรวบรวมคำศัพท์จากเอกสารทั้งของคาทอลิกและโปรเตสแตนต์จำนวน 25 รายการ หนึ่งในนั้นคือพระวรสารสมัยอยุธยา จากนั้นจึงเลือกคำศัพท์เพื่อใช้ในการจัดทำบัญญัติศัพท์ด้วยเกณฑ์ 5 ข้อ ได้แก่ ความหมายประจำคำของศัพท์เดิม อัตราความนิยมใช้ในวงการ ความกระชับของคำศัพท์ ความง่ายของคำศัพท์ และความหมายที่ครอบคลุมรากศัพท์ของเดิม งานวิจัยนี้จึงเป็นการศึกษาเปรียบเทียบทั้งในสมัยเดียวกันและข้ามสมัย

งานของโปรดปราน ธรรมสอน (2544) เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบระบบสรรพนามในงานแปลพระคัมภีร์ไบเบิลฉบับ 1971 และฉบับอ่านง่าย” ศึกษาเปรียบเทียบการแปลคำสรรพนามในพระวรสารนักบุญลูกาจากคัมภีร์ไบเบิล 2 ฉบับ ได้แก่ คัมภีร์ไบเบิลฉบับปี 1971 ของสมาคมพระคริสตธรรมไทย และคัมภีร์ไบเบิลฉบับอ่านง่ายของศูนย์กลางการแปลโลก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบสรรพนามในภาษาไทย วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้สรรพนามและเปรียบเทียบผลจากการใช้สรรพนามนั้น และศึกษาว่าผู้แปลมีอิทธิพลต่อการแปลสรรพนามที่ต่างกันหรือไม่ อย่างไร ผลการศึกษาพบว่าการใช้สรรพนามในคัมภีร์ทั้งสองแตกต่างกัน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้สรรพนามในคัมภีร์ทั้งสอง คือ ปัจจัยทางไวยากรณ์ ได้แก่ พจน์ และ บุรุษ ส่วนปัจจัยเรื่องเพศมีผลค่อนข้างน้อย ในฉบับ 1971 นิยมใช้สรรพนามที่ไม่บ่งเพศ ต่างจากฉบับอ่านง่ายซึ่งสรรพนามจะเปลี่ยนไปตามปัจจัยทางสังคม กล่าวคือ มีการใช้สรรพนามที่แสดงความสัมพันธ์ฉันเครือญาติ มีการใช้สรรพนามที่เปลี่ยนไปเมื่อทัศนคติเปลี่ยน และมีการใช้สรรพนามที่แสดงถึงเพศ นอกจากนี้ปัจจัยสำคัญที่ทำให้คัมภีร์ทั้งสองฉบับต่างกัน คือ ปัจจัยทางสังคมเรื่องสถานะและความสัมพันธ์

ระหว่างคูสนทนา และเจตนาของผู้แปล ฉบับ 1971 ผู้แปลต้องการจะรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของตัวบท ซึ่งแสดงออกด้วยรูปภาพ คือ รูปภาพที่เป็นทางการและเป็นภาษาโบราณ ส่วนฉบับอ่านง่ายผู้แปลจัดทำคำมึร์สำหรับผู้ที่มีความรู้พื้นฐานทางด้านคริสต์ศาสนาบ่อย จึงใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการ เหมือนภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

งานของศุภกาญจน์ เอี่ยมทนต์และจิรันธรา ศรีอุทัย (2554) เรื่อง “การแปลศัพท์สำนวนที่มีชื่อเฉพาะจากพระคริสตธรรมคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิมเป็นภาษาไทย” ศึกษาการแปลชื่อเฉพาะทั้งชื่อคนและสถานที่ที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปในสังคมตะวันตกจำนวน 12 รายการจากคลังข้อมูลหนังสือ และเว็บไซต์ต่างๆ โดยใช้วิธีการแปลชื่อเฉพาะ 4 วิธีตามที่ Vermes ได้เสนอไว้ ได้แก่ (1) การถ่ายทอด (transference) เป็นการใช้ชื่อเฉพาะตามภาษาต้นฉบับโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ แต่ภาษาอังกฤษและภาษาไทยใช้อักษรต่างชุดกัน วิธีการแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยที่เทียบเคียงได้ คือ การถ่ายทอดอักษร (transliteration) (2) การแทนที่ (substitution) เป็นการใช้ชื่อเฉพาะตามที่มีอยู่แล้วในภาษาฉบับแปล (3) การแปลความหมาย (translation) เป็นการถ่ายทอดความหมายของชื่อเฉพาะให้มีความหมายค่อนข้างตรงกับภาษาต้นฉบับ และ (4) การปรับเปลี่ยน (modification) เป็นการเลือกแปลโดยใช้คำในภาษาฉบับแปลที่ไม่เกี่ยวข้องตามตัวอักษรหรือเกี่ยวข้องเพียงเล็กน้อย การปรับเปลี่ยนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและความหมาย ผลการศึกษาพบว่าการแปล 3 วิธี ได้แก่ (1) การถ่ายทอดอักษร ผู้อ่านไม่ต้องใช้ความพยายามมากในการทำความเข้าใจ จะใช้เมื่อมีบริบทที่ช่วยในการทำความเข้าใจ การแปลแบบนี้จะพบได้ในหนังสือทางคริสต์ศาสนา (2) การแปลความหมาย ผู้อ่านต้องใช้ความพยายามมากขึ้นในการทำความเข้าใจ แต่จะได้รับผลการสื่อสารตามบริบทที่เหมาะสมยิ่งขึ้นด้วย การแปลแบบนี้ใช้เมื่อสำนวนที่มีชื่อเฉพาะกลายเป็นคำศัพท์ทั่วไปในภาษาอังกฤษแล้ว และ (3) การปรับเปลี่ยน ผู้อ่านต้องใช้ความพยายามมากขึ้นในการทำความเข้าใจ ผู้อ่านจะได้รับผลของการสื่อสารตามบริบทที่เหมาะสมมากกว่าวิธีอื่น การแปลแบบนี้อาจมีการเพิ่มข้อความเพื่ออธิบายหรือมีการใช้วิธีการแปลอื่นร่วมด้วย ส่วนใหญ่ผู้แปลจะใช้วิธีนี้

งานของกันตพงศ์ จิตต์กล้า (2564) เรื่อง “พระสังฆราชลาโนกับการสร้างคำศัพท์ในวรรณกรรมคำสอนคาทอลิก” ศึกษาคำที่ใช้ในวรรณกรรมคำสอนทางคริสต์ศาสนาที่แปลและเรียบเรียงโดยพระสังฆราชลาโน โดยมีการศึกษารูปแบบ ความสัมพันธ์กับสังคม และการสืบต่อ ตัวบทที่ใช้ศึกษาคือ พระวจนาถ (L'Évangile) ซึ่งก็คือพระวรสารสมัยอยุธยา และหนังสือคำสอน (Catechismo) ผลการศึกษาพบว่าการสร้างคำใหม่มี 4 ลักษณะ ได้แก่ (1) การยืมคำบาลี-สันสกฤต มีการนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาสมาสซึ่งมีลักษณะเหมือนกับที่ปรากฏในวรรณคดีสมัยอยุธยา การสร้างคำเช่นนี้เป็นการนำความรู้ด้านเทววิทยามาถ่ายทอดผ่านคำศัพท์ชั้นสูง (2) การผสมคำภาษาตะวันตก

มีการนำคำภาษาอื่นมาผสมกับคำภาษาตะวันตกโดยเฉพาะภาษาโปรตุเกส (3) การแปรความหมาย มีการใช้คำว่า พุทธ ในความหมายที่สื่อถึงพระเจ้าและพระเยซู บุตรของพระเจ้า อาจมีนัยว่าพระเจ้าในตะวันตกมีสถานภาพและเป็นหนึ่งเดียวกับพระพุทธรูปในตะวันออก คำว่า พุทธ ปรากฏตลอดทั้งเล่ม อาจทำให้ผู้อ่านเกิดความสับสนว่ากำลังอ่านคำสอนในศาสนาใด และ (4) การใช้ราชาศัพท์ มีการใช้ราชาศัพท์เมื่อกล่าวถึงพระเจ้า พระเยซู พระนางมารีย์ และกษัตริย์หรือราชวงศ์ การสร้างคำของพระสังฆราชลาโนเป็นการใช้คำชั้นสูงเพื่อสรรเสริญพระเจ้า และเป็นกลยุทธ์ในการสื่อสารกับชนชั้นสูงในสมัยอยุธยา การถ่ายทอดความเชื่อทางคริสต์ศาสนาผ่านการสร้างคำเช่นนี้ทำให้ราชสำนักเกิดความวิตกกังวล จนเกิดการสั่งห้ามไม่ให้ใช้ภาษาไทยและภาษาบาลีในการสอนศาสนาโดยเจ้าฟ้าพร (สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ) อย่างไรก็ตามแนวคิดและรูปแบบการสร้างคำของพระสังฆราชลาโนได้รับการสานต่อโดยมิชชันนารีฝรั่งเศสต่อมาและกลายเป็นเอกลักษณ์ทางภาษาของพระศาสนาจักรคาทอลิกในประเทศไทย

งานวิจัยทั้งสี่เรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงการเลือกใช้คำในการแปลและวิธีการแปลคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับคริสต์ศาสนา ทั้งในส่วนที่เป็นคำสรรพนาม คำศัพท์เฉพาะ และคำศัพท์สำนวนที่มีชื่อเฉพาะ การเลือกใช้คำหรือวิธีการแปลขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของผู้แปลและบริบทที่จะนำตัวบทนั้นไปใช้ โดยในสมัยอยุธยาการแปลคัมภีร์ไบเบิลมีจุดประสงค์เพื่อให้ชนชั้นสูงอ่านและเน้นการแสดงความสูงส่งของพระเจ้าจึงมีการแปลที่ใช้คำศัพท์สูง ต่อมาในสมัยหลังเมื่อคริสต์ศาสนาเป็นที่แพร่หลายในสังคมไทยแล้วจึงมีจุดประสงค์ในการแปลเพื่อให้คนทั่วไปในวงกว้างได้อ่าน การแปลคัมภีร์ไบเบิลจึงเริ่มนิยมการแปลที่เน้นการเข้าถึงเนื้อหาโดยการใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาการแปลในภาพรวมข้างต้น

จากเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาการแปลคัมภีร์ไบเบิลภาษาไทยที่ได้ทบทวนมานี้ทำให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างของการใช้คำศัพท์ในการแปลคัมภีร์ไบเบิลในแต่ละครั้ง งานวิจัยเหล่านี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการใช้คำศัพท์ในการแปลพระวรสารในแต่ละสมัย และเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของการเลือกใช้คำศัพท์ในลักษณะต่างๆ

2.5.2 เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาการแปลคัมภีร์ไบเบิลภาษาต่างประเทศ

เอกสารและงานวิจัยที่นำมาทบทวนนี้เป็นการศึกษาการแปลคัมภีร์ไบเบิลรวมถึงคำศัพท์ทางคริสต์ศาสนาข้ามวัฒนธรรมในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ชาวตะวันตกหลายกลุ่มได้เดินทางไปเผยแผ่ศาสนายังภูมิภาคอื่น ส่งผลให้เกิดการแปลงานเขียนทางคริสต์ศาสนาต่างๆ รวมทั้งพระวรสารสมัยอยุธยาก็ได้แปลขึ้นในช่วงเวลานี้เช่นกัน การศึกษาในด้านนี้ส่วนใหญ่ได้ศึกษาการแปลของบาทหลวงคณะเยสุอิต (Jesuits) ซึ่งเป็นมิชชันนารีคาทอลิกที่ได้เดินทางไปเผยแผ่

คริสต์ศาสนาและแปลความเชื่อไปสู่ภาษาอื่นๆ เป็นจำนวนมาก งานที่ศึกษาในด้านนี้ เช่น งานของคิม (Kim, 2001) เรื่อง “Strange Names of God: The Missionary Translation of the Divine Name and the Chinese Responses to Matteo Ricci’s Shangti in Late Ming China, 1583-1644” ศึกษาการแปลข้ามวัฒนธรรมของคำเรียกพระเจ้าในกรณีการแปลว่า Shangdi โดย Matteo Ricci และการตอบสนองของนักปราชญ์ชาวจีนในช่วงปลายราชวงศ์หมิง รวมทั้งได้กล่าวถึงการแปลคำเรียกพระเจ้าของมิชชันนารีเยสุอิตในช่วงแรกโดยยกกรณีศึกษา 3 แห่ง ได้แก่ ญี่ปุ่น เปอร์ และอินเดียใต้ งานของอัลวิส ฟิโอและมิลตัน (Alves Filho and Milton, 2005) เรื่อง “Inculturation and acculturation in the translation of religious texts: the Translations of Jesuit priest José de Anchieta into Tupi in 16th century Brazil” ศึกษาการแปลงานเขียนทางศาสนาโดย José de Anchieta ในบราซิลคริสต์ศตวรรษที่ 16 งานของเฮนน์ (Henn, 2011) เรื่อง “Jesuit rhetorics: Translation versus conversion in early-modern Goa” ศึกษาการแปลของมิชชันนารีเยสุอิตในเมืองกัวคริสต์ศตวรรษที่ 16 ซึ่งเป็นช่วงแรกของการขยายจักรวรรดิโปรตุเกสไปสู่ตะวันออก งานของตเนจา (Taneja, 2012) เรื่อง “Translation as a dialogue between cultures: the Jesuit experience” ศึกษากระบวนการแปลของมิชชันนารีเยสุอิตในฐานะกระบวนการผสมผสานและปรับให้เข้ากับวัฒนธรรม โดยยกตัวอย่างในบราซิลและอินเดียใต้ งานของฟาร์จ (Farge, 2012) เรื่อง “Adapting language to culture: Translation projects of the Jesuit missions in Japan and China” ศึกษาการแปลคำศัพท์ทางศาสนาโดยมิชชันนารีเยสุอิตในญี่ปุ่นและจีน และงานของฮอสเน (Hosne, 2018) เรื่อง “Dios, Dio, Viracocha, Tianzhu: “Finding” and “Translating” the Christian God in the Overseas Jesuit Missions (16th–18th Centuries)” ศึกษาการแปลคำเรียกพระเจ้าโดยมิชชันนารีเยสุอิตในจีนและเปอร์ โดยในการแปลทั้งสองกรณีนี้มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันคือในภาษาปลายทางไม่มีเสียง /d/ จึงทำให้ไม่สามารถออกเสียงคำว่า Dio หรือ Dios ซึ่งเป็นคำว่าพระเจ้าในภาษาอิตาลีและภาษาสเปนได้อย่างถูกต้อง

ในส่วนการแปลคัมภีร์ไบเบิลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มีการศึกษาการแปลเป็นภาษามลายู เช่น งานของฟรีส (Vries, 2018) เรื่อง “lang Evangelivm Ul-Kadus Menjurit kapada Marcum: The First Malay Gospel of Mark (1629–1630) and the Agama Kumpeni” ศึกษาการแปลพระวรสารนักบุญมาระโกภาษามลายูฉบับแรกโดย Albert Cornelisz Ruyl พ่อค้าชาวดัตช์ (Dutch) โปรเตสแตนต์ ซึ่งทำงานในบริษัทอินเดียตะวันออกของฮอลันดา (VOC) โดยวิเคราะห์ถึงสาเหตุของการให้ทุนสนับสนุนโดย VOC ภาษาที่ใช้และกลวิธีการแปล และความสำคัญต่อสังคมและวิชาการ

จากการศึกษาการแปลของมิชชันนารีเยสุอิตทั้งในเอเชียและอเมริกา รวมถึงการแปลของพ่อค้าชาวดัตช์ พบว่า แนวทางการแปลสามารถสรุปได้เป็น 2 แนวทาง ได้แก่ การแปลโดยเน้นการใช้คำศัพท์ในภาษาต้นทางหรือการทับศัพท์ (transliteration) และการแปลโดยเน้นการใช้คำทางวัฒนธรรมในภาษาปลายทางหรือการแปลโดยการเข้าสู่วัฒนธรรม (inculturation)

การแปลแนวทางแรกยกตัวอย่างเช่นในญี่ปุ่นและเปรู Francis Xavier ซึ่งเดินทางมาที่ญี่ปุ่นเมื่อค.ศ. 1549 ได้แปลคำว่า พระเจ้า ด้วยคำว่า Dainichi แต่เมื่อพบว่าคำนี้หมายถึงพระไวโรจนพุทธเจ้า จึงได้เปลี่ยนมาใช้คำว่า Daiusu ซึ่งเป็นคำทับศัพท์ภาษาละตินว่า Deus นอกจากนี้ในช่วงแรกยังได้มีการใช้คำศัพท์ทางพุทธศาสนา เช่น jigoku (นรก) tennin (เทวดา) แต่เมื่อตระหนักถึงความเสี่ยงในการเข้าใจผิดว่าเป็นคำสอนของพุทธศาสนา จึงได้ใช้คำทับศัพท์ภาษาละตินหรือโปรตุเกสแทน เช่น anima (จิตวิญญาณ) sacramento (ศีลศักดิ์สิทธิ์) (Farge, 2012: 67-68) ส่วน José de Acosta ซึ่งเดินทางมาที่เปรูครั้งแรกเมื่อค.ศ. 1572 ได้แปลคำว่า พระเจ้า เป็นภาษาเกชวา (Quechua) ด้วยคำทับศัพท์ภาษาสเปน Dios เนื่องจากเห็นว่าไม่มีคำศัพท์ทางศาสนาใดที่มีความหมายเท่ากับพระเจ้า แม้ชาวเปรูจะสามารถเข้าใจถึงความดำรงอยู่ของพระเจ้าได้ผ่านเทพเจ้าท้องถิ่น แต่ชื่อเทพเจ้าท้องถิ่นก็ไม่ใช่ชื่อที่เหมาะสม (Kim, 2001: 114-122)

การแปลแนวทางที่สองยกตัวอย่างเช่นในบราซิล จีน อินเดีย และชวา José de Anchieta ซึ่งเดินทางมาที่บราซิลเมื่อค.ศ. 1553 มักใช้วิธีการแปลโดยหาสิ่งที่มีลักษณะเหมือนกันในภาษาต้นทางและภาษาปลายทาง ในการแปลคำสอนเป็นภาษาตูปี (Tupi) จึงมีการใช้คำทางความเชื่อท้องถิ่น เช่น คำว่า พระเจ้า แปลด้วยคำว่า Tupã ซึ่งหมายถึงเทพเจ้าที่มีลักษณะเป็นสายฟ้า คำว่า ทูตสวรรค์ แปลด้วยคำว่า karai bebe ซึ่งมาจากคำว่า karai (หมอผี) และ bebe (มีปีก) (Alves Filho and Milton, 2005: 12-15)

ในจีน Michele Ruggieri และ Matteo Ricci ซึ่งเดินทางมาถึงเมื่อค.ศ. 1583 ได้ใช้วิธีการแปลโดยใช้คำทางความเชื่อที่มีอยู่แล้วอันเป็นการปรับเข้าสู่บริบททางศาสนาท้องถิ่น วิธีนี้นิยมใช้ทั้งในพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนามาแต่เดิม Ruggieri ซึ่งเขียนหนังสือคำสอน Tianzhu shilu (天主實錄 (บันทึกเรื่องจริงของเจ้าแห่งสวรรค์)) ได้แปลคำว่า พระเจ้า ด้วยคำว่า Tianzhu (天主) แปลว่า เจ้าแห่งสวรรค์ แต่คำนี้อาจทำให้เกิดความสับสนทางความหมาย เนื่องจากสวรรค์อาจสื่อถึงสวรรค์ในพุทธศาสนา ต่อมา Ricci ซึ่งเขียนหนังสือคำสอน Tianzhu Shiyi (天主實義 (ความหมายที่แท้จริงของเจ้าแห่งสวรรค์)) ได้แปลคำว่า พระเจ้า ด้วยคำว่า Shangdi (上帝) แปลว่า เทพเจ้าสูงสุด เนื่องจากในงานเขียนของลัทธิขงจื้อคำนี้สื่อถึงผู้สูงสุดหนึ่งเดียว อันเป็นลักษณะที่เหมือนกับพระเจ้าในคริสต์ศาสนา (Kim, 2001: 183-212)

ในอินเดีย Roberto de Nobili ซึ่งเดินทางมาที่เมืองมทุไร (Madurai) เมื่อค.ศ. 1606 ได้แปลคำว่า พระเจ้า เป็นภาษาทมิฬว่า Sarvesuran (สรเวศวร ส.) ซึ่งสร้างมาจากคำว่า สรว (ทุกสิ่ง) และ อีศวร (เจ้า) แปลว่า เจ้าแห่งสิ่งทั้งปวง คำนี้เป็นหนึ่งในพินนามของพระวิษณุ (Kim, 2001: 138-146) นอกจากนี้ยังมีการแปลโดยใช้คำทางวัฒนธรรม เช่น *prasadam* (ของที่ได้รับหลังจากการบูชาเทพเจ้า) ใช้หมายถึงพระหรรษทาน *Vedam* (คัมภีร์พระเวท) ใช้หมายถึงคัมภีร์ไบเบิล (Taneja, 2012: 272) ส่วน Thomas Stephens ซึ่งเดินทางมาที่เมืองกัว (Goa) ได้แปลแต่งคัมภีร์ไบเบิลให้มีลักษณะคล้ายกับวรรณกรรมฮินดูภักติประเภทปุราณะ โดยใช้ภาษาพราหมณ์ (*lingua Bramana*) ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นภาษามราฐีเก่า (Old Marathi) และรูปแบบร้อยกรองที่เรียกว่า โอวี (*ovi*) หนังสือเล่มนี้มีชื่อว่า *Kristapurana* (ปุราณะของพระคริสต์) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อค.ศ. 1619 ในการแปลครั้งนี้มีการใช้และการสร้างคำศัพท์ภาษามราฐีและสันสกฤต เช่น *Paramesvara* ใช้หมายถึงพระเจ้า *Devasuta* ใช้หมายถึงพระบุตรของพระเจ้า *Vaikuntharaya* ใช้หมายถึงพระราชาแห่งสวรรค์ (Henn, 2011: 210-216)

ส่วนในเกาะชวา Albert Cornelisz Ruyl ได้แปลพระวรสารนักบุญมาระโกเป็นภาษามลายูซึ่งเป็นหนึ่งในภาษากลางที่ใช้ติดต่อสื่อสารกันในบริเวณนั้น ตีพิมพ์เมื่อค.ศ. 1629 ในการแปลครั้งนี้ได้ใช้กลวิธีการใช้คำศัพท์ทางศาสนาฮินดู-พุทธ อิสลาม และคาทอลิก การแทนที่ทางวัฒนธรรมและการสร้างคำใหม่ ในด้านการใช้คำศัพท์ทางศาสนาที่มีมาก่อนแล้วพบว่ามีการใช้คำศัพท์ทางศาสนาทั้งภาษาสันสกฤต เช่น *pandita* (ศิษยาภิบาล) ภาษาอาหรับ เช่น *Allah* (พระเจ้า) *nabi* (ประกาศก) และภาษาโปรตุเกส เช่น *Deos* (พระเจ้า) อย่างไรก็ตามมีการใช้คำศัพท์ทางศาสนาที่มาจากภาษาอาหรับมากกว่าภาษาอื่น เช่น คำว่า พระเจ้า ใช้คำว่า *Allah* มากกว่า *Deos* คำว่า พระจิต ใช้คำว่า *Ruah* มากกว่า *Spirito* (Vries, 2018: 48-67)

การศึกษาการแปลความเชื่อทางคริสต์ศาสนาข้ามวัฒนธรรมแสดงให้เห็นว่าภาษาและวัฒนธรรมปลายทางเป็นปัจจัยสำคัญในการแปลและเป็นปัญหาที่ผู้แปลต้องเลือกทางออกที่เหมาะสมที่สุด ผู้แปลแต่ละคนเลือกวิธีการแปลที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการทำให้นักในวัฒนธรรมปลายทางรู้จักและเข้าใจความเชื่อทางคริสต์ศาสนา แม้ว่าจะไม่สามารถทำให้เกิดความเข้าใจที่ถ่องแท้ได้ แต่อย่างน้อยก็สามารถทำให้เกิดการรับรู้ถึงอีกความเชื่อหนึ่ง กลวิธีการแปลที่ทำให้คนในวัฒนธรรมปลายทางเกิดความเข้าใจในความเชื่อใหม่ได้อย่างง่ายที่สุดคือการอิงกับสิ่งที่มีอยู่ก่อนแล้วในวัฒนธรรมนั้นๆ เนื่องจากการนำคำใหม่มาใช้อาจไม่เป็นที่ยอมรับและทำให้เข้าถึงได้ยากในช่วงแรกของการเผยแผ่ศาสนาจึงนิยมใช้วิธีนี้ โดยการเลือกใช้คำทางความเชื่อที่มีอยู่เดิม รวมทั้งรูปแบบงานเขียนทางศาสนา อย่างไรก็ตามการแปลวิธีนี้อาจทำให้เกิดความสับสนทางความหมาย

ระหว่างความหมายในความเชื่อเดิมกับความเชื่อใหม่ได้ เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในการเข้าใจผิดและการปะปนกันของความเชื่อ ผู้แปลบางส่วนจึงใช้วิธีการทับศัพท์คำในภาษาต้นทาง

จากเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาการแปลคัมภีร์ไบเบิลภาษาต่างประเทศที่ได้ทบทวนมานี้ทำให้เห็นถึงแนวทางการแปลความเชื่อทางคริสต์ศาสนาในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกับการแปลพระวรสารสมัยอยุธยา รวมทั้งการปรับให้เข้ากับบริบทสังคมและวัฒนธรรมปลายทางในการเผยแผ่ศาสนา และสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการเลือกใช้คำในการแปลพระวรสารซึ่งเป็นการแปลข้ามวัฒนธรรมและมีการปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมปลายทางเช่นกัน โดยที่งานเหล่านี้ช่วยให้เข้าใจถึงสาเหตุของการเลือกใช้แนวทางการแปลและการเลือกใช้คำในการแปลคำศัพท์ทางคริสต์ศาสนาในช่วงแรกของการเผยแผ่ศาสนาไปสู่กลุ่มชนที่ยังไม่รู้จักคริสต์ศาสนา

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดนี้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาตัวบทพระวรสารสมัยอยุธยา โดยสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการแปลโดยใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤต ซึ่งจะกล่าวถึงในบทต่อไป

บทที่ 3

ลักษณะของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยา

ในบทนี้จะกล่าวถึงลักษณะของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ปรากฏในพระวรสารสมัยอยุธยา โดยแบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ วิธีการยืมคำ และ ความหมายและบริบทการใช้คำ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 วิธีการยืมคำภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยา

จากการสำรวจและศึกษาคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยาซึ่งมีทั้งหมด 1260 คำ พบว่าคำยืมเหล่านี้มีวิธีการยืมคำ 3 วิธี คือ การยืมมาโดยตรง การยืมมาสร้างคำใหม่ และการนำคำยืมมาซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง แต่ละวิธีมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1.1 คำที่ยืมมาโดยตรง

หมายถึง คำภาษาบาลีสันสกฤตที่ยืมเข้ามาในภาษาไทยโดยคงรูปคำเดิมหรือคำคำเดิมซึ่งพิจารณาได้จากการสะกดคำและการออกเสียง เช่น *กิริยา* มาจากคำภาษาบาลีว่า *กิริยา* มีการออกเสียงในภาษาไทยใกล้เคียงกับในภาษาต้นทาง *โค* มาจากคำภาษาบาลีสันสกฤตว่า *โค* มีการออกเสียงในภาษาไทยต่างจากในภาษาต้นทาง โดยพยัญชนะ *ค* ได้เปลี่ยนจากเสียง /g/ เป็น /kh/ คำที่ยืมมาโดยตรงนี้พบจำนวน 389 คำ การยืมคำภาษาบาลีสันสกฤตเข้ามาในภาษาไทยโดยส่วนใหญ่ มักยืมเข้ามาในรูปแบบที่เป็นคำศัพท์ บางครั้งอาจมีการยืมเข้ามาในรูปแบบที่เป็นคำบทคือติดวิภัติเข้ามาด้วยซึ่งพบน้อยมาก แต่ในพระวรสารสมัยอยุธยาก็พบคำที่ติดวิภัติอยู่จำนวนหนึ่ง คำยืมเหล่านี้จึงได้จำแนกได้เป็น 2 ประเภทตามลักษณะการยืมคำดังกล่าว ได้แก่ คำที่ยืมเป็นศัพท์ และ คำที่ยืมเป็นบท

3.1.1.1 คำที่ยืมเป็นศัพท์

คำที่ยืมเป็นศัพท์ หมายถึง คำที่ยืมมาเป็นรูปศัพท์ ไม่ได้ประกอบวิภัติ (สุภาพร มากแจ้ง, 2535: 94) ซึ่งยังไม่สามารถนำมาใช้ในประโยคได้ เช่น *ผล* (ป.ส) เป็นศัพท์แปลว่า ผลไม้ เมื่อนำมาใช้ในประโยคในตำแหน่งประธานและเป็นพหูพจน์จะต้องประกอบวิภัติเป็น *ผลานิ* ในภาษาไทยมักแปลว่า อันว่าผลไม้ทั้งหลาย คำที่ได้ประกอบวิภัติเข้าไปแล้วเรียกว่าบท ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป คำที่ยืมเป็นศัพท์นี้พบจำนวน 375 คำ จำแนกได้เป็น 3 ประเภทตามที่มาของคำ ได้แก่ คำที่ยืมเป็นศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต คำที่ยืมเป็นศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤต และ คำที่ยืมเป็นศัพท์ที่มาจากภาษาบาลี

3.1.1.1.1 คำที่ยืมเป็นศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต

หมายถึง คำที่ยืมเป็นศัพท์ที่ไม่สามารถจำแนกได้อย่างชัดเจนว่ามาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต เนื่องจากในทั้งสองภาษานี้มีรูปคำที่เหมือนหรือใกล้เคียงกัน ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.1 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
กาล “เวลา”	กาล ป.ส. “เวลา”	แลในกาลนั้นยังมี พระมหากษัตริย์องค์หนึ่ง (2)
ชาติ “การเกิด เผ่าพันธุ์”	ชาติ ป.ส. “การเกิด สถานภาพ ที่กำหนดโดยการเกิด จำพวก”	แลด้วยว่าชาติยู่เดียวกับชาติ สามเรียเป็นชาติผิดกัน (68)
ชีวิต “การมีชีวิต”	ชีวิต ป.ส. “การมีชีวิต ช่วงชีวิต”	เราจะได้โปรดให้วันนาการ กลับคืนชีวิตเป็นขึ้นมาเล่า (199)
โทษ “ความผิด”	โทษ ส. / โทส ป. “ความผิด การกระทำผิด การทำร้าย”	แลด้วยฉะนี้จึงท่านทั้งหลายจะมี โทษเป็นอันหนัก (287)
เหตุ “สาเหตุ”	เหตุ ป.ส. “สาเหตุ เหตุผล”	เหตุใดท่านทั้งหลายคิดร้ายแต่ ในใจ (89)

3.1.1.1.2 คำที่ยืมเป็นศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤต

หมายถึง คำที่ยืมเป็นศัพท์ที่สามารถจำแนกได้ว่าเป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤต ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.2 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นศัพท์ที่มาจากภาษาสันสกฤต

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
บุตร “ลูกชาย ลูก”	บุตร ส. “ลูกชาย ลูก”	ถ้าแลท่านเป็นบุตรแห่ง พระมหาเดวจริงไซ้ (43-44)
ประเทศ “พื้นที่ ประเทศ”	ประเทศ ส. “พื้นที่ ประเทศ”	แลเหตุแต่ประเทศยุเดวแผ่กุศล แพร่ออกไปถึงประเทศทั้งหลาย ทั่วทั้งสานุทิศ (70)

พิพากษา “ตัดสิน”	วិภวษา ส. “ความอยากที่จะพูด แสดงออก ตัดสิน พิจารณา” (desi.)	แลจงให้พิพากษาโดยชอบธรรม แลอย่าให้ลำเอียงแก่ผู้ใดผู้หนึ่ง ได้ (246)
ศรัทธา “เชื่อ เลื่อมใส”	ศรัทธา ส. “ความเชื่อ”	ให้ศรัทธาต่อพระศาสนาจง ถึถ้วนทุกประการ (324)

3.1.1.1.3 คำที่ยืมเป็นศัพท์ที่มาจากภาษาบาลี

หมายถึง คำที่ยืมเป็นศัพท์ที่สามารถจำแนกได้ว่าเป็นคำที่มาจากภาษาบาลี ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.3 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นศัพท์ที่มาจากภาษาบาลี

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
กิจ “หน้าที่ งาน”	กิจจ ป. “สิ่งที่พึงสำเร็จ หน้าที่ งาน”	ท่านทั้งสองมิได้รู้จักว่ากิจแห่ง พระองค์บิดรเป็นอารมณ์แก่เรา (33)
ขณะ “ชั่วครู่ ครึ่ง คราว”	ขณ ป. “ชั่วครู่”	อนึ่งขณะนั้นยังอีกหกวันจะถึง วันปีศกะ (375)
บุคคล “คน (เฉพาะตัว)”	บุคคล ป. “คน (เฉพาะตัว) บุคคล”	บุคคลใดมีทรัพย์สมบัติเป็นอัน มากแลบุคคลผู้นั้นจะมี กรรมวิบาก (110)

คำที่ยืมเป็นศัพท์เหล่านี้ล้วนเป็นคำที่มีใช้ในภาษาไทยอยู่แล้ว ส่วนใหญ่เป็นคำที่มีความหมายทั่วไป จากการจำแนกด้วยที่มาของคำพบว่า คำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตที่มีรูปคำใกล้เคียงกันพบมากที่สุด ส่วนคำที่มาจากภาษาสันสกฤตและภาษาบาลีมีจำนวนไม่ต่างกันมาก

3.1.1.2 คำที่ยืมเป็นบท

คำที่ยืมเป็นบท หมายถึง คำที่ยืมมาในลักษณะบท คือประกอบวิภัติแล้ว (สุภาพร มากแจ้ง, 2535: 94) ซึ่งสามารถนำมาใช้ในประโยคได้เลย พบจำนวน 14 คำ จำแนกได้เป็น 2 ประเภทตามการปรากฏในภาษาไทย ได้แก่ คำที่มีใช้ในภาษาไทยแต่เดิมอยู่แล้ว และคำที่ยืมมาใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยาโดยเฉพาะ

3.1.1.2.1 คำที่ยืมเป็นบทที่มีใช้ในภาษาไทยแต่เดิมอยู่แล้ว

พบทั้งคำที่มาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต คำที่มาจากภาษาสันสกฤต และคำที่มาจากภาษาบาลี ในจำนวนที่ใกล้เคียง คำเหล่านี้เป็นคำที่มีความหมายทั่วไป ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.4 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นบทที่มีใช้ในภาษาไทยแต่เดิมอยู่แล้ว

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
ธิดา “ลูกสาว”	ธิดา ป. “ลูกสาว” (voc./nom.sg.f.) ¹⁷	ด้วยข้าพเจ้ามีธิดาผู้หนึ่งอันเป็น โรครโรค่าไข (92)
บิดา “พ่อ”	บิดา ป.ส. “พ่อ” (voc./nom.sg.m.) ¹⁸	แลพี่น้องสองคนนั้นก็ละบิดาแล เรือเสีย (77)
มาตา “แม่”	มาตา ป.ส. “แม่” (voc./nom.sg.f.)	แลทัศนนาการเห็นมาตาแห่ง เปตรู (79)
เสรษฐี “เสรษฐี คนร่ำรวย”	เสรษฐี ส. “หัวหน้าพ่อค้า พ่อค้าที่ร่ำรวย” (nom.sg.m.) ¹⁹	แลผู้นั้นประดุจเสรษฐีผู้มีทรัพย์ สมบัติ (171)

3.1.1.2.2 คำที่ยืมเป็นบทที่นำมาใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยาโดยเฉพาะ

พบเฉพาะคำที่มาจากภาษาบาลี มีทั้งคำที่มีความหมายทั่วไปและคำที่นำมาใช้ในความหมายทางคริสต์ศาสนา ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.5 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นบทที่นำมาใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยาโดยเฉพาะ

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
พญากรโรรนโต “ผู้ทำนาย ประกาศก”	วยากรโรรนโต ป. “อธิบาย ทำนาย” (pres.ppl. ²⁰ , nom.sg.m.)	เหมือนคำพญากรโรรนโตทั้งหลาย ซึ่งทำนายไว้แต่ก่อนมา (14)

¹⁷ เป็นรูปปฐมวาทิตติ (nominative) หรือ อาลปนนะ (vocative) เอกพจน์ (singular) ของคำศัพท์เพศหญิง (feminine)

¹⁸ เป็นรูปปฐมวาทิตติ (nominative) หรือ อาลปนนะ (vocative) เอกพจน์ (singular) ของคำศัพท์เพศชาย (masculine)

¹⁹ เป็นรูปปฐมวาทิตติ (nominative) เอกพจน์ (singular) ของคำศัพท์เพศชาย (masculine)

²⁰ เป็นกริยาภิกตัก (participle) รูปปัจจุบันกาล (present)

มหาการุณนิโก “ผู้มีความกรุณา อย่างยิ่ง พระผู้ไถ่”	มหาการุณิโก ป. “ผู้มี ความกรุณาอย่างยิ่ง” (nom.sg.m.)	พระองค์เจ้านี้เป็นมหาการุณนิโก ลงมาโปรดมนุษย์ทั่วทั้งโลกธาตุ ธุเวชเป็นอันแน่นแท้จริง (72- 73)
วัดถึง “ผ้า”	วัดถิ ป. “เสื้อผ้า” (nom./acc.sg.nt.) ²¹	แลนางมเรียกเอา <u>วัดถึง</u> ห่มห่อ พระพุทธรูปแห่งพระองค์เจ้า (19)

คำที่ยืมเป็นบทเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคำที่มีใช้ในภาษาไทยอยู่แล้วและเป็นคำที่มีความหมายทั่วไป ส่วนคำที่ยืมมาใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยาโดยเฉพาะล้วนเป็นคำที่มาจากภาษาบาลี ซึ่งส่งเสริมให้พระวรสารฉบับนี้มีลักษณะเหมือนแปลมาจากภาษาบาลีโดยยกคำที่เป็นบทตามที่ใช้ในภาษาบาลีจริงๆ มา นอกจากคำเหล่านี้จะเป็นคำที่มีความหมายทั่วไปแล้ว ยังพบว่ามียืมมาใช้ในความหมายทางคริสต์ศาสนา แม้จะพบเพียง 2 คำเท่านั้นคือ *พญากโรไนโต* และ *มหาการุณนิโก* แต่ทั้งสองคำนี้ก็คำที่ใช้สื่อความหมายสำคัญทางคริสต์ศาสนา ดังจะได้อธิบายอย่างละเอียดต่อไปในบทที่ 4

3.1.2 คำที่ยืมมาสร้างคำใหม่

หมายถึง คำภาษาบาลีสันสกฤตที่ยืมเข้ามาในภาษาไทยแล้วนำไปสร้างเป็นคำใหม่ คำที่สร้างใหม่นี้จะไม่ปรากฏในภาษาผู้ให้ พบจำนวน 175 คำ จำแนกได้เป็น 2 ประเภทตามลักษณะการสร้างคำ ได้แก่ คำที่เกิดจากการสมาส และ คำที่เกิดจากการประสม

3.1.2.1 คำที่เกิดจากการสมาส

คำที่เกิดจากการสมาส หมายถึง คำที่เกิดจากการนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาสมาสกัน พบจำนวน 135 คำ จำแนกได้เป็น 4 ประเภทตามที่มาของคำที่นำมาสมาส ได้แก่ คำที่มาจากการสมาสคำภาษาบาลีสันสกฤต คำที่มาจากการสมาสคำภาษาสันสกฤต คำที่มาจากการสมาสคำภาษาบาลี และคำที่มาจากการสมาสคำภาษาบาลีและสันสกฤต

²¹ เป็นรูปปฐมวาทิตติ (nominative) หรือ ทุตยวาทิตติ (accusative) เอกพจน์ (singular) ของคำศัพท์เพศไม่ชี้ชาย (neuter)

3.1.2.1.1 คำที่มาจาก การสมาสคำภาษาบาลีสันสกฤต

หมายถึง คำที่มาจาก การนำคำยืมภาษาบาลีหรือสันสกฤตซึ่งไม่สามารถจำแนกได้ชัดเจนมาสมาสกัน ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.6 แสดงตัวอย่างคำที่มาจาก การสมาสคำภาษาบาลีสันสกฤต

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
ชราภาพ “แก่”	ชรา ป.ส. “แก่” + ภาว ป.ส. “ความเป็นอยู่ สภาพ”	ด้วยสรีระกายนั้น <u>ชราภาพ</u> แล้ว (5)
พุทธนายก “ผู้นำทางไปพบพระเยซู”	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” + นายก ป.ส. “ผู้นำ”	แลเรานี้เป็นแต่ <u>พุทธนายก</u> จะนำสำหรับทั้งหลายให้รู้แลพบเยสุสกฤตต่อ (64)
พุทธิ कुमार “พระกุมารเยซู”	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” + कुमार ป.ส. “เด็กชาย ลูกชาย”	แลจงได้แสวงหา <u>พระพุทธิ कुमार</u> ให้พบ (24)
โภชนาหาร “อาหาร”	โภชน ป.ส. “อาหาร” + อาหาร ป.ส. “สิ่งที่นำมาใกล้ อาหาร”	ให้เอา <u>โภชนาหาร</u> มาให้แก่อิดาเถิด (95)

3.1.2.1.2 คำที่มาจาก การสมาสคำภาษาสันสกฤต

หมายถึง คำที่มาจาก การนำคำยืมภาษาสันสกฤตมาสมาสกัน ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.7 แสดงตัวอย่างคำที่มาจาก การสมาสคำภาษาสันสกฤต

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
กษัตราธิราช “พระราชผู้ยิ่งใหญ่กว่ากษัตริย์ทั้งปวง”	กษัตริย ส. “ชนชั้นปกครอง นักรบ” + อธิราช ส. “พระราชผู้ยิ่งใหญ่”	พระองค์เจ้าเป็น <u>สามิกรเจ้า</u> แก่พระยาแล <u>กษัตราธิราช</u> ทั้งปวง (25)
ธรรมวินาฏ “ถ้อยคำที่เป็นธรรม”	ธรรม ส. “ศีลธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า” + วจน ป.ส. ²² “คำพูด” + อรุณ ส.	ผู้ใดจะฟัง <u>ธรรมวินาฏ</u> แห่งเราแลผู้นั้นจะมีถึงซึ่งกาลกิริยาความตาย (263)

²² แม้คำว่า วจน จะเป็นทั้งคำภาษาบาลีและสันสกฤต แต่เมื่อนำมาสมาสกับคำภาษาสันสกฤตในที่นี้จึงถือว่าคำนี้เป็นคำภาษาสันสกฤต คำอื่นที่มีลักษณะเช่นนี้ ผู้วิจัยจะตีความในแนวทางนี้เช่นกัน

	“ความหมาย”	
สตรีภาพ “ผู้หญิง”	สตรี ส. “ผู้หญิง” + ภาพ ป.ส. “ความเป็นอยู่ สภาพ”	บุคคลผู้ใดแลดูสตรีภาพก็ดี แลมีจิตบังเกิดร้ายขึ้นมาเมื่อใด (118)

3.1.2.1.3 คำที่มาจากการสมาสคำภาษาบาลี

หมายถึง คำที่มาจากการนำคำยืมภาษาบาลีมาสมาสกัน
ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.8 แสดงตัวอย่างคำที่มาจากการสมาสคำภาษาบาลี

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
ขีดขกร “ของกิน ในที่นี้ หมายถึงขนมปัง”	ขขช ป. “สิ่งที่กินได้” (grd.) + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	จึงพระพุทฺธเยสุเอาขีดขกรอัน กระทำด้วยแป้งข้าวโพดสาลี (436)
เดชานุภาพ “อำนาจ”	เดช ป. “ความรุ่งเรือง พลัง อำนาจ” + อานุภาพ ป. “ความ ยิ่งใหญ่ อำนาจ ความรุ่งเรือง”	แต่ว่าส่วนข้างยุคเวสันทนาการ รู้จักเดชานุภาพแห่ง พระมหาเดวอันเลิศล้ำ (70)
โทษการ “ร่าง”	โทษ ป. “ร่างไม้” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	กุมารอันน้อยอยู่ในท่ามกลาง แห่งโทษการ (20)
บุพสัญญา “การตกลงกันแต่ ก่อน พันธสัญญาเดิม”	บุพพ ป. “ก่อน” + สัญญา ป. “การตกลงกัน การรับรู้”	ใ้หนิฎการสำเร็จซึ่งบุพสัญญา ทุกประการ (12)

3.1.2.1.4 คำที่มาจากการสมาสคำภาษาบาลีและสันสกฤต

หมายถึง คำที่มาจากการนำคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตมา
สมาสกัน ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.9 แสดงตัวอย่างคำที่มาจากการสมาสคำภาษาบาลีและสันสกฤต

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
ชณมายุ “อายุ”	ชนม ส. “การเกิด การมีชีวิต” (ic.) + อายุ ป. “ชีวิต ช่วงชีวิต”	แลครั้นชณมายุแห่งพระองค์เจ้า ได้สิบสองปีแล้ว (32)
ฤทธานุภาพ “อำนาจ พระสิริรุ่งโรจน์”	ฤทธิ ส. “การเพิ่มขึ้น ความสำเร็จ อำนาจเหนือธรรมชาติ” + อานุภาพ ป. “ความยิ่งใหญ่ อำนาจ ความรุ่งเรือง”	กว่าจะได้ทัศนากการเห็นซึ่ง พระพุทฺธิสมบัติอันเข้ามา ปรากฏด้วยฤทธานุภาพ (222)
สำบุรุษ “คนดี สารุชน”	สํ ป. “ด้วย ดี” (ind.) + บุรุษ ส. “ผู้ชาย คน”	แลสำบุรุษทั้งหลายนั้นแตกต่างกัน เข้าไปฟังเทศนาแลรับศีลแห่ง ยวง (46)

คำที่เกิดจากการสมาสเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคำที่มีใช้ในภาษาไทยอยู่แล้ว มีทั้งคำที่มีความหมายทั่วไปและความหมายทางศาสนาซึ่งไม่ได้มีจำนวนที่แตกต่างกันมาก คำที่ยืมมาใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยาโดยเฉพาะแม้พบจำนวนน้อยกว่าแต่ก็ไม่ได้ต่างกันมากนัก จากการจำแนกด้วยที่มาของคำที่นำมาสมาสพบว่า คำที่มาจากการสมาสคำภาษาบาลีสันสกฤตและคำที่มาจากการสมาสคำภาษาบาลี พบมากที่สุด คำทุกประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นคำที่มีใช้ในภาษาไทยอยู่แล้ว ยกเว้นคำที่มาจากการสมาสคำภาษาบาลีซึ่งส่วนใหญ่เป็นคำที่ยืมมาใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยาโดยเฉพาะ

3.1.2.2 คำที่เกิดจากการประสม

คำที่เกิดจากการประสม หมายถึง คำที่เกิดจากการนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตกับคำภาษาอื่นมาประสมกันในลักษณะที่คล้ายกับการสมาสซึ่งมักนำคำที่มีความหมายสำคัญไว้ด้านหลัง หรือ คำที่เกิดจากการนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาประสมกันอย่างไร้ภาษาไทยพบจำนวน 40 คำ จำแนกได้เป็น 3 ประเภทตามที่มาของคำที่นำมาประสม ได้แก่ คำที่มาจากการประสมคำภาษาบาลีสันสกฤตกับคำภาษาบาลีสันสกฤต คำที่มาจากการประสมคำภาษาบาลีสันสกฤตกับคำไทยหรือคำเขมร และคำที่มาจากการประสมคำภาษาบาลีสันสกฤตกับคำภาษาตะวันตก

3.1.2.2.1 คำที่มาจากการประสมคำภาษาบาลีสันสกฤตกับคำภาษาบาลีสันสกฤต

หมายถึง คำที่มาจากการนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาประสมกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.10 แสดงตัวอย่างคำที่มาจากการประสมคำภาษาบาลีสันสกฤตกับคำภาษาบาลีสันสกฤต

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
คติโลก “ทางโลก”	คติ ป.ส. “ทาง” + โลก ป.ส. “โลก”	แลเหตุว่าชาวมการรู้แต่ข้าง <u>คติโลก</u> (221)
บุตรมนุศ “บุตรแห่งมนุษย์ ²³ ”	บุตร ส. “ลูกชาย ลูก” + มนุษย ส. / มนุสส ป. “คน”	ซึ่งจะโปรดบาปเสียนั้นเป็น <u>กรรมสิทธิ์แก่บุตรมนุศ</u> (89)
ประลัยกัลป์ “การทำลายล้างโลกเมื่อสิ้นอายุ”	ปรलय ส. “การทำลายล้างโลกทั้งหมดเมื่อจบสิ้นกัลป์” + กल्प ส. “อายุของโลก”	ก่อนฟ้าแลแผ่นดินพิภพจะ <u>ประลัยกัลป์</u> (113)

3.1.2.2.2 คำที่มาจากการประสมคำภาษาบาลีสันสกฤตกับคำไทยหรือคำเขมร

หมายถึง คำที่มาจากการนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาประสมกับคำภาษาไทยหรือคำยืมภาษาเขมร ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.11 แสดงตัวอย่างคำที่มาจากการประสมคำภาษาบาลีสันสกฤตกับคำไทยหรือคำเขมร

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
พุทธกำหนด / พุทธิกำหนด “เวลากำหนดของพระเยซู”	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” + กัณต์ ข. “ตั้งไว้ จำกัด”	แลพระ <u>พุทธกำหนด</u> ของเรายังไปมีมาถึง (55)
ราชวัง “ที่อยู่ของเจ้านาย”	ราช ป.ส. “พระเจ้าแผ่นดิน” (ic.) + วัง ท. “ที่อยู่ของเจ้านาย”	แลจึงปีลาตออกไปนอก <u>ราชวัง</u> (489)

²³ เป็นคำที่พระเยซูเรียกพระองค์เอง

ยूरยาตร “การเดินไปอย่างช้าๆ”	ยूर ข. “ช้า” + ยาตร ส. “การไป การเดินทาง”	พระพุทฺธเยสุเมื่อจะยूरยาตรเสด็จอย่างพระบาทจะเข้าไปในเมือง (367)
------------------------------	---	---

3.1.2.2.3 คำที่มาจากการประสมคำภาษาบาลีสันสกฤตกับคำภาษาตะวันตก

หมายถึง คำที่มาจากการนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาประสมกับคำภาษาตะวันตก ได้แก่ ภาษาละติน และ ภาษาโปรตุเกส ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.12 แสดงตัวอย่างคำที่มาจากการประสมคำภาษาบาลีสันสกฤตกับคำภาษาตะวันตก

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
พุทฺธเยสุ “พระเยซู”	พุทฺธ ป.ส. “พระพุทฺธเจ้า” + Jesus โปร. / Iesus ล. “พระเยซู”	แลในบัดนั้นมหาอังยอลลงมาอุปฎการปรนนิบัติแก่พระพุทฺธเยสุ (46)
มหาเดว “พระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่”	มหา ป.ส. “ยิ่งใหญ่ มาก” (ic.) + Deus โปร.ล. “พระเจ้า”	แลนางโณมนาการสรรเสริญถึงพระพุทฺธคุณแห่งพระมหาเดวนั้นว่า (5)
มันนาหาร “มานนา ²⁴ ”	manna ล. “มานนา” + อาหาร ป.ส. “สิ่งที้นำมาใกล้ อาหาร”	ย่อมบริโภคซึ่งมันนาหารอันลงมาแต่เมืองบน (197)

คำที่เกิดจากการประสมเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคำที่ยืมมาใช้ในพระวรสารสมัยอูยุธาโดยเฉพาะ จากการจำแนกด้วยที่มาของคำที่นำมาประสมพบว่า คำที่มาจากการประสมคำภาษาบาลีสันสกฤตกับคำไทยหรือคำเขมร พบมากที่สุด รองลงมาคือคำที่มาจากการประสมคำภาษาบาลีสันสกฤตกับคำภาษาตะวันตก คำส่วนใหญ่เป็นคำที่มีความหมายทั่วไป แม้คำที่มาจากการนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาประสมกับคำภาษาตะวันตกบางคำก็มีความหมายทั่วไป โดยคำภาษาตะวันตกที่นำมาประสมนี้เป็นชื่อเฉพาะ เช่น *กาฬรัณอุมบุรี* (Capharnaum ล. + บรี ป.ส.) หรือ *กาฬรัณอุมนคร* (Capharnaum ล. + นคร ป.ส.) ซึ่งหมายถึงเมืองคาเปอร์นาอุม (Capernaum)

²⁴ เป็นอาหารที่พระเจ้าประทานให้ชาวอิสราเอลระหว่างเดินทางอพยพในทะเลทราย

3.1.3 คำที่ยืมมาซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง

หมายถึง คำภาษาบาลีสันสกฤตที่ยืมเข้ามาในภาษาไทยและนำไปซ้อนกับคำอื่น โดยการซ้อนนี้อาจทำให้เกิดเป็นคำซ้อนหรือกลุ่มคำก็ได้ และการซ้อนนี้อาจเป็นการซ้อนโดยเรียงคำติดกัน การซ้อนโดยมีคำอื่นมาคั่น หรือการซ้อนโดยมีการขยาย²⁵ พบจำนวน 696 คำ จากคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่มาจากวิธีการยืมคำทั้งสองที่ได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อข้างต้น พบว่านอกจากคำเหล่านี้จะมีการนำมาใช้เลย ยังมีการนำมาซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียงด้วย คำที่ยืมมาซ้อนนี้จึงจำแนกได้เป็น 2 ประเภทตามวิธีการยืมคำทั้งสอง ได้แก่ คำที่ยืมมาโดยตรง และคำที่ยืมมาสร้างคำใหม่

3.1.3.1 คำที่ยืมมาโดยตรงและซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง

พบจำนวน 297 คำ จำแนกได้เป็น 2 ประเภทตามลักษณะการยืมคำ ได้แก่ คำที่ยืมเป็นศัพท์ และ คำที่ยืมเป็นบท

3.1.3.1.1 คำที่ยืมเป็นศัพท์และซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง

พบจำนวน 283 คำ จำแนกได้เป็น 3 ประเภทตามที่มาของคำที่นำมาซ้อนกัน ได้แก่ คำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต คำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำไทย และคำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตและคำไทย

3.1.3.1.1.1 คำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.13 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
ครูอาจารย์ “อาจารย์”	ครู ป.ส. / ครู ป. “ผู้นำเคารพครู” อาจารย์ ส. “ผู้สอนกฎ ผู้สอนหรือผู้นำทางจิตวิญญาณ”	นิกเดมได้เป็น <u>ครู</u> อาจารย์ในพลยุเดวแลมีได้ชาณการรู้เนื้อความนี้เล่า (60)

²⁵ การขยายคำในคำซ้อนพิจารณาตามราตรี ธนวารช (2540) การขยายคำที่พบในพระวรสารสมัยอยุธยา มี 2 วิธี ได้แก่ วิธีเติม เช่น เป็นกรรมเป็นเวร เกิดจากการนำคำว่า กรรมเวร มาเติมคำว่า เป็น หน้าแต่ละคำ และวิธีสอดสลับ เช่น คักดีสิทธีวิวิทรบริสุทธีอุตมวงค์ เกิดจากการนำคำว่า คักดีสิทธีบริสุทธี และ วิวิทรอุตมวงค์ มาสอดสลับกัน

จิตวิญญาณ “จิตใจ”	จิตต ป.ส. “ใจ” วิญญาณ ป. “พลังชีวิต จิตใจ ความรู้สึก”	แต่ว่ามีอาจสามารถเพื่อจะ ประหารผลาญชีวิตแห่งจิต วิญญาณเสียก็หาไม่ได้ (184)
ญาติวงศ์ “ญาติ”	ญาติ ป. “ผู้ที่มีสัมพันธ์ใกล้ชิด คนในครอบครัว ญาติ” วงศ์ ส. / วิส ป. “เชื้อสาย”	แลเหตุว่าญาติวงศ์นั้นยังมีได้ สัททิตการเชื่อถึงพระองค์เจ้า หาไม่ได้ (241)
เล่ห์กล “กลอุบาย”	เลส ป. “การหลอก กลอุบาย” กล ส. “มั่ว ไม่ชัดเจน”	แลมาคิดเป็นเล่ห์กลหวังจะโจท ต่อเรา (408)
สามีภริยา “สามีภรรยา”	สามี ป. “นาย สามี” (nom.sg.m.) ภริยา ป. “ภรรยา”	แลจึงสามีภริยาทั้งสองก็จะร่วม เป็นกายอันหนึ่งอันเดียวกัน (331)

3.1.3.1.1.2 คำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำไทย

ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.14 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำไทย

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
ทรัพย์สิ่งสิน “ทรัพย์สิน”	ทรวย ส. “สิ่งของ”	แลอย่าได้ลักทรัพย์สิ่งสินของ ท่าน (341)
ทำเนียบจารีต “ขนบธรรมเนียม”	จารีตต ป. / จาริตร ส. “ความประพฤติ แบบแผน”	แลปรารมภ์แต่จะถือซึ่งทำเนียบ จารีตของท่านทั้งหลายเอง (206)
นามชื่อ “ชื่อ”	นาม ป. / นามน ส. “ชื่อ”	มหาอังยอจึงว่าเรานี้ <u>นามชื่อ</u> ว่า กาบริแอน (4)
ประพฤติทำตาม “ปฏิบัติ ทำตาม”	ปรวฤตติ ส. “การกระทำ การปฏิบัติ”	แลจึงมิได้นำพาที่จะ <u>ประพฤติ ทำตาม</u> (325)
อรรถเนื้อความ “เนื้อความ”	อรถ ส. “ความหมาย เนื้อความ”	<u>อรรถเนื้อความ</u> ทั้งนี้เป็นอัน กล้านักใครเลยจะอาจสามารถ เพื่อจะฟัง (204)

คำที่ยืมเป็นศัพท์เมื่อซ้อนกับคำอื่นแล้วส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นคำซ้อนและมีใช้ในภาษาไทยอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามยังพบว่ามีคำที่พระสังฆราชลาโนยืมมาใช้ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นกลุ่มคำหรือวลี เช่น *กิลันตกาย*²⁶*ตัวลำบาก ปกชีสฤณชาติติก มิจฉาทิฐิ คณนอกศาสนา อสูรนิ*²⁷*ฟ้าแยกออก* จากคำเหล่านี้มีคำส่วนหนึ่งซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงเสียงสระที่พยัญชนะท้ายแตกต่างจากคำยืมอื่นทั่วไป กล่าวคือ ส่วนใหญ่คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่มีเสียงสระที่พยัญชนะท้ายเป็นเสียง อะ จะเกิดการสูญเสียงสระและพยัญชนะท้ายนั้นจะกลายเป็นตัวสะกด เช่น คำว่า “นายก” ในภาษาบาลีสันสกฤตออกเสียงว่า “นา-ยะ-กะ” เมื่อรับเข้ามาในภาษาไทยจะออกเสียงว่า “นา-ยก” แต่ในพระวรสารนี้พบว่ามีเปลี่ยนแปลงเสียงสระที่พยัญชนะท้ายต่างไปจากนี้ โดยส่วนใหญ่จะพบว่าคำที่ลงท้ายด้วย “ก” หรือ “กา” จะเกิดการเปลี่ยนแปลงให้เป็น “กร” “กรณ” หรือ “การ” จากการแผลงพยัญชนะท้ายนี้มีข้อสังเกตว่าคำที่แผลงมีความสอดคล้องกับความหมายของคำศัพท์ โดยที่ “กร” แปลว่า ผู้ทำ การกระทำ มักพบในคำที่มีความหมายถึงคำนาม เช่น คน สัตว์ สิ่งของ “กรณ” และ “การ” แปลว่า การกระทำ สภาวะ มักพบในคำที่มีความหมายถึงกริยา ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.15 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นศัพท์ที่มีการแผลงเสียงท้ายคำ

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
กำปการ “สั้นไหว”	กมปก ป. “สั้นไหว”	แลเรือนั้นก็กำปการหวาด หวั่นไหวทรวดเซหักทำลายไป (137)
บริจาริกรรม “คนรับใช้”	ปริจาริก ป.ส. “คนรับใช้”	แลท่านเสมอดังบริจาริกรรม คนใช้อันอยู่ท่าเจ้าน (296)
ปาทุกร “รองเท้า”	ปาทุกา ป.ส. “รองเท้า”	แลจะถอดเอาแต่ปาทุกรเกือก จากพระบาทแห่งพระองค์ก็ดียัง มิบังควร (40)
มัดชการ “อยู่ตรงกลาง”	มชฌก ป. “อยู่ตรงกลาง”	แลในมัดชการท่ามกลางมฤคา หนทางนั้นยังมีบุรุษสองคน (373)

²⁶ กิลันตกาย ป. แปลว่า ภายที่เหนียวอ่อน

²⁷ อสูรนิ ป. / อสูรนิ ส. แปลว่า ฟ้าผ่า ฟ้าแลบ

อนุสาสิกัรณั “สั่งสอน”	อนุสาสก ป. / อนุสาสก ส. “ผู้สั่งสอน”	ก็เข้ามานั่งฟังพระองค์เจ้าอัน อนุสาสิกัรณัสั่งสอนนั้น (88)
------------------------	---	---

3.1.3.1.1.3 คำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตและคำไทย

ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.16 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตและคำไทย

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
ปรากฏ “แสดงให้เห็น” รจนา “กระจายออกไป”	ปรกฏ ส. “เปิดเผย ทั่วไป เป็นที่รู้จัก” โรจนา ส. “ส่องสว่าง แผ่ออกไป”	อย่าให้ปรากฏรจนาเลื่องลือไป ทั่วบ้านทั่วเมืองให้คนทั้งหลาย รู้เห็น (121)
พยาบาล “ดูแล” รักษา “ดูแล”	วยาปาร ป.ส. “งาน หน้าที่ การรับใช้” รักษา ส. “การปกป้อง ดูแล”	ตั้งฝูงชุมภานัหาความญอันจะ พยาบาลเลี้ยงรักษาหามิได้ (177)
วันทา “ไหว้” นมัสการ “กราบไหว้”	วณทติ ป. / วนท ส. “แสดงความเคารพ ยกย่อง” นมสการ ส. “การแสดงความ ความเคารพ”	แลสำหรับุชกลางคนกัมกราบไหว้ วันทานนมัสการแก่พระองค์เจ้า (524)

คำที่ยืมเป็นศัพท์และซ้อนกับคำอื่นเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคำที่มีความหมายทั่วไป จากการจำแนกด้วยคำที่นำมาซ้อนพบว่า คำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำไทยพบมากที่สุด คำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตและคำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำไทยส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นคำซ้อนและเป็นคำที่มีใช้ในภาษาไทยอยู่แล้ว ส่วนคำที่ซ้อนแล้วมีลักษณะเป็นกลุ่มคำส่วนใหญ่พบในคำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตและคำไทย และคำที่ยืมเป็นศัพท์ซ้อนกับคำไทย ซึ่งมักเป็นคำที่ยืมมาใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยาโดยเฉพาะ

3.1.3.1.2 คำที่ยืมเป็นบทและซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง

พบจำนวน 14 คำ จำแนกได้เป็น 2 ประเภทตามที่มาของคำที่นำมาซ้อนกัน ได้แก่ คำที่ยืมเป็นบทซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต และคำที่ยืมเป็นบทซ้อนกับคำไทย

3.1.3.1.2.1 คำที่ยืมเป็นบทซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.17 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นบทซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
ชีวิตยาวชิวัง “ชีวิต”	ชีวิต ป.ส. “การมีชีวิตช่วงชีวิต” ยาวชิวัง ป. “ตลอดชีวิต” (acc.sg.nt.) ²⁸	แลจะให้วัฒนาการจำเริญ <u>ชีวิตยาวชิวัง</u> ไปตราบเท่าชั่วอุตุล (68)
โมโหโทโส “โมโห”	โมโห ป. “ความหลงผิด” (nom.sg.m.) โทโส ป. “ความโกรธ” (nom.sg.m.)	หวังจะให้พลุเดวระงับ <u>โมโหโทโส</u> (488)
โลภโลภ “โลภ”	โลภ ป. “ความอยากได้” โลภ ป. “ความอยากได้” (nom.sg.m.)	ท่านจงระวังระไวแลอย่าให้ <u>โลภโลภ</u> ด้วยทรัพย์สาธารณ (293)

3.1.3.1.2.2 คำที่ยืมเป็นบทซ้อนกับคำไทย

ยกตัวอย่างเช่น

²⁸ เป็นรูปทุติยวิภัตติ (accusative) เอกพจน์ (singular) ของคำศัพท์เพศไม่ชี้ชาย (neuter)

ตารางที่ 3.18 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นบทซ้อนกับคำไทย

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
ชาลิ่ง “อวน แห”	ชาลึ ป.ส. “ตาข่าย แห” (nom./acc.sg.nt.)	ในกาลบัดนั้นเปโตรแลอันแตรก็ ชัก <u>ชาลิ่งอวนแลแห</u> นั้นเสีย (76)
ตาเรนโต “ขาม”	ตาเรนโต ป. “ทำให้ขาม” (pres.ppl,nom.sg.m.)	แลจะ <u>ตาเรนโตขาม</u> ไปมาหากัน ก็มีได้ (329)
ผู้ร้ศสุนา “ขวาน”	พรสุนา ป. “ขวาน” (ins.sg.m.) ²⁹	แลในกาลบัดนี้ <u>ผู้ร้ศสุนาขวาน</u> มาถึงพฤษศันไม้แล้ว (38)

3.1.3.1.2.3 คำที่ยืมเป็นบทซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตและ
คำไทย

ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.19 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมเป็นบทซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตและคำไทย

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
กานัง “บอด” โมหันทการ “ความมืดด้วย ความหลง”	กานัง ป. “บอด” (nom.sg.nt.,acc.sg.nt./m.) ³⁰ โมห ป.ส. “ความหลง” + อนุทการ ป.ส. “ความบอด มืด”	บุรุษทั้งสองคนอันมีจักขุเป็น <u>กานังบอดมืดโมหันทการ</u> (96)

คำที่ยืมเป็นบทและซ้อนกับคำอื่นเหล่านี้ล้วนเป็นคำที่มีความหมาย
ทั่วไป จากการจำแนกด้วยคำที่นำมาซ้อนพบว่า คำทั้งสองประเภทนี้มีจำนวนไม่ต่างกันมาก คำที่ยืม
เป็นบทซ้อนกับคำไทยส่วนใหญ่เป็นคำที่ยืมมาใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยาโดยเฉพาะ คำไทยที่นำมา
ซ้อนจึงมีหน้าที่อธิบายความหมาย

²⁹ เป็นรูปตติยวิภัตติ (instrumental) เอกพจน์ (singular) ของคำศัพท์เพศชาย (masculine)

³⁰ เป็นคำวิเศษณ์ที่อยู่ในรูปปฐมวิภัตติ (บอกความเป็นประธาน (nominative)) เอกพจน์ (singular) ขยายคำศัพท์เพศ
ไม่ใช่ชาย (นปุงสกลิงค์ (neuter)) หรือ ทุตติยวิภัตติ (บอกความเป็นกรรมตรง (accusative)) เอกพจน์ (singular) ขยาย
คำศัพท์เพศไม่ใช่ชาย (นปุงสกลิงค์ (neuter)) หรือ คำศัพท์เพศชาย (ปุงลิ่งค์ (masculine))

3.1.3.2 คำที่ยืมมาสร้างคำใหม่และซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง

พบจำนวน 399 คำ จำแนกได้เป็น 2 ประเภทตามลักษณะของคำ ได้แก่ คำที่ยืมมาสร้างคำใหม่ที่ลงท้ายด้วย “การ” หรือ “กร/กรณ” และ คำที่ยืมมาสร้างคำใหม่อื่นๆ

3.1.3.2.1 คำที่ยืมมาสร้างคำใหม่ที่ลงท้ายด้วย “การ” หรือ “กร/กรณ”

หมายถึง คำที่เกิดจากนำคำศัพท์ตั้งต้นมาสมาสกับคำว่า “กร” “กรณ” “การ” “อากร” และ “อาการ” และมีการซ้อนกับคำที่มีความหมายเดียวกันหรือคำแปลไว้ ด้านหลัง พบจำนวน 315 คำ เมื่อพิจารณาคำเหล่านี้แล้วพบว่า คำศัพท์ตั้งต้นหรือคำที่อยู่ด้านหน้า เป็นคำหลัก บ่งบอกถึงความหมายที่จะนำมาใช้ ส่วนคำท้ายสมาสหรือคำที่อยู่ด้านหลังเป็นส่วนที่แสดงถึงความเป็นคำนาม บางคำอาจไม่มีความหมาย เช่น *อวาทกร* (อวาท ป. + การ ป.ส.) แปลว่า หลุม คำว่า การ ไม่ได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางความหมาย และบางคำอาจมีความหมาย เช่น *จินตนาการ* (จินต ป.ส. + อาการ ป.ส.) แปลว่า อากาการคิดหรือการคิด

นอกจากนี้ความหมายของคำท้ายสมาสมักมีความสอดคล้องกับ คำศัพท์ตั้งต้น โดยที่ “กร” แปลว่า ผู้ทำ การกระทำ มักพบในคำที่มีความหมายถึงคำนาม เช่น *ภูตกร* (ภูต ป.ส. + กร ป.ส.) แปลว่า ผี “อากร” แปลว่า กอง หมู่ แหล่ง มักพบในคำที่มีความหมายถึง คำนาม เช่น *มัจฉากร* (มัจฉ ป. + อากร ส.) แปลว่า หมู่ปลา “กรณ” และ “การ” แปลว่า การกระทำ สภาวะ มักพบในคำที่มีความหมายถึงกริยา เช่น *ชาวนกร* (ชาวน ป. + การ ป.ส.) แปลว่า การรู้ และ “อาการ” แปลว่า ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ มักพบในคำที่มีความหมายถึงกริยา เช่น *วิฒนาการ* (วิฒน ป. + อาการ ป.ส.) แปลว่า การเพิ่มขึ้น

คำเหล่านี้แบ่งได้เป็น 4 ประเภทตามชนิดของคำศัพท์ตั้งต้นที่นำมา สมาส ได้แก่ คำที่สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นคำนาม คำที่สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นคำกริยา คำที่ สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นคำวิเศษณ์ และคำที่สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นอพยยศัพท์

3.1.3.2.1.1 คำที่สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นคำนาม

พบจำนวน 135 คำ เช่น

ตารางที่ 3.20 แสดงตัวอย่างคำที่สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นคำนาม

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
ชั้นธาวารกร “ทัพ”	ชนธาวาร ป. “ค่าย ทัพ” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	แลทีหลังจึงชาวเมืองรอม่าจึงจะ ยกชั้นธาวารกรซึ่งทัพ ³¹ เข้ามา (358)
เขตกร “ชวานา”	เขตต ป. “นา” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ยังมีเขตกรชวานาผู้หนึ่งออกไป หว่านข้าว ณ กลางนา (162)
จินตนาการ “คิด”	จินต น.ป.ส. “การคิด” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	แลแต่มาจินตนาการคิดว่าจะหนี นางมเรียไป (17)
ทัศนากการ “เห็น”	ทสสน ป. “การมองเห็น” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	แลเมื่อหน้าไปนางมเรียก็จะ ทัศนากการเห็นกุมารนี้รับเอา ทุกข์แทนมนุศทั้งหลาย (28)
นิตติการ “แบบอย่าง”	นิตติ ป.ส. “ความประพฤติที่ ถูกต้อง” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	พระพุทเธสูงจึงชักนิตติการ ทำเนียมมาธิปการสำแดงแก่ นักเรียนนั้น (281)
ปุวารกร “ของกิน ในที่นี้หมายถึง ขนมปัง”	ปุว ป. “ขนม” + อาการ ส. “กอง หมู่ เหล่ง”	ยังมีกุมารผู้หนึ่งได้ปุวารกร ขนมข้าวสาลีห้าอัน (191)
มัจฉากร “ปลา”	มจฉ ป. “ปลา” + อาการ ส. “กอง หมู่ เหล่ง”	ดูข้าพเจ้ามีปุวารกรขนมเจ็ดอัน กับมัจฉากรปลาน้อยหนึ่ง (216)
สันชาณการ “รู้จัก”	สณชานน ป. “การจำได้ รู้จัก” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	เรามีอาหารอันท่านทั้งหลาย มิได้สันชาณการรู้จัก (72)

³¹ การนำคำมาซ้อนหลังคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตพบทั้งการซ้อนโดยที่คำวางเรียงติดกัน และการซ้อนโดยที่มีคำอื่นมาคั่น ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการแปลงศัพท์ภาษาบาลีดังเช่นในมหาชาติคำหลวง เช่น “สา มุสุตติ อันว่าสมเด็จพระศรีนครินทร์ คเหตวา ก็รับแล้ว วเร เมาะ ทสวเร ซึ่งพระพรลิบอัน แต่สำนักนี้ท้าวหมัฆวาน...” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2549: 15)

นอกจากคำในลักษณะที่ยกตัวอย่างมาแล้ว ยังพบว่ามีคำที่เกิดจากการประสมคำภาษาตะวันตก ได้แก่ *กรุศการ* ใน “กรุศการไม้กรุศ” ซึ่งมาจากการประสมคำว่า *crux* ในภาษาละตินหรือคำว่า *cruz* ในภาษาโปรตุเกส แปลว่า ไม้กางเขน กับคำว่า การ (ป.ส.) คำนี้ปรากฏใช้เพียงครั้งเดียว

3.1.3.2.1.2 คำที่สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นคำกริยา

พบจำนวน 133 คำ จำแนกตามลักษณะของคำศัพท์ตั้งต้น ได้แก่

1) คำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นธาตุ

ธาตุ คือ รากของคำศัพท์ พบจำนวน 16 คำ เช่น

ตารางที่ 3.21 แสดงตัวอย่างคำที่สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นธาตุ

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
นินทการ “ตำหนิ”	นินนท ส. / นินทติ ป. “ตำหนิ กล่าวโทษ” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	อย่าได้พิจารณาถึงกริยาแห่ง บุคคลผู้ใดแลนินทการดีเตียนว่า กริยาผู้นั้นร้ายแลดี (128-129)
ประทุศการ / ปทุศการ “ทำร้าย”	ปร วจุช ส. / ปทุสสติ ป. “ทำร้าย” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ถ้าแลเขาประทุศการจะกระทำ ร้ายแก่ตน (115)
รุธธการ “ร้องไห้”	รุธุท ส. / รุธุติ ป. “ร้อง คร่ำครวญ” + อการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	แลในสถานทีนั้นก็มีแต่ล้วน รุทธการร้องไห้ขบฟัน (298)

2) คำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นกริยาอาชยาด

กริยาอาชยาด คือ กริยาหลักของประโยค ใช้เป็นกริยาคุมพากย์เท่านั้น พบจำนวน 17 คำ เช่น

ตารางที่ 3.22 แสดงตัวอย่างคำที่สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นกริยาอาชยาด

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
มุนใจยากร “พ้น”	มุนเจยย ป. “อันเขาพึงปล่อย” (opt.3rd.sg.) + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	แลให้มุนใจยากรพ้นจาก ความบาปทั้งปวง (15)
วิวทนต์การ “เถียง”	วิวทนต์ ป.ส. “โต้เถียง” (pres.3rd.pl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	แลคนทั้งปวงนั้นก็วิวทนต์ การเถียงกันไปมา (244)
อนุภนธิการ “ตาม”	อนุพนธิ ป. “ตาม” (aor.3rd.sg.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	แลสาธุสิททั้งสององค์ก็ อนุภนธิการติดตามพระองค์เจ้า (51)

3) คำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นกริยาภิตก

กริยาภิตก คือ กริยาที่มีลักษณะคล้ายกับคำวิเศษณ์ กล่าวคือ เมื่อนำมาใช้ในประโยคจะมีการประกอบกับวิภัตตินามและผันตามคำที่ขยาย (บางคำไม่ต้องประกอบกับวิภัตตินาม) ใช้เป็นกริยาในระหว่างหรือกริยาคุมพากย์ก็ได้ พบจำนวน 60 คำ เช่น

ตารางที่ 3.23 แสดงตัวอย่างคำที่สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นกริยาภิตก

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
บริยีสติการ “หา”	บริยีสติ ป. “หาแล้ว” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	แลเหตุอันใดเล่าจึงทำน ทั้งหลายมาบริยีสติการ แสวงหาซึ่งเรา (245)
ภิตนาการ “กลัว”	ภิต ป.ส. “กลัวแล้ว” (ppl.) + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	แลคนทั้งปวงก็ภิตนาการสะดุ้ง ตกใจกลัว (13)
สัททิตการ “เชื่อ”	สททิต ป. “เชื่อแล้ว” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	แลคนอันมิได้สัททิตการเชื่อถึง พระองค์เจ้านั้นมิรางวัลจะได้ดีเลย (65)

อาโรจิตการ “บอก”	อาโรจิต ป. “บอก เล่าแล้ว” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	แลท่านจง <u>อาโรจิตการบอก</u> แต่ ตามความจริง (269)
อุปนนาการ “เกิด”	อุปปน ป. “เกิด เกิดขึ้นแล้ว” (ppl.) + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	เมื่อพระองค์เจ้า <u>อุปนนาการ</u> <u>บังเกิด</u> ได้แปดวันแล้ว (21)

4) คำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นเค้ากริยา

เค้ากริยา คือ รูปของคำศัพท์ที่เกิดจากการนำธาตุมาประกอบกับปัจจัยแต่ยังไม่สำเร็จรูปพร้อมที่จะนำมาใช้ในประโยค พบจำนวน 40 คำ เช่น

ตารางที่ 3.24 แสดงตัวอย่างคำที่สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นเค้ากริยา

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
นิปตติกรรม “กราบ”	นิปติ(ตฺวา) ป. “ตกลง โนมลง” (ger.) + กรณ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	สตรีภาพนั้น <u>นิปตติกรรมกราบ</u> <u>ชบลง</u> แทบพระบาทบาทาแห่ง พระองค์เจ้า (212)
บัพภาชิกรรม “ขับไล่”	ปพพาชิ(ต) ป. “ถูกไล่แล้ว” (ppl.) + กรณ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	แลเมื่อผีเข้าประจำตัวคนแล จงให้ <u>บัพภาชิกรรมขับ</u> ผีเสีย (179)
วจนาการ “กล่าว”	วจจ(ติ) ป. “ถูกเรียก” (pass.) + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	แลคนทั้งปวงจึง <u>วจนาการกล่าว</u> แก่หญิงนั้นว่า (72)
สุณการ “ได้ยิน”	สุณ(าติ) ป. “ได้ยิน” (pres.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	แลจึงพระญาติวงศ์แห่ง พระพุทธเยซูครั้น <u>สุณการ</u> <u>ได้ยิน</u> จึงออกไป (155)

นอกจากคำที่จำแนกเป็น 4 ประเภทนี้แล้ว ยังพบว่ามีคำศัพท์จำนวนหนึ่งที่ไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่ามีที่มาจากภาษาใด เช่น *ตริกการ* ใน “ตริกการดำริตริตติ” สันนิษฐานว่ามาจากการประสมคำว่า ตริ (ข.) แปลว่าคิด พิจารณา กับคำว่า การ (ป.ส.)

3.1.3.2.1.3 คำที่สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นคำวิเศษณ์

พบจำนวน 41 คำ เช่น

ตารางที่ 3.25 แสดงตัวอย่างคำที่สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นคำวิเศษณ์

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
กาดกร “บอด”	กาด ป. “บอด” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	จึงพบบุรุษผู้หนึ่งอันเป็นกาดกร ตาบอดแต่กำเนิดมา (265)
ปิดโถการ “ฉลาด”	ปฎุโจ ป. “สามารถ ฉลาด” (nom.sg.m.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ท่านทั้งหลายผู้ปิดโถการฉลาดรู้ อรรถในพระศาสนา (324)
ประเสริฐการ “ประเสริฐ”	ปร ส. “ทั่ว ยิ่ง” (prefix) + เศรษ ส. “ดีที่สุด ดีกว่า” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	แลเห็นปานดั่งนี้ท่านทั้งหลาย เป็นประเสริฐการประเสริฐยิ่ง กว่านทุกทั้งหลาย (184-185)
โสมนาการ “ยินดี”	สุมน ป. “ยินดี รื่นเริง” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	แลนรชาติคนทั้งหลายจะบังเกิด ความโสมนาการชื่นชมยินดี (3)

3.1.3.2.1.4 คำที่สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นอพยยศัพท์

อพยยศัพท์ คือ คำศัพท์ที่ไม่ต้องเปลี่ยนแปลงรูปเมื่อ

นำมาใช้ พบจำนวน 5 คำ เช่น

ตารางที่ 3.26 แสดงตัวอย่างคำที่สร้างจากคำศัพท์ตั้งต้นที่เป็นอพยยศัพท์

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
ตุนทิกการ “นั่งเียบ”	ตุนที ป. “นั่งเียบ” (ind.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	นักเรียนแลผริเชวทั้งหลายก็ ตุนทิกการนั่งอยู่ (311)
ปิดตินาการ “ตอบ”	ปฎิ ป. “ตอบ กลับ” (prefix) + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	แลนางมเรียปิดตินาการตอบคำ มหาอังยอว่า (7)

วิวิจิตร “เปลี่ยว”	วิวิจ ป. “แยกออกมา ลำพัง” (ind.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ถ้าจะกระทำทานแต่ใน วิวิจิตรที่สด (121)
--------------------	--	---

คำที่ยืมมาสร้างคำใหม่ที่ลงท้ายด้วย “การ” หรือ “กร/กรรม” และมีการซ้อนเหล่านี้ล้วนเป็นคำที่มีความหมายทั่วไป ยกเว้นคำว่า อภิสันจิตกรรม ซึ่งมีความหมายทางศาสนา หมายถึง การทำพิธีล้าง คำเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคำที่ยืมมาใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยา โดยเฉพาะ มีลักษณะเหมือนคำระดับที่ปรากฏในลีลาภาษาที่มีการใช้ภาษาสูง ตามที่ปรีชา ช่างขวัญยืน (2515: 334) ได้กล่าวถึงว่าเป็นการนำคำมาเรียงซ้อนกันหรือเติมส่วนขยาย เพื่อเน้นความสำคัญของเนื้อหาและตกแต่งภาษาให้ประณีตขึ้น คำเหล่านี้จึงพบเป็นจำนวนมากและปรากฏตลอดเรื่อง

ในด้านการสร้างคำพบว่าคำศัพท์ดั้งเดิมที่นำมาสมานนี้ส่วนใหญ่เป็นคำภาษาบาลี นอกจากนี้ยังสังเกตได้ว่าคำเหล่านี้มีการสร้างคำที่แตกต่างจากการสร้างคำที่พบในภาษาบาลีสันสกฤตและภาษาไทย โดยเฉพาะการนำคำมาสมานกับธาตุ กริยาอาชยาต คำกริยา และ อพยยศัพท์ และการนำคำที่สามารถใช้ได้เลยมาสมานกับคำอื่น เช่น โทณ ซึ่งแปลว่า รางไม้ สามารถนำมาใช้ได้เลยโดยไม่ต้องสมานกับคำว่า การ เป็น โทณการ

3.1.3.2.2 คำที่ยืมมาสร้างคำใหม่อื่นๆ

หมายถึง คำที่ไม่ได้เกิดจากนำคำศัพท์มาสมานกับคำว่า “กร” “กรรม” “การ” “อากร” และ “อาการ” และมีการซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน พบจำนวน 84 คำ จำแนกได้เป็น 2 ประเภทตามการปรากฏในภาษาไทย ได้แก่ คำที่มีใช้ในภาษาไทยแต่เดิมอยู่แล้ว และคำที่ยืมมาใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยาโดยเฉพาะ

3.1.3.2.2.1 คำที่ยืมมาสร้างคำใหม่ที่มีใช้ในภาษาไทยแต่เดิมอยู่แล้ว

ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.27 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมมาสร้างคำใหม่ที่มีใช้ในภาษาไทยแต่เดิมอยู่แล้ว

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
ขันขลุ่ย “ขอบเขต”	ขณฺฑ ป.ส. “ส่วนที่แยก ออกมา” + สิม่า ป.ส. “ขอบเขต”	แลภาคหนึ่งเล่าอันมิได้เต็มใจ อยู่ในขอบขันขลุ่ยแห่ง พระมหาเดว (372-373)
นรชาติ “คน”	นร ป.ส. “คน” + ชาติ ป.ส. “การเกิด รูปแบบที่กำหนดโดย การเกิด จำพวก”	แลนรชาติคนทั้งหลายจะบังเกิด ความโสมนาการขึ้นขมยินดี (3)
สุรเสียง “เสียงดัง”	สุร ป. / สุร ส. “เข้มแข็ง มี อำนาจ กล้าหาญ” + เสียง ท. “เสียง”	แลเห็นพระองค์เจ้ารวัดการร้อง ด้วยพระสุรเสียงสีหนาทอันมี กำลัง (498)
อนาคตกาล “เวลาที่ยังมาไม่ถึง อนาคต”	อนาคต ป.ส. “ยังมาไม่ถึง อนาคต” + กาล ป.ส. “เวลา”	แลสิ่งนั้นย่อมจะปรากฏไปใน อนาคตกาลเบื้องหน้า (183)

3.1.3.2.2.2 คำที่ยืมมาสร้างคำใหม่ที่นำมาใช้ในพระวรสารสมัย

อยุธยาโดยเฉพาะ

ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.28 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมมาสร้างคำใหม่ที่นำมาใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยาโดยเฉพาะ

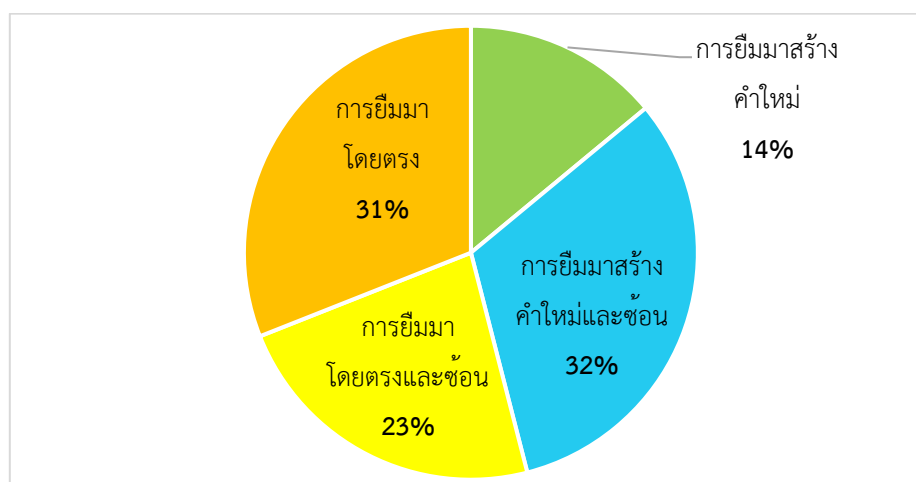
คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
กุดทลีฉายา “ร่มเงาต้นกล้วย (ในที่นี้แทนต้นมะเดื่อเทศ)”	กทลี ป.ส. “ต้นกล้วย” + ฉายา ป.ส. “เงา ร่ม”	แลเราก็ได้ทัศนการเห็น นัตถแอนนั้นนั่งอยู่ ณ กุดทลี ฉายาได้ร่มต้นกล้วย (54)
เคหสามิกร “เจ้าเรือน”	เคห ป. “ที่อยู่ เรือน” + สามิก ป. “นาย เจ้าของ”	แลอุปมาประดุจดังเคหสามิกร เจ้าเรือนอันมีที่ไป (422)
มุกคาภาสิต “เป็นใบ้”	มุก ป. “ใบ้” + ภาสิต ป. / ภาษิต ส. “คำพูด”	แลแต่บิดาเป็นมุกคาภาสิตใบ้ จ้านรรจรจามีได้ (13)
วิวันณมัตชการ “กลางป่า”	วิวน ป. “ที่รกร้าง” + มชฺฌก ป. “อยู่ตรงกลาง”	ท่านทั้งหลายเมื่อออกไปสู่ วิวันณมัตชการท่ามกลางป่าแล กลางดง (146)

สุนิวัตถ์กลางการ “เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับ”	สุนิวัตถ์ ป. “นุ่งห่ม สามดีแล้ว” (ppl.) + อลัการ ป.ส. “เครื่องประดับ”	แลพระองค์เจ้าจิงเอา สุนิวัตถ์กลางการเครื่องนุ่งห่ม มาทรง (435)
--	---	--

คำที่ยืมมาสร้างคำใหม่และมีการซ้อนเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคำที่มีความหมายทั่วไปและเป็นคำที่ยืมมาใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยาโดยเฉพาะ คำเหล่านี้มักเป็นศัพท์วรรณคดีและมีลักษณะเป็นคำประดับเหมือนกับคำที่ยืมมาสร้างคำใหม่ที่ลงท้ายด้วย “การ” หรือ “กร/กรณ” ในหัวข้อที่แล้ว

จากการศึกษาวิธีการยืมคำภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยาซึ่งจำแนกได้เป็น 3 วิธีนั้นสรุปได้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3.1 แสดงจำนวนคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่มาจากการยืมด้วยวิธีต่างๆ

จากแผนภูมินี้จะเห็นได้ว่าวิธีที่พบมากที่สุดคือ การนำคำยืมมาซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง พบจำนวนมากถึงร้อยละ 55 โดยเฉพาะในส่วนของกรณการสร้างคำใหม่และซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียงซึ่งคิดเป็นจำนวนร้อยละ 32 คำที่พบในวิธีการนี้ส่วนใหญ่เป็นคำที่มีความหมายทั่วไปแต่ไม่ใช่คำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน คำเหล่านี้เป็นศัพท์วรรณคดี หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นคำที่พบในพระวรสารฉบับนี้โดยเฉพาะ

ในด้านที่มาของคำยืมพบว่า คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตซึ่งไม่สามารถจำแนกได้ชัดเจน คำยืมภาษาสันสกฤต และคำยืมภาษาบาลี ไม่ได้มีจำนวนที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัดเจน ยกเว้นในการยืมมาสร้างคำใหม่และซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง โดยเฉพาะคำที่ยืมมาสร้างคำใหม่ที่ลงท้ายด้วย

“การ” หรือ “กร/กรณ” ซึ่งคำศัพท์ตั้งต้นที่นำมาสมานนี้เกือบทุกคำมาจากภาษาบาลี ดังนั้นจึงทำให้ พระวรรณสารสมัยอยุธยามีคำยืมภาษาบาลีมากกว่าคำยืมภาษาอื่น สอดคล้องกับที่อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล (2555ข: 150) ได้กล่าวถึงการใช้คำในงานเขียนทางพุทธศาสนาซึ่งพบว่ามีการใช้คำยืมภาษาบาลี โดยที่คำเหล่านี้ในภาษาทั่วไปใช้คำยืมภาษาสันสกฤต ยกตัวอย่างเช่นในพระวรรณสารสมัยอยุธยามีการใช้คำว่า *รักชิการ* ซึ่งมาจากศัพท์ตั้งต้นภาษาบาลี รกฺชิ³² แปลว่าดูแล รักษา ซ้อนกับคำว่า *รักษา* ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในภาษาทั่วไป หรือการใช้คำว่า *อิติชาการ* ซึ่งมาจากศัพท์ตั้งต้นภาษาบาลี อิตฺสา แปลว่า ความมุ่งร้าย ซ้อนกับคำว่า *ริชยา* ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในภาษาทั่วไป

ในด้านความหมายของคำยืมพบว่า คำยืมส่วนใหญ่มีความหมายทั่วไป คำยืมที่มีความหมายทางคริสต์ศาสนา มักพบในวิธีการยืมมาสร้างคำใหม่ โดยเฉพาะการสร้างคำใหม่โดยการสมาน ในส่วนความหมายต่างๆ จะได้กล่าวโดยละเอียดในหัวข้อถัดไป

3.2 ความหมายและบริบทการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรรณสารสมัยอยุธยา

เมื่อพิจารณาคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรรณสารสมัยอยุธยาจากความหมายและบริบทของการปรากฏคำ พบว่าคำยืมเหล่านี้สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ คำที่ใช้ทั่วไป คำที่ใช้เป็นราชาศัพท์ คำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดี และคำที่ใช้ทางศาสนา ดังนี้

3.2.1 คำที่ใช้ทั่วไป

หมายถึง คำที่ใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน พบจำนวน 343 คำ จำแนกได้เป็น 2 ประเภท ตามลักษณะการยืมคำ ได้แก่ คำที่ยืมมาโดยที่ไม่เคยมีความหมายในภาษามาก่อน และ คำที่ยืมมาโดยที่มีความหมายในภาษาอยู่แล้ว

3.2.1.1 คำที่ยืมมาโดยที่ไม่เคยมีความหมายในภาษามาก่อน

หมายถึง คำภาษาบาลีสันสกฤตที่ยืมเข้ามาโดยที่ไม่เคยมีความหมายนี้มาก่อน ซึ่งเรียกได้ว่าเป็น “คำยืมโดยความจำเป็น (loanwords by necessity)” การยืมคำเช่นนี้เป็นการยืมทางวัฒนธรรม (cultural borrowing) ซึ่งเป็นการรับเอาคำมาพร้อมกับแนวคิดใหม่ (Haspelmath, 2009: 46) ยกตัวอย่างเช่น

³² เป็นรูปอดีตกาล (aorist) ของกริยา รกฺชติ

ตารางที่ 3.29 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมมาโดยที่ไม่เคยมีความหมายในภาษาไทยมาก่อน

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
ญาติ “ญาติ”	ญาติ ป. “ผู้ที่มีสัมพันธ์ใกล้ชิด คนในครอบครัว ญาติ”	นางเอลิซาเบลซึ่งเป็นญาติแห่ง นางเองนั้น (8)
พร “พร”	วร ป.ส. “การเลือก สิ่งทีเลือก ความปรารถนา รางวัล ผลประโยชน์ พร”	แลทัศนการณ์เห็นเขามาแข่ง สาบานเมื่อใดแลจงให้พรแก่ เขาก็ค (116)
เพลลา “เวลา”	เวลา ป.ส. “ขอบเขต ช่วงเวลา”	ถ้าแลเจ้านั้นได้มาในเพลลาตรี ถึงสองยามสามยามก็ดี (296)
โลก “โลก”	โลก ป.ส. “สถานที่ โลก”	เราลงมาในโลกนี้เพื่อจะตั้งให้มี ความพิพากษา (272)
สัตว์ “สัตว์”	สัตตว ส. / สดต ป. “สิ่งมีชีวิต สัตว์”	แลแต่สัตว์ทั้งหลายท่านยังมีละ ให้ตายในวันพระ (106)

คำเหล่านี้เป็นคำที่ไม่สามารถหาคำไทยที่มีความหมายเหมือนกันมาแทนได้ เนื่องจากในภาษาไทยไม่มีแนวคิดเช่นนี้มาก่อน แนวคิดที่รับเข้ามานี้มีทั้งในด้านเนื้อหาของคำ เช่น *โลก* ไม่ได้หมายถึงแผ่นดินที่เห็นอยู่นี้เท่านั้น แต่หมายรวมถึงจักรวาลและสถานที่ในภพภูมิอื่นด้วย และในด้านการจัดกลุ่มคำ เช่น *ญาติ* เป็นคำที่เรียกคนในครอบครัวโดยรวม ในภาษาไทยไม่มีคำใน ความหมายนี้ แต่ใช้การเรียกตามความสัมพันธ์ของแต่ละบุคคล เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง การรับคำนี้มาใช้ ในภาษาไทยเป็นการรับเอาแนวคิดการจัดกลุ่มคำเข้ามาด้วย

3.2.1.2 คำที่ยืมมาโดยที่มีความหมายในภาษาไทยอยู่แล้ว

หมายถึง คำภาษาบาลีสันสกฤตที่ยืมเข้ามาโดยที่ในภาษาไทยมีความหมายนี้ อยู่แล้ว การยืมคำเช่นนี้เป็นการยืมแกนร่วม (core borrowing) ซึ่งเป็นการรับเอาคำที่ซ้ำหรือแทนที่ คำที่มีอยู่ในภาษาเดิม โดยเกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรี (prestige) ของภาษาผู้ให้ (Haspelmath, 2009: 48) การนำคำเหล่านี้มาใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยาจึงเป็นการยกระดับภาษาให้สูงขึ้นโดยใช้คำที่มาจาก ภาษาที่มีศักดิ์สูงกว่า ยกตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 3.30 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมมาโดยที่มีความหมายในภาษาไทยอยู่แล้ว

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
กาย “ร่างกาย ตัว”	กาย ป.ส. “ร่างกาย ตัว”	แลในกาลบัดนี้ภูตกรฝีออกไป จากกายแห่งธิดาแล้ว (213)
โค “วัว”	โค ป.ส. “วัว”	แลบุคคลผู้ใดเลี้ยงโคแลม้าก็ดี (302)
ทาส “ข้ารับใช้ ทาส”	ทาส ป.ส. “ข้ารับใช้ ทาส”	คนทั้งหลายอันบรรดาเป็นทาส แลต้องจำไซ้แลตรวน (172)
บริโภค “กิน”	บริโภค ป.ส. “ความเพลิตเพลิน การกิน การใช้”	จงแบ่งอาหารให้เป็นทานแก่ ผู้นั้นให้บริโภคด้วย (39)
อรรถ “เนื้อความ”	อรรถ ส. “ความหมาย เนื้อความ”	แลอรรถทั้งนี้มีได้แจ้แก่ผู้ใดๆ หามิได้ (60)

คำเหล่านี้เป็นคำที่สามารถหาคำไทยที่มีความหมายเหมือนกันมาแทนได้ เช่น การใช้คำว่า ตัว แทน กาย หรือใช้คำว่า กิน แทน บริโภค ในภาษาพูด การใช้คำเหล่านี้ในการแปลจึงเป็นการทำให้ภาษาสูงขึ้นกว่าภาษาทั่วไป

คำที่ใช้ทั่วไปเหล่านี้เป็นคำที่ใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวันจึงเป็นคำที่มีใช้ในภาษาไทยแต่เดิมอยู่แล้ว ส่วนใหญ่เป็นคำที่มาจากกริยายืมมาโดยตรง คำเหล่านี้พบเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีความสำคัญในการดำเนินเรื่องและถ่ายทอดความหมายทั่วไป

3.2.2 คำที่ใช้เป็นราชาศัพท์

หมายถึง คำที่ใช้กับกษัตริย์และราชวงศ์ คำเหล่านี้เป็นคำที่ยืมเข้ามาโดยที่ในภาษาไทยมีความหมายนี้อยู่แล้ว แต่เกิดการยืมเพื่อนำมาใช้เป็นคำที่มีศักดิ์สูง (อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล, 2555ก: 102) พบจำนวน 46 คำ จำแนกได้เป็น 2 ประเภท³³ตามหมวดคำที่นำมาใช้ ได้แก่ คำที่ยืมมาเป็นคำนามราชาศัพท์ และ คำที่ยืมมาเป็นคำกริยาราชศัพท์

³³ ในการจำแนกนี้ผู้วิจัยพิจารณาเฉพาะคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตเท่านั้น ไม่ได้พิจารณาถึงคำที่นำมาใช้ร่วมด้วย เช่น “ราชประยัพ” จะจำแนกเป็นคำนามราชาศัพท์ แม้ว่าจะปรากฏร่วมกับกริยา มี เป็น มีราชประยัพ ซึ่งหมายถึงการสั่ง

3.2.2.1 คำที่ยืมมาเป็นคำนามราชาศัพท์

หมายถึง คำภาษาบาลีสันสกฤตที่ยืมเข้ามาในภาษาไทยเป็นคำนามและนำมาใช้เป็นราชาศัพท์ ส่วนใหญ่มักนำหน้าด้วยคำว่า พระ³⁴ ซึ่งเป็นหน่วยเติมหน้าคำเพื่อทำให้เป็นราชาศัพท์ เช่น

ตารางที่ 3.31 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมมาเป็นคำนามราชาศัพท์

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
เนตร “ตา”	เนตร ส. / เนตต ป. “ตา”	แลจึงยกพระเนตรขึ้นถึง พระองค์บิดร (214)
บาท “เท้า”	บาท ป.ส. “เท้า”	แลจึงกราบชบลงเหนือพระบาท แห่งพระองค์เจ้า (355)
มาตุโคจร “ท้องอันหนัก ของแม่”	มาตุ ป. “แม่” + ครุ ป. “หนัก” + อุทร ป.ส. “ท้อง”	พระองค์บุตรลงมาเอาปฏิสนธิ ในมาตุโคจรแห่งนางมเรีย (17)
ราชประยัพ “คำสั่งของ พระราชา”	ราช ป.ส. “พระเจ้าแผ่นดิน” (ic.) + พรชยปติ ส. “คำสั่ง”	ซึ่งมหากษัตริย์มีราชประยัพ กำชับให้เรียก (39)
ราชหฤทัย “ใจของพระราชา”	ราช ป.ส. “พระเจ้าแผ่นดิน” (ic.) + หฤทย ส. “ใจ”	แลมีพระราชหฤทัยซึ่งไกรธ ไกรธาอิงนักษนา (29)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่าคำเหล่านี้มีการทำให้เป็นราชาศัพท์ด้วยวิธีการ 2 อย่าง ได้แก่ การยืมคำภาษาบาลีสันสกฤต โดยในตัวอย่างนี้ได้ยืมมาสร้างคำใหม่ เช่น มาตุโคจร และการใช้หน่วยเติมหน้า โดยในตัวอย่างนี้มีหน่วยเติมหน้า “พระ” “ราช” และ “พระราช” เช่น พระบาท ราชประยัพ พระราชหฤทัย

3.2.2.2 คำที่ยืมมาเป็นคำกริยาราชศัพท์

หมายถึง คำภาษาบาลีสันสกฤตที่ยืมเข้ามาในภาษาไทยเป็นคำกริยาและนำมาใช้เป็นราชาศัพท์ เช่น

³⁴ อุไรศรี วรตะริน (2553: 188) อธิบายว่า นักวิชาการบางคนเชื่อมโยงคำนี้กับคำสันสกฤต vara “วร ดิงาม การอวยพร” แต่เนื่องจากคำว่า brah พบในภาษามอญ-เขมรหลายภาษา เช่น ในภาษาเขมรโบราณ มีการใช้ในความหมายถึงเทพเจ้าหรือบุคคลในราชวงศ์ หรือ สิ่งที่เกี่ยวข้อง (Jenner 2009: 477) จึงเป็นการสมเหตุสมผลที่จะพิจารณาว่าคำนี้เป็นคำเขมรหรืออย่างน้อยเป็นคำสันสกฤตที่ถูกทำให้เป็นคำเขมร

ตารางที่ 3.32 แสดงตัวอย่างคำที่ยืมมาเป็นคำกริยาราชศัพท์

คำยืมและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
ประทาน “ให้”	ปรทาน ส. “การให้”	แลทั้งนั้นพระมหาเดวจะทรงพระเมตตาให้พบพระมหาเดวเหมือนกันสิ้นทั้งปวงแลจะให้ <u>ประทาน</u> รางวัล (349)
ประสูติ “ให้กำเนิด คลอด”	ปรสูติ ส. “การให้กำเนิด คลอด การเกิด”	แลพระองค์เจ้าเมื่อจะ <u>ประสูติ</u> ออกมานั้น (7)

คำที่นำมาใช้เป็นกริยาราชศัพท์เกิดจากวิธีการยืมคำภาษาบาลีสันสกฤตมาใช้เท่านั้น โดยคำในตัวอย่างทั้งสองนี้เป็นคำที่ยืมมาโดยตรง

คำที่ใช้เป็นราชศัพท์เหล่านี้ล้วนเป็นคำที่มีใช้ในภาษาไทยแต่เดิมอยู่แล้ว ส่วนใหญ่เป็นคำที่มาจากกริยามาโดยตรง โดยเฉพาะคำยืมมาโดยตรงที่เป็นคำนามราชศัพท์ ซึ่งเดิมหน่วยเติมหน้า พระ รong ลงมาเป็นคำที่มาจากกริยามาสร้างคำใหม่ซึ่งมักสมาสหรือประสมกับคำว่า ราช ซึ่งเป็นหน่วยเติมหน้าที่แสดงความเป็นราชศัพท์เช่นกัน คำที่ใช้เป็นราชศัพท์พบเป็นจำนวนน้อยเนื่องจากในสมัยนั้นยังไม่ได้มีการใช้คำราชศัพท์อย่างเป็นระบบชัดเจน อีกทั้งยังมีการใช้คำศัพท์วรรณคดีซึ่งแสดงถึงความสูงส่งในภาษาอยู่แล้ว แทนการใช้คำราชศัพท์

3.2.3 คำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดี

หมายถึง คำที่ใช้ในวงแคบเฉพาะนักปราชญ์และกวีเพื่อสร้างสรรค์วรรณคดี ซึ่งนิยมใช้ภาษาโบราณ เช่น ภาษาบาลี สันสกฤต เขมร (ประสิทธิ์ กาศย์กลอน, 2518: 52) ศัพท์วรรณคดีนี้เป็นคำที่นำมาประดับตกแต่งให้ภาษาบรรเจิดเพริศพรึงยิ่งกว่าภาษาทั่วไป โดยมีอสังการ ส่วนวนที่ใช้เฉพาะสมัย ศัพท์ที่แปลสองชั้น เป็นต้น เพื่อทำให้เกิดความไพเราะซาบซึ่งจับใจในการอ่าน (ศักดิ์ศรี แยมันดดา, 2545: 40) คำเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคำที่ยืมเข้ามาโดยที่ในภาษาไทยมีความหมายนี้อยู่แล้ว แต่เกิดการยืมเพื่อทำให้เกิดความงามทางภาษาและส่งเสริมให้ภาษาสูงขึ้นด้วยการใช้คำที่ยืมมาจากภาษาที่ถือว่าศักดิ์ศรีสูงกว่า พบจำนวน 668 คำ จำแนกได้เป็น 2 ประเภทตามการมีอยู่ของคำ ได้แก่ คำที่มีอยู่แล้วในภาษาไทย และ คำที่ยืมหรือสร้างขึ้นใหม่

3.2.3.1 คำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดีที่มีอยู่แล้วในภาษาไทย

หมายถึง คำภาษาบาลีสันสกฤตที่ยืมเข้ามาในภาษาไทยโดยปรากฏการใช้ในวรรณคดีไทยต่างๆ เช่น

ตารางที่ 3.33 แสดงตัวอย่างคำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดีที่มีอยู่แล้วในภาษาไทย

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
ปัดฏูวิตล “แผ่นดิน”	ปจวิตล ป. “พื้นแผ่นดิน”	แลในกาลบัดนี้พระพุทฺธเยสฺสูง มาในพื้นปัดฏูวิตลนี้ (49)
ผลาผล “ผล”	ผลาผล ป. “ผลต่างๆ”	แลพฤษฺตันไม้อันใดอันหา ผลาผลมิได้นั้น (38)
โภชนาหาร “อาหาร”	โภชน ป.ส. “อาหาร” + อาหาร ป.ส. “สิ่งทีนำมาใกล้ อาหาร”	แลท่านทั้งหลายจงเอา โภชนาหารมาแจกให้จ้งทั่ว ทุกคน (190)
มฤคา “ทาง”	มารุค ส. “เส้นทางล่าสัตว์ป่า ทาง”	แลหวังจะให้คนทั้งหลายตกแต่ง มฤคาหนทางไว้ทำพระพุทฺธเยสฺ (47)
อุตถาย “ลุกขึ้น”	อฏฺฐาย ป. “ลุกขึ้น” (ger.)	แลนางอุตถายลุกขึ้นในทันใด (95)

คำเหล่านี้ไม่ได้เป็นคำที่ใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน แต่เป็นคำที่นำมาใช้ในการประพันธ์โดยเฉพาะ การใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ไม่ได้เป็นศัพท์ทั่วไปถือได้ว่าเป็นการใช้ภาษาวรรณคดี จากตัวอย่างนี้มีการใช้คำในลักษณะต่างๆ เช่น การใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในการหลាកคำ เพื่อที่จะได้ไม่ต้องใช้คำซ้ำๆ หลายตำแหน่ง เช่น *ปัดฏูวิตล* นำมาใช้แทนคำว่า *แผ่นดิน* หรือคำที่หมายถึงแผ่นดินคำอื่นๆ การใช้คำที่มาจากการสมาสคำที่มีความหมายเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เพื่อสร้างความวิจิตรอลังการให้กับคำศัพท์ เช่น *ผลาผล* มาจากการสมาสคำว่า *ผล* กับ *อผล* แปลว่า *สิ่งที่เป็นผลและไม่เป็นผล* คือ ทั้งสุกและดิบ หมายถึง *ผลต่างๆ* ทุกชนิด ในภาษาไทยมักนำคำนี้มาใช้ในความหมายเดียวกับคำว่า *ผล* จากตัวอย่างจะเห็นว่าในตำแหน่งนี้สามารถใช้คำว่า *ผล* ซึ่งเป็นคำที่ใช้ทั่วไปได้เลย การยืมคำนี้ซึ่งมีขนาดยาวด้วยโครงสร้างคำที่ซับซ้อนกว่า มาใช้แทนคำที่ใช้ทั่วไป จึงเป็นการใช้ภาษาที่อลังการกว่าภาษาธรรมดา

3.2.3.2 คำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดีที่ยืมหรือสร้างขึ้นใหม่

หมายถึง คำภาษาบาลีสันสกฤตที่ยืมเข้ามาในภาษาไทยเพื่อใช้ในพระวรสารฉบับนี้โดยเฉพาะ โดยที่คำเหล่านี้ไม่ปรากฏการใช้ในวรรณคดีไทยอื่นๆ ส่วนใหญ่เป็นคำสร้างใหม่ที่ลงท้ายด้วย “การ” หรือ “กร/กรรม” ซึ่งได้กล่าวไว้ในหัวข้อ 3.1.3.2.1 เช่น

ตารางที่ 3.34 แสดงตัวอย่างคำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดีที่ยืมหรือสร้างขึ้นใหม่

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
กนิษฐาภคกร “พี่น้อง”	กนิฐ ป. “เด็กกว่า น้องชาย” + ภคิก ป. “พี่ชายหรือ น้องชาย”	ແທ່ທ່ານທັງຫລາຍນີ້ເປັນຊນນີ ແລ່ເປັນກນິດຊູາກາທຸກພີ່ນ້ອງ ແຫ່ງເຮາ (161)
พันตชาทกร “ขบฟัน”	ทนต์ ป.ส. “ฟัน” + ชาท ป.ส. “เคี้ยวกิน” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ແລ່ພັນຕຊາທຸກຂບພີ່ນຸ້ເຫັນເປັນ ອັນລຳບາກເວທນາຍິ່ງນັກຸນາ (227)
ธิปการ / ธิปการ “แสดง”	ทีป ป.ส. “แสงสว่าง” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ແລ່ໃນກาลບັດນີ້ເຮາຈະຸປກຸ ສຳແດງໃຫ້ທ່ານທັງຫລາຍພິ່ງ (119)
นิวัตนาการ “กลับ”	นิวัตตน ป. “การกลับ” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	ແລ່ພຣະອຸ່ງຄຳເຈົ້າກີ່ນິວັຕນາກຸ ກັບຄືນໄປ ຄຳ ເມືອງເຢຣຸສເລມ (56)
ปาปโมจิตรการ “ล้างบาป”	ปาป ป.ส. “ชั่ว ความชั่ว” + โม จิต ป. “ปล่อยแล้ว” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ແລ່ພຣະອຸ່ງຄຳນີຸ້ປາປໂມຈິຕຸກຸ ລ້າງບາປແຫ່ງໂລກນີ້ (49)

คำเหล่านี้เป็นคำที่สร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยา โดยส่วนใหญ่เป็นการนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่มีความหมายเดียวกับคำที่อยู่ด้านหลังมาตั้งไว้ด้านหน้า เช่น กนิษฐาภคกร แปลว่า พี่น้อง การเพิ่มคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตเข้ามาเป็นการใช้คำประดับซึ่งเป็นการใช้ภาษาที่สูงกว่าภาษาธรรมดา นอกจากการแปลความหมายในส่วนที่เป็นคำแล้ว เช่น ธิปการ แปลว่า แสดง หรือ สำแดง ยังมีการแปลความหมายในส่วนที่เป็นวลี เช่น ปาปโมจิตรการ มาจากการสมาคำว่า ปาป ซึ่งแปลว่า บาป กับ โมจิตร ซึ่งแปลว่า ปล่อย และนำมาสมาคำว่า การ ซึ่งไม่ได้ทำให้ความหมายเปลี่ยน คำนี้จึงแปลว่า ปลดปล่อยบาป หรือ ล้างบาป

นอกจากนี้ในตัวอย่างยังมีการนำคำมาสมาสกับคำว่า “กร” “การ” และ “อาการ” ซึ่งแตกต่างจากการใช้คำในภาษาไทยที่สามารถนำคำภาษาบาลีสันสกฤตมาใช้ได้เลย เช่น *นิวัตนาการ* มาจากการสมาสคำว่า *นิวัตตน* กับ *อาการ* แปลว่า *การกลับ* ในภาษาไทยมีการใช้คำว่า *นิวัต(น์)* ซึ่งมาจาก *นิวัตตน* โดยที่ไม่ต้องนำมาสมาสกับคำใด การนำคำที่สามารถใช้ได้เลยมาสมาสกับคำอื่นเพื่อเพิ่มขนาดและความซับซ้อนของคำ เป็นการสร้างความวิจิตรอลังการให้กับคำศัพท์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการใช้ภาษาวรรณคดี

คำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดีเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคำที่ยืมหรือสร้างขึ้นใหม่ซึ่งนำมาใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยาโดยเฉพาะ และเป็นคำที่มาจากกริยาสร้างคำใหม่ คำเหล่านี้พบเป็นจำนวนมาก เพื่อทำให้เกิดความงามทางภาษาและส่งเสริมให้ภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยาเป็นภาษาวรรณคดี ดังที่ศักดิ์ศรี แยมันดดา (2545ก: 168) ได้กล่าวถึงความสำคัญของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในงานเขียนทางศาสนาของไทยว่า “การใช้ศัพท์แสงในประเภทวรรณกรรมพุทธศาสนานั้น ถือเป็นเรื่องจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะถือว่าเป็นความเพริศพรึงของภาษาอย่างหนึ่ง”

3.2.4 คำที่ใช้ทางศาสนา

หมายถึง คำที่ใช้ในความหมายเฉพาะทางศาสนาหรือใช้ในบริบททางศาสนา พบจำนวน 196 คำ จำแนกได้เป็น 2 ประเภทตามความหมายของคำ ได้แก่ คำที่ไม่ได้ใช้ในความหมายเฉพาะทางคริสต์ศาสนา และ คำที่ใช้ในความหมายเฉพาะทางคริสต์ศาสนา

3.2.4.1 คำที่ไม่ได้ใช้ในความหมายเฉพาะทางคริสต์ศาสนา

หมายถึง คำที่มักปรากฏในบริบททางศาสนาและใช้ตามความหมายที่มีอยู่ในภาษาไทย ไม่ได้ใช้ในความหมายเฉพาะตามความเชื่อทางคริสต์ศาสนา เช่น

ตารางที่ 3.35 แสดงตัวอย่างคำที่ไม่ได้ใช้ในความหมายเฉพาะทางคริสต์ศาสนา

คำและความหมาย	ที่มาของคำยืมและความหมาย	ตัวอย่าง
กपालุนิกร “ช่วยเหลือ โปรด”	กपालุ ป. “สงสาร เมตตา” + นิกร ป.ส. “หมู่ คณะ”	เราลงมาหวังจะกपालุนิกรโปรด ซึ่งมนุษย์คนซึ่งอยู่ในโลกนี้ (391)
จงกรม “เดิน”	จงกรม ส. “การเดินไปมา”	พระพุทฺธเยสุจิงเสด็จจงกรมในหน้าพระลานต่อหน้าพระวิหาร (303)

ฉพวรรณรังษี “แสงสว่าง”	ฉพพณณรสิ ป. “รัศมีล้อมรอบ พระพุทธานุภาพ”	จึงมาเปล่งฉพวรรณรังษีรัศมีแต่ พระพุทธานุภาพให้รุ่งเรืองใสสว่าง ดังแสงตะวัน (223)
ญาณศัพท์ปัญญา “การหยั่งรู้ทุกสิ่ง ทุกอย่าง”	ญาณ ป. “การหยั่งรู้” + สพพณณ ป. “รู้ทุกอย่าง”	พระพุทธานุภาพก็เล็งญาณ ศัพท์ปัญญาเห็นความคิดแห่ง ผริเชวนั้น (89)
เดชเดชะ “อำนาจ”	เดช ป. “ความรุ่งเรือง พลังอำนาจ”	แลลงมาด้วยเดชเดชะแห่ง พระมหาเดวที่ลั่นที่พัน (380)
ทรัพย์สาธารณ “ทรัพย์สมบัติ ทางโลก”	ทรวย ส. “สิ่งของ” + สาธารณ ป.ส. “ทั่วไป”	อย่าให้เป็นข้าแก่ทรัพย์สาธารณ กว่านั้นเลย (325)
ทุกขเวทนา “เดือดร้อน ทรมาน”	ทุกขเวทนา ป. “ความรู้สึก เจ็บปวด”	แลคนใจพาลทั้งปวงนั้นจะตกลง ไปอยู่ในนรกและจหน ทุกขเวทนาทุกประการ (169)
มหรณพสงสาร “การเวียนว่าย ตายเกิด”	มหารณพ ส. “มหาสมุทร” + สังสาร ป.ส. “การเวียนว่าย ตายเกิด”	ก็จะปราศจากมหรณพ ³⁵ สงสารและได้ตระกูลใหม่ ศักดิ์สิทธิ์บริสุทธิ์ทุกประการ (60)
โลกธาตุ “โลก”	โลกธาตุ ป. “ส่วนหนึ่งของ จักรวาล โลก (อีกชื่อหนึ่งของ จกุกวาท)”	แลบุตรมนุสเมื่อจะลงมาก็จะ ปรากฏทั่วทั้งโลกธาตุประดุจ ดั่งนั้น (418)
อานุภาพ “อำนาจ”	อานุภาพ ป. “ความยิ่งใหญ่ อำนาจ ความรุ่งเรือง”	พระพุทธานุภาพด้วย อานุภาพแห่งพระปิตุสันตอ (158-159)

คำเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคำที่มีใช้ในภาษาไทยแต่เดิมอยู่แล้ว และเป็นคำที่มาจากกริยาโดยตรง พบทั้งคำที่มีความหมายเฉพาะทางพุทธศาสนาและคำที่มักปรากฏในบริบททางศาสนาแต่มีความหมายทั่วไป

³⁵ ในสมุทไทยเขียนว่า มหรณพ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นคำว่า มหรณพ ซึ่งมีความหมายตามคำต่อมาก็คือคำว่า สงสาร

3.2.4.2 คำที่ใช้ในความหมายเฉพาะทางคริสต์ศาสนา

หมายถึง คำที่ใช้ในความหมายเฉพาะตามความเชื่อทางคริสต์ศาสนาหรือใช้ในความหมายเฉพาะตามบริบททางวัฒนธรรม เช่น

ตารางที่ 3.36 แสดงตัวอย่างคำที่ใช้ในความหมายเฉพาะทางคริสต์ศาสนา

คำและความหมาย	ที่มาของคำ	ความหมายเฉพาะ	ตัวอย่าง
กุศลสุข “ความสุข”	กุศล ส. / กุศล ป. “ดี ความดี บุญ ความสุข” สุข ป.ส. “ความน่า พอใจ ความสุข”	peace (สันติสุข) ³⁶	ท่านทั้งหลายจงพัฒนา การจำเริญด้วย <u>กุศลสุข</u> (516)
ประจักษ์อัศจรรย์ “สิ่งที่ปรากฏ อันน่าประหลาดใจ”	ปัจจกข ป. “ต่อหน้า ต่อตา ชัดเจน การมองเห็น โดยตรง หลักฐาน ทางตา” + อาศฺจฺรย ส. “น่าประหลาดใจ ความแปลกประหลาด สิ่งมหัศจรรย์”	miracle (อัศจรรย์) / miraculous sign (เครื่องหมายอัศจรรย์)	พระองค์เจ้ายังจะทำ <u>ประจักษ์อัศจรรย์</u> สิ่ง อันใดบ้าง (197)
		vision (นิมิต)	สักเรียได้พบได้เห็น <u>ประจักษ์อัศจรรย์</u> ใน พระวิหาร (5)
พุทธคุณ “คุณความดี ของพระเจ้า”	พุทธคุณ ป. “คุณความ ดีของพระพุทธเจ้า”	glory (พระสิริรุ่งโรจน์ พระเกียรติ)	แลขานการรู้สรรเสริญ ถึง <u>พุทธคุณ</u> แห่ง พระมหาเดวที่ลั่นที่พัน (243)
พุทธจิต “จิตของ พระเจ้า”	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” + จิตต ป.ส. “ใจ”	Holy Spirit (พระจิต เจ้า)	ท่านทั้งหลายจงปิดติ คันหิตการรับเอาซึ่ง <u>ปีติสันตอพระพุทธจิต</u> (519)
พุทธทำนาย “การพยากรณ์ของ พระเจ้า”	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” + ทำนาย ข. “ทำนาย”	prophecy (พระดำรัส ของพระเจ้าที่ตรัสผ่าน ประกาศก คำทำนาย)	แลสิ่งนี้ก็ด้วย <u>พุทธทำนาย</u> อันว่าไว้แต่ ก่อนนั้นว่า (18)

³⁶ คำในวงเล็บคือคำที่ใช้ในพระคัมภีร์คาทอลิกภาคพันธสัญญาใหม่ (2558) ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในปัจจุบัน ส่วนความหมายของคำศัพท์ทางคริสต์ศาสนาเหล่านี้ดูเพิ่มเติมที่หัวข้อ 4.1

		scripture (ข้อความในพระคัมภีร์)	พระพุทธานุญาตท่านทั้งหลายได้ฟังแล้วก็ถึงพระพุทธานุญาตในกาลบัดนี้ (173)
พุทธรูป “พระบิดา”	พุทฺธ ป.ส. “พระพุทธรูปเจ้า” + ปิตุ ส. “พ่อ”	Father (พระบิดา)	อนึ่งพระพุทธรูปมีความรักต่อพระองค์บุตร (66)
พุทธิกุศล “คุณงามความดีของพระเจ้า”	พุทฺธ ป.ส. “พระพุทธรูปเจ้า” + กุศล ส. / กุศล ป. “ความดีงาม”	grace (พระพร)	แลบริบูรณ์เต็มไปด้วยพระพุทธิกุศล แลเป็นที่รักที่พอใจแก่พระพุทธรูป (31)
พุทธิสมบัติ / พุทธรูปสมบัติ “สมบัติของพระเจ้า”	พุทฺธ ป.ส. “พระพุทธรูปเจ้า” + สมบัติ ป.ส. “ความมั่งคั่ง ความสำเร็จ”	kingdom of God (พระอาณาจักรของพระเจ้า)	บุคคลผู้ใดมิได้เกิดมาใหม่แลบุคคลผู้นั้นบ่ห่อนจะลู่ถึงพระพุทธิสมบัติ (59)
มหาอภัย “เทวดาผู้ยิ่งใหญ่”	มหา ป.ส. “ยิ่งใหญ่ มาก” + anjo โปร. “เทวดา”	archangel (อัครเทวดา หรือ อัครทูตสวรรค์) ³⁷	มหาอภัยจึงว่าเรานี้ นามชื่อว่ากาบริแอน (4)
		angel (ทูตสวรรค์) / angel of the Lord (ทูตสวรรค์ขององค์พระผู้เป็นเจ้า)	ครั้นมหาอภัยว่าด้วย ประการดังนี้แล้ว แลฝูง อภัยลงมาแต่เมือง สวรรค์นั้นเป็นอันมาก (20)
อมตชีวิต “ชีวิตที่ไม่ตาย”	อมต ป. “ไม่ตาย” + ชีวิต ป.ส. “การมีชีวิต ช่วงชีวิต”	eternal life (ชีวิตนิรันดร)	ใจแห่งพระพุทธรูปจะให้ผู้นั้นวัฒนาการจำเริญซึ่งอมตชีวิตอันมีรูปลักษณ์ (199)

³⁷ คำนี้ไม่ปรากฏในพระวรสาร

คำเหล่านี้มีทั้งคำที่ยืมมาใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยาโดยเฉพาะ และคำที่มีใช้ในภาษาไทยแต่เดิมอยู่แล้ว ซึ่งนำมาใช้เพื่อสื่อถึงความหมายทางคริสต์ศาสนา ส่วนใหญ่เป็นคำที่มาจากกริยาสร้างคำใหม่ เนื่องจากคำศัพท์เดิมที่มีอยู่อาจสื่อความหมายไม่ได้ ผู้แปลจึงต้องสร้างคำใหม่ขึ้นมาเพื่อสื่อถึงสิ่งหรือแนวคิดใหม่ๆ อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่ผู้แปลยังคงสร้างคำใหม่โดยมีคำศัพท์ศาสนาที่มีอยู่เดิมเป็นส่วนประกอบ

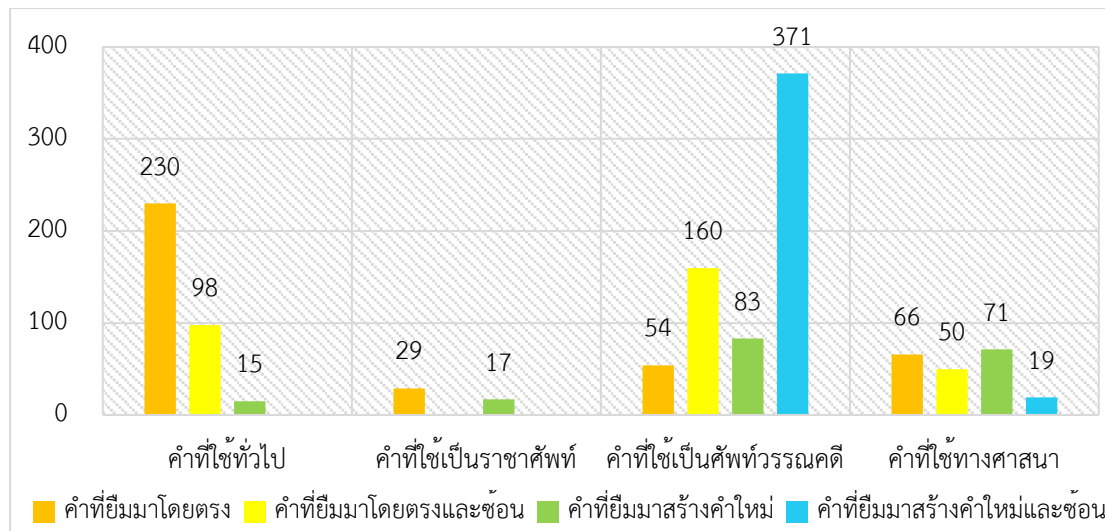
คำที่ใช้ทางศาสนาเหล่านี้เป็นคำที่มีความสำคัญต่อการแปลคัมภีร์ทางศาสนา เนื่องจากคำที่ใช้ในความหมายเฉพาะทางคริสต์ศาสนา มีความจำเป็นต่อการถ่ายทอดแนวคิดและวัฒนธรรมทางคริสต์ศาสนา ส่วนคำที่ไม่ได้ใช้ในความหมายเฉพาะทางคริสต์ศาสนา มีความจำเป็นต่อการสร้างบรรยากาศทางศาสนาที่คุ้นเคย โดยคำเหล่านี้แสดงถึงความเกี่ยวข้องกับศาสนา ซึ่งจะทำให้ผู้รับสารรู้ว่ากำลังอ่านเรื่องราวทางศาสนาอยู่ อันจะช่วยให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจในตัวบทได้ดีขึ้น

จากการศึกษาความหมายและบริบทการใช้คำภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยา ซึ่งจำแนกได้เป็น 4 ประเภทนั้นพบว่า ประเภทที่พบมากที่สุดคือ คำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดี โดยเฉพาะในส่วนของคำที่ยืมหรือสร้างขึ้นใหม่ สอดคล้องกับที่พบในการวิเคราะห์วิธีการยืมคำโดยพบว่าคำที่ยืมมาสร้างคำใหม่และซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นศัพท์วรรณคดี มีจำนวนมากที่สุด

จากการพิจารณาถึงลักษณะของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ปรากฏในพระวรสารสมัยอยุธยา โดยแบ่งออกเป็น 2 ด้านนี้พบว่า ในด้านวิธีการยืมคำ ประเภทคำยืมที่พบมากที่สุดคือ คำที่ยืมมาสร้างคำใหม่และซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง รองลงมาคือ คำที่ยืมมาโดยตรง ส่วนในด้านความหมายและบริบทการใช้คำ ประเภทคำยืมที่พบมากที่สุดคือ คำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดี รองลงมาคือ คำที่ใช้ทั่วไป ผลที่ได้นี้มีความสอดคล้องกันโดยที่คำที่ยืมมาสร้างคำใหม่และซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง มักเป็นศัพท์วรรณคดี และคำที่ยืมมาโดยตรง มักเป็นคำที่ใช้ทั่วไป

เมื่อนำการวิเคราะห์วิธีการยืมคำและความหมายและบริบทการใช้คำมาพิจารณาร่วมกัน จะได้ผลซึ่งสรุปได้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3.2 แสดงจำนวนคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตจากการวิเคราะห์วิธีการยืมคำและความหมายและบริบทการใช้คำ

จากแผนภูมินี้จะเห็นได้ว่าคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตประเภทที่พบมากที่สุดคือ คำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดีที่เกิดจากการยืมมาสร้างคำใหม่และซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง คำประเภทนี้มีจำนวนมากแตกต่างจากคำประเภทอื่นอย่างเห็นได้ชัด แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของคำเหล่านี้ที่นำมาสร้างลีลาภาษาให้มีลักษณะคล้ายงานเขียนทางพุทธศาสนาซึ่งจะกล่าวถึงในบทต่อไป ประเภทที่พบรองลงมาคือ คำที่ใช้ทั่วไปที่เกิดจากการยืมมาโดยตรง ซึ่งเป็นคำที่มีความสำคัญในการถ่ายทอดเรื่องราว

ในด้านคำที่ใช้ทางศาสนาจะเห็นว่าวิธีการยืมคำที่พบมากที่สุดคือ การยืมมาสร้างคำใหม่ คำที่ได้จากการสร้างคำใหม่นี้ส่วนใหญ่เป็นคำที่มีความหมายเฉพาะทางคริสต์ศาสนา การที่พระสังฆราชลาโนมักแปลคำศัพท์ทางคริสต์ศาสนาโดยการยืมคำภาษาบาลีสันสกฤตมาสร้างคำใหม่ อาจเป็นเพราะคำศัพท์เดิมที่มีอยู่สื่อความหมายได้ไม่ดี จึงต้องสร้างคำใหม่ขึ้นมาเพื่อสื่อถึงสิ่งหรือแนวคิดใหม่ๆ อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่ยังคงมีการใช้คำศัพท์ศาสนาที่มีอยู่เดิมในภาษาไทยเป็นส่วนประกอบ

ในบทนี้ได้กล่าวถึงลักษณะของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตไปแล้ว ในบทต่อไปจะกล่าวถึงหน้าที่ของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตเหล่านี้โดยเฉพาะคำที่ใช้ทางศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการถ่ายทอดความหมายทางคริสต์ศาสนา และคำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดี ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้เช่นกันในการสร้างลีลาภาษาตามอย่างงานเขียนทางศาสนาของไทย

บทที่ 4

หน้าที่ของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยา

ในบทก่อนหน้านี้ได้กล่าวถึงลักษณะของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยา ซึ่งมีวิธีการยืมและการใช้คำรวมทั้งความหมายและบริบทการใช้คำที่หลากหลาย อันแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตต่อการแปลพระวรสารเป็นภาษาไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลการศึกษาเกี่ยวกับความหมายและบริบทการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในบทที่ 3 ซึ่งพบว่าคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดคือ คำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดี และหากไม่พิจารณาถึงคำที่ใช้ทั่วไปจะพบว่าคำที่ใช้ทางศาสนามีจำนวนรองลงมา คำทั้งสองกลุ่มนี้มีวิธีการนำมาใช้ที่โดดเด่นต่างกันคือ คำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดี มักเป็นคำที่นำมาซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง และคำที่ใช้ทางศาสนา มักเป็นคำที่นำมาใช้โดยตรงหรือสร้างคำใหม่ ด้วยข้อค้นพบที่น่าสนใจนี้ ในบทนี้จะวิเคราะห์ถึงหน้าที่ของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยา ใน 2 ประเด็นใหญ่ๆ คือ คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมีหน้าที่สร้างความเข้าใจแนวคิดสำคัญต่างๆ ในคริสต์ศาสนา และคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมีหน้าที่สร้างลีลาแบบวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย แต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมีหน้าที่สร้างความเข้าใจแนวคิดสำคัญต่างๆ ในคริสต์ศาสนา

คริสต์ศาสนามีจุดกำเนิดในดินแดนตะวันออกกลางซึ่งมีวัฒนธรรมและความคิดความเชื่อที่แตกต่างจากไทยเป็นอย่างมาก ในการแปลแนวคิดสำคัญหรือคำต่างๆ ในคริสต์ศาสนาอันเป็นสิ่งที่แปลกใหม่สำหรับชาวไทย จึงมักใช้การแปลด้วยคำที่ชาวไทยรู้จักและคุ้นเคยเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย การแปลด้วยการใช้คำศัพท์ที่มีอยู่แล้วในสังคมวัฒนธรรมไทยเช่นนี้ตรงกับแนวทางการแปลโดยเน้นการใช้คำทางวัฒนธรรมในภาษาปลายทางซึ่งนิยมใช้ในหมู่มิชชันนารีในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 แม้การแปลบางครั้งอาจเป็นการสร้างคำศัพท์ใหม่ขึ้นมา แต่คำศัพท์ใหม่นั้นล้วนมีส่วนประกอบของคำศัพท์ที่มีอยู่เดิมในสังคมวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้เพื่อแนะให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของคำศัพท์ใหม่ที่ผู้แปลสร้างขึ้น คำทางวัฒนธรรมที่นำมาใช้ในการแปลพระวรสารสมัยอยุธยาส่วนมากเป็นคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต เนื่องจากเป็นคำยืมที่มาจาก การรับเอาความคิดความเชื่อและวัฒนธรรมจากอินเดียซึ่งมีอิทธิพลต่อชาวไทยในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในด้านศาสนา ในการสร้างความเข้าใจแนวคิดสำคัญต่างๆ ในคริสต์ศาสนา พระสังฆราชลาโนได้ใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตเพื่อแปลคำที่มีความหมายเฉพาะทางคริสต์ศาสนาใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำที่มีความหมายเฉพาะทางพุทธศาสนา และการใช้คำที่ไม่ได้มีความหมายเฉพาะทางพุทธศาสนา

4.1.1 การใช้คำที่มีความหมายเฉพาะทางพุทธศาสนาเพื่อสร้างความเข้าใจแนวคิดทางคริสต์ศาสนา

คำที่มีความหมายเฉพาะทางพุทธศาสนา หมายถึง คำที่ใช้ในพุทธศาสนาและมีความหมายเฉพาะสำหรับการใช้ในพุทธศาสนาเท่านั้น ในพระวรสารสมัยอยุธยาที่มีการใช้คำที่มีความหมายเฉพาะทางพุทธศาสนาเพื่อสื่อถึงแนวคิดทางคริสต์ศาสนา ดังนี้

4.1.1.1 การใช้คำที่มีความหมายถึงพระพุทธเจ้า

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงพระพุทธเจ้าในการสื่อความหมายทางคริสต์ศาสนา 2 คำ ได้แก่

4.1.1.1.1 การใช้คำว่า พุทธ

คำว่า พุทธ มาจากคำภาษาบาลีสันสกฤตว่า พุทธ แปลว่า ผู้ตรัสรู้ความจริงทุกอย่างโดยสมบูรณ์ หมายถึง พระพุทธเจ้า ผู้เป็นศาสดาและผู้สูงสุดในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาอเทวนิยม (atheism) ลักษณะของพระพุทธเจ้าที่ เป็นผู้ทรงความรู้และเป็นศาสดาผู้ประกาศศาสนาและสั่งสอนสรรพสัตว์ทั้งปวงนี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับลักษณะของศาสดาของคริสต์ศาสนาคือพระเยซู ซึ่งพระองค์เองเป็นพระปรีชาญาณ³⁸ รวมทั้งเป็นผู้ประกาศศาสนาและสั่งสอนประชาชน นอกจากการใช้คำว่า พุทธ เพื่อสื่อถึงพระเยซูแล้ว ยังมีการนำมาใช้เพื่อสื่อถึงพระเจ้าด้วย

พระเจ้า (God) เป็นผู้สร้างสรรพสิ่งทั้งปวงและเป็นผู้สูงสุดในคริสต์ศาสนา พระเจ้ามีเพียงหนึ่งเดียวแต่ดำรงอยู่ใน 3 ภาคหรือที่เรียกว่า พระตรีเอกภาพ (Trinity) ประกอบด้วย พระบิดา (Father) พระบุตร (Son) และพระจิต (Holy Spirit) (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 840) ในพระวรสารมีคำเรียกพระเจ้า 2 คำ คำแรกคือ Deus เป็นคำภาษาละตินแปลมาจากคำภาษากรีกว่า Theos ในภาษาอังกฤษแปลว่า God และในภาษาไทยปัจจุบันแปลว่า พระเจ้า มักหมายถึงพระเจ้าพระบิดา อีกคำหนึ่งคือ Dominus เป็นคำภาษาละตินแปลมาจากคำภาษากรีกว่า Kyrios ในภาษาอังกฤษแปลว่า Lord และในภาษาไทยปัจจุบันแปลว่า องค์พระผู้เป็นเจ้า มักหมายถึงพระเจ้าพระบุตรคือพระเยซู เมื่อเกิดการแปลคำว่า พระเจ้า ซึ่งเป็นผู้สูงสุดในศาสนาอเทวนิยม (theism) มาสู่สังคมที่นับถือพุทธศาสนา ลักษณะความเป็นผู้สูงสุดในศาสนาอเทวนิยมของพระพุทธเจ้าจึงทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับความเป็นผู้สูงสุดของพระเจ้าในศาสนาอเทวนิยม

³⁸ ปรีชาญาณ (wisdom) คือ ความรอบรู้ พระปรีชาญาณของพระเจ้าคือพระเยซู (วีณา โกวิทวานิชย์, 2562: 278-279)

คำว่า พุทธ ที่หมายถึงพระเยซูและพระเจ้าปรากฏการใช้ในคำสมาสหรือคำประสมที่มีลักษณะคล้ายคำสมาส คำเหล่านี้มีทั้งคำที่มีใช้ในภาษาไทยอยู่แล้วและคำที่สร้างขึ้นใหม่ คำที่มีใช้ในภาษาไทยอยู่แล้ว เช่น

“พุทธคุณ” (พุทธคุณ ป.) แปลว่า คุณความดีของพระพุทธรูปเจ้า ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาเทียบเคียงกับคุณความดีของพระเจ้า และนำมาใช้ในความหมายถึงพระเกียรติ (glory) ที่พระเจ้าสมควรได้รับ โดยมักปรากฏการใช้ร่วมกับการสรรเสริญ เช่น “แต่ต่างคนต่างก็มาร่วศการร้องโถมนการสรรเสริญถึงพระพุทธรูปแห่งพระมหาเศวตฉัตรที่พันนั้น” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 215)

“พุทธศาสนา” (พุทธศาสน ป.) แปลว่า คำสอนของพระพุทธรูปเจ้า ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาเทียบเคียงกับคำสอนของพระเจ้า และนำมาใช้ในความหมายถึงธรรมบัญญัติ (law) ซึ่งหมายถึงข้อกำหนดหรือกฎหมายในพันธสัญญาเดิมซึ่งพระเจ้าประทานให้แก่ชาวอิสราเอล (วีณา โกวิทวานิชย์, 2562: 145-146) เช่น “พญากรโธโดททั้งหลายแลทั้งพุทธศาสนาก็ได้ตั้งอยู่แลได้พยากรณ์ทำนายจนตราบเท่าแต่ยวง” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 147)

“พุทธทำนาย” (พุทธ ป.ส. + ทำนาย ข.) แปลว่า การทำนายของพระพุทธรูปเจ้า ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาเทียบเคียงกับการทำนายของพระเจ้า และนำมาใช้ในความหมายถึง คำทำนายที่พระเจ้าตรัสผ่านประกาศก (prophecy) เช่น “แลทั้งนี้จะให้ต้องด้วยพุทธทำนายว่า คนทั้งปวงจะเรียกว่าพระองค์เจ้าเยซูสนาสนแรนคือว่าชาวเมืองนาเศแร” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 31) และในความหมายถึง คำทำนายที่ปรากฏในพระคัมภีร์ (scripture) เช่น “แลทั้งนี้มาถูกด้วยพระพุทธรูปทำนายอันกล่าวไว้แต่ก่อนนั้นว่าเป็นฉะนี้” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 496-497)

“พุทธสมบัติ / พุทธสมบัติ” (พุทธ ป.ส. + สมบัติ ป.ส.) แปลว่า สมบัติของพระพุทธรูปเจ้า คือ นิพพาน อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของพุทธศาสนา คำนี้พบการใช้ในภาษาไทย เช่น ในจารึกเขาสุมณภูกว่า “พุทธสมบัติ” (กรมศิลปากร, 2526ก: 84) ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายถึง พระอาณาจักรของพระเจ้า (kingdom of God) ซึ่งหมายถึงเขตแดนที่อยู่ในอำนาจปกครองของพระเจ้า (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 842) โดยมักใช้ในความหมายถึงการได้รับหรือการได้ร่วมในสมบัติของพระเจ้า อันเป็นการได้อยู่ร่วมกับพระเจ้าในดินแดนของพระองค์ เช่น “บุคคลผู้ใดมิได้เกิดมาใหม่แลบุคคลผู้นั้นบ่ห่อนจะลูถึงพระพุทธรูปสมบัติ” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 59) การใช้คำนี้ในการสื่อถึงพระอาณาจักรเป็นการเทียบเคียงสมบัติของพระพุทธรูปเจ้าซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของพุทธศาสนากับสมบัติของพระเจ้าซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของคริสต์ศาสนาเช่นกัน

ส่วนคำที่สร้างขึ้นใหม่โดยพระสังฆราชลาโน เช่น

“พุททกาย / พุทธิกาย” (พุทท ป.ส. + กาย ป.ส.) แปลว่า กายของพระพุทธรเจ้า ในพระวรสารสมัยอัครทูตได้นำมาใช้ในความหมายว่า กายของพระเยซู (Body of Christ) เช่น “แลเหตุว่าพุททกายแห่งเราเป็นพุททาหารอันชาติรีเที่ยงแท้” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 202)

“พุทธิกุมาร” (พุทท ป.ส. + กุมาร ป.ส.) แปลว่า พระกุมารผู้เป็นพระพุทธรเจ้า ในพระวรสารสมัยอัครทูตได้นำมาใช้ในความหมายว่า พระกุมารผู้เป็นพระเยซู เพื่อสื่อถึงพระกุมารเยซู (Child Jesus) เช่น “แลมหาอังยอจึงลงมาอาโรจิตกาลบอกแก้อยอแล้วให้พาเอาพระพุทธิกุมารกับทั้งพระราชมาดาไปเมืองยูเดเวเถิด” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 30-31)

“พุทธิกุศล³⁹” (พุทท ป.ส. + กุศล ส. / กุศล ป.) แปลว่า สิ่งที่ดีจากพระพุทธรเจ้า ในพระวรสารสมัยอัครทูตได้นำมาใช้ในความหมายว่า สิ่งที่ดีจากพระเจ้า เพื่อสื่อถึงพระพรษทาน (grace) ซึ่งหมายถึงความโปรดปรานที่พระเจ้าประทานให้มนุษย์โดยเปล่าแม้ว่าไม่สมควรจะได้รับ (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 842) เช่น “แลส่วนพระพุทเธยสุกฤศต่ออันบริบูรณ์เต็มไปด้วยพระพุทธิกุศล” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 48)

“พุททกำหนด / พุทธิกำหนด” (พุทท ป.ส. + กำหนด ข.) แปลว่า กำหนดของพระพุทธรเจ้า ในพระวรสารสมัยอัครทูตได้นำมาใช้ในความหมายว่า เวลากำหนดของพระเยซู หรือ เวลาที่กำหนดโดยพระเจ้า เพื่อสื่อถึง เวลาของพระเยซู (hour of Jesus) ซึ่งหมายถึงช่วงเวลาเริ่มต้นตั้งแต่เหตุการณ์ที่นำไปสู่การสิ้นพระชนม์จนถึงการเสด็จกลับสู่สวรรค์ เวลานี้พระเจ้าเป็นผู้กำหนดเท่านั้น (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 285) เช่น “แลเหตุว่าวันคืนอันเป็นพุททกำหนดยังไปมิมาถึงก็หาไม่ได้” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 241)

“พุททจิต” (พุทท ป.ส. + จิตต ป.ส.) แปลว่า จิตของพระพุทธรเจ้า ในพระวรสารสมัยอัครทูตได้นำมาใช้ในความหมายว่า จิตของพระเจ้า เพื่อสื่อถึง พระจิตเจ้า (Holy Spirit) หรือ จิตของพระเจ้า (God’s Spirit)⁴⁰ โดยมีการนำไปซ้อนกับคำที่มีความหมายเดียวกันคือ “ปีตุสันตอ⁴¹” หรือ “สปีริตุสันตอ⁴²” ซึ่งมาจากการทับศัพท์คำว่า Spiritu Sancto ในภาษาละติน

³⁹ คำว่า กุศล จะอธิบายต่อไปในหัวข้อ 4.1.1.5.1

⁴⁰ หมายถึง จิตหรือลมปราณของพระเจ้า ซึ่งประทานพลัง ความเชื่อซาญู ปรีชาญาณ และการตลใจ (เวินา โกวิทวานิชย์, 2562: 249)

⁴¹ ในตอนต้นของสมุดไทยได้มีการแก้ไขคำเป็น สปีริตุสันตอ

เช่น “ท่านทั้งหลายจงปิดตาค้นหิตการรับเอาซึ่งปิดสันต่อพระพุทฺธจิต” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 519) คำนี้ปรากฏใช้ในตอนท้ายของพระวรสารตั้งแต่หน้า 519 ในส่วนก่อนหน้าใช้เพียงคำทับศัพท์ภาษาละตินเท่านั้น

“พุทฺธจาริต” (พุทฺธ ป.ส. + จาริตต ป. / จาริตฺร ส.) แปลว่า ขนบธรรมเนียมของพระพุทฺธเจ้า ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า ขนบธรรมเนียมของพระเยซู เพื่อสื่อถึง ขนบประเพณีของคริสตชน (Christian tradition) ในที่นี้หมายถึงการรับศีลล้างบาปเพื่อเข้าสู่การเป็นคริสตชน เช่น “แลทั้งนี้เชื่อว่าพระองค์เจ้าจะต้องซึ่งจะรับศีลนั้นก็หามิได้ แต่พระองค์จะตั้งให้เป็นพุทฺธจาริตไว้แก่หญิงชายทั้งหลายบริวารสืบๆ ไปเบื้องหน้า” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 42)

“พุทฺธชนนี” (พุทฺธ ป.ส. + ชนนี ป.ส.) แปลว่า พระมารดาของพระพุทฺธเจ้า ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า พระมารดาของพระเยซู เพื่อสื่อถึงพระนางมารีย์ (Mary) เช่น “พระพุทฺธชนนีทั้งญาติวงศ์พงษาออกมาแสวงหาพระองค์เจ้าแลยืนอยู่แต่ภายนอก” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 161)

“พุทฺธิเทศกาล” (พุทฺธ ป.ส. + เทศกาล ส.) แปลว่า เทศกาล⁴³ของพระพุทฺธเจ้า ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า เวลาแห่งความรื่นเริงจากพระเจ้า เพื่อสื่อถึง ปีแห่งความโปรดปรานจากพระเจ้า (year of the Lord’s favor) ซึ่งหมายถึงการที่พระเยซูเสด็จมาเพื่อปลดปล่อยมนุษย์ให้หลุดพ้นจากบาป (ลก. 4:19) เช่น “อนึ่งก็ให้เทศนาว่าบัดนี้ถึงพุทฺธิเทศกาลแล้วอันพระมหาเดวจะกปาณินกรโปรดมนุสค์ทั้งหลาย” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 172)

“พุทฺธนาม / พุทธินาม” (พุทฺธ ป.ส. + นาม ป.) แปลว่า พระนามของพระพุทฺธเจ้า ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า พระนามของพระเจ้า (name of God) เช่น “แลพระพุทฺธินามแห่งพระมหาเดวก็เป็นอันศักดิ์สิทธิ์อุตมามค์ทุกประการ” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 11) หรือ พระนามของพระเยซู (name of Jesus) เช่น “ถ้าแลออกชื่อพระพุทฺธนามของเราแลมาจาจนการขอสิ่งใดสิ่งหนึ่งแก่เราเองแลเราก็จะอนุญาตด้วย” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 446)

⁴² สุภาพรณ ฌ บางช้าง ได้อธิบายว่าคำนี้หมายถึง พระจิต มาจากศัพท์ภาษาสเปน Espiritu Santo หรือศัพท์ภาษาโปรตุเกส Espiritu Santo ในภาษาละตินคือ Spiritus Sanctus (พระสังฆราชลาโน, 2538: 3) ผู้วิจัยสันนิษฐานว่ามาจากคำภาษาละตินว่า Spiritu Sancto ซึ่งเป็นรูปการกที่มา (ablative case) ของคำว่า Spiritus Sanctus

⁴³ เทศกาล แปลว่า เวลาและสถานที่ ในภาษาไทยใช้ในความหมายถึงเวลาที่กำหนดไว้ตามฤดูกาลหรือความเชื่อในแต่ละท้องถิ่น โดยมีงานรื่นเริงหรือการเฉลิมฉลอง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 582-583)

“พุทธรูป” (พุทฺธ ป.ส. + นิมิตฺต ป.ส.) แปลว่า เครื่องหมายหรือ
 ลางบอกเหตุของพระพุทธรูป ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า เครื่องหมายของ
 พระเยซู หรือ เครื่องหมายจากพระเจ้า เพื่อสื่อถึง นิมิต (vision)⁴⁴ ซึ่งเกี่ยวกับพระเยซูที่พระเจ้าแสดง
 ให้บรรดาศิษย์เห็น เช่น “อันพุทธรูปนี้ตั้งนี่ยาได้อำโรจิตการบอกแก่ผู้ใด” (พระสังฆราชลาโน, 2538:
 225)

“พุทธรูป” (พุทฺธ ป.ส. + ปิตฺถ ส. / ปิตฺร ป.) แปลว่า พระบิดา
 ของพระพุทธรูป ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า พระบิดาของพระเยซู
 หรือ พระบิดาผู้เป็นพระเจ้า เพื่อสื่อถึง พระบิดา (Father) เช่น “อนึ่งพระพุทธรูป⁴⁵มีความรักต่อ
 พระองค์บุตร” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 66)

“พุทธรูป” (พุทฺธ ป.ส. + Jesus โป.ร. / Iesus ล.) แปลว่า พระเยซู
 ผู้เป็นพระพุทธรูป ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า พระเยซูผู้เป็นพระเจ้า
 เพื่อสื่อถึง พระเยซู (Jesus) เช่น “ในกาลเมื่อพระพุทธรูปเจ้าเจริญพระชนมายุได้สี่สิบวันแล้ว”
 (พระสังฆราชลาโน, 2538: 26)

“พุทธรูปโลหิต” (พุทฺธ ป.ส. + โลหิต ป.ส.) แปลว่า โลหิตของ
 พระพุทธรูป ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า โลหิตของพระเยซู (Blood of
 Christ) เช่น “แลพุทธรูปโลหิตเป็นของปีวารกุดกินเป็นอันเที่ยงแท้” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 202-
 203)

“พุทธรูปวจนาถ” (พุทฺธวจน ป.ส. + อรรถ ส.) แปลว่า เนื้อความของ
 พระวาจาของพระพุทธรูป ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า พระวาจา
 ของพระเจ้า (words of God) เช่น “แลแต่ที่เราจักซึ่งพระมหาเดวแลถือซึ่งพุทธรูปวจนาถแห่ง
 พระมหาเดว” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 264) หรือ พระวาจาของพระเยซู (words of Jesus) เช่น
 “แลพระพุทธรูปสามีทรงพระพุทธรูปวจนาถอันสำหรับที่จะให้วัฒนาการจำเรียมตชีวิต” (พระสังฆราช
 ลาโน, 2538: 205)

“พุทธรูปวิชากร” (พุทฺธ ป.ส. + วิชา ป. + การ ป.ส.) แปลว่า
 ความรู้ของพระพุทธรูป ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า ความรู้ของพระเจ้า
 เพื่อสื่อถึง พระปรีชาญาณ (wisdom) ซึ่งหมายถึงความรู้ของพระเจ้าอันเป็นสิ่งแรกที่พระเจ้า

⁴⁴ หมายถึง การที่พระเจ้าสื่อสารผ่านภาพภายในใจแก่บุคคลหนึ่งเพื่อบอกความจริงหรือเหตุการณ์ในอนาคต (คณะ
 กรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 838)

⁴⁵ นอกจากการใช้คำว่า พระพุทธรูป เพื่อสื่อถึงพระบิดาแล้ว ยังมีการใช้คำว่า พระองค์บุตร ซึ่งพบน้อยกว่า

สร้างก่อนสิ่งอื่นและดำรงอยู่กับพระองค์ตลอดมา⁴⁶ (วีณา โกวิทวานิชย์, 2562: 276-279) โดยมีการซ้อนทับคำที่มีความหมายเดียวกันคือ ความรู้ เช่น “แลพระพุทธรักษาการความรู้แห่งพระมหาเดว นั้นเสมอตั้งปลดเปลื้องความดิ้นนินทา” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 149)

“พุทธรสวัสดี” (พุทฺธ ป.ส. + สวสฺติ ส.) แปลว่า ความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธรเจ้า ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า ความเจริญรุ่งเรืองของพระเจ้า เพื่อสื่อถึง พระสิริรุ่งโรจน์ (glory) ซึ่งหมายถึงความรุ่งเรืองของพระเจ้า มีลักษณะเหมือนไฟ (วีณา โกวิทวานิชย์, 2562: 92) เช่น “แลขอพระพุทธรบิดรได้ทรงพระเมตตาแก่พระองค์บุตรให้วัฒนาการ จำเริญซึ่งพระพุทธรสวัสดี” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 459)

“พุทธรสัญญา” (พุทฺธ ป.ส. + สญฺญา ป.) แปลว่า สัญญาของพระพุทธรเจ้า ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า สัญญาของพระเจ้า หรือ สัญญาของพระเยซู บางครั้งนำมาใช้สื่อถึง พันธสัญญา (covenant) ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ที่เกิดจากการสัญญาของพระเจ้าและข้อผูกมัดที่มนุษย์ต้องปฏิบัติตาม (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 842) เช่น “สิ่งนี้เป็นพระพุทธรโลหิตของเรา อันสำหรับพระพุทธรสัญญา ซึ่งจะทศการตั้งขึ้นใหม่” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 436)

“พุทธรสัญญาการ” (พุทฺธ ป.ส. + สญฺญา ป. + การ ป.ส.) แปลว่า การสัญญาของพระพุทธรเจ้า ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า การสัญญาของพระเจ้า เพื่อสื่อถึง พันธสัญญาศักดิ์สิทธิ์ (holy covenant) ที่พระเจ้าได้มอบไว้แก่อับราฮัม เช่น “อนึ่งพุทธรสัญญาการอันพระมหาเดวที่ล้นที่พันได้ตั้งแต่อาบร่าว่าจะลงมาถึงมนุษยโลกนี้ก็จะนิฎาการ สำเร็จในกาลบัดนี้” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 15)

“พุทธรสามิ” (พุทฺธ ป.ส. + สามิ ป.) และ “พุทธรสามิกร⁴⁷” (พุทฺธ ป.ส. + สามิก ป.) แปลว่า พระผู้เป็นเจ้าของพระพุทธรเจ้า ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า พระผู้เป็นเจ้าของพระเจ้า หรือ พระผู้เป็นเจ้าของพระเยซู เพื่อสื่อถึง องค์พระผู้เป็นเจ้าของ (Lord) ซึ่งตรงกับคำภาษาละตินว่า Dominus และคำภาษากรีกว่า Kyrios แปลว่า เจ้านาย คำนี้มักสื่อถึงพระเยซู (วีณา โกวิทวานิชย์, 2562: 156) เช่น “ข้าแต่พระพุทธรสามิแลขอได้ทรงพระเมตตา

⁴⁶ หมายถึง พระวจนาตถ์ หรือ พระวจนาถ (Word, Logos) คือ พระวาจาของพระเจ้าหรือพระปรีชาญาณ และ พระเยซู พระบุตรซึ่งดำรงอยู่กับพระเจ้ายตลอดมา ทรงลงมาบังเกิดเป็นมนุษย์เพื่อเปิดเผยความจริงเรื่องพระเจ้า (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 840-841)

⁴⁷ สันนิษฐานว่ามาจากคำว่า สามิก และเกิดการแผลงเสียงที่ท้ายคำเป็น สามิกร คำที่มีการแผลงเช่นนี้พบหลายคำ เช่น บริจาริกร มาจากคำว่า บริจาริก

แก่ข้าพเจ้าเถิด” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 212) “โอพระพุทธานิกรดูข้าพเจ้าจะวัศนาการอยู่ในสถานที่นี้ก็เป็นอันชอบยิ่งนักหนา” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 223)

จากทั้งสองคำนี้จะเห็นได้ว่าการนำคำว่า สามี และ สามิกร ซึ่งแปลว่า เจ้า นาย มาแปลความหมายของคำว่า Dominus และนำคำว่า พุท มาใช้เพื่อสื่อถึงพระเจ้า และพระเยซู การใช้คำว่า สามี ในคำเรียกพระเยซูนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับคำเรียกพระพุทธานิกรว่า ธรรมสามี (ธมมสสามี ป.) ซึ่งแปลว่า ผู้เป็นเจ้าของธรรมหรือผู้เป็นใหญ่ในธรรม การเลือกใช้คำว่า พุทธานิกร จึงถือได้ว่าเป็นการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบของคำโดยยังคงเค้าเดิมอยู่เพื่อที่จะสื่อความหมายตามต้องการ

“พุทธานิกร” (พุท ป.ส. + อานิกร ส.) แปลว่า อานิกรคือ พระพุทธานิกร ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า อานิกรคือพระเยซู เพื่อสื่อถึงพระเยซูผู้เป็นอานิกรสอนศาสนา หรือ พระอานิกร (Teacher) เช่น “พระพุทธานิกรมาถึงแล้ว แลปึกโกสิดการเรียกอยู่” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 354)

“พุทธานิกร / พุทธิอานิกร” (พุท ป.ส. + อานิกร ข.) แปลว่า อานิกรของพระพุทธานิกร ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า อานิกรของพระเจ้า เพื่อสื่อถึง พระสิริรุ่งโรจน์ (glory) ซึ่งหมายถึงความรุ่งเรืองของพระเจ้า และอาจหมายถึงอานิกรของพระเจ้าและพระเกียรติ (วิณา โกวิทวานิชย์, 2562: 92-94) เช่น “แลเหตุว่าในกาลภายภาคหน้าจึง บุตรมนุษย์เสด็จลงมาด้วยพุทธิอานิกรแห่งพระพุทธิบิดร” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 222)

“พุทธานิกร” (พุท ป.ส. + อานิกร ป.ส.) แปลว่า อานิกรจาก พระพุทธานิกร ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า อานิกรจากพระเจ้า เพื่อสื่อถึง ขนมปัง / ปัง (bread) ในที่นี้หมายถึงเนื้อของพระเยซูหรือพระวาจาของพระเยซู เช่น “อนึ่งเรานี้เป็น พุทธานิกรซึ่งทรงชีวิตอยู่แลสำหรับจะให้วัฒนาการจำเริญชีวิต” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 201)

“พุทธานิกร” (พุท ป.ส. + อานิกร ป.ส.) แปลว่า ความ เป็นพระวาจาของพระพุทธานิกร ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า พระวาจาของ พระเยซู (words of Jesus) โดยมีการซ้อนกับคำที่มีความหมายเดียวกัน เช่น “แลพุทธานิกร ถ้อยคำนั้นแต่ล้วนเป็นวิญญานจิตแลชีวิต” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 204)

จากคำทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าคำว่า พุทธ สื่อความหมายถึงพระเจ้า รวมถึงภาคทั้งสามของพระเจ้าด้วย โดยคำที่สื่อถึงพระบิดาคือ “พุทธบิดร” คำที่สื่อถึงพระจิตคือ “พุทธจิต” ส่วนคำที่สื่อถึงพระบุตร⁴⁸คือพระเยซู ได้แก่ “พุทธเยซู” “พุทธสามี” และ “พุทธสามีกร” นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าการนำคำว่า พุทธ มาสร้างคำใหม่มีเป็นจำนวนมาก ซึ่งถือได้ว่าเป็นลักษณะที่โดดเด่นที่สุดในการใช้คำทางพุทธศาสนาเพื่อสื่อความหมายทางคริสต์ศาสนา

4.1.1.1.2 การใช้คำว่า มหาการุณนิโก

คำว่า มหาการุณนิโก มาจากคำภาษาบาลีสันสกฤตว่า มหาการุณิก แปลว่า มีความกรุณาอย่างยิ่ง เป็นคุณสมบัติหนึ่งของพระพุทธเจ้าและเป็นคำที่หมายถึงพระพุทธเจ้า ซึ่งปรากฏในบทสวดมนต์⁴⁹ว่า “มหาการุณนิโก⁵⁰” ความกรุณาของพระพุทธเจ้าคือการช่วยให้สัตว์โลก หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ลักษณะของพระพุทธเจ้าที่ เป็นผู้ช่วยสัตว์โลกให้พ้นจากความทุกข์นี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับลักษณะของพระเยซู ซึ่งพระองค์เป็นพระผู้ไถ่หรือพระผู้ช่วยให้รอด (Saviour) และพระเมสสิยาห์ (Messiah) หรือพระคริสต์ (Christ) ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากพระเจ้า ให้กอบกู้ประชากรของพระองค์ซึ่งหมายถึงการช่วยให้มนุษย์รอดพ้นจากบาป โดยการสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขน (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 833,840)

นอกจากการใช้คำนี้แล้ว ยังมีการสร้างคำใหม่ซึ่งมีความหมายถึงความกรุณาอย่างยิ่งเพื่อสื่อถึงพระเยซู ได้แก่ “มหาการุณภาพ” (มหา ป.ส. + การุณย ป. / การุณย ส. + ภาพ ป.ส.) แปลว่า ผู้มีความกรุณาอย่างยิ่ง และ “มหากปาโลนิกร” (มหา ป.ส. + กปาโล ป. + นิกร ป.ส.) แปลว่า ผู้มีความกรุณาต่อเหล่าสัตว์โลกอย่างยิ่ง โดยคำว่า กปาโลนิกร ซึ่งซ้อนกับคำว่า โปรต เป็น “กปาโลนิกรโปรด” พบการใช้ในความหมายถึงการโปรด และ การช่วยให้รอด (save) แม้ทั้งสองคำนี้จะมีความหมายถึงความกรุณาและใช้ในความหมายทางคริสต์ศาสนาเช่นเดียวกับคำว่า มหาการุณนิโก แต่พบการใช้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น เช่น “แลพระมหาเดวก็ให้อุปินนาการบังเกิดท่านองค์หนึ่งเป็นมหาการุณภาพ” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 14) “แลท่านผู้นี้เป็นมหากปาโลนิกรผู้จะลงมาโปรดในโลกนี้” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 193)

⁴⁸ คำที่สื่อถึงพระบุตรโดยตรงในพระวรสารสมัยอยุธยาคือคำว่า พระองค์บุตร

⁴⁹ คำนี้ปรากฏอยู่ในขยปริตรซึ่งเป็นบทที่นิยมสวดกันมาก เริ่มต้นว่า “มหาการุณนิโก นาโล...” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, 2565: 95)

⁵⁰ เป็นรูปปฐมวาวิภัติ (nominative) เอกพจน์ (singular) ของคำศัพท์เพศชาย (masculine)

4.1.1.2 การใช้คำที่มีความหมายถึงพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

คำว่า ธรรม มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า ธรรม แปลว่า กฎ การปฏิบัติตาม ประเพณี หน้าที่ ความดี คำสอนของพระพุทธเจ้า หลักธรรมในพุทธศาสนา ในภาษาไทยมักใช้ในความหมายถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ลักษณะของธรรมซึ่งเป็นคำสอนของศาสนานี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับคำสอนของพระเยซูผู้เป็นศาสดาของคริสต์ศาสนา นอกจากการนำคำว่า ธรรม มาใช้เพื่อสื่อถึงคำสอน (teaching) ซึ่งเป็นสิ่งที่พระเยซูได้ตรัสสอนแก่ประชาชนแล้ว ยังมีการนำมาใช้เพื่อสื่อถึงข่าวดี (gospel) เรื่องการมาถึงของพระอาณาจักรของพระเจ้า ซึ่งเป็นคำสอนสำคัญในคริสต์ศาสนา

คำว่า “ธรรม” มีการใช้เป็นคำเดี่ยว เช่น “แลบรรดาเป็นกระยาจกวนิพกยากไร้ทุพพลก็ได้อาจารย์ผู้อนุสาสิกรณสั่งสอนซึ่งธรรมแก่ตน” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 145) และ การใช้ในคำสมาส เช่น

“ธรรมเทศนา” (ธรรมเทศนา ส.) แปลว่า การแสดงธรรม ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาเทียบเคียงกับการแสดงธรรมของพระเยซู และนำมาใช้ในความหมายถึง คำสอน หรือ ข่าวดี (gospel) เช่น “แลสัทธิการเชื่อธรรมเทศนาอันพระมหาเดวปกาสิตการสำแดงแก่ท่านทั้งหลาย” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 73)

“ธรรมวิจนาฎ” (ธรรม ส. + วจน ป.ส. + อรุณ ส.) แปลว่า เนื้อความของพระวาจาอันเป็นคำสอน ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายว่า พระวาจาของพระเยซูอันเป็นคำสอน เช่น “แลบัดนี้ท่านว่าผู้ใดจะฟังธรรมวิจนาฎแห่งเราแลผู้นั้นจะมีถึงซึ่งกาลกิริยาความตาย” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 263)

“ธรรมศาสนา” (ธรรม ส. + ศาสน ส.) แปลว่า ธรรมในศาสนา ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาเทียบเคียงกับธรรมในคริสต์ศาสนา และนำมาใช้ในความหมายถึง คำสอน หรือ ธรรมบัญญัติ (law) เช่น “อนึ่งมอแซก็ให้ซึ่งธรรมศาสนาแก่ท่านทั้งหลาย” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 245)

4.1.1.3 การใช้คำที่มีความหมายถึงนักบวชในพุทธศาสนา

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงนักบวชในพุทธศาสนาคือคำว่า สงฆ์ ซึ่งมาจากคำภาษาสันสกฤตว่า สันห หรือภาษาบาลีว่า สงฆ แปลว่า กลุ่ม ฝูง หมู่น ในภาษาไทยมักใช้ในความหมายถึงนักบวชในพุทธศาสนา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1155) ซึ่งตรงกับคำว่า ภิกษุสงฆ์ แปลว่า หมู่พระภิกษุ ลักษณะของสงฆ์ซึ่งเป็นหมู่นักบวชหรือนักบวชนี้

ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับนักบวชที่ปรากฏในพระวรสาร โดยมีการนำคำว่า สงฆ์ มาใช้ใน ความหมายถึง สมณะ (priest) ซึ่งเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในพระวิหาร สืบเชื้อสายมาจาก อาโรน (Aaron) พี่ชายของโมเสส (Moses) (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนก พระคัมภีร์, 2558: 845) เช่น “แลให้ไปธิปการสำแดงแก่สงฆ์ให้รู้เห็น” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 138) นอกจากนี้ยังมีการใช้คำว่า สงฆ์ ประกอบกับคำอื่นและมีการใช้ในคำสมาส เช่น

“สังฆราช” (สัง ส. / สงฆ ป.+ ราช ป.ส.) แปลว่า ผู้เป็นใหญ่ที่สุดในหมู่สงฆ์ ในพระวรสารสมัยอัครทูตได้นำความเป็นใหญ่ในหมู่นักบวชนี้มาเทียบเคียงกับ หัวหน้าสมณะ (chief priest) ซึ่งเป็นสมณะที่อยู่ในระดับปกครองและเป็นสมาชิกสภาซันเฮดริน⁵¹ (คณะกรรมการคาทอลิก เพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 846) โดยมีการใช้คำนี้เป็นคำเดี่ยวและมีการซ้อนกับ คำว่า “ราชมุณี” (ราช ป.ส. + มุณี ป.ส.) ซึ่งแปลว่า นักบวชของพระราชชา เช่น “ครั้นเพลารุ่งเช้า พระสงฆ์ผู้ใหญ่แลพระสังฆราชๆ มุณีแลนักเรียนทั้งปวงเข้ามาสโมสรรชุมนวมกัน” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 447)

“พระสงฆ์” ที่ขยายด้วยคำว่า “ผู้ใหญ่” และ “เจ้าคณะ” เช่น พระสงฆ์ผู้ใหญ่ พระสงฆ์ผู้ใหญ่แลเจ้าคณะ พระสงฆ์แลเจ้าคณะผู้ใหญ่ พระสงฆ์เจ้าคณะผู้ใหญ่ หมายถึง หัวหน้า สมณะ (chief priest) เช่น “แต่ว่าพระสงฆ์เจ้าคณะผู้ใหญ่แลเสนาบดีทั้งปวงนั้นมอบส่งไปให้ปรับ ลงโทษถึงสิ้นชีวิตแล้วก็เอายกขึ้นเหนือไม้กรูศ” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 513)

“พระสงฆ์อธิบดี” และ “พระสงฆ์ผู้ใหญ่” หมายถึง มหาสมณะ (high priest) ซึ่งเป็นประมุขของสมณะและเป็นประธานสภาซันเฮดริน มีบทบาทสำคัญทางด้านศาสนาและ การเมือง (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 842-843) เช่น “แลทั้งนั้นเหตุขณะนั้นไถยฟาศได้เป็นพระสงฆ์อธิบดีแลเป็นเจ้าคณะแก่สงฆ์ทั้งหลาย” (พระสังฆราช ลาโน, 2538: 359)

“พระสงฆ์ผู้น้อย” หมายถึง ชาวเลวี (Levite) ซึ่งเป็นชายชาวยิวที่สืบเชื้อสาย ข้างบิดามาจากเลวี บุตรของยาโคบ เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ทางศาสนาในการดูแลและประกอบพิธีใน สักการสถานหรือสถานที่สำหรับนมัสการพระเจ้า ชาวเลวีเป็นชนเผ่าเดียวที่เป็นสมณะได้ ด้วยลักษณะ ของชาวเลวีที่เป็นตระกูลของสมณะ ในพระวรสารสมัยอัครทูตจึงได้เรียกชาวเลวีที่ไม่ได้เป็นสมณะว่า พระสงฆ์ผู้น้อย ซึ่งตรงข้ามกับสมณะที่เรียกว่าเป็น พระสงฆ์ผู้ใหญ่ เช่น “อันดับนั้นยังมีพระสงฆ์ผู้น้อย องค์กรหนึ่งจรณาการเดินไปในสถานที่นั้น” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 282)

⁵¹ สภาซันเฮดริน (Sanhedrin) เป็นศาลสูงสุดของชาวยิว มีหน้าที่ทั้งทางด้านศาสนาและการปกครอง (คณะกรรมการ คาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 845)

4.1.1.4 การใช้คำที่มีความหมายถึงข้อบังคับในพุทธศาสนา

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงข้อบังคับในพุทธศาสนาคือคำว่า ศีล ซึ่งมาจากคำภาษาสันสกฤตว่า ศีล หรือภาษาบาลีว่า สีล แปลว่า ความประพฤติ ตามหลักศีลธรรม กฎทางศีลธรรม ลักษณะของศีลซึ่งเป็นกฎข้อบังคับทางศาสนานี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับกฎข้อบังคับทางศาสนาที่ปรากฏในพระวรสาร โดยมีการนำคำว่า ศีล มาใช้ในความหมายถึง บทบัญญัติ (commandment) ซึ่งเป็นข้อกำหนดหรือข้อปฏิบัติในธรรมบัญญัติแต่ละข้อ เช่น “อันจะให้รักษาศีลแลศีลนั้นยังจะเป็นประการใดบ้าง” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 341)

นอกจากนี้ยังมีการนำมาใช้สื่อถึงข้อปฏิบัติที่เฉพาะเจาะจง โดยส่วนใหญ่มักใช้ในความหมายถึงการจำศีลอดอาหาร (fasting) เช่น “แลตั้งจิตรักษาศีลแลวันทนาการไหว้พระแลจะได้คลาดจากพระวิหารนั้นหามิได้” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 28) และการทำพิธีล้าง (baptism) เช่น “แลฝูงสาบुरुชทั้งหลายแตกกันเข้ามาสโมสรชุนมพึงเทศนาแลรับศีลแห่งยวงนั้นเป็นอันมาก” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 41)

4.1.1.5 การใช้คำที่มีความหมายถึงความดีในพุทธศาสนา

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงความดีในพุทธศาสนาในการสื่อความหมายทางคริสต์ศาสนา 3 คำ ได้แก่

4.1.1.5.1 การใช้คำว่า กุศล

คำว่า กุศล มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า กุศล หรือภาษาบาลีว่า กุสล แปลว่า ถูกต้อง เหมาะสม ดี ความดี บุญ สิ่งที่ดี ความเป็นอยู่ที่ดี ความสุข ลักษณะของกุศลซึ่งสื่อถึงความดีในพุทธศาสนา สิ่งที่ดี และความสุขนี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับแนวคิดทางคริสต์ศาสนา 4 ประการ ได้แก่ (1) ความชอบธรรม (justice) ซึ่งหมายถึงความเที่ยงธรรมของมนุษย์ในการปฏิบัติตามกฎที่พระเจ้าได้วางไว้หรือธรรมบัญญัติ (วีณา โกวิทวานิชย์, 2562: 136) (2) สันติสุข (peace) ซึ่งตรงกับคำภาษาฮีบรูว่า shalom หมายถึงความเป็นอยู่ที่ดี ความสมบูรณ์ ความสงบสุข อาจหมายถึงความปรองดองระหว่างพระเจ้ายกกับมนุษย์ คำนี้ใช้ในการทักทายและบอกลา (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 845-846) (3) ความสุข (blessing) ซึ่งตรงกับคำภาษาฮีบรูว่า esher หมายถึงความสุข ความโชคดี ในพระวรสารมักใช้คำนี้เพื่อแสดงความยินดีต่อผู้ที่มีความเลื่อมใสศรัทธาและมีความฉลาด (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 55) คำนี้แตกต่างจากคำภาษาฮีบรูว่า barak หมายถึงการอวยพรให้

โชคดี ซึ่งในปัจจุบันแปลว่า พร และในภาษาอังกฤษแปลว่า blessing เช่นกัน คำที่หมายถึงพรหรือการอวยพรนี้ ในพระวรสารสมัยอยุธยาใช้ว่า “(พระ)พร⁵²” และบางครั้งใช้ว่า “สาธุการ” เมื่อหมายถึงการอวยพรพระเจ้า และ (4) พระพรหรรษา (grace) ซึ่งหมายถึงความโปรดปรานที่พระเจ้าประทานให้มนุษย์โดยเปล่าแม้ว่าไม่สมควรจะได้รับ (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 842)

“กุศล” ที่หมายถึงความชอบธรรม เป็นการนำความหมายของกุศลว่า ความดีหรือการทำดี มาเทียบเคียงกับความชอบธรรมซึ่งถือว่าเป็นความดีในคริสต์ศาสนา คำนี้มีการใช้เป็นคำเดี่ยวซึ่งบางครั้งอาจปรากฏร่วมกับคำที่มีความหมายว่า ใจ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับคำว่า กุศลจิต แต่แปลว่า จิตอันเป็นกุศลหรือความคิดที่ดี เช่น “ท่านทั้งหลายผู้ใจกุศลจะเหาะต้นหมอกเมฆขึ้นไปถึงวิมานสวรรค์และจำเริญชีวิตแลความบรมสุขอยู่เป็นชั่วอวลไป” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 429) และมีการซ้อนกับคำว่า “ผลบุญ” ซึ่งหมายถึงผลของการทำความดีในพุทธศาสนาและได้นำมาเทียบเคียงกับผลของการทำความดีในคริสต์ศาสนา โดยใช้ในความหมายถึง ความดีในคริสต์ศาสนา หรือความชอบธรรมตามอย่างคำว่า กุศล เช่น “ถ้าแลท่านทั้งหลายมิได้มีกุศลผลบุญยิ่งกว่าผีริเวอแลบ่ห่อนจะปวิฎฎาการเข้าอยู่ในพระพุทธิสมบัติหามีได้” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 113)

“กุศล” ที่หมายถึงสันติสุข เป็นการนำความหมายของกุศลว่า ความเป็นอยู่ที่ดี ความสุข ซึ่งสามารถใช้ในการพักกายได้ มาเทียบเคียงกับสันติสุขซึ่งสื่อถึงความสุขและใช้ในการพักกายเช่นกัน คำนี้มีการซ้อนกับคำว่า “สุข” ซึ่งหมายถึงความสุขสบาย ความพอใจ เพื่อบ่งบอกถึงความหมายของคำว่ากุศลที่จะนำมาใช้ เช่น “เมื่อจะเข้าไปในบ้านเมืองแลเหย้าเรือนแห่งใดๆ แลจงให้พรว่าเป็นฉะนี้จะขอให้มิกุศลสุขในสถานที่นี่” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 179-180)

“กุศล” ที่หมายถึงความสุข เป็นการนำความหมายของกุศลว่า สิ่งที่ดี ความสุข มาเทียบเคียงกับความสุขในคริสต์ศาสนา คำนี้มีการใช้เป็นคำเดี่ยว เช่น “แลทั้งนั้นได้สัททิตการเชื่อแลบุคคลทั้งปวงนั้นย่อมจะสมประกอบด้วยกุศลอันเป็นกุศลชาติรีเที่ยงแท้” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 520-521) และมีการซ้อนกับคำว่า “ผล” และ “อานิสงส์” ซึ่งมีความหมายถึงผลดี เป็น กุศลอานิสงส์ และ กุศลผลอานิสงส์ เช่น “ดูกรสิมอรเปตรูแลท่านมีกุศลอานิสงส์เป็นอันยิ่งนักหนา” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 219-220)

“กุศล” ที่หมายถึงพระพรหรรษา เป็นการนำความหมายของกุศลว่า สิ่งที่ดี ความสุข มาเทียบเคียงกับสิ่งที่ดีที่พระเจ้าประทานมาให้มนุษย์โดยเปล่า คำนี้มีการซ้อนกับคำว่า “ผล” และ “อานิสงส์” เพื่อบ่งบอกถึงความหมายของคำว่ากุศลที่จะนำมาใช้คือ ผลดีหรือสิ่งที่ดี

⁵² การใช้คำว่า (พระ)พร ในความหมายถึง blessing (barak) พบในพระวรสารทุกสมัย

และปรากฏเพียงครั้งเดียวในตอนที่ถูกสวรรค์กาเบรียลกล่าวทักทายพระนางมารีย์ว่า “หเวมเรียแล ท่านนี้บริบูรณ์เต็มไปด้วยกุศลผลอันสูงส่ง” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 6) นอกจากการใช้คำเช่นนี้แล้วยังพบว่ามีการใช้คำว่า กุศล ในคำสมาสที่หมายถึงพระหรรษทานว่า “พุทธิกุศล” ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในหัวข้อ 4.1.1.1.1

4.1.1.5.2 การใช้คำว่า บุญ

คำว่า บุญ มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า ปุณฺย หรือภาษาบาลีว่า ปุญฺญ แปลว่า ดี ความดี การทำความดี เป็นเงื่อนไขของการเกิดใหม่ในสถานะที่ดี โดยความสุขนี้ขึ้นอยู่กับบุญที่สั่งสมมาในอดีตชาติ ลักษณะของบุญซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสุขโดยแฝงนัยของความโชคดียากจากการกระทำในอดีตชาตินี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับความสุข (blessing) ในคริสต์ศาสนาซึ่งมีความหมายถึงความโชคดีได้เช่นกัน คำนี้ปรากฏการใช้ร่วมกับคำว่า อานิสงส์ เช่น “ถ้าแลเจ้านั้นได้มาในเพลาราตรีถึงสองยามสามยามก็ดีแลมาพบคนไข้อยู่เฝ้าแลคอยทำแลคนไข่นั้นก็มีบุญอานิสงส์” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 296) “ย่อมจะวรรณนาการสรรเสริญถึงข้าพเจ้าว่ามีบุญแลอานิสงส์” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 10-11)

4.1.1.5.3 การใช้คำว่า อานิสงส์

คำว่า อานิสงส์ มาจากคำภาษาบาลีว่า อานิสฺส แปลว่า สิ่งที่น่ายกย่อง ผลประโยชน์ ความดี ผลดี ลักษณะของอานิสงส์ซึ่งสื่อถึงผลดีหรือผลบุญอันเกิดจากการทำความดีในพุทธศาสนาซึ่งทำให้เกิดความสุขนี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับความสุข (blessing) ในคริสต์ศาสนา เช่น “อนึ่งบุคคลผู้ใดกอบปรักด้วยความเมตตากรุณา แลบุคคลผู้นั้นมีอานิสงส์” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 109) นอกจากนี้ยังมีการนำคำนี้มาซ้อนกับคำว่า “กุศล” และ “บุญ” ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในหัวข้อก่อนหน้า

4.1.1.6 การใช้คำที่มีความหมายถึงความชั่วในพุทธศาสนา

ในพระวรสารสมัยอียูธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงความชั่วในพุทธศาสนาในการสื่อความหมายทางคริสต์ศาสนา 2 คำ ได้แก่

4.1.1.6.1 การใช้คำว่า บาป

คำว่า บาป มาจากคำภาษาบาลีสันสกฤตว่า ปาป แปลว่า ชั่ว ความชั่ว การทำความชั่ว ความผิด ลักษณะของบาปซึ่งสื่อถึงความชั่วหรือความผิดในพุทธศาสนา

ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับบาป (sin) ในคริสต์ศาสนา ซึ่งหมายถึงความผิดต่อพระเจ้า การไม่ปฏิบัติตามกฎที่พระเจ้าได้วางไว้ รวมถึงการทำให้ขาดสัมพันธ์กับพระเจ้า (คณาจารย์ทางศาสนศาสตร์และปรัชญา, 2514: 208) คำนี้มีการใช้เป็นคำเดี่ยว เช่น “จะโปรดพลยุเดวซึ่งเป็นผลของเองให้มุนใจยากรพ้นจากบาปทั้งปวง” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 18) และมีการใช้ในคำสมาสและใช้ซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันด้วย เช่น

“บาปกรรม” (ปาปกมม ป.) แปลว่า การทำความชั่ว ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาเทียบเคียงกับการทำบาปในคริสต์ศาสนา และนำมาใช้ในความหมายถึง บาป เช่น “คนสิบแปดคนนั้นมีบาปกรรมเป็นอันมากยิ่งขึ้นกว่าชาวเมืองเยรูสเลมทั้งปวง” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 300)

“บาป” ใช้คู่กับคำว่า “โทษ” ซึ่งหมายถึง ความผิด การกระทำผิด ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายถึง บาป เช่น “แลเรานี้มิได้ลงมากปาณุกรโปรดผู้สันตการยกยอดตัวว่ามีบาปมีโทษหาได้” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 91)

“บาป” ซ้อนกับคำว่า “ลามก” ซึ่งมีความหมายเดียวกับบาป ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้นำมาใช้ในความหมายถึงการล่วงประเวณีหรือการผิดประเวณี (adultery) ซึ่งเป็นบาปอย่างหนึ่งในคริสต์ศาสนา เช่น “ถ้าแลบุคคลผู้ใดหย่าร้างภริยาของตนเสียแลเอาหญิงอื่นนั้นมาเป็นภริยา แลบุคคลผู้นั้นได้กระทำบาปลามกเป็นทุจริต” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 332)

4.1.1.6.2 การใช้คำว่า มิจฉาทิฐิ

คำว่า มิจฉาทิฐิ มาจากคำภาษาบาลีว่า มิจฉาทิฐุจि แปลว่า ความเห็นผิด ลักษณะของมิจฉาทิฐิซึ่งสื่อถึงความเห็นผิดในพุทธศาสนานี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับลักษณะของคนต่างชาติหรือคนต่างศาสนา (Gentiles) ซึ่งหมายถึงผู้ที่ไม่ได้เป็นชาวอิสราเอล ไม่ได้นับถือพระเจ้า และถือว่าเป็นคนบาป (คณากรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 835) คำนี้มีการซ้อนกับวลีว่า “(คน)นอกศาสนา” เช่น “แต่มิจฉาทิฐิ คนนอกศาสนาผู้มีรู้จักพระมหาเดว” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 128)

4.1.1.7 การใช้คำที่มีความหมายถึงนรก

คำว่า นรก มาจากคำภาษาบาลีสันสกฤตว่า นรก แปลว่า สถานที่ลงโทษและทรมานผู้ตายที่ทำบาป ลักษณะของนรกซึ่งเป็นที่อยู่ของผู้ตายและเป็นสถานที่ลงโทษคนบาปในพุทธศาสนานี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับนรก (hell) ในคริสต์ศาสนา ซึ่งมีความหมาย 2 ประการ

ได้แก่ แดนผู้ตาย ตรงกับคำภาษากรีกว่า Hades และคำภาษาฮีบรูว่า Sheol หมายถึงหลุมศพหรือโลกใต้พื้นดินซึ่งเป็นที่อยู่ชั่วคราวของผู้ตายเพื่อรอการพิพากษาครั้งสุดท้าย และสถานที่ลงโทษคนบาป ผู้ไม่กลับใจหลังจากการพิพากษาครั้งสุดท้าย ตรงกับคำภาษากรีกว่า Gehenna และคำภาษาฮีบรูว่า Ge-Hinnom (คณาจารย์ทางศาสนศาสตร์และปรัชญา, 2514: 95-96) หมายถึงหุบเขานอกกำแพงกรุงเยรูซาเล็มอันเป็นสถานที่เผาขยะซึ่งมีไฟลุกอยู่ตลอดเวลาและเป็นที่อยู่ของผู้ที่ถูกขับไล่ออกจากสังคม สถานที่นี้จึงมีแต่ “การร่ำไห้คร่ำครวญ และขบฟันด้วยความขุ่นเคือง” ซึ่งเป็นภาพของนรกในพระวรสาร (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 66,98)

คำว่า “นรก” ที่หมายถึงแดนผู้ตาย (Hades) และสถานที่ลงโทษคนบาป (Gehenna) มีการใช้เป็นคำเดี่ยว เช่น “แลจงให้ตัดมือแลเท้าแห่งตนเสียเหตุว่าจะเสียเท้าแลมือดีกว่าตัวตนจะตกในนรก” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 119) “แลผีก็เข้ามาพาเอามหาเศรษฐีไปฝังไว้ในนรก” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 328) นอกจากนี้ยังมีการใช้คำว่า นรก ในคำสมาสว่า “มหานรก” (มหานรก ป.ส.) ซึ่งเป็นชื่อของนรก แปลว่า นรกใหญ่ ในความหมายถึงสถานที่ลงโทษคนบาป เช่น “แลจะพิฆาตประหารผลาญชีวิตแห่งจิตวิญญาณเสียในมหานรคนั้นด้วย” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 184)

4.1.1.8 การใช้คำที่มีความหมายถึงสวรรค์

คำว่า สวรรค์ มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า สวรรค แปลว่า ที่อยู่ของเทพเจ้าที่มีแสงสว่าง สถานที่แห่งความสุขในโลกหน้า ลักษณะของสวรรค์ซึ่งเป็นสถานที่เสวยสุขของผู้ตายในพุทธศาสนานี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับสวรรค์ (heaven) ในคริสต์ศาสนา ซึ่งเป็นที่ประทับของพระเจ้าและเป็นสถานที่ที่คนดีจะได้รับความสุขชั่ววันรันดร (วิณา โกวิทวานิชย์, 2562: 100) ในพระวรสารมีคำที่หมายถึงสวรรค์อีก ได้แก่ อาณาจักรสวรรค์ (kingdom of heaven) หรือ พระอาณาจักรของพระเจ้า (kingdom of God)

คำว่า “สวรรค์” มีการใช้เป็นคำเดี่ยว เช่น “พระพุทธรูปตรแห่งท่านทั้งหลาย ซึ่งอยู่ ณ เมืองสวรรค์” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 112) และมีการซ้อนกับคำว่า “วิมาน” ซึ่งแปลว่า รถของเทพเจ้า บัลลังก์หรือบ้านในอากาศ เช่น “อาบร่าแลอิสากแลยาacobแลพญากรโธโธทั้งหลายเข้าไปสู่วิมานสวรรค์อันเป็นเมืองแห่งพระมหาเดว” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 309)

4.1.1.9 การใช้คำที่มีความหมายถึงนิพพาน

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงนิพพานในการสื่อความหมายทางคริสต์ศาสนา 2 คำ ได้แก่

4.1.1.9.1 การใช้คำว่า อมตะ

คำว่า อมตะ มาจากคำภาษาบาลีว่า อมต แปลว่า ความไม่ตาย สถานะที่ไม่เปลี่ยนแปลงคือไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดอีก ซึ่งหมายถึงนิพพานอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของศาสนา ลักษณะของอมตะซึ่งสื่อถึงความไม่ตายและจุดมุ่งหมายสูงสุดของพุทธศาสนานี้ ทำให้เกิดการนำมาใช้ในคำสมาสว่า อมตชีวิต (อมต ป. + ชีวิต ป.ส.) แปลว่า ชีวิตที่ไม่ตาย เพื่อใช้ในความหมายถึง ชีวิตนิรันดร (eternal life) ซึ่งเป็นการฟื้นคืนชีพหลังความตายและมีชีวิตที่ไม่สิ้นสุดร่วมกับพระเจ้าในสวรรค์ (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 836) โดยชีวิต หรือ ชีวิตนิรันดร เป็นคำที่ใช้ในพระวรสารนักบุญยอห์นเพื่อสื่อถึงพระอาณาจักรของพระเจ้า (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 842) ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของศาสนาเช่นกัน เช่น “แลใจแห่งพระพุทธรูปตรึงให้ผู้นี้พัฒนาการจำเริญซึ่ง อมตชีวิตอันมิรู้สิ้น” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 199)

4.1.1.9.2 การใช้คำว่า บรมสุข

คำว่า บรมสุข มาจากคำภาษาบาลีว่า ปรมสุข แปลว่า ความสุขอย่างยิ่ง ในพุทธศาสนามักหมายถึงนิพพาน ลักษณะของบรมสุขซึ่งสื่อถึงความสุขและจุดมุ่งหมายสูงสุดของพุทธศาสนานี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับความยินดี (joy) ในคริสต์ศาสนา ซึ่งหมายถึงความสุข ความดีใจ โดยเฉพาะความสุขจากการได้ร่วมพระอาณาจักรของพระเจ้าในสวรรค์ (วีณา โกวิทวานิชย์, 2562: 132) อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของศาสนา เช่น “แลบรรดามีใจเลื่อมใสศรัทธาให้ได้ บรมสุขทุกประการในชาติหน้า” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 345)

4.1.1.10 การใช้คำที่มีความหมายถึงอัศจรรย์

คำว่า อัศจรรย์ มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า อาศฺจฺรฺย แปลว่า น่าประหลาดใจ ความแปลกประหลาด สิ่งมหัศจรรย์ ปาฏิหาริย์ ในภาษาไทยยังใช้ในความหมายถึงปรากฏการณ์อันเนื่องมาแต่บุญญาภินิหารของพระพุทธเจ้า เช่น การเกิดความหวั่นไหวของโลกธาตุเมื่อพระองค์ ประสูติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1399) คำนี้ตรงกับคำในภาษาบาลีว่า อัจฉริย ซึ่งในพระวรสารสมัยอยุธยาใช้ว่า อฉริย ลักษณะของอัศจรรย์ซึ่งสื่อถึงความประหลาดมหัศจรรย์และเป็นสิ่งที่เกิดจากบุญญาภินิหารของพระพุทธเจ้านี้ ทำให้เกิดการนำมาใช้หมายถึง เครื่องหมาย (sign) หรือ อัศจรรย์ (miracle) หรือ เครื่องหมายอัศจรรย์ (miraculous sign) ซึ่งเป็นการทำสิ่งที่อัศจรรย์ของพระเจ้าหรือพระเยซูเพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นถึงพระอานุภาพ (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 835)

คำว่า “อัศจรรย์” มีการใช้เป็นคำเดี่ยว เช่น “ดูข้าจะยากจนการขอพระอาจารย์ให้ธูปการสำแดงซึ่งอัศจรรย์สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ปรากฏลงมาแต่บนฟ้า” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 159) และมีการใช้ซ้อนกับคำอื่นและใช้ร่วมกับคำขยาย ดังนี้

“อัศจรรย์” ซ้อนกับคำว่า “อธิริย” เป็น อธิริยอัศจรรย์ เช่น “แลสุณการไต่ยินอธิริยอัศจรรย์ซึ่งพระพุทเธยสุย่อมกระทำทุกวันนี้” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 143)

“อัศจรรย์” ซ้อนกับคำว่า “วิมธิการ” (วิมธิ ป. + การ ป.ส.) ซึ่งแปลว่าความน่าประหลาดใจ เป็น วิมธิการอัศจรรย์ เช่น “แลพระพุทเธยสุแต่ก่อนนั้นยอมเสด็จไปเทศนาแลกระทำวิมธิการอัศจรรย์เป็นหลายเมือง” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 149)

นอกจากนี้ยังมีการใช้คำว่า อธิริย โดยนำมาใช้ในคำสมาสว่า “อธิริยการ” (อจฺฉริย ป. + การ ป.ส.) แปลว่า การกระทำอันน่าประหลาดใจ และ “อธิริยาธิการ” (อจฺฉริย ป. + อธิการ ป.ส.) แปลว่า การกระทำอันน่าประหลาดใจอย่างยิ่ง ทั้งสองคำนี้นำมาใช้สื่อถึงการทำอัศจรรย์ เช่น “เมื่อแลทัศนการเห็นพระองค์เจ้ามากระทำอธิริยการด้วยพุทธานุภาพ” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 303) “แลจงให้สหิตการเชื่อเพราะอธิริยาธิการซึ่งเรากระทำอยู่ตราบเท่าทุกวันนี้” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 446)

นอกจากการใช้คำในข้างต้นแล้ว ยังมีการนำคำที่มีความหมายถึงเครื่องหมายอัศจรรย์มาซ้อนกันอีก เช่น อธิริยประจักษ์อัศจรรย์ สันธิธิการประจักษ์อธิริยอัศจรรย์ อธิริยการประจักษ์ อธิริยการอัศจรรย์

4.1.1.11 การใช้คำที่มีความหมายถึงศาสนสถานในพุทธศาสนา

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงศาสนสถานในพุทธศาสนาคือคำว่า วิหาร ซึ่งมาจากคำภาษาบาลีสันสกฤตว่า วิหาร แปลว่า สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ประชุมของพระภิกษุสงฆ์ ต่อมาหมายถึง ที่อยู่ของพระภิกษุสงฆ์ขนาดใหญ่ อาราม ในภาษาไทยมักหมายถึงสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1127) ลักษณะของวิหารซึ่งเป็นสถานที่สำหรับบูชาสักการะพระพุทธรูปนี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับพระวิหาร (temple) ซึ่งเป็นสถานที่นมัสการพระเจ้าและถวายเครื่องบูชาของชาวยิว มีแห่งเดียวอยู่ที่กรุงเยรูซาเล็ม (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 841) เช่น “แลแต่ถ้วนการบครบสามวันแล้วแลจึงพบพระองค์เจ้าในพระวิหาร” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 32)

4.1.1.12 การใช้คำที่มีความหมายถึงเทวดาในพุทธศาสนา

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงเทวดาในพุทธศาสนา คือคำว่า พรหมเทวดา ซึ่งมาจากคำภาษาบาลีว่า พรหมเทวดา แปลว่า เทวดาในสวรรค์ชั้นพรหม ลักษณะของพรหมเทวดาซึ่งเป็นชาวฟ้าที่อยู่ในภพภูมิที่สูงกว่าเทวดาในสวรรค์ชั้นอื่นนี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับลักษณะของชาวฟ้าหรือเทวดาในคริสต์ศาสนาที่มีความใกล้ชิดกับพระเจ้า โดยมีการนำคำว่า พรหมเทวดา มาใช้ในความหมายถึง ทูตสวรรค์ (angel) ซึ่งเป็นผู้รับใช้เฉพาะพระพักตร์พระเจ้า มีหน้าที่ส่งสารจากพระเจ้ามาสู่มนุษย์และปฏิบัติตามพระบัญชา (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 837) หรืออาจตีความได้นำมาใช้ในความหมายถึง อัครเทวดาหรืออัครทูตสวรรค์ (archangel) ซึ่งเป็นทูตสวรรค์ระดับสูงกว่าทูตสวรรค์ทั่วไป เนื่องจากคำนี้ปรากฏเพียงครั้งเดียวโดยใช้อัครเทวดากาเบรียล (Gabriel) ว่า “พระมหาเดวเปสิภูนาฏใช้มหาอภัยคือพรหมเทวดาองค์หนึ่งนามชื่อว่ากาบริแอน” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 2)

4.1.1.13 การใช้คำที่มีความหมายถึงการทำนายในพุทธศาสนา

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงการทำนายในพุทธศาสนา คือ พยากรณ์ ซึ่งมาจากคำภาษาบาลีสันสกฤตว่า วยากรณ แปลว่า การอธิบาย ในพุทธศาสนาหมายถึงการทำนายหรือคำทำนายด้วย โดยเฉพาะการทำนายบุคคลที่จะได้เป็นพระพุทธเจ้า ลักษณะของพยากรณ์ซึ่งเป็นคำทำนายและสื่อถึงการทำนายในพุทธศาสนานี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับคำทำนาย (prophecy) ในคริสต์ศาสนาซึ่งเป็นพระดำรัสของพระเจ้าที่ตรัสผ่านประกาศก นอกจากนี้ยังมีการใช้คำว่า “ไวยากรณ” (ไวยากรณ ส. / เวຍယากรณ ป.) ซึ่งมีความหมายเดียวกันด้วย ทั้งสองคำนี้มีการใช้ซ้อนกับคำว่า “พุทธทำนาย” ซึ่งสื่อความหมายถึงคำทำนายเช่นกัน เช่น “แลทั้งนี้สำเร็จการต้องด้วยพยากรณ์พระพุทธทำนายซึ่งว่าไว้แต่ก่อนว่าพลยุเดวจะตีค่าแห่งพระองค์เป็นเงินสามสิบแผ่น” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 379) “แลกริยาแห่งยุเดวอันว่ามาทั้งนี้ก็ต้องด้วยไวยากรณพุทธทำนายซึ่งว่าไว้แต่ก่อนมา” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 389)

นอกจากการใช้คำที่มีความหมายถึงการทำนายแล้ว ยังมีการใช้คำที่มีความหมายถึงกริยาทำนายคือ พญากรโหนด ซึ่งมาจากคำภาษาบาลีว่า วยากรโหนด ซึ่งเป็นกริยาภิกตที่ แจกวิภัตติเป็น วยากรโหนด⁵³ แปลว่า อธิบาย ทำนาย ในที่นี้นำมาใช้ในความหมายว่าผู้ทำนาย เพื่อสื่อถึง ประกาศก (prophet) ซึ่งเป็นผู้ที่รับข้อความจากพระเจ้าและนำมาเผยแพร่แก่มนุษย์เฉพาะกลุ่ม

⁵³ เป็นรูปปฐมวิภัตติ (nominative) เอกพจน์ (singular) ของคำศัพท์เพศชาย (masculine)

(คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 839) เช่น “แต่ทั้งนี้มาต้องด้วยพระพุทธานายแห่งพญาภิโรนโตแต่ก่อนนามชื่อว่าอิสยา” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 165)

4.1.2 การใช้คำที่ไม่ได้มีความหมายเฉพาะทางพุทธศาสนาเพื่อสร้างความเข้าใจแนวคิดทางคริสต์ศาสนา

คำที่ไม่ได้มีความหมายเฉพาะทางพุทธศาสนา หมายถึง คำที่ไม่ได้มีความหมายเฉพาะสำหรับการใช้ในพุทธศาสนาเท่านั้น อาจเป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวกับความเชื่อและวัฒนธรรมอินเดีย หรือ เป็นคำที่มีความหมายทั่วไป ในพระวรสารสมัยอยุธยาที่มีการใช้คำที่ไม่ได้มีความหมายเฉพาะทางพุทธศาสนาเพื่อสื่อถึงแนวคิดทางคริสต์ศาสนา ดังนี้

4.1.2.1 การใช้คำที่มีความหมายถึงความยิ่งใหญ่

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงความยิ่งใหญ่คือ มหา ซึ่งปรากฏในคำสมาสหรือคำประสมที่มีลักษณะคล้ายคำสมาส มาจากคำภาษาบาลีสันสกฤตว่า มหา⁵⁴ แปลว่า ยิ่งใหญ่ มาก ลักษณะความยิ่งใหญ่ของคำว่า มหา นี้ ทำให้เกิดการนำมาใช้เพื่อขยายความถึงความยิ่งใหญ่ในคริสต์ศาสนา โดยปรากฏการใช้ในคำที่หมายถึงพระเจ้า พุทธสวรรค์ และพระเยซู ดังนี้

“มหาเดว” มาจากการประสมคำว่า มหา กับคำว่า เดว ซึ่งเป็นคำยืมจากภาษาละตินหรือภาษาโปรตุเกสว่า Deus แปลว่าพระเจ้า คำว่า มหาเดว แปลว่า พระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ นำมาใช้ในความหมายถึงพระเจ้า (God) ในคริสต์ศาสนา คำนี้มีการสร้างคำที่ใกล้เคียงกับชื่อบุคคลที่มีความยิ่งใหญ่ในภาษาไทยดังเช่น พระนามของของพระมหากษัตริย์ เช่น *พระมหาธรรมราชา* และ คำเรียกเทพเจ้าที่ปรากฏในวรรณกรรมซึ่งเกิดจากการนำพระนามมาสมาสกับคำที่แสดงความยิ่งใหญ่ ได้แก่ *มหา* ซึ่งแปลว่า ยิ่งใหญ่ และ *บรม* ซึ่งแปลว่า ที่สุด เช่น *มหาพรหม* พบในจินตนิพนธ์ฉบับใหญ่ (กรมศิลปากร, 2561: 159) หมายถึง พระพรหม *บรมพิชฌุ* พบในโคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (กรมศิลปากร, 2545ข: 657) หมายถึง พระนารายณ์หรือพระวิษณุ *มหศวร* พบในจารึกปูชนียจิตขุนจอต (กรมศิลปากร, 2526ก: 124) หรือ *บรมศวร* พบในลิลิตโองการแข่งน้ำ (กรมศิลปากร, 2540: 7) หมายถึง พระศิวะหรือพระอิศวร

นอกจากนี้ในภาษาสันสกฤตยังมีชื่อเรียกเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่ซึ่งมักหมายถึงพระอิศวรว่า *มหาเทว* ลักษณะของคำว่า มหาเทว และ มหาเดว มีความใกล้เคียงกันมากทั้งในด้านรูปคำและความหมาย การใช้คำนี้จึงถือได้ว่าเป็นการเทียบเคียงลักษณะของพระเจ้าซึ่งเป็นผู้สูงสุดใน

⁵⁴ เป็นรูปที่ปรากฏในคำสมาสจากศัพท์ว่า มหต หรือ มหนต

คริสต์ศาสนากับเทพเจ้าผู้สูงสุดในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู โดยทั้งสองศาสนานี้เป็นศาสนาเทวนิยม (theism) เหมือนกัน

“มหาอังยอ” มาจากการประสมคำว่า มหา กับคำว่า อังยอ ซึ่งเป็นคำยืมจาก ภาษาโปรตุเกสว่า anjo แปลว่า เทวดา มหาอังยอ แปลว่า เทวดาผู้ยิ่งใหญ่ นำมาใช้ในความหมายถึง เทวดา (angel) หรือทูตสวรรค์ขององค์พระผู้เป็นเจ้า (angel of the Lord) บางครั้งอาจใช้เพียงคำว่า อังยอ การใช้คำว่า มหา ถือได้ว่าเป็นการแนะนำความหมายถึงความยิ่งใหญ่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังที่ กล่าวไว้ในข้างต้น การนำคำนี้มาใช้ร่วมกับคำว่า อังยอ จึงเป็นการช่วยสื่อความหมายถึงบุคคลที่มีความยิ่งใหญ่ในคริสต์ศาสนาซึ่งในที่นี้คือทูตสวรรค์ นอกจากนี้ยังอาจตีความได้ว่าการใช้คำว่า มหา เป็นการขยายความถึงความยิ่งใหญ่ของทูตสวรรค์ที่มีความสูงส่งกว่าทูตสวรรค์ทั่วไปหรือ อัครเทวดา หรืออัครทูตสวรรค์ (archangel) เนื่องจากคำนี้มีการใช้ครั้งแรกกับอัครเทวดากาเบรียล (Gabriel) และมีการใช้ร่วมกับคำว่า “พรหมเทวดา” ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในหัวข้อ 4.1.1.10

“มหากโรนโต⁵⁵” มาจากการสมาสคำว่า มหา กับ กโรนโต ซึ่งมาจากคำภาษา บาลีว่า กโรนโต⁵⁶ แปลว่า ทำ สร้าง มหากโรนโต แปลว่า กระทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่ นำมาใช้ในความหมายว่า ผู้กระทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งก็คือพระเยซู ผู้เป็นพระผู้ไถ่หรือพระผู้ช่วยให้รอด (Saviour) การใช้คำว่า มหา เป็นการสื่อถึงความยิ่งใหญ่ของสิ่งที่กระทำอันหมายถึงการไถ่บาปให้มนุษย์ด้วยการลงมาบังเกิดเป็น มนุษย์และสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขน เช่น “แลเหตุว่าพระมหากโรนโตผู้จะโปรดมนุษย์ทั้งปวงพึง อุปนนาการบังเกิดในเมืองดาวิด” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 20)

4.1.2.2 การใช้คำที่มีความหมายถึงความรุ่งเรือง

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงความรุ่งเรืองคือ สวัสดิ์ ซึ่งมาจากคำภาษาสันสกฤตว่า สวาสติ แปลว่า ความสุข ความสำเร็จ ความเจริญรุ่งเรือง ลักษณะของสวัสดิ์ซึ่งสื่อถึงความเจริญรุ่งเรืองนี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับพระสิริรุ่งโรจน์ (glory) ซึ่งหมายถึงความรุ่งเรืองของพระเจ้า มีลักษณะเหมือนไฟ (วิณา โกวิทวานิชย์, 2562: 92) เช่น “แลเพราะสาธุสนั้นแลข้าพเจ้าให้มีสวัสดิ์รุ่งเรืองเลื่อนสูงใส” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 460)

นอกจากนี้ยังมีการนำมาซ้อนกับคำว่า “ศรี” (ศรี ส.) ซึ่งแปลว่า ความเจริญ รุ่งเรือง ความโชคดี ความมั่งคั่ง เป็น ศรีสวัสดิ์ เช่น “แลเราเองจึงอนุญาตโปรดให้ซึ่งสิ่งนั้นแก่ท่าน

⁵⁵ หรืออาจสันนิษฐานว่าเป็นคำว่า พญากรโรนโต แต่ผู้บันทึกเขียนผิดเป็น มหากโรนโต

⁵⁶ เป็นกริยาภิกตัก อยู่ในรูปปฐมวาจิภัตติ (nominative) เอกพจน์ (singular) ของคำศัพท์เพศชาย (masculine)

ทั้งปวงหวังจะให้พระพุทธรูปเป็นศรีสวัสดิ⁵⁷ขึ้นไปเพราะพระองค์บุตร” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 446) นอกจากการใช้คำเช่นนี้แล้วยังพบว่ามีการใช้คำว่า สวัสดิ ในคำสมาสที่หมายถึงพระสิริรุ่งโรจน์ว่า “พุทธสวัสดิ” ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในหัวข้อ 4.1.1.1.1

4.1.2.3 การใช้คำที่มีความหมายถึงพลังอำนาจ

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงพลังอำนาจ ได้แก่ ฤทธิ์ เดชะ ฐานะ และอำนาจ คำว่า ฤทธิ์ ซึ่งมาจากคำภาษาสันสกฤตว่า ฤทธิ แปลว่า การเพิ่มขึ้น ความสำเร็จ อำนาจเหนือธรรมชาติ คำว่า เดชะ ซึ่งมาจากคำภาษาบาลีว่า เตช แปลว่า ความคม ความรุ่งเรือง พลังอำนาจ อำนาจเหนือธรรมชาติ คำว่า ฐานะ ซึ่งมาจากคำภาษาบาลีว่า ตป แปลว่า ความร้อน ความทรमान การบำเพ็ญเพียร และคำว่า อานุภาพ ซึ่งมาจากคำภาษาบาลีว่า อานุภาพ แปลว่า ความยิ่งใหญ่ อำนาจ ความรุ่งเรือง ลักษณะของคำเหล่านี้ซึ่งสื่อถึงพลังอำนาจ โดยเฉพาะ อำนาจเหนือธรรมชาตินี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับพระสิริรุ่งโรจน์ (glory) ซึ่งนอกจากจะหมายถึงความรุ่งเรืองของพระเจ้าแล้ว ยังหมายถึงอำนาจของพระเจ้าและพระเกียรติที่สมควรได้รับ (วีณา โกวิทวานิชย์, 2562: 92-94) คำเหล่านี้ไม่ได้มีการใช้เป็นคำเดี่ยวแต่นำมาใช้ในคำสมาสหรือนำมาใช้ซ้อนกับคำอื่น ดังนี้

“ฤทธิ์” ซ้อนกับคำว่า “อำนาจ” ซึ่งมีความหมายเดียวกัน เป็น ฤทธิ์อำนาจ เช่น “ถ้าแลนางสัททิตการเชื่อย่อมจะทัศนการเห็นฤทธิ์อำนาจแห่งพระมหาเดวที่ล้นที่พัน” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 356)

“ฤทธิ์” ซ้อนกับคำว่า “ฐานะ” ซึ่งหมายถึงการบำเพ็ญเพียรอันทำให้เกิด ฤทธิ์หรืออำนาจพิเศษ เป็น ฤทธิ์ฐานะ เช่น “แลผู้นั้นก็ร้องโถมนาการสรรเสริญซึ่งฤทธิ์ฐานะแห่งพระมหาเดวที่ล้นที่พัน” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 498)

“ฤทธาษร⁵⁸” (ฤทธิ์ ส. + อัส⁵⁹ ป.ส.) แปลว่า ไท่แห่งอำนาจ พบการใช้ครั้งแรกในข้อความว่า “อนึ่งพระมหาเดวได้ตั้งฤทธาษรฤทธิอนุณากรสูงสุด” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 11) ซึ่งตรงกับคำแปลในปัจจุบันว่า “พระองค์ทรงยกพระกรแสดงพระอานุภาพ” (ลก. 1:51)

⁵⁷ ในสมุดไทยเขียนว่า สวัสดิศติ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นคำว่า สวัสดิ ซึ่งมีความหมายถึงพระสิริรุ่งโรจน์ตามที่ได้ปรากฏในตำแหน่งอื่น

⁵⁸ สุภาพรรณ ฌ บางช่วง ได้อธิบายว่าคำนี้มาจาก ฤทธิ + อักษร แปลว่า อำนาจไม่สิ้นสุด (พระสังฆราชลาโน, 2538: 11)

⁵⁹ คำว่า อัส เมื่ออยู่ในคำสมาส บางครั้งมีเป็นรูป อาส เมื่อนำคำนี้มาสมาสกับ ฤทธิ จึงได้เป็น ฤทธาษ และเมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยมีการแผลงเสียงที่ท้ายคำเป็น ฤทธาษร

คำว่า ฤทธาษร ในที่นี้จึงน่าจะหมายถึงพระกรแห่งอำนาจ ซึ่งในสมัยอยุธยาได้ใช้พระอังสาแทน อย่างไรก็ตามในส่วนถัดมาได้นำคำนี้มาใช้ในความหมายถึงอำนาจของพระเจ้าหรือพระสิริรุ่งโรจน์ เช่น “อโหโอะหนอพระมหาเดวเลิศล้ำพระมีฤทธาษรอธิบตีกุลยากรเปเสรภูวาล้ำเลิศสูงสุด” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 20)

“ฤทธานุภาพ” (ฤทธิ ส. + อานุภาพ ป.) แปลว่า ความยิ่งใหญ่และอำนาจพิเศษ นำมาใช้เพื่อสื่อถึงอำนาจของพระเจ้า เช่น “แลพระองค์เจ้าพึงปกาสติการสำแดงเดชานุภาพ” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 56)

“เดชานุภาพ” (เดช ป. + อานุภาพ ป.) แปลว่า ความยิ่งใหญ่และอำนาจพิเศษ นำมาใช้เพื่อสื่อถึงอำนาจของพระเจ้า เช่น “ถึงยามแล้วอันบุตรมนุสจะถึงฤทธานุภาพในกาลบัดนี้” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 385)

4.1.2.4 การใช้คำที่มีความหมายถึงเกียรติ

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงเกียรติคือ ยศ และเกียรติ ซึ่งนำมาใช้ร่วมกัน คำว่า *ยศ* มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า ยศสฺ แปลว่า ความงาม เกียรติยศ ชื่อเสียง ตำแหน่งสูง และคำว่า *เกียรติ* มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า กิรติ แปลว่า ชื่อเสียง เกียรติยศ ลักษณะของยศและเกียรติซึ่งสื่อถึงเกียรติยศชื่อเสียงนี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับพระสิริรุ่งโรจน์ (glory) ซึ่งนอกจากจะหมายถึงความรุ่งเรืองและอำนาจของพระเจ้าแล้ว ยังหมายถึงพระเกียรติที่พระองค์สมควรได้รับ (วิณา โกวิทวานิชย์, 2562: 92-94) เช่น “แต่จะให้ฤทธิอำนาจแห่งพระมหาเดวที่ล้นที่พันปรากฏยศยิ่งเลื่องลือไปและให้เป็นยศเป็นเกียรติแก่บุตรมนุสด้วย” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 350)

4.1.2.5 การใช้คำที่มีความหมายถึงความสูงส่ง

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงความสูงส่งคือ ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมาจากการซ้อนคำว่า *ศักดิ์* ซึ่งมาจากคำภาษาสันสกฤตว่า ศกฺติ แปลว่า อำนาจ ความสามารถ กับคำว่า *สิทธิ์* ซึ่งมาจากคำภาษาบาลีสันสกฤตว่า สิทธิ แปลว่า ความสำเร็จ ความเจริญ คำว่า ศักดิ์สิทธิ์ ในภาษาไทยใช้ในความหมายถึงความมีอำนาจบันดาลให้สำเร็จ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1138-1139) คำนี้จึงแสดงถึงความยิ่งใหญ่หรือสูงส่งของผู้หรือสิ่งที่มีอำนาจนี้ ลักษณะของความศักดิ์สิทธิ์ซึ่งสื่อถึงความสูงส่งของผู้หรือสิ่งมีอำนาจนี้ ทำให้เกิดการนำมา

เทียบเคียงกับความศักดิ์สิทธิ์ (holiness) ซึ่งหมายถึง การแยกไว้สำหรับพระเจ้า หรือ ความบริสุทธิ์ (วีณา โกวิทวานิชย์, 2562: 103-105)

คำว่า “ศักดิ์สิทธิ์” มีการใช้เป็นคำเดี่ยว เช่น “แลพระพุทธานามแห่งพระมหาเดวก็เป็นอันศักดิ์สิทธิ์อุตมามังค์ทุกประการ” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 11) และมีการใช้ร่วมกับคำว่า “บริสุทธิ์” (บริสุทธิ์ ป.) ซึ่งแปลว่า ความสะอาดหมดจด ไม่มีมลทิน สู่ถึงความสูงส่งและไร้มลทินของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระเจ้า เช่น “เหตุตั้งนี้บุตรแห่งนางจะเป็นอันศักดิ์สิทธิ์วิวิธบริสุทธิ์อุตมามังค์” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 8) นอกจากนี้ยังมีการนำมาใช้ในความหมายถึง ความบริสุทธิ์ตามคำที่นำมาสอน เพื่อสื่อความชอบธรรม (justice) ซึ่งหมายถึง ความยุติธรรมของพระเจ้า (วีณา โกวิทวานิชย์, 2562: 135-136) และความเป็นพระเจ้าผู้เที่ยงธรรมอันไร้ข้อครหา เช่น “ข้าแต่พระพุทธรูปผู้ศักดิ์สิทธิ์บริสุทธิ์ทุกประการ” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 463)

4.1.2.6 การใช้คำที่มีความหมายถึงความจริง

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงความจริงคือ สัตย์ ซึ่งมาจากคำภาษาสันสกฤตว่า สตย แปลว่า ความจริง การพูดจริง ความจริงใจ ความซื่อสัตย์ คำมั่นสัญญา โดยปรากฏในคำสมาสว่า “สัตยานุสัตย์” (สตย ส. + อนุ ป.ส. + สตย ส.) แปลว่า ความจริง ความซื่อสัตย์ทั้งหลาย ลักษณะความซื่อสัตย์ของคำว่า สัตยานุสัตย์ นี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับความชอบธรรม (justice) ซึ่งหมายถึงความซื่อสัตย์หรือความเที่ยงธรรมของมนุษย์ในการปฏิบัติ ตามกฎที่พระเจ้าได้วางไว้หรือธรรมบัญญัติ (วีณา โกวิทวานิชย์, 2562: 136) เช่น “มหาบุรุษผู้หนึ่งนามชื่อว่าสิมมอแลประกอบด้วยความสัตยานุสัตย์” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 26)

4.1.2.7 การใช้คำที่มีความหมายถึงความประพฤติที่ดี

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงความประพฤติที่ดีคือ คำว่า ธรรมกิริยา ซึ่งมาจากคำภาษาสันสกฤตว่า ธรรมกิริยา แปลว่า การปฏิบัติตามหน้าที่ การประพฤติธรรม ลักษณะของธรรมกิริยาซึ่งสื่อถึงความประพฤติที่ถูกต้องนี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับความประพฤติที่ถูกต้องในคริสต์ศาสนา โดยมีการนำคำว่า ธรรมกิริยา มาใช้ในความหมายถึง ความชอบธรรม (justice) ของมนุษย์ในการปฏิบัติตามธรรมบัญญัติ เช่น “แลเมื่อคนทั้งหลายซึ่งเป็นธรรมกิริยาจะนิวัตนาการกลับคืนได้ชีวิตเป็นมาแล้ว” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 313)

4.1.2.8 การใช้คำที่มีความหมายถึงความรู้

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงความรู้คือ วิชาการ (วิชา ป. + การ ป.ส.) แปลว่า ความรู้ คำว่า วิชา มีความหมายทั่วไปว่าความรู้ ศิลปวิทยา และอาจหมายถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ ลักษณะของวิชาการศึกษาซึ่งสื่อถึงความรู้หรือความรู้ของพระพุทธเจ้านี้ ทำให้เกิดการนำมาใช้หมายถึง ปรีชาญาณ (wisdom) ซึ่งเป็นความรู้ความสามารถ โดยเฉพาะความรู้ของพระเจ้า (วีณา โกวิทวานิชย์, 2562: 276-279) และหมายถึงพระวจนาตถ์ (Word, Logos) ซึ่งดำรงอยู่กับพระเจ้าตั้งแต่ก่อนสร้างโลก (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 279)

คำว่า “วิชาการ” มีการใช้เป็นคำเดี่ยว เช่น “ในกาลเมื่อพระพุทธนิรมล วัฒนการจำเริญพระชนมายุใหญ่ขึ้นมานั้น กิจการสำแดงวิชาคุณยิ่งยวดขึ้นไป” (พระสังฆราช ลาโน, 2538: 31) และมีการซ้อนกับคำว่า “ความรู้” ซึ่งมีความหมายเดียวกัน เช่น “ท่านองค์นี้มี วิชาความรู้แลมีฤทธานุภาพมาแต่แห่งใด” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 173) นอกจากการใช้คำ เช่นนี้แล้วยังพบว่ามีการใช้คำว่า วิชาการ ในคำสมาสที่หมายถึงพระปรีชาญาณว่า “พุทธวิชาการ” ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในหัวข้อ 4.1.1.1.1

4.1.2.9 การใช้คำที่มีความหมายถึงการปรากฏชัด

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงการปรากฏชัดคือ คำว่า ประจักษ์ ซึ่งมาจากคำภาษาสันสกฤตว่า प्रत्यक्ष หรือภาษาบาลีว่า ปัจจกข แปลว่า ต่อหน้า ต่อตา ชัดเจน การมองเห็นโดยตรง หลักฐานทางตา ในภาษาไทยมีการนำมาซ้อนกับคำว่า พยาน เป็น ประจักษ์พยาน หมายถึง พยานที่รับรู้เหตุการณ์ด้วยตนเองโดยตรง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 702) ลักษณะของประจักษ์ซึ่งสื่อถึงการปรากฏให้เห็นต่อหน้าต่อตานี้ ทำให้เกิดการนำมาใช้หมายถึง เครื่องหมาย (sign) หรือ เครื่องหมายอัศจรรย์ (miraculous sign) ซึ่งเป็นการแสดงพระอานุภาพของพระเจ้าให้ปรากฏเห็นเป็นเครื่องหมายในเหตุการณ์ต่างๆ (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 835)

คำว่า “ประจักษ์” มีการใช้เป็นคำเดี่ยว เช่น “แลชาตินี้ก็เป็นชาติอันชั่ว แลปฏิกานการปรารถนาจะใคร่ที่ศนาการเห็นประจักษ์แต่ว่าเรามีมักให้ที่ศนาการเห็น” (พระสังฆราช ลาโน, 2538: 159) และมีการใช้ซ้อนกับคำอื่นและใช้ร่วมกับคำขยาย ดังนี้

“ประจักษ์” ซ้อนกับคำว่า “สันติธิการ” (สนธิภูฏิก ป.) ซึ่งแปลว่า มองเห็นได้ เป็น สันติธิการประจักษ์ เช่น “แลเหตุว่าถ้าแลพระมหาเดวมิได้อยู่แห่งพระองค์เจ้าฯ จะทำสันติธิการประจักษ์ดุจได้ทำทุกวันนี่ก็มีรางวัลจะได้” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 59)

“ประจักษ์” ขยายด้วยคำว่า “อัศจรรย์” (อาศุจรรย ส.) ซึ่งแปลว่า นำประหลาดใจ เป็น ประจักษ์อัศจรรย์ แปลว่า การปรากฏให้เห็นต่อหน้าอันนำประหลาดใจ นอกจากจะนำมาใช้ในความหมายถึงเครื่องหมายอัศจรรย์ เช่น “พระองค์เจ้าฯยังจะทำประจักษ์อัศจรรย์สิ่งอันใดบ้างเพื่อจะให้ดูข้าพเจ้าที่ศนาการเห็นเป็นสำคัญ” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 197) ยังนำมาใช้ในความหมายถึง นิमित (vision) ซึ่งเป็นภาพภายในใจที่พระเจ้าสื่อสารให้เห็น (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 838) เช่น “สักเรียได้พบได้เห็นประจักษ์อัศจรรย์ในพระวิหาร” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 5)

“ประจักษ์” ขยายด้วยคำว่า “อฉริย” (อฉริย ป.) ซึ่งแปลว่า นำประหลาดใจ เป็น อฉริยประจักษ์ แปลว่า การปรากฏให้เห็นต่อหน้าอันนำประหลาดใจ เช่น “แลใช้ว่าด้วยท่านทั้งหลายได้ที่ศนาการเห็นอฉริย⁶⁰ประจักษ์หาได้” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 196)

4.1.2.10 การใช้คำที่มีความหมายถึงจิตใจ

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงจิตใจ ได้แก่ จิต มโน และวิญญาณ คำว่า จิต มาจากคำภาษาบาลีสันสกฤตว่า จิตต แปลว่า ใจ ศูนย์กลางของธรรมชาติทางอารมณ์และความคิด คำว่า มโน มาจากคำภาษาบาลีว่า มน หรือภาษาสันสกฤตว่า มนส แปลว่า ใจ พลังทางจิต ความคิด คำนี้อยู่ในรูปปฐมวิภัติ เอกพจน์ในภาษาบาลี หรืออยู่ในรูปที่พบในคำสมาส เช่น มโนวิญญาณ (ป.) หรือ มโนวิชญาณ (ส.) ซึ่งแปลว่าการรับรู้ด้วยใจ และคำว่า วิญญาณ มาจากคำภาษาบาลีว่า วิญญาน แปลว่า สภาพจิตใจในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของชีวิต พลังชีวิต การรับรู้ จิต ในฐานะสิ่งที่ข้ามไปสู่ชาติหน้า จิตใจ ทั้งสามคำนี้มีความหมายเหมือนกันคือ ใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับกาย ลักษณะของจิต มโน และวิญญาณซึ่งสื่อถึงใจและเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางใจนี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับจิตวิญญาณ (spirit) ซึ่งหมายถึงจิตและลม สื่อถึงพลังชีวิต (ลมปราณ) และชีวิตภายในบุคคล (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 835,840)

คำที่หมายถึงจิตใจทั้งสามคำนี้มีการซ้อนกัน โดย “จิต” ซ้อนกับคำว่า “วิญญาณ” เป็น จิตวิญญาณ หรือ วิญญาณจิต และ “มโน” ซ้อนกับคำว่า “จิต” เป็น มโนจิต เช่น “แลด้วยว่าพระมหาเดวที่ล้นที่พันเป็นแต่จิตวิญญาณ แลเหตุดังนี้ควรมนุสจะไหววันทานมัสการ

⁶⁰ ในสมุดไทยเขียนว่า อริย ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นคำว่า อฉริย ซึ่งมีความหมายถึงอัศจรรย์ตามที่ได้ปรากฏในคำอื่น

พระมหาเดวิดด้วยมนโวจิต” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 70) นอกจากการนี้ยังมีการใช้คำว่า จิต ใน คำสมาสที่หมายถึงพระจิตว่า “พุทธจิต” ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในหัวข้อ 4.1.1.1.1

4.1.2.11 การใช้คำที่มีความหมายถึงขนบธรรมเนียม

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงขนบธรรมเนียมคือ คำว่า จาริต ซึ่งมาจากคำภาษาสันสกฤตว่า จาโรทร หรือภาษาบาลีว่า จาโรตต แปลว่า ความประพฤติ ความประพฤติดี แบบแผน ในภาษาไทยใช้ในความหมายถึงขนบธรรมเนียมที่สืบทอดกันมา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 318) ลักษณะของจาริตซึ่งเป็นขนบธรรมเนียมนี้ ทำให้เกิดการนำมา เทียบเคียงกับขนบธรรมเนียมในคริสต์ศาสนา โดยมีการนำคำว่า จาริต มาใช้ในคำสมาสเป็น บุปจาริต แปลว่า ขนบธรรมเนียมที่มีมาแต่ก่อน เพื่อสื่อถึง ธรรมเนียมประเพณี (tradition) ซึ่งเป็นกฎหรือประเพณี ของชาวยิวที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 838) เช่น “แลนางมเรียแลยอแซเอาพระองค์เจ้าเข้าไปในพระวิหารตาม**บุพจาริต**แต่ก่อนมา” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 26) นอกจากการนี้ยังมีการใช้คำว่า จาริต ในคำสมาสที่หมายถึง ขนบประเพณีของคริสตชนว่า “พุทธจาริต” ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในหัวข้อ 4.1.1.1.1

4.1.2.12 การใช้คำที่มีความหมายถึงสัญญา

คำว่า สัญญา มาจากคำภาษาบาลีว่า สญญา แปลว่า การตกลงกัน การรับรู้ เครื่องหมาย ลักษณะของสัญญาซึ่งเป็นการตกลงกันนี้ ทำให้เกิดการนำมาใช้หมายถึงการตกลงกันที่ ปรากฏในพระวรสาร โดยมีการนำคำว่า สัญญา มาใช้ในคำสมาสเป็น “บุพสัญญา” แปลว่า สัญญาที่มี มาแต่ก่อน เพื่อสื่อถึง พันธสัญญาเดิม (old covenant) ซึ่งเป็นข้อตกลงที่พระเจ้าได้ให้ไว้แก่ บรรพบุรุษชาวอิสราเอล (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 842) เช่น “แลในกาลบัดนี้พระมหาเดวิดก็ทรงพระเมตตาการุญภาพโปรดพลยุเดวให้**นิญาการสำเร็จซึ่ง บุปสัญญา**ทุกประการ” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 12) นอกจากการนี้ยังมีการใช้คำว่า สัญญา ใน คำสมาสที่หมายถึงพันธสัญญาว่า “พุทธสัญญา” และ “พุทธสัญญาการ” ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในหัวข้อ 4.1.1.1.1

4.1.2.13 การใช้คำที่มีความหมายถึงคำสั่งสอน

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงคำสั่งสอนคือคำว่า ศาสนา ซึ่งมาจากคำภาษาสันสกฤตว่า ศาสน หรือภาษาบาลีว่า สาสน แปลว่า คำสั่งสอน คำสอนทาง ศาสนา มักหมายถึงคำสอนของพระเจ้าซึ่งตรงกับคำว่า พุทธศาสนา ลักษณะของศาสนาซึ่งเป็น

คำสอนทางศาสนานี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับคำสอนทางศาสนาที่ปรากฏในพระวรสาร โดยมีการนำคำว่า ศาสนา มาใช้ในความหมายถึง คำสอนทางคริสต์ศาสนาซึ่งเป็นสิ่งที่พระเยซูสอน และคำสอนทางศาสนาของชาวยิวซึ่งสื่อถึง ธรรมเนียมปฏิบัติ (law) อันเป็นกฎหมายหรือคำสั่งสอนในพันธสัญญาเดิม (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 838)

คำว่า “ศาสนา” มีการใช้เป็นคำเดี่ยว เช่น “แลอรรถสิ่งนี้ครอบสิ้นทั้ง พระศาสนา” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 132) และการใช้ในคำสมาส ได้แก่ “พุทธศาสนา” และ “ธรรมศาสนา” ทั้งสองคำนี้สื่อถึงธรรมเนียมปฏิบัติตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

4.1.2.14 การใช้คำที่มีความหมายถึงนาย

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงนายคือ สามิกร ซึ่งมาจากคำภาษาบาลีว่า สามิก แปลว่า นาย เจ้า สามิ ลักษณะของสามิกรซึ่งสื่อถึงความเป็นนายหรือความเป็นเจ้านี้ ทำให้เกิดการนำมาใช้หมายถึง ผู้เป็นนายหรือองค์พระผู้เป็นเจ้า (Lord) คำนี้มีการใช้ซ้อนกับคำว่า เจ้า เช่น “เหตุฉนั้นใดเล่าจึงพระยาดาวิดมาเรียกกษัตริย์ว่าเป็นสามิกรเจ้าแห่งตน” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 412) และมีการใช้ซ้อนกับคำว่า นาฏ (นาถ ป.ส.) ซึ่งแปลว่า ที่พึง นาย เช่น “จงมีวรรณการสรรเสริญถึงพระมหาเดวที่ล้นที่พันผู้เป็นสามิกรนาฏแก่ชาติยูเดว” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 14)

4.1.2.15 การใช้คำที่มีความหมายถึงชนชั้นปกครอง

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงชนชั้นปกครองคือ เสนาบดี ซึ่งมาจากคำภาษาสันสกฤตว่า เสนาปติ แปลว่า แม่ทัพ ในภาษาไทยมักใช้ในความหมายถึง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1254) ลักษณะของเสนาบดีซึ่งเป็นข้าราชการชั้นสูงนี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับข้าราชการหรือชนชั้นปกครองที่ปรากฏในพระวรสาร โดยมีการนำคำว่า เสนาบดี มาใช้ในความหมายถึง ผู้อาวุโส (elder) ซึ่งเป็นผู้นำชาวยิวที่มากด้วยประสบการณ์และปัญญาและเป็นสมาชิกสภาชั้นเฮตริน (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 839)

คำว่า “เสนาบดี” มีการใช้เป็นคำเดี่ยว เช่น “แต่ว่าเสนาบดีแลพระสงฆ์ผู้ใหญ่มายุยงซึ่งพลยูเดวแลขอให้อาบาบบาให้รอด” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 486) และมีการใช้ซ้อนกับคำอื่นและใช้ร่วมกับคำขยาย ดังนี้

“เสนาบดี” ขยายด้วยคำว่า “ผู้ใหญ่” เป็น เสนาบดีผู้ใหญ่ เช่น “แลเอาเงินสามสิบแผ่นไปคืนให้แก่พระสงฆ์แลเสนาบดีผู้ใหญ่” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 478)

“เสนาบดี” ซ้อนกับคำว่า “มนตรี” (มนตรี ส.) ซึ่งแปลว่า ที่ปรึกษาของพระราชอา เป็น เสนามนตรี หมายถึง ข้าราชการทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน หรือ ข้าราชการทั้งหลาย เช่น “แลเสนามนตรีแลนักเรียนแลพระสงฆ์ผู้ใหญ่จะเข้ามาสโมสรชุมนุมหวังจะทำร้ายจนจะประหารผลาญชีวิตเสีย” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 220-221)

4.1.2.16 การใช้คำที่มีความหมายถึงศาสนสถาน

ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงศาสนสถานคือคำว่า อาสมบท ซึ่งมาจากคำภาษาสันสกฤตว่า อาศรมปท แปลว่า ที่อยู่ของนักบวช อาศรม ลักษณะของอาสมบทซึ่งเป็นที่อยู่ของนักบวชนี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับที่ชุมนุมทางศาสนาของชาวยิว โดยมีการนำคำว่า “อาสมบท” มาใช้ในความหมายถึง ศาลาธรรม (synagogue) ซึ่งเป็นสถานที่ชุมนุมของชาวยิวเพื่อนมัสการพระเจ้าในวันสัปดาห์โต (Sabbath) โดยไม่มีการถวายเครื่องบูชาเป็นศูนย์กลางการปกครองชุมชนโดยกลุ่มผู้อาวุโส (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 844) เช่น “แลพระองค์เจ้าวิศนการอยู่ในแดนเมืองนั้นก็เข้าไปเทศนาในอาสมบททุกวัน” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 77) คำนี้ปรากฏในส่วนแรกจนถึงหน้า 107

ในส่วนต่อมาก็ได้มีการใช้คำว่า “สภาคศาลาธรรม” (สภาค ป. + ศาลา ส. + ธรรม ส.) แทน โดยคำนี้แปลว่า สถานที่ชุมนุมเพื่อฟังธรรม หรือ สถานที่ฟังธรรมร่วมกัน ลักษณะของสภาคศาลาธรรมซึ่งเป็นสถานที่ชุมนุมและมีการฟังธรรมนี้ ทำให้เกิดการนำมาใช้หมายถึง ศาลาธรรม (synagogue) ซึ่งเป็นสถานที่ชุมนุมทางศาสนาและเป็นสถานที่ที่พระเยซูแสดงธรรม เช่น “อรรถทั้งนี้พระพุทฺธยสุมาธิปการสำแดง ณ ที่สโมสรชุมนุมในสภาคศาลาธรรม ณ เมืองกาฬรัณอุมนคร” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 203)

4.1.2.17 การใช้คำที่มีความหมายถึงการอภิเชก

คำว่า อภิเชก มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า อภิเชก หรือภาษาบาลีว่า อภิเสก แปลว่า การแต่งตั้ง(ด้วยการประพรมน้ำ) พิธีสร้งน้ำทางศาสนา การทำให้ศักดิ์สิทธิ์ ลักษณะของการอภิเชกซึ่งเกี่ยวข้องกับการแต่งตั้งและการทำพิธีที่มีการรดน้ำนี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับการเจิม (anointing) ซึ่งหมายถึงการเทน้ำมันบนวัตถุหรือบุคคลเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการแยกไว้สำหรับพระเจ้า (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 833) เช่น

“พระปิตุสันตองมาวัศนาการอยู่ด้วยเราแลอภิเชกเพื่อจะให้เป็นอาจารย์แลให้เทศนาแก่คนยากแค้น
ทุรพล” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 172)

นอกจากนี้ยังได้นำมาเทียบเคียงกับ การล้างหรือการทำพิธีล้าง (baptism) ซึ่งหมายถึง การรับเข้ามาเป็นคริสตชน มีเครื่องหมายสำคัญคือน้ำ ซึ่งใช้ในการชำระล้างบาป เพื่อที่จะได้เข้าสู่พระศาสนจักรและพระอาณาจักรของพระเจ้า โดยผู้โปรดศีลจะเป็นผู้รดน้ำลงบนศีรษะของผู้รับศีล (คณาจารย์ทางศาสนศาสตร์และปรัชญา, 2514: 23-24) โดยเป็นการนำคำที่มีความหมายถึง การอภิเชกในภาษาบาลีมาใช้สื่อถึงกริยาล้างคือคำว่า “อภิสินจิตกรรม” (อภิสินจิตฺ(วา) ป. + กรณ ป.ส.) คำนี้มีการใช้ซ้อนคำว่า “อภิเชก” และ “ชำระ” เช่น “แลเราทุกวันนั้ร้อนรนเป็นอันยิ่งนักกว่าจะได้ละซึ่งกิจอภิสินจิตกรรมอภิเชกนั้” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 299) “เรานั้เอาแต่ชลธารสุญการน้ำเปล่าเอามาอภิสินจิตกรรมชำระแก่คนทั้งหลาย” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 40)

4.1.2.18 การใช้คำที่มีความหมายถึงการพิพากษา

คำว่า พิพากษา มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า วิวกษา แปลว่า ความอยากที่จะพูด แสดงออก ตัดสิน พิจารณา ในภาษาไทยใช้ในความหมายถึงการตัดสินคดีความโดยศาล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 836) ลักษณะของการพิพากษาซึ่งเกี่ยวข้องกับการตัดสินถูกผิดนี้ ทำให้เกิดการนำมาเทียบเคียงกับการตัดสินดีชั่วในคริสต์ศาสนา โดยมีการนำคำว่า พิพากษา มาใช้เป็นกริยาหมายถึง การพิพากษา (judgment) ซึ่งหมายถึงการตัดสินมนุษย์โดยพระเจ้า มักหมายถึงการตัดสินลงโทษ และการตัดสินในวันสิ้นพิภพ (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 834)

คำว่า “พิพากษา” มีการใช้เป็นคำเดี่ยว เช่น “แลอันจะพิพากษาบุญแลบาปทั้งปวงนั้แลพระพุทธรบิตรก็ยกให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่บุตรแห่งพระมหาเดว” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 102-103) และมีการซ้อนกับคำว่า “วิจารณ์” (วิจารณ์ ป.ส.) ซึ่งแปลว่า การพิจารณา ไตร่ตรอง เป็น วิจารณ์พิพากษา เช่น “แลให้ท่านทั้งหลายนั่งอยู่เหนือพระที่นั่งให้วิจารณ์พิพากษาซึ่งพลญุเดวทั้งสิบสองเมือง” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 440) นอกจากนี้ยังนำมาใช้เป็นคำขยายถึงวันที่จะมีการพิพากษาเมื่อสิ้นพิภพหรือวันพิพากษา (Day of Judgment) เช่น “ในวันพิพากษาเมื่อบุตรมนุษย์ลงมาปรากฏด้วยฤทธิ์อำนาจแลจะนั่งพิพากษาพิภพ” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 344)

4.1.2.19 การใช้คำที่มีความหมายถึงอาหาร

คำว่า อาหาร มาจากคำภาษาบาลีสันสกฤตว่า อาหาร แปลว่า สิ่งที่น่ามาใกล้ อาหาร ในพระวรสารสมัยอัครทูตได้นำคำนี้มาใช้อธิบายถึงอาหารซึ่งไม่เป็นที่รู้จักในสังคมไทยคือ มานนา (manna) ซึ่งเป็นอาหารที่พระเจ้าประทานให้ชาวอิสราเอลระหว่างเดินทางอพยพในทะเลทรายเป็นเวลา 40 ปี มีลักษณะเหมือนลูกผักชีสีขาว (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 843) โดยมีการนำคำว่า อาหาร มาประสมกับคำว่า มานนา ในลักษณะของการสมาสเป็น มัณนาหาร แปลว่า อาหารที่ชื่อว่ามีนา เช่น “แลบุพสาชาญาติแห่งท่านทั้งหลายเมื่อยังอยู่ในท่ามกลางดงแต่ก่อนย่อมได้บริโภคซึ่งมัณนาหาร” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 201) นอกจากนี้ยังมีการใช้คำว่า อาหาร ในคำสมาสที่หมายถึงขนมปังว่า “พุทธานหาร” ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในหัวข้อ 4.1.1.1.1

จากการวิเคราะห์หน้าที่ของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ช่วยสร้างความเข้าใจแนวคิดสำคัญต่างๆ ในคริสต์ศาสนาพบว่า แม้คำยืมที่นำมาใช้ในการแปลคำศัพท์ทางคริสต์ศาสนาส่วนใหญ่เป็นคำที่ไม่ได้มีความหมายเฉพาะทางพุทธศาสนา แต่คำที่นำมาใช้จำนวนมากอย่างเห็นได้ชัดคือการใช้คำว่า พุทธ การนำคำนี้มาใช้เป็นการแปลโดยใช้คำทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นที่สุด โดยเฉพาะการสร้างคำใหม่ที่น่าคำว่า พุทธ มาใช้เพื่อสื่อถึงสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าและพระเยซู นอกจากนี้ยังพบว่าการนำคำยืมภาษาละตินและภาษาโปรตุเกสมาใช้ร่วมกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต แต่พบเป็นจำนวนน้อย

การใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในการแปลความหมายเฉพาะทางคริสต์ศาสนานี้ทั้งคำที่เป็นคำศัพท์ทั่วไปและคำศัพท์ที่ใช้ในศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู แสดงให้เห็นถึงหน้าที่สำคัญในการถ่ายทอดความหมายทางคริสต์ศาสนา แม้บางคำไม่ได้สื่อความหมายทางคริสต์ศาสนาโดยตรง แต่ก็ยังช่วยแนะความหมายหรือสื่อถึงความเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เพื่อให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น

นอกจากการใช้คำศัพท์เฉพาะทางพุทธศาสนาในการสร้างความเข้าใจแนวคิดสำคัญต่างๆ ในคริสต์ศาสนาแล้ว ยังพบการใช้คำศัพท์เหล่านี้ในการช่วยสื่อถึงทางศาสนา โดยการสร้างลีลาภาษาให้พระวรสารสมัยอัครทูตมีลักษณะอย่างวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

4.2 คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมีหน้าที่สร้างลีลาแบบวรรณคดีศานาร้อยแก้วของไทย

พระวรสารสมัยอยุธยาเป็นคัมภีร์ไบเบิลที่แปลเป็นภาษาไทยฉบับเก่าแก่ที่สุด เมื่อพิจารณาจากการแปลแล้วพบว่าพระสังฆราชลาโนไม่ได้ใช้การแปลแบบรักษาต้นฉบับดั้งเช่นการแปลคัมภีร์ไบเบิลสมัยปัจจุบัน แต่ได้ใช้การแปลแบบเน้นการสื่อสาร (communicative translation) ซึ่งเป็นวิธีการแปลที่ทำให้ผู้รับสารเกิดการยอมรับและเข้าใจเนื้อหาและภาษาได้โดยง่ายตามทฤษฎีของนิวมาร์ก (Newmark, 1988: 47) ในการแปลแบบเน้นการสื่อสารนี้มีการดัดแปลงตัวบทให้มีลีลาอย่างงานเขียนทางศาสนาของไทย ซึ่งถือได้ว่าเป็นการรักษาขนบประจำชนิดของตัวบทในภาษาปลายทางตามทฤษฎีของไรส์และแฟร์เมียร์ (Reiß/Vermeer, 1984 อ้างถึงใน วรรณภา แสงอร่ามเรือง, 2552: 125) พระวรสารสมัยอยุธยาจึงมีลักษณะภาษาที่ใกล้เคียงกับที่พบในวรรณคดีศาสนา ในหัวข้อนี้จะแสดงให้เห็นถึงลักษณะภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยาที่สอดคล้องกับลีลาภาษาในวรรณคดีศานาร้อยแก้ว โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ในส่วนแรกจะกล่าวถึงลีลาภาษาที่พบในพระวรสารสมัยอยุธยา และในส่วนถัดมาจะเปรียบเทียบลีลาภาษาที่พบในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศานาร้อยแก้วของไทย โดยแสดงให้เห็นว่าคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตเป็นส่วนประกอบสำคัญในการสร้างลีลาภาษา แต่ละหัวข้อมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 ลีลาภาษาวรรณคดีศานาร้อยแก้วที่ปรากฏในพระวรสารสมัยอยุธยา

จากการศึกษาภาษาร้อยแก้วสมัยอยุธยาของปรีชา ช่างขวัญยืน (2515) ซึ่งได้กล่าวถึงลักษณะภาษาในงานเขียนประเภทต่างๆ โดยใช้คำว่าทำนองเขียน (style) พบว่าลักษณะภาษาของวรรณคดีศานาร้อยแก้วมีความสอดคล้องกับทำนองเขียน 2 ประเภท ได้แก่ ทำนองเขียนแบบใช้ภาษาสูง ซึ่งใช้กับเนื้อความที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับศาสนาหรือกษัตริย์ และ ทำนองเขียนแบบเทศน์ ซึ่งใช้กับเนื้อความที่เป็นการสั่งสอนหรืออธิบายธรรมะ ลักษณะของทำนองเขียนทั้งสองสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงลักษณะของทำนองเขียนแบบใช้ภาษาสูงและทำนองเขียนแบบเทศน์
(ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2515: 332-338, 347-373)

	ทำนองเขียนแบบใช้ภาษาสูง	ทำนองเขียนแบบเทศน์
การใช้ศัพท์บาลีสันสกฤต	✓	✓
การใช้คำประดับ	✓	
การใช้คำซ้ำๆ แจกแจงเนื้อความ	✓	
การใช้คำอย่างมีสัมผัสคล้องจอง	✓	
การใช้ประโยคขนาดยาว	✓	✓
การใช้สำนวนแปลบาลี		✓
การใช้อธิบายโวหารด้วยวิธีต่างๆ		✓

จากการศึกษาลักษณะภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยาพบว่า พระวรสารสมัยอยุธยามี
ลีลาภาษาตามอย่างในทำนองเขียนทั้งสอง ดังนี้

4.2.1.1 การใช้ศัพท์บาลีสันสกฤต

ในสังคมไทยภาษาบาลีสันสกฤตถือได้ว่าเป็นภาษาที่มีศักดิ์สูง เนื่องจาก
เกี่ยวข้องกับศาสนาและถือเป็นคำศัพท์ของผู้รู้ ในวรรณคดีศานาร้อยแก้วจึงปรากฏการใช้คำยืม
ภาษาบาลีสันสกฤตเพื่อแสดงความยิ่งใหญ่สูงส่งและศักดิ์สิทธิ์ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาหรือ
พระเจ้าแผ่นดิน (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2515: 332-333) คำเหล่านี้มีทั้งคำที่มีความหมายทาง
พุทธศาสนาซึ่งทำให้ผู้รับสารรับรู้ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนาโดยตรง และคำที่มีความหมายทั่วไปซึ่ง
ทำให้ผู้รับสารรู้สึกว่าเป็นสำนวนภาษาทางศาสนา (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2515: 350) ในการแปล
พระวรสารเป็นภาษาไทยก็ได้มีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในลักษณะนี้เช่นกัน โดยพบว่ามีการใช้
คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตจำนวนมากถึง 1260 คำดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 3 เพื่อให้เห็นลักษณะและ
ปริมาณการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างข้อความจากพระวรสาร
สมัยอยุธยามาแสดง ดังเช่น

“แลอยู่มาในกาลเมื่อเพลาทิ่ยงคั้นแลพระองค์เจ้าจึงประสูติออกมา แลนางมเรียก็เอาวัดถึงหุ้มห่อพระพุทฺธกายแห่งพระองค์เจ้า แล้วยก็เอา พระพุทฺธองค์วางลงในท่ามกลางโถมการ ในกาลนั้นยังมีฝูงโคบาลรักชการ รักษาดูแลชุมภาแลในยามราตรีจึงมหาอ้งยอองค์หนึ่งนฤมิตลงมาแล ประกอบด้วยรังสีสุพรรณแสงรัศมีอันเป็นโชติรุ่งเรืองเป็นอันยั้ง แลฝูงโคบาล ทั้งหลายก็ภิตนาการสะดุ้งตระหนกตกใจกลัว” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 19)

จากตัวอย่างข้างต้นซึ่งเป็นเรื่องราวตอนประสูติพระเยซู จะเห็นว่าในข้อความสั้นๆ นี้ มีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตไม่น้อยกว่า 20 คำ คำยืมเหล่านี้มีทั้งที่เกิดจากการยืมมาโดยตรง การยืมมาสร้างคำใหม่ และการนำคำยืมมาซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง เมื่อพิจารณาในแง่การใช้คำและความหมาย จะเห็นว่ามีทั้งคำที่ใช้ทั่วไป ซึ่งใช้ในการบรรยายเรื่องราว เช่น *กาล เผลา ยาม ราตรี นฤมิต* คำที่ใช้เป็นราชาศัพท์ ซึ่งช่วยยกระดับภาษาให้สูง เช่น *พระองค์เจ้า ประสูติ องค์* คำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดี ซึ่งสร้างลีลาภาษาอย่างวรรณคดีศาสนา เช่น *วัดถึง โถมการ โคบาล รักชการรักษาดูแล รังสีสุพรรณแสงรัศมีอันเป็นโชติรุ่งเรือง ภิตนาการสะดุ้งตระหนกตกใจกลัว* และคำที่ใช้ทางศาสนา ซึ่งถ่ายทอดความหมายทางคริสต์ศาสนาและช่วยสร้างบรรยากาศทางศาสนา เช่น *พระพุทฺธกาย พระพุทฺธองค์ มหาอ้งยอ*

การใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตจำนวนมากในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระเยซู ดังนี้ เป็นการแสดงถึงความสูงส่งและศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งการใช้คำศัพท์ศาสนา เป็นการแสดงถึงความเกี่ยวข้องกับศาสนาให้กับตัวบทนี้ การใช้คำในลักษณะนี้จึงเหมือนกับที่พบในวรรณคดีศาสนา ร้อยแก้วของไทย

4.2.1.2 การใช้คำประดับ

การใช้คำประดับเป็นการเน้นความสำคัญของเนื้อหาและตกแต่งภาษาให้ประณีตขึ้น โดยการนำคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาเรียงซ้อนกันหลายคำ หรือการเติมส่วนขยายของคำศัพท์ที่ยกมาไว้ คำที่นำมาประดับนี้จะทำให้เนื้อความชัดเจนขึ้นและทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ละเอียดลึกซึ้ง (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2515: 334) ในพระวรสารสมัยอยุธยาพบการใช้คำประดับในลักษณะนี้เช่นกัน โดยมีการนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาเป็นส่วนหนึ่งของคำประดับเป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แลเหตุว่าบรรดาคนอันเป็นภานกรตาบอดพึงได้ทัศนากการเห็นหน
ใสสว่าง แลบรรดาเป็นภักธิกรหูหนวกๆ ย่อมจะได้ยินศัพท์สำเนียงเสียง แล
บรรดาเป็นฝักกรรมกระจอกงอยเปลี้ยเดินมิได้ก็ย่อมจะลุกเดินไปมาได้ แล
บรรดาเป็นกุดฏกรเรื้อนแลพยาธินั้นก็ย่อมเคลื่อนหายเป็นอันสะอาดบริสุทธิ์
ไป แลบรรดาสิ้นชนม์ชีพตายไปแล้วก็นิวัตนาการกลับคืนได้ชีวิตดิ้นทรีย์
เป็นขึ้นมาหนึ่งแก่ แลบรรดาเป็นกระยาจกวนิพยากไร้ทุรพลก็ได้อาจารย์ผู้
อนุสาสิกรรมสั่งสอนซึ่งธรรมแก่ตน แลบุคคลผู้ใดมิได้ดิ้นนินทาต่อเราแล
บุคคลผู้นั้นจะได้กุศลผลอันสงฆ์เป็นอันยิ่ง” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 145)

จากตัวอย่างข้างต้น เห็นได้ชัดว่า มีการนำคำที่มีความหมายเดียวกันหรือ
ใกล้เคียงกันมาเรียงซ้อนกันตั้งแต่ 2 คำขึ้นไป คำที่นำมาเรียงซ้อนกันก็มีความหลากหลาย กล่าวคือ
มีทั้งที่เป็นคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต เช่น กุศลผลอันสงฆ์
คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตซ้อนกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตและคำไทย เช่น กระยาจกวนิพยากไร้
ทุรพล คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตซ้อนกับคำไทย เช่น ภานกรตาบอด ทัศนากการเห็น ภักธิกรหูหนวก
กุดฏกรเรื้อน นิวัตนาการกลับ อนุสาสิกรรมสั่งสอน ศัพท์สำเนียงเสียง คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตซ้อน
กับคำยืมภาษาต่างประเทศอื่นๆ และคำไทย เช่น ฝักกรรมกระจอกงอยเปลี้ย รวมทั้งมีการนำวลีมา
เรียงซ้อนกัน เช่น สิ้นชนม์ชีพตายไปแล้ว นอกจากการนำส่วนที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาเรียงซ้อน
กันแล้ว ยังมีการเติมส่วนขยาย เช่น “แลพยาธินั้นก็ย่อมเคลื่อนหายเป็นอันสะอาดบริสุทธิ์ไป” ซึ่ง
ขยายความถึงการหายไปของโรคว่า เป็นอันสะอาดบริสุทธิ์ไป

นอกจากในตัวอย่างนี้แล้ว การใช้คำประดับลักษณะนี้พบได้ในคำที่ยืมมาซ้อน
กับคำที่มีความหมายใกล้เคียง ซึ่งได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 คำประเภนี้พบจำนวนมากถึง 696 คำ อันถือ
ได้ว่าเป็นกลุ่มคำที่มีความโดดเด่นอย่างยิ่งในพระวรสารสมัยอยุธยา

4.2.1.3 การใช้คำซ้ำๆ แจกแจงเนื้อความ

ในงานเขียนร้อยแก้วสมัยอยุธยาที่ใช้ภาษาสูงมีการใช้คำที่กล่าวซ้ำๆ หลาย
ครั้งซึ่งปรากฏในหลายประโยค เมื่อมีการแจกแจงเนื้อความ (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2515: 335) ใน
พระวรสารสมัยอยุธยาพบการใช้คำในลักษณะนี้เช่นกัน โดยบางคำที่นำมาซ้ำประกอบด้วยคำยืมภาษา
บาลีสันสกฤต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ประการหนึ่งโสด ท่านทั้งหลายอย่าได้ปกาสติการสำแดงธรรมสุขุม คำภีระอันล้นลึกแก่นุศฯ มิได้สันชาตการรู้จักของอันวิเศษ...

ประการหนึ่งโสด ท่านทั้งหลายจงอุตสาหายาจนการขอ แลสิ่งใด ๆ ก็ ตีอ้นยาจนการขอนั้นย่อมจะได้ทุกประการ

อนึ่ง ท่านทั้งหลายจงบริเยสันโตแสวงหา แลสิ่งใดอันแสวงหา นั้น ย่อมจะได้พบ

อนึ่ง ท่านทั้งหลายจงอุตสาหเข้าประตู ๆ ก็ จะเผยให้แก่ท่านทั้งหลาย แลเหตุว่าบุคคลผู้ใดถ้าแลยาจนการขอสิ่งใด แลย่อมจะได้สิ่งนั้น ๆ...”

(พระสังฆราชลาโน, 2538: 130-131)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่ามีการใช้คำที่เป็นหน่วยเชื่อมโยงปริจเฉท⁶¹ซ้ำๆ กันคือคำว่า “ประการหนึ่งโสด” ใช้ในการแจกแจงเรื่องที่เป็นหัวข้อใหญ่ คำนี้มาจากการประสมคำว่า *ประการ* ซึ่งมาจากคำภาษาสันสกฤตว่า *ปรการ* แปลว่า ชนิด ประเภท กับคำว่า *หนึ่ง* และ *โสด* ซึ่งมาจากคำภาษาเขมรว่า *โสด* แปลว่า ยิ่งกว่านั้น อีกด้วย เช่นกัน และคำว่า “อนึ่ง” ใช้ในการแจกแจงข้อความรายละเอียดที่เป็นหัวข้อย่อยลงมา

“อยู่มาในกาลวันหนึ่งสาธุสิทเจ็ดองค์ๆ หนึ่งนามชื่อว่าเปตรู องค์ หนึ่งนามชื่อว่าตอแม องค์หนึ่งนามชื่อว่ายากบ องค์หนึ่งนามชื่อว่ายวง ผู้เป็นสาธุสิทอันสนิทแลเป็นที่รักแก่พระองค์เจ้า องค์หนึ่งนามชื่อว่านัตตาแน แต่สาธุสิทสององค์อีกนั้นมิได้ปรากฏซึ่งนามกรหามิได้” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 521)

ตัวอย่างนี้มีการซ้ำข้อความว่า “องค์หนึ่งนามชื่อว่า” เพื่อแจกแจงชื่อบรรดาศิษย์ของพระเยซูแต่ละคน โดยในข้อความนี้มีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตว่า *องค์* ร่วมกับคำบอกจำนวนนับ *หนึ่ง* และมีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตว่า *นาม* ซ้อนด้วยคำว่า *ชื่อ* และตามด้วย *ว่า*

4.2.1.4 การใช้คำอย่างมีสัมผัสคล้องจอง

ในงานเขียนร้อยแก้วสมัยอยุธยาที่ใช้ภาษาสูงมีการใช้ถ้อยคำต่างๆ อย่างมีสัมผัสคล้องจองกันทั้งในประโยคเดียวกันและระหว่างประโยค ในลักษณะเดียวกับที่ใช้ในร้อยยาว (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2515: 336) ในพระวรสารสมัยอยุธยาไม่พบการใช้คำอย่างมีสัมผัสคล้องจองระหว่างประโยคในลักษณะร้อยยาว แต่พบเพียงการใช้คำอย่างมีสัมผัสคล้องจองในประโยคเท่านั้น เช่น

⁶¹ หมายถึง รูปภาษาที่สร้างเอกภาพให้กับภาษาในระดับที่สูงกว่าประโยค (เทพี จรัสจรวงเกียรติ, 2543: 2)

“แลสตรีภาพนั้นมาสู่สถานที่นี้แลเอาน้ำนัยนาเนตรน้ำตามาล้างบาท
บาทแล้วแลเอาเกศเกล้าเกศามาปูนวิชาการเซ็ดเสีย...” (พระสังฆราชลาโน,
2538: 153)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า มีการสัมผัสคล้องจองซึ่งส่วนใหญ่เกิดจาก
การใช้คำประดับ โดยมีการเล่นสัมผัสพยัญชนะ /น/ ในคำว่า น้ำ - นัย - นา - เนตร สัมผัสพยัญชนะ
/บ/ ในคำว่า บาท - บา(ทา) สัมผัสพยัญชนะ /ก/ ในคำว่า เกศ - เก(ศา) และสัมผัสสระ /-า/ ใน
คำว่า (นัย)นา - ตา - มา - บาทา - (เก)ศา - มา

นอกจากเสียงสัมผัสที่เกิดจากการใช้คำประดับแล้ว ยังเกิดจากการใช้คำใน
ประโยค เช่น

“อยู่มาพระองค์เจ้าเสด็จลีลาอย่างบทจรพระบาทคลาดออกไปจาก
สถานที่นั้น จึงมาทัศนากการเห็นบุรุษทั้งสองคนอันมีจักขุเป็นกานั่งบอดมืด
โหมหันทการในมัดชการท่ามกลางมฤคาหนทาง” (พระสังฆราชลาโน, 2538:
96)

ในตัวอย่างนี้มีการสัมผัสคล้องจองซึ่งเกิดจากการใช้คำประดับ ได้แก่ สัมผัส
พยัญชนะ /บ/ ในคำประดับว่า บท(จร) - (พระ)บาท ซึ่งได้ส่งสัมผัสสระ /-า/ ไปยังคำที่ตามมาด้วยคือ
(พระ)บาท - คลาด และสัมผัสพยัญชนะ /ม/ ในคำประดับว่า มืด - โหม(หันทการ) ซึ่งมีการส่งสัมผัส
พยัญชนะนี้ไปยังคำอื่นในประโยคด้วยคือ มืด - โหม(หันทการ) - มัด(ชการ) - มฤ(คา)

4.2.1.5 การใช้ประโยคขนาดยาว

ประโยคขนาดยาวเกิดจากการใช้คำประดับทั้งที่เป็นการซ้อนคำและ
ส่วนขยาย การใช้คำเชื่อมข้อความ และการกล่าวถึงชื่อเฉพาะที่มีขนาดยาว (ปริชา ช่างขวัญยืน,
2515: 338,356-359) ในพระวรสารสมัยอยุธยาที่มีการใช้ประโยคขนาดยาว เช่น

“แลเดชะด้วยความเมตตาการุณภาพแห่งพระมหาเดวที่ล้นที่พัน
เป็นอันประเสริฐหาที่จะอุปมามิได้ แลจึงพระองค์บุตรลงมาแต่เมืองบนแลมา
เยือนตุข้าทั้งหลาย หวังจะให้เอาโลกรุ่งเรืองใสสว่างแก่มนุศคนทั้งปวงซึ่งสำนัก
อยู่ในสถานที่อันสันโนการจมอยู่ในมรณฉายาได้ร่มแห่งความตาย แลกุมาร
ย่อมจะนำตุข้าทั้งหลายให้เข้าสู่มฤคาในมโนทรณจิตซึ่งจะไปที่ชอบให้เป็น
นิชิลมโนจิตใจราบคาบแลให้ได้กุศลสุขทุกประการ” (พระสังฆราชลาโน,
2538: 15-16)

ข้อความข้างต้นประกอบด้วยประโยคเพียง 2 ประโยค แต่มีส่วนขยายของประโยคและส่วนขยายของคำที่ยาว จึงทำให้ข้อความโดยรวมมีขนาดยาว ดังนี้

ประโยคแรก: แลเดชะด้วยความเมตตาการุณภาพแห่งพระมหาเดวที่ล้นที่พื้นเป็นอันประเสริฐหาที่จะอุปมามิได้ แลจึงพระองค์บุตรลงมาแต่เมืองบนแลมาเยือนดูข้าทั้งหลายหวังจะให้อาโลกรุ่งเรืองใสสว่างแก่มนุสคนทั้งปวงซึ่งสำนักอยู่ในสถานที่อันสันโนการจมอยู่ในมรณฉายาไ้ร่มแห่งความตาย

ประโยคนี้มีขนาดยาวเนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้

ก. การเติมส่วนขยายในวลี แลเดชะด้วยความเมตตาการุณภาพ ด้วยบุพพทวลี แห่งพระมหาเดว โดยในบุพพทวลีนี้มีการขยายนามวลี พระมหาเดว ด้วยวลีขนาดเล็ก 3 วลีซ้อนกันคือ ที่ล้นที่พื้น เป็นอันประเสริฐ และ หาที่จะอุปมามิได้

ข. การขยายประโยคหลัก กล่าวคือ ประโยคหลักของข้อความนี้คือ แลจึงพระองค์บุตรลงมาแต่เมืองบนแลมาเยือนดูข้าทั้งหลายหวังจะให้อาโลกรุ่งเรืองใสสว่างแก่มนุสคนทั้งปวงซึ่งสำนักอยู่ในสถานที่อันสันโนการจมอยู่ในมรณฉายาไ้ร่มแห่งความตาย ซึ่งอาจวิเคราะห์ว่าเป็นประโยคความรวมอันประกอบด้วยประโยคย่อยๆ ดังนี้

- 1) แลจึงพระองค์บุตรลงมาแต่เมืองบน
- 2) แลมาเยือนดูข้าทั้งหลาย
- 3) หวังจะให้อาโลกรุ่งเรืองใสสว่างแก่มนุสคนทั้งปวงซึ่งสำนักอยู่ในสถานที่อันสันโนการจมอยู่ในมรณฉายาไ้ร่มแห่งความตาย

ประโยค 1 และ 2 ที่ขยายประโยคหลักเป็นประโยคความเดียวขนาดสั้นที่นำมารวมเข้าด้วยกัน ส่วนประโยค 2 มีลักษณะเป็นประโยคความซ้อนประเภทคุณานุประโยค โดยมีอนุประโยค ซึ่งสำนักอยู่ในสถานที่อันสันโนการจมอยู่ในมรณฉายาไ้ร่มแห่งความตาย ขยายนามวลี มนุสคนทั้งปวง และในอนุประโยคนี้ก็มีคุณานุประโยค อันสันโนการจมอยู่ในมรณฉายาไ้ร่มแห่งความตาย ขยายคำนาม สถานที่

ประโยคที่สอง: แลกุมารย่อมจะนำดูข้าทั้งหลายให้เข้าสู่มฤคาในมโนทรณจิตซึ่งจะไปที่ชอบให้เป็นนิชฌมโนจิตใจราบคาบแลให้ได้กุศลสุขทุกประการ

ประโยคนี้อาจวิเคราะห์ว่าเป็นประโยคความซ้อนที่ประกอบด้วยประโยคย่อย ๆ ดังนี้

- 1) แลกุมารย่อมจะนำตุ๊กตาทั้งหลายให้เข้าสู่มฤคาในมโนหรณจิตซึ่งจะไปที่ชอบ
- 2) ให้เป็นนิชิลมโนจิตใจราบคาบ
- 3) แลให้ได้กุศลสุขทุกประการ

ประโยค 1 มีลักษณะเป็นประโยคความซ้อนประเภทนามานุประโยค ประกอบด้วยขยประโยค *กุมารย่อมจะนำตุ๊กตาทั้งหลาย* และอนุประโยค *ให้เข้าสู่มฤคาในมโนหรณจิต* ซึ่งจะไปที่ชอบ โดยในอนุประโยคนี้ยังมีคุณานุประโยค ซึ่งจะไปที่ชอบ ขยายคำว่า *มโนหรณจิต*

ประโยค 2 และ 3 เป็นประโยคความเดียวสั้นๆ แต่มีการขยายส่วนประกอบของประโยค โดยประโยค 2 มีการใช้คำประดับ *ใจราบคาบ* ขยายคำว่า *นิชิลมโนจิต* ส่วนประโยค 3 มีการขยายนามวลี *กุศลสุข* ด้วยวลี *ทุกประการ*

จากที่กล่าวไปข้างต้นจะเห็นได้ว่า เหตุที่ทำให้ข้อความข้างต้นนี้ซึ่งประกอบด้วยประโยคหลักเพียง 2 ประโยคมีความยาวมากนั้น เกิดจากการขยายส่วนต่างๆ ของประโยคด้วยวลี ประโยคความเดียว และประโยคความซ้อนย่อยๆ เข้าด้วยกัน ส่งผลให้ข้อความนี้มีลักษณะเป็นประโยคความรวมซับซ้อนที่มีขนาดยาว

“พระพุทฺธยสุวโรจิตการบอกทำเนียมทั้งนี้แก่สานุสิทธิให้สานุสิทธิ ประพฤติทำตาม แลใช้ว่าจะให้ปิดโถการฉลาดซึ่งจะฉ้อแลจะประบัดของเขาก็หามิได้ แต่จะให้เป็นนิตติกาลทำเนียมที่จะให้ปิดโถการฉลาดซึ่งกุศลแลให้รู้ จำหน่ายจ่ายทรัพย์สาธาณอันเป็นสำหรับโลกีจะให้จำหนกแจกแก่คนยากไร้ทุรพล แลเพื่อประสงค์เมื่อจะถึงแก่กาลกิริยาความตาย จึงคนยากไร้ทุรพลทั้งปวงนั้นจะได้ออกมารับแลจะเป็นอุปถัมภกค้าชูเอาขึ้นไปถึง วิมานสวรรค์แล แลทั้งนี้คนใจบุญไม่ปิดโถการฉลาดข้างกุศลที่จะเอาตัวรอดให้ มุนโงยากรพ้นจากนรก แลย่อมจะมีฉลาดเท่ากับคนโลกีซึ่งจะได้ทรัพย์สิ่งสินแลจะเอาตัวรอดได้ในมุนุชชาตินี้” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 324)

ข้อความข้างต้นเป็นตัวอย่างของประโยคขนาดยาวที่มีความซับซ้อนของโครงสร้างประโยค อันเกิดจากการใช้ประโยคความรวมและประโยคความซ้อนจำนวนมาก จะเห็นได้ว่าข้อความนี้ประกอบด้วยประโยคเพียง 2 ประโยค แต่มีส่วนขยายที่ยาว จึงทำให้ข้อความโดยรวมมีขนาดยาว ดังนี้

ประโยคแรก: พระพุทธเยซูอาโรจิตการบอกทำเนียบทั้งนี้แก่สานุสทิให้สานุสทิประพฤติทำตาม แลเชื่อว่าจะให้ปิดโถการฉลาดซึ่งจะฉ้อแลจะประบัดของเขาก็หาไม่ได้ แต่จะให้เป็นนิติกาลทำเนียบที่จะให้ปิดโถการฉลาดซึ่งกุศลแลให้รู้จำหน่ายจ่ายทรัพย์สาธารณอันเป็นสำหรับโลกิจะให้จำหนกแจกแก่คนยากไร้ทุรพล แลเพื่อประสงค์เมื่อจะถึงแก่กาลกิริยาความตาย จึงคนยากไร้ทุรพลทั้งปวงนั้นจะได้ออกมารับแลจะเป็นอุปถัมภกค้ำชูเอาขึ้นไปถึงวิมานสวรรค์แล

ประโยคนี้เป็นประโยคความซ้อนที่มีขนาดยาว ซึ่งเกิดจากการขยายด้วยอนุประโยคจำนวนมาก กล่าวคือ ประโยคนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่ามีประโยคหลักคือ พระพุทธเยซูอาโรจิตการบอกทำเนียบทั้งนี้แก่สานุสทิ และมีการขยายด้วยอนุประโยคคือ ให้สานุสทิประพฤติทำตาม แลเชื่อว่าจะให้ปิดโถการฉลาดซึ่งจะฉ้อแลจะประบัดของเขาก็หาไม่ได้ แต่จะให้เป็นนิติกาลทำเนียบที่จะให้ปิดโถการฉลาดซึ่งกุศลแลให้รู้จำหน่ายจ่ายทรัพย์สาธารณอันเป็นสำหรับโลกิจะให้จำหนกแจกแก่คนยากไร้ทุรพล แลเพื่อประสงค์เมื่อจะถึงแก่กาลกิริยาความตาย จึงคนยากไร้ทุรพลทั้งปวงนั้นจะได้ออกมารับแลจะเป็นอุปถัมภกค้ำชูเอาขึ้นไปถึงวิมานสวรรค์แล อนุประโยคนี้อาจวิเคราะห์ว่าเป็นประโยคความรวมอันประกอบด้วยประโยคย่อยๆ ดังนี้

- 1) ให้สานุสทิประพฤติทำตาม
- 2) แลเชื่อว่าจะให้ปิดโถการฉลาดซึ่งจะฉ้อแลจะประบัดของเขาก็หาไม่ได้
- 3) แต่จะให้เป็นนิติกาลทำเนียบที่จะให้ปิดโถการฉลาดซึ่งกุศลแลให้รู้จำหน่ายจ่ายทรัพย์สาธารณอันเป็นสำหรับโลกิจะให้จำหนกแจกแก่คนยากไร้ทุรพล แลเพื่อประสงค์เมื่อจะถึงแก่กาลกิริยาความตาย จึงคนยากไร้ทุรพลทั้งปวงนั้นจะได้ออกมารับแลจะเป็นอุปถัมภกค้ำชูเอาขึ้นไปถึงวิมานสวรรค์แล

ประโยค 1 เป็นประโยคความเดียวขนาดสั้น ประโยค 2 มีลักษณะเป็นประโยคความซ้อนประเภทวิเศษณานุประโยค โดยมีอนุประโยค ซึ่งจะฉ้อแลจะประบัดของเขาก็หาไม่ได้ ขยายคำกริยา ปิดโถการฉลาด ส่วนประโยค 3 มีลักษณะเป็นประโยคความซ้อนประเภทวิเศษณานุประโยค ประกอบด้วยมุขยประโยคและอนุประโยค ดังนี้

- 3.1) แต่จะให้เป็นนิติกาลทำเนียบที่จะให้ปิดโถการฉลาดซึ่งกุศลแลให้รู้จำหน่ายจ่ายทรัพย์สาธารณอันเป็นสำหรับโลกิจะให้จำหนกแจกแก่คนยากไร้ทุรพล (มุขยประโยค)

3.2) แลเพื่อประสงค์เมื่อจะถึงแก่กาลกิริยาความตาย จึงคนยากไร้ทุรพลทั้งปวงนั้นจะได้ออกมารับแลจะเป็นอุปถัมภกค้ำชูเอาขึ้นไปถึงวิมานสวรรค์แล (อนุประโยค)

ดังนี้

ประโยค 3.1 มีลักษณะเป็นประโยคความรวมอันประกอบด้วยประโยคย่อยๆ

3.1.1) แต่จะให้ป็นนิตติกาลทำเนียมที่จะให้ปิดโถกการฉลาดซึ่งกุศล

3.1.2) แลให้รู้จำหน่ายจ่ายทรัพย์สาธารณอันเป็นสำหรับโลกก็จะให้จำหนกแจกแก่คนยากไร้ทุรพล

ประโยค 3.1.1 มีลักษณะเป็นประโยคความซ้อนประเภทคุณานุประโยค โดยมีอนุประโยค ที่จะให้ปิดโถกการฉลาดซึ่งกุศล ขยายค่านาม นิตติกาลทำเนียม ส่วนประโยค 3.1.2 มีลักษณะเป็นประโยคความรวมอันประกอบด้วยประโยคย่อยๆ คือประโยคว่า แลให้รู้จำหน่ายจ่ายทรัพย์สาธารณอันเป็นสำหรับโลก ซึ่งเป็นประโยคความซ้อนประเภทคุณานุประโยค โดยมีอนุประโยค อันเป็นสำหรับโลก ขยายค่านาม ทรัพย์สาธารณ และประโยคว่า จะให้จำหนกแจกแก่คนยากไร้ทุรพล ซึ่งเป็นประโยคความเดียว

ประโยค 3.2 มีลักษณะเป็นประโยคความซ้อนประเภทนามานุประโยค โดยมีอนุประโยค เมื่อจะถึงแก่กาลกิริยาความตาย จึงคนยากไร้ทุรพลทั้งปวงนั้นจะได้ออกมารับแลจะเป็นอุปถัมภกค้ำชูเอาขึ้นไปถึงวิมานสวรรค์แล เป็นกรรมของกริยา ประสงค์ นอกจากนี้อนุประโยคข้างต้นยังมีลักษณะเป็นประโยคความซ้อนประเภทวิเศษณานุประโยค ประกอบด้วยมุขยประโยคและอนุประโยค ดังนี้

3.2.1) เมื่อจะถึงแก่กาลกิริยาความตาย (อนุประโยค)

3.2.2) จึงคนยากไร้ทุรพลทั้งปวงนั้นจะได้ออกมารับแลจะเป็นอุปถัมภกค้ำชูเอาขึ้นไปถึงวิมานสวรรค์แล (มุขยประโยค)

ประโยค 3.2.1 เป็นประโยคความเดียว ส่วนประโยค 3.2.2 มีลักษณะเป็นประโยคความรวมอันประกอบด้วยประโยคย่อยๆ ซึ่งเป็นประโยคความเดียวคือ จึงคนยากไร้ทุรพลทั้งปวงนั้นจะได้ออกมารับ และ แลจะเป็นอุปถัมภกค้ำชูเอาขึ้นไปถึงวิมานสวรรค์แล

ประโยคที่สอง: แลทั้งนี้คนใจบุญไม่ปิดโถกการฉลาดข้างกุศลที่จะเอาตัวรอดให้มุนใจยากพ้นจากนรก แลยอมจะมีฉลาดเท่ากับคนโลกซึ่งจะได้ทรัพย์สิ่งสินแลจะเอาตัวรอดได้ในมฤคชาตินี้

ประโยคที่สองต่อเนื่องกับประโยคแรกโดยใช้หน่วยเชื่อมโยงประจําเลข *ทั้งนี้* ในการเชื่อมข้อความเข้าด้วยกัน ประโยคนี้อาจวิเคราะห์ว่าเป็นประโยคความซ้อนที่ประกอบด้วยอนุประโยคจำนวนมาก ดังนี้

- 1) *ไม่ปิดโอกาสฉลาดข้างกุศลที่จะเอาตัวรอดให้มนุษย์จากนรก*
- 2) *ซึ่งจะได้ทรัพย์สินสิ่งอื่นและเอาตัวรอดได้ในมนุษยชาตินี้*

อนุประโยค 1 ขยายนามวลี *คนใจบุญ* ในอนุประโยคนี้มีวิเศษณานุประโยคที่จะเอาตัวรอดให้มนุษย์จากนรก ขยายกริยาวลี *ปิดโอกาสฉลาดข้างกุศล* และในวิเศษณานุประโยคยังมีวิเศษณานุประโยค *ให้มนุษย์จากนรก* ขยายกริยาวลี *เอาตัวรอด*

อนุประโยค 2 ขยายนามวลี *คนโลกีย์* อนุประโยคนี้มีลักษณะเป็นประโยคความรวมอันประกอบด้วยประโยคย่อยๆ ซึ่งเป็นประโยคความเดียวคือ *จะได้ทรัพย์สินสิ่งอื่น* และ *จะเอาตัวรอดได้ในมนุษยชาตินี้*

ในตัวอย่างนี้นอกจากการใช้ประโยคที่มีความซับซ้อน ทั้งประโยคความรวมและประโยคความซ้อนต่างๆ แล้ว ยังมีการใช้คำประดับตลอดทั้งข้อความ โดยเฉพาะการนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน เช่น *อาโรจิตการ* ซ้อนด้วย *บอกกาลกิริยา* ซ้อนด้วย *ความตาย* ส่งเสริมให้ข้อความนี้มีขนาดยาวมากยิ่งขึ้น

4.2.1.6 การใช้สำนวนแปลบาลี

ในงานเขียนร้อยแก้วสมัยอยุธยาที่ใช้ทำนองเขียนแบบเทศน์มีการใช้สำนวน⁶² ที่ไม่ปรากฏในทำนองเขียนแบบอื่นเป็นจำนวนมากซึ่งอาจเป็นสำนวนที่แปลมาจากภาษาบาลีสำนวนเหล่านี้ได้นำมาใช้ในภาษาไทยจึงถือได้ว่าเป็นสำนวนไทย (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2515: 351) ในพระวรสารสมัยอยุธยาพบการใช้สำนวนแปลบาลีสันสกฤตจำนวนหนึ่ง ซึ่งอาจเกิดจากการที่สำนวนนั้นได้กลายเป็นสำนวนที่ใช้สำหรับงานเขียนทางศาสนาหรืออาจกลายเป็นสำนวนทั่วไปในภาษาไทยในบางสำนวนมีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในการแปล เช่น

⁶² สำนวนตามความหมายของปรีชา ช่างขวัญยืน (2515: 259) แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ (1) กลุ่มคำที่มีลำดับคำในกลุ่มแน่นอนตายตัว อาจเป็นคำกริยากับคำนามใช้คู่กันหรืออาจเป็นคำในหมวดอื่นก็ได้ เช่น *ขาดหัวข้าง* *คนชุม* (2) กลุ่มคำที่ใช้ในความหมายไม่ตรงตามตัวหนังสือ ส่วนมากใช้ตามความหมายรอง เช่น *กินเมือง* *ตีคอ* และ (3) สำนวนที่มีการเปรียบเทียบ เช่น *ชาวเหมือนสำลีเม็ดใน*

ตารางที่ 4.2 แสดงตัวอย่างสำนวนแปลบาลีสันสกฤตที่พบในพระวรสารสมัยอยุธยา

สำนวน	ที่มาและตัวอย่างการใช้ในภาษาบาลี	ตัวอย่าง
(กระทำ)ประพฤติ ปราศรัย “ทักษาย”	กริยา กโรติ (ป.) “ทำ” ใช้กับคำว่า ปฏิสนธการ (ป.) “การต้อนรับอย่างเอื้อเฟื้อ” แปลว่า ต้อนรับอย่างเอื้อเฟื้อ เช่น <i>กริตฺวา ปฏิสนฺถารุ</i> (ขุ.อป. 33/75/108) ⁶³ แปลว่า ครั้นทำปฏิสนธการแล้ว	ครั้นแลนางมเรียไปสู่นักแห่งนางเอลิซาแบลอันอยู่ ณ เมืองยุดะบุรี จึงประพฤติปราศรัยนางเอลิซาแบล (9)
(กระทำ)วิวาหมงคล “แต่งงาน”	กริยา กโรติ (ป.) “ทำ” ใช้กับคำว่า วิวาหมงคล (ป.) “พิธีแต่งงาน” แปลว่า แต่งงาน เช่น <i>วิวาหมงคลํ กริสฺสติ</i> (ที.ม.อ. 5/333) ⁶⁴ แปลว่า จะทำวิวาหมงคล	แลบัดนี้ยังมีบุรุษผู้หนึ่งกระทำวิวาหมงคลด้วยหญิงผู้หนึ่ง (409)
ทรงครรรภ์ “ตั้งท้อง”	กริยา ธาเรติ (ป.) / วจฤ (ส.) “ถือ แบก นำไป” ใช้กับคำว่า คพภ (ป.) / ครภ (ส.) “ท้อง ครรรภ์” แปลว่า ตั้งท้อง เช่น <i>คพภํ ธาเรติ</i> (ขุ.อุ. 25/59/93) ⁶⁵ แปลว่า ทรงครรรภ์	นางเอลิซาแบลทรงครรรภ์แล้ว (9)
ศรัทธาต่อ “เชื่อ”	กริยา สทฺทหติ (ป.) / ศรทฺ วจา (ส.) “เชื่อ” ใช้กับคำนามในรูปจตุตถวิภक्ति (dat.) ซึ่งในภาษาไทยมักแปลว่า แก่ ต่อ เช่น <i>สมณพราหมณานํ (น) สทฺทหาม</i> (ส.สพ. 18/649/419) ⁶⁶ แปลว่า (ไม่) เชื่อสมณพราหมณ์เหล่านั้น	ให้ศรัทธาต่อพระศาสนาจนถึงถ้วนทุกประการ (324)
เอาปฏิสนธิ “เกิด ถือกำเนิด”	กริยา คณฺหติ / คณฺหาติ (ป.) “ถือเอา” ใช้กับคำว่า ปฏิสนธิ (ป.) “การเกิด” แปลว่า เกิด เช่น <i>ปฏิสนธิ คณฺหิ</i> (ม.ม.อ. 8/203) ⁶⁷ แปลว่า ถือปฏิสนธิ	แลพระองค์บุตรจะลงมาเอาปฏิสนธิในมาตุโครธรแห่งนาง (7)

⁶³ พระไตรปิฎกเล่มที่ 33 สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน ข้อ 75 หน้า 108

⁶⁴ อรรถกถาทีฆนิกาย มหาวรรค (สุมังคลวิลาสินี) เล่ม 5 หน้า 333

⁶⁵ พระไตรปิฎกเล่มที่ 25 สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน ข้อ 59 หน้า 93

⁶⁶ พระไตรปิฎกเล่มที่ 18 สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค ข้อ 649 หน้า 419

⁶⁷ อรรถกถามัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก (ปปัญจสูทนี) เล่ม 8 หน้า 203

จากตารางนี้จะเห็นได้ว่าสำนวนเหล่านี้มีการแปลโดยใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤต บางสำนวนยังคงคำเดิมจากภาษาต้นทาง เช่น *วิวาทมงคล* บางสำนวนมีการแปลด้วยคำอื่น เช่น คำภาษาบาลีว่า ปฏิสนธิ์ แปลด้วยคำยืมภาษาสันสกฤตว่า *ปราศรัย* ซึ่งแปลว่า การแสดงความเคารพ นอบน้อม ทั้งสองคำนี้นำมาใช้ในความหมายเดียวกันดังที่พบในคำสอนว่า “ปัตติสนธิ์ปราศรัย” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 6) หมายถึง การทักทาย

สำนวนที่ยกมานี้ส่วนใหญ่เป็นสำนวนภาษาที่ไม่ได้พบทั่วไป โดยที่คำนามในสำนวนนี้พบการใช้ในลักษณะอื่นคือ สามารถนำมาใช้ได้เลย หรือ นำมาใช้กับคำอื่น เช่น *ปราศรัย* นำมาใช้เป็นกริยาได้เลยโดยไม่ต้องเติมคำกริยา *ครุฑ* ตามมาด้วยกรรมตรงได้เลยโดยไม่ต้องมีบุพบท *ครุฑ* มีการใช้คำกริยาอื่น เช่น *มีครุฑ* นอกจากนี้สำนวนเหล่านี้ยังมีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤต และมีความคล้ายคลึงสำนวนในภาษาบาลีดังที่ได้ยกตัวอย่างมา จึงทำให้สันนิษฐานได้ว่าสำนวนเหล่านี้เป็นสำนวนที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต

4.2.1.7 การใช้อธิบายโวหารด้วยวิธีต่างๆ

ในงานเขียนร้อยแก้วสมัยอยุธยาที่ใช้ทำนองเขียนแบบเทศน์มีการใช้อธิบายโวหารด้วยวิธีต่างๆ เช่น การใช้ถ้อยคำซ้ำๆ การนิยาม การเปรียบเทียบ การเล่าเรื่องเปรียบเทียบ (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2515: 361-371) ในพระวรสารสมัยอยุธยาพบการใช้อธิบายโวหารด้วยวิธีต่างๆ ยกตัวอย่างเช่นการใช้ถ้อยคำซ้ำๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“อนึ่งโองการวิบากแก่ผีเซวทั้งหลาย แลเหตุว่าท่านเก็บเอา
บรรณาการแลสิ่งของเล็กน้อยแต่สิบส่วน...

โองการวิบากแก่ผีเซวทั้งหลาย เหตุว่าเมื่อเข้าไปในสโมสรชุมนุม
แลพอใจจะนั่งในที่สูงแลเดินไปในท่ามกลางหนทางจะพอใจคนทั้งปวงแล
กราบนบชบไหว้

โองการวิบากแก่ผีเซวแลนักเรียนผู้เทียมธรรมกิริยา แลเหตุว่าท่าน
ทั้งหลายมาสวดมนต์ภาวนาแลเพื่อพร่ำยิตยาวไปเป็นอันมาก...

โองการวิบากแก่ผีเซวแลนักเรียนผู้เทียมธรรมกิริยา แลเหตุว่าท่าน
ทั้งหลายเที่ยวอนุสาสิกฤษ์สั่งสอนทั่วทั้งพื้นแผ่นดินแลทั่วทั้งพื้นมหาสมุทร...

โองการวิบากแก่ท่านทั้งหลายผู้เป็นบริณายกนำหนทางแลมาเป็น
กานกรตาบอด...” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 286-288)

จากตัวอย่างนี้พบว่าการซ้ำข้อความว่า “โอกรรมวิบากแก่(ท่าน)” ซึ่งแปลมาจากวลีในภาษาละตินว่า vae vobis (woe to you) อันเป็นคำสาปแช่งของพระเยซูต่อธรรมจารย และชาวฟาริสี การใช้คำซ้ำนี้มีมาตั้งแต่ในภาษาต้นทาง เพื่อเน้นย้ำถึงการทำความชั่วของบุคคลทางศาสนาที่หน้าซื่อใจคด ในข้อความนี้มีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตว่า *กรรมวิบาก* ซึ่งสื่อถึงความวิบัติที่จะเกิดแก่บุคคลเหล่านี้ นอกจากการแปลตามต้นฉบับแล้ว ยังมีการใช้ถ้อยคำซ้ำๆ ซึ่งเกิดจากลีลาภาษาของพระสังฆราชลาโนเอง เช่น

“พระองค์นี้เป็นบุตรแห่งซุมภานันเป็นที่รักที่พอใจแห่งพระมหาเดวแลพระองค์นี้ผู้ปาปโมจิตรการล้างบาปแห่งโลกนี้ แลพระองค์นี้คืออันเราได้ว่าจะมาภายหลังแล้วแลพัฒนาการจำเริญอยู่ก่อนกว่าเรา” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 49-50)

จากตัวอย่างนี้พบว่าการซ้ำคำว่า “พระองค์นี้” เพื่อเน้นความสำคัญถึงผู้ที่กล่าวถึงคือพระเยซู โดยคำนี้มีการใช้สรรพนามราชาศัพท์ *พระองค์* ซึ่งมาจากการนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตว่า *องค์* มาเติมหน่วยเติมหน้าราชาศัพท์ *พระ* และมีการใช้คำขยายเพื่อแสดงความเฉพาะเจาะจงว่า *นี้* นอกจากการใช้อธิบายโวหารด้วยวิธีนี้แล้ว ยังพบวิธีการเปรียบเทียบ และการเล่าเรื่องเปรียบเทียบ เช่น

“คนใจโลภจักจะมีความสุขแต่ที่ท่านทั้งหลายย่อมจะมีความสุข แต่ว่าความสุขนั้นจึงจะแปรมาเป็นความบรมสุขเป็นอันยิ่ง แลอุปมาประดุจดั่งสตรีภาพผู้หนึ่งเมื่อจะประสูติบุตรย่อมเป็นทุกข์ลำบาก แลต่อเมื่อประสูติบุตรแล้วจึงโสมนาการชื่นชมยินดีด้วยมีบุตรคนหนึ่ง จึงมิได้จินตนาการคิดถึงความสุขแลความยากอันล่วงพ้นไปนั้น” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 455)

ตัวอย่างนี้เป็นการเปรียบเทียบความสุขของบรรดาศิษย์ของพระเยซูกับความสุขของหญิงที่กำลังจะคลอดบุตร โดยมีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตว่า *อุปมา* ในการแสดงความเปรียบเทียบ จากตัวอย่างนี้มีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตหลายแห่ง เช่น คำที่มีความหมายตรงข้ามกันคือ *ทุกข์* และ *บรมสุข* คำที่กล่าวถึงสิ่งทีนำมาเปรียบเทียบคือ *สตรีภาพ* *ประสูติ* และ *บุตร*

“แลจึงพระพุทฺธเยซูจะธิปการสำแดงซึ่งอรรถเนื้อความแลจึงมาชักนิตติกาลทำเนียมว่า ยังมีหาบารุชผู้หนึ่งจ้างคนให้ทำงานในสวนแต่เพลเช้า แลสัญญาด้วยค่าจ้างว่า จะให้เงินแผ่นหนึ่งเป็นบำเหน็จแต่แลวัน... อนึ่งพระศาสนานั้นอุปมาเสมอหนึ่งสวนอุทยานของพระมหาเดวๆ เรียกทุกประเทศให้เข้ามาในพระศาสนา แลให้สร้างกุศลหวังจะให้มิบำเหน็จรางวัลใน

กาลภายภาคหน้าคือว่าให้พบพระมหาเดวแลให้ได้ลาภบรมสุขทุกประการ...”
(พระสังฆราชลาโน, 2538: 349)

ตัวอย่างนี้เป็นการเล่าเรื่องเปรียบเทียบ โดยในตอนเริ่มต้นการเล่าเรื่องมีการใช้วลีว่า “ชกนิตติกาลทำเนียม” ซึ่งหมายถึงการยกตัวอย่างมาเทียบเคียง วลีนี้มีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตว่า *นิตติกาล* ซึ่งนำมาซ้อนกับคำว่า ทำเนียม อันเป็นการใช้คำประดับ ในตอนท้ายเป็นส่วนที่พระสังฆราชลาโนเพิ่มขึ้นมาเพื่ออธิบายถึงอุปมาที่พระเยซูได้แสดงไว้ โดยมีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตว่า *อุปมา* ในการแสดงความเปรียบเทียบ จากตัวอย่างนี้มีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตหลายแห่ง เช่น คำที่มีหมายถึงพระเจ้าในอุปมาคือ *มหาบุรุษ* สิ่งนำมาเปรียบกับพระศาสนาคือ *อุทยาน* ซึ่งนำมาซ้อนกับคำว่า สวน

จากลักษณะภาษาที่พบในพระวรสารสมัยอยุธยาที่สอดคล้องกับทำนองเขียนทั้งสองทุกประการ แสดงให้เห็นว่าพระวรสารสมัยอยุธยามีลีลาภาษาแบบวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วอย่างชัดเจน

4.2.2 การเปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงการยืมภาษาบาลีสันสกฤตในการสร้างลีลาภาษาแบบวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วให้กับพระวรสารสมัยอยุธยา โดยยกตัวอย่างมาเปรียบเทียบกับวรรณคดีศาสนาของไทย เพื่อแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าพระวรสารสมัยอยุธยาได้รับลีลาจากวรรณคดีไทย

ในการนำเสนอนี้ได้เปรียบเทียบข้อความในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย โดยวรรณคดีศาสนาที่นำมาเปรียบเทียบนี้มีทั้งที่เป็นวรรณคดีร่วมสมัย วรรณคดีสมัยก่อนหน้า และวรรณคดีสมัยหลัง⁶⁸ รวมถึงการเปรียบเทียบกับคำแปลพระวรสารสมัยปัจจุบัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงหน้าที่ของคำยืมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

⁶⁸ วรรณคดีสมัยหลังที่นำมาเปรียบเทียบนี้จะยกมาเฉพาะวรรณคดีที่แต่งขึ้นในช่วงเวลาที่ไม่เกินสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะภาษาที่ปรากฏในวรรณคดียังคงถือได้ว่าเป็นภาษาสมัยอยุธยา เนื่องจากการแบ่งสมัยทางภาษาขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงทางภาษา การย้ายราชธานีจากกรุงศรีอยุธยาไม่ได้ทำให้คนเปลี่ยนภาษา แต่ยังคงยังใช้ภาษาสมัยอยุธยาอย่างไม่ขาดตอน จึงน่าจะถือว่าภาษาสมัยอยุธยาสิ้นสุดลงในรัชกาลที่ 3 และภาษาสมัยรัตนโกสินทร์เริ่มต้นขึ้นในรัชกาลที่ 4 ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงโดยการรับศัพท์ภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ในภาษาไทยเป็นจำนวนมาก (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2515: 7-10)

ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย
ตัวอย่างที่ 1

ที่	พระวรสาร		วรรณคดีศาสนาร้อยแก้ว
	ปัจจุบัน	อยุธยา	
1	พระเยซูเจ้าตรัสตอบว่า (มธ. 21:24)	แต่ว่า <u>พระองค์เจ้าเล็งญาณ</u> <u>สัพพัญญู</u> เห็นซึ่งกิริยาแห่ง คนทั้งปวงนั้นมีได้ถามด้วย ความศรัทธาก็หามิได้ แล พระองค์เจ้า <u>มีพุทธวัจนา</u> ว่า (397)	ในกาลนั้น <u>พระสัพพัญญูเจ้า</u> ผู้เป็นโลกวิทู ธกัตรัสรู้อาการตั้ง นั้น <u>พระองค์เจ้า</u> ก็มีพระกรุณา แก่จันทรเทวบุตร... พระพุทธิ เจ้าจึงมี <u>พุทธฎีกา</u> แก่สุรินทร ราหูว่าดังนี้ (ไตรภูมิภคา) (กรมศิลปากร, 2526ช: 36-37)

ในตัวอย่างนี้มีการใช้คำศัพท์กับพระเยซูในลักษณะที่คล้ายกับที่ใช้กับพระพุทธเจ้าในวรรณคดีไทย ได้แก่ พระองค์เจ้า ญาณสัพพัญญู และ พุทธวัจนา ดังนี้

“พระองค์เจ้า” เป็นคำสรรพนามที่มาจากกรณาคำว่า องค์ (องค์ ป.ส.) ซึ่งแปลว่าร่างกาย มาเติมหน่วยเติมหน้าราชาศัพท์ พระ และขยายความต่อท้ายด้วยคำว่า เจ้า เพื่อแสดงความสูงส่ง ในพระวรสารสมัยอยุธยาใช้สรรพนามนี้แทนพระเยซู เช่นเดียวกับในไตรภูมิพระร่วงใช้สรรพนามนี้แทนพระพุทธเจ้า

“ญาณสัพพัญญู” (ญาณ ป. + สพพญญ ป.) หมายถึง ญาณของพระสัพพัญญูซึ่งเป็นพระนามของพระพุทธเจ้า แปลว่า ผู้รู้ทุกสิ่งทุกอย่าง ญาณนี้ในภาษาบาลีเรียกว่า สพพญญุตญาณ แปลว่า การหยั่งรู้สิ่งทั้งปวง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ 2565: 507) ในพระวรสารสมัยอยุธยามักใช้คำว่า เล็งญาณสัพพัญญูเห็น ในความหมายว่าทราบ การนำคำนี้มาใช้กับพระเยซูเป็นการบ่งบอกว่าพระองค์มีสถานะเช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าคือเป็นศาสดาและผู้สูงสุดในศาสนา โดยการนำลักษณะความเป็นผู้รู้สิ่งทั้งปวงของพระพุทธเจ้ามาเทียบเคียงกับความเป็นผู้รู้สิ่งทั้งปวงของพระเยซู นอกจากนี้การนำคำว่า สัพพัญญู มาใช้กับพระเยซู มีความใกล้เคียงกับในไตรภูมิพระร่วงที่ใช้คำเรียกพระพุทธเจ้าว่า พระสัพพัญญูเจ้า

“พุทธวัจนา” (พุทธวจน ป.ส. + อรฺถ ส.) เป็นคำที่มีลักษณะคล้ายกับคำว่า พุทธวจน ซึ่งแปลว่าคำพูดหรือคำสอนของพระพุทธเจ้า แต่ได้เพิ่มสมาสท้ายคำกับคำว่า อรฺถ ซึ่งแปลว่าความหมาย เนื้อความ คำนี้ใช้หมายถึงคำพูดของพระเยซูหรือพระเจ้า และมีการนำมาใช้ร่วมกับกิริยา

มี ในความหมายถึงกริยาพูด คำว่า มีพุทธวจนาฎ ในพระวรสารสมัยอยุธยา กับ มีพุทธฎีกา ในไตรภูมิ พระร่วงมีความใกล้เคียงกันทั้งในด้านโครงสร้างและความหมายที่สื่อถึงการพูดของศาสนา

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่าข้อความในส่วนแรกของตัวอย่างเป็นส่วนที่พระสังฆราช ลาโนเพิ่มขึ้นมาเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้ง่ายขึ้น โดยใช้โครงสร้างประโยคและการใช้คำที่ ใกล้เคียงกับในวรรณคดีศาสนาของไทย

ตารางที่ 4.4 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย ตัวอย่างที่ 2

ที่	พระวรสาร		วรรณคดีศาสนาร้อยแก้ว
	ปัจจุบัน	อยุธยา	
2.1	นางจะให้กำเนิด บุตรชาย (มธ. 1:21)	แลในกาลเมื่อบุตรจะนิชอรอก จาก <u>มาตุโครธร</u> (17)	ในเมื่อพุทธองค์เสด็จจากมาไตรธรรม นั้น (ปุมราชธรรม) (กรมศิลปากร, 2545ก: 22)
2.2	จนถึงวันที่เหตุการณ์นี้ จะเป็นจริง (ลก. 1:20)	แลแต่วันนี้ไปตราบเท่ากุมาร จะนิช <u>ประสูติ</u> ออกจาก <u>มาตุโครธร</u> (4-5)	ในกาลนั้นพระบรมโพธิสัตว์ กำหนดซึ่งกาลอันควรแก่อุดมมหุติ ฤกษ์ ก็ <u>ประสูติ</u> จาก <u>มาตุคัพโพทร</u> (ปฐมสมโพธิกถา) (สมเด็จพระ มหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิต ชิโนรส, 2558: 32)

ในตัวอย่างนี้มีการใช้คำราชาศัพท์กับพระเยซูและยอห์นผู้ทำพิธีล้าง (John the Baptist) ซึ่งเป็นประกาศกและนักบุญซึ่งถือว่าเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ ประสูติ และ มาตุโครธร ดังนี้

“ประสูติ” (ประสูติ ส.) หมายถึง การให้กำเนิด การคลอด ในตัวอย่างที่ 2.2 ได้นำคำนี้ มาใช้กับการกำเนิดของยอห์นผู้ทำพิธีล้าง การคลอดจากครรภ์ของแม่ในพระวรสารสมัยอยุธยามี การใช้คำที่ใกล้เคียงกับในปฐมสมโพธิกถา โดยมีการใช้คำว่า ประสูติ เหมือนกัน และมีการใช้คำที่ หมายถึงครรภ์ซึ่งมีลักษณะคล้ายกันคือ มาตุโครธร และ มาตุคัพโพทร

“มาตุโครธร” (มาตุ ป. + ครุ ป. + อุทร ป.ส.) แปลว่า ท้องอันหนักของแม่ ปรากฎ การใช้ในมหาชาติคำหลวง กัณท์หิมพานต์ว่า “ครั้นถ้วนทศมาสสืบเดือน ก็เคลื่อนคลาตจาก พระมาตุโครธร บวรจากครรภ์พระมาดา” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2549: 15) คำที่หมายถึงครรภ์ของแม่

ซึ่งมีลักษณะคำเช่นนี้นอกจากจะพบในปฐมสมโพธิกถาว่า *มาตุคัพโภทร* (มาตุ ป. + คพภ ป. + อุทร ป.ส.) แปลว่า ท้องอันเป็นครรภ์ของแม่ แล้วยังพบในปุจฉาธรรมว่า *มาโตรธรร* (มาตถุ ส. + อุทร ป.ส.) แปลว่า ท้องของแม่ การใช้คำว่า มาตุโคธรร ซึ่งหมายถึงพระครรภ์ของพระมารดาของพระเยซู และครรภ์ของแม่ของยอห์นผู้ทำพิธีล้าง จึงมีลักษณะที่เหมือนหรือใกล้เคียงกับการใช้คำที่หมายถึง พระครรภ์ของพระมารดาของพระพุทเจ้า

จากตัวอย่างในมหาชาติคำหลวงข้างต้น พบว่าในการประสูติของพระโพธิสัตว์ได้กล่าวถึงพระครรภ์ที่ครบกำหนดคลอดซึ่งมีอายุ 10 เดือนโดยใช้คำว่า “ถ้วนทศมาส” การใช้คำเช่นนี้พบในพระวรสารสมัยอูยูยาเช่นกันในตอนกำเนิดยอห์นผู้ทำพิธีล้างว่า “แลครรภ์แห่งนางเอลิซาเบล นั้นถ้วนทศมาสแล้วแลจึงประสูติบุตรชาย” (พระสังฆราชลาโน, 2538: 12)

ตารางที่ 4.5 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอูยูยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย ตัวอย่างที่ 3

ที่	พระวรสาร		วรรณคดีศาสนาร้อยแก้ว
	ปัจจุบัน	อูยูยา	
3.1	ท้องฟ้าก็เปิดออก และ พระจิตเจ้าเสด็จลงมา เหนือพระองค์ มีรูปร่าง ที่เห็นได้ดั่งนกพิราบ แล้วมีเสียงจากสวรรค์ว่า (ลก. 3:21-22)	ในทันใดนั้นอสูรนิฟาก็แยก ออกเป็นอุพพรรณรังซีแสงรัศมี รุ่งเรืองใสสว่างลงมา แล พระสปีริตส์ันต่อเอาเพศ พรณเป็นปาเรวัตสกุณกรนก เลี้ยงลงมาถึงพระองค์ อนึ่ง ไดยินศัพท์สำเนียงสุรเสียง แห่งพระพุทธรูปตรลงมาแต่ วิมานสวรรค์นั้นว่า (42)	พระพุทธรูปที่ปึงกรบรมนาถศาสดา บพิตรนั้น ก็มีอัครจรยกอปรด้วย ฉัพพรรณรังสีรุ่งเรืองชัชวาลอยู่ เป็นนิจกาลในทิวาราตรีภาค ปมิชาติ (ปุจฉาธรรม) (กรมศิลปากร, 2545ก: 23)
3.2	แล้วพระวรกายของ พระองค์ก็เปลี่ยนไป ต่อหน้าเขา พระพักตร์ เปล่งรัศมีดุจดวงอาทิตย์ (มธ. 17:2)	จึงมาเปล่งอุพพรรณรังซีรัศมีแต่ พระพุทธรูปกายให้รุ่งเรืองใส สว่างตั้งแสงตะวัน (223)	

ในตัวอย่างนี้มีการกล่าวถึงรัศมีของพระเจ้าโดยใช้คำว่า “ฉพรรณรังษี” (ฉพพณณรังสี ป.) ซึ่งหมายถึง รัศมี 6 สีที่ล้อมรอบพระพุทธเจ้า โดยในตัวอย่างที่ 3.1 สื่อถึงแสงที่ล้อมรอบพระจิต และพระบิดา และในตัวอย่างที่ 3.2 สื่อถึงแสงที่ล้อมรอบพระเยซูผู้เป็นพระบุตร และมีการใช้คำว่า “รัศมี” (รัศมี ส.) ซึ่งหมายถึงลำแสง ในการซ้อนทับกัน

ข้อความทั้งสองนี้มีการใช้คำประดับโดยการเรียงซ้อนกัน โดยในตัวอย่างที่ 3.1 คำว่า ฉพรรณรังษี ซ้อนด้วย แสงรัศมีรุ่งเรืองใสสว่าง และในตัวอย่างที่ 3.2 คำว่า ฉพรรณรังษี ซ้อนด้วย รัศมีแต่พระพุทธรูป และคำว่า รุ่งเรือง ซ้อนด้วย ใสสว่างดังแสงตะวัน อีกทั้งในตัวอย่างที่ 3.1 ยังมีการใช้คำประดับโดยการเติมส่วนขยาย ได้แก่ คำว่า แสงรัศมี ขยายด้วย รุ่งเรือง และ ใสสว่าง การใช้คำประดับเหล่านี้เป็นการสร้างความงามในด้านความหมายโดยการขยายความและเน้นย้ำให้เห็นถึงความสว่างเจิดจ้าของรัศมีที่มาจากพระเจ้าทั้งพระบิดา พระบุตร และพระจิต อีกทั้งยังเป็นการสร้างความงามในด้านเสียงโดยการใช้คำอย่างมีสัมผัสคล้องจอง ได้แก่ (ฉพรรณรังษี) – (รัศ)มี และ (ฉพรรณรังษี) – รั(ศมี) – รุ่ง – เรือง ในตัวอย่างที่ 3.1 และ 3.2 และ (ฉพรรณรังษี) – แสง – (รั)ศ(มี) – ใส – ส(ว่าง) ในตัวอย่างที่ 3.1

การใช้คำว่า ฉพรรณรังษี กับพระเจ้าและการใช้คำในลักษณะนี้ คล้ายกับที่พบในปุมราชาธรรม ดังในตัวอย่างที่มีการใช้คำว่า “ฉพพรรณรังสี” กับพระที่ปังกรพุทธเจ้า และมีการใช้คำประดับโดยการเติมส่วนขยายว่า “รุ่งเรืองซัชวาลอยู่เป็นนิจกาลในทิวาราตรีภาคมิชาติ” ซึ่งสร้างความงามทั้งทางด้านความหมายและเสียงโดยการเน้นย้ำให้เห็นภาพความรุ่งเรืองของรัศมีของพระพุทธเจ้าและการสร้างเสียงสัมผัสคล้องจอง เช่น (ซัช)วาล – (นิจ)กาล

จากตัวอย่างที่ 3.1 จะเห็นได้ว่าในพระวรสารปัจจุบันที่มีการแปลแบบรักษาต้นฉบับไม่มีการกล่าวถึงแสงที่ลงมาจากฟ้า การที่พระสังฆราชลาโนได้เพิ่มข้อความส่วนนี้เข้ามาอาจเป็นเพราะแสงที่ลงมาพร้อมกับนกพิราบเป็นสิ่งที่ปรากฏในวรรณกรรมคริสต์ศาสนาอื่นหรือปรากฏในจิตรกรรม⁶⁹ หรืออาจเป็นเพราะต้องการแสดงความยิ่งใหญ่ของพระเจ้าด้วยการเพิ่มภาพรัศมีของพระองค์โดยเทียบเคียงกับคุณลักษณะของพระพุทธเจ้าที่มักปรากฏในวรรณคดีศาสนา ส่วนตัวอย่างที่ 3.2 จะเห็นได้ว่าในพระวรสารปัจจุบันได้กล่าวถึงรัศมีเฉพาะพระพักตร์ แต่ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้

⁶⁹ แสงที่ลงมาจากฟ้าเมื่อพระเยซูรับพิธีล้างปรากฏในวรรณกรรมทางคริสต์ศาสนา เช่น พระวรสารนอกสารบบ “Gospel of the Ebionites” และมีผู้กล่าวถึง เช่น Ephrem the Syrian (ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 4) Romanos (คริสต์ศตวรรษที่ 6) การที่ในพระวรสารบันทึกไว้ว่า “ท้องฟ้าเปิดออก” ทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นการแสดงถึงแสงที่ส่องลงมาจากสวรรค์ ดังนั้นในจิตรกรรมจึงมีการวาดภาพแสงด้วย เช่น ในภาพของ Giotto (Sanders, 2010)

กล่าวถึงรัศมีทั่วทั้งพระวรการ การกล่าวถึงรัศมีของพระเยซูเช่นนี้อาจเป็นการอธิบายขยายความตาม
อย่างที่มีในวรรณคดีไทย

ตารางที่ 4.6 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย
ตัวอย่างที่ 4

ที่	พระวรสาร		วรรณคดีศาสนาร้อยแก้ว
	ปัจจุบัน	อยุธยา	
4.1	ก็จงรู้เถิดว่า พระอาณาจักรของ พระเจ้าใกล้เข้ามาแล้ว (ลก. 21:31)	<u>พระพุทธิสมบัติจะใกล้มาถึง</u> แล้วแลจึงจะ <u>ได้ความบรมสุข</u> <u>ทุกประการ</u> (421)	อันว่านิพพานสมบัตินี้ <u>สนุกนึ่งสุข</u> <u>เขษมนักหนาหาที่จะปานบมิได้</u> <u>เลย</u> (ไตรภูมิภคา) (กรมศิลปากร, 2526ช: 149)
4.2	เราบอกความจริงแก่ ท่านว่า ไม่มีใครเข้าสู่ พระอาณาจักรของ พระเจ้า ถ้าเขาไม่เกิด จากน้ำและพระจิตเจ้า (ยน. 3:5)	จำให้บังเกิดเป็นชาติใหม่ด้วย น้ำอภิสินจิตตรรณ์ชำระแล อาณูภาพแห่งพระสปีริตส์อันต่อ จึงจะลถึง <u>พระพุทธิสมบัติอัน</u> อุปนนาการบังเกิดด้วย อาณูภาพแห่งพระสปีริตส์อันต่อ ก็จะ <u>ปราศจากมหรณพ</u> <u>สงสาร</u> แลจะได้ <u>ตระกุลใหม่</u> <u>ศักดิ์สิทธิ์บริสุทธิ์ทุกประการ</u> (59-60)	ให้ <u>พ้นจากสงสารอันบมิเที่ยงแล</u> ให้ <u>พ้นพลันถึงสมบัติคือมทานคร</u> <u>นิพพานอันหมั่นอันบมิไหว</u> บมิรู้ฉิบหาย บมิรู้ตาย บมิรู้จาก ที่กลางที่ดียิ่งกว่าสมบัติทั้งหลาย อันมีไตรโลกนี้แล (ไตรภูมิภคา) (กรมศิลปากร, 2526ช: 149)
4.3	เราให้ชีวิตนิรันดรแก่ แกะเหล่านั้น และมันจะ ไม่พินาศเลยตลอด นิรันดร (ยน. 10:28)	แลเราอุปการนิกรโปรดชุมภา ของเราให้ <u>จำเริญอมตชีวิตอัน</u> <u>มิรู้สิ้นแลมิให้ถึงวินาศฉิบหาย</u> <u>เสียไปตราบเท่าชั่วอุตุล</u> (304)	แลระลึกตรึงเอาใจใส่เร่งกระทำ บุญให้ทานรักษาศีลเมตตภาวนา เอาอาตมไปสู่ <u>อมตมทานคร</u> <u>นิพพานนั้น</u> อัน <u>ปราศจากทุกข์</u> <u>ปราศจากโศก ปราศจากโรคภัย</u> <u>บมิไข้ บมิเจ็บ แลมิรู้ถ้ามิรู้แก่ บมิ</u> <u>รู้ตาย บมิรู้ฉิบหาย</u> (ไตรภูมิภคา) (กรมศิลปากร, 2526ช: 139)

ในตัวอย่างนี้มีการใช้คำที่สื่อถึงพระอาณาจักรของพระเจ้าอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของคริสต์ศาสนา ได้แก่ พุทธิสมบัติ และ อมตชีวิต ดังนี้

“พุทธิสมบัติ” (พุทธิ ป.ส. + สมบัติ ป.ส.) แปลว่า สมบัติของพระพุทธเจ้า หมายถึงนิพพาน อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของพุทธศาสนา ในที่นี้นำมาใช้หมายถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดของคริสต์ศาสนา การกล่าวถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดของศาสนาด้วยการเปรียบเทียบว่าเป็นสมบัติ คล้ายกับที่พบในไตรภูมิพระร่วง ดังในตัวอย่างที่ 4.1 และ 4.2 ที่มีการใช้คำว่า “นิพพานสมบัติ” ซึ่งแปลว่าสมบัติในนิพพาน และ “สมบัติคือมทานครนิพพาน”

“อมตชีวิต” (อมต ป. + ชีวิต ป.ส.) ซึ่งแปลว่า ชีวิตที่ไม่ตายหรือไม่มีที่สิ้นสุด ในที่นี้นำมาใช้หมายถึงชีวิตนิรันดรซึ่งมีความหมายเดียวกับพระอาณาจักรของพระเจ้า การกล่าวถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดของศาสนาด้วยลักษณะของความไม่ตายหรือไม่เปลี่ยนแปลงโดยใช้คำว่า อมตะ คล้ายกับที่พบในไตรภูมิพระร่วง ดังในตัวอย่างที่ 4.3 ที่มีการใช้คำว่า “อมตมทานครนิพพาน” ซึ่งแปลว่านิพพานอันเป็นเมืองใหญ่แห่งความไม่ตาย

นอกจากนี้ยังมีการใช้คำศัพท์กับพระอาณาจักรของพระเจ้าในลักษณะที่คล้ายกับที่ใช้กับนิพพานในวรรณคดีศาสนาของไทย ดังนี้

ในตัวอย่างที่ 4.1 มีการใช้คำว่า “บรมสุข” (บรมสุข ป.) ซึ่งแปลว่า ความสุขอย่างยิ่งในการขยายความถึงความสุขในพระอาณาจักรของพระเจ้า และมีการใช้คำประดับโดยการเติมส่วนขยาย ได้แก่ คำว่า บรมสุข ขยายด้วย ทุกประการ เพื่อเป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงความสุขที่สุดในทุกอย่าง และเป็นการสร้างเสียงสัมผัสคล้องจอง ได้แก่ (บรม)สุข – ทุก การใช้คำในลักษณะนี้คล้ายกับที่พบในไตรภูมิพระร่วง ดังในตัวอย่างที่มีการขยายความถึงสมบัติในนิพพานนั้นว่า “สนุกนี้สุขเขมมนักหนาหาที่จะปานบมิได้เลย” ข้อความนี้มีการใช้คำประดับโดยการเรียงซ้อนกัน ได้แก่ คำว่า สนุกนี้ซ้อนด้วย สุขเขมม และมีการใช้คำประดับโดยการเติมส่วนขยาย ได้แก่ คำว่า สนุกนี้สุขเขมม ขยายด้วย นักหนาหาที่จะปานบมิได้เลย การใช้คำประดับเหล่านี้เป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงความสุขอย่างยิ่งที่ไม่มีสิ่งใดจะเปรียบได้ และเป็นการสร้างเสียงสัมผัสคล้องจอง เช่น (ส)สนุก – สุข และ ส(สนุก) – สุข – เขมม อย่างไรก็ตามข้อความที่ขยายถึงความสุขในพระอาณาจักรของพระเจ้าเป็นส่วนที่พระสังฆราชลาโนเพิ่มขึ้นมา อาจเพื่อเป็นการขยายความและเน้นย้ำให้เห็นถึงความดีงามในพระอาณาจักรของพระเจ้า หรืออาจเป็นการขยายความตามอย่างที่มีในวรรณคดีไทย

ในตัวอย่างที่ 4.2 มีการใช้คำว่า “มหรณพสงสาร” (มหารณพ ส. + สสงสาร ป.ส.) ซึ่งหมายถึงการเวียนว่ายตายเกิด ร่วมกับการอธิบายถึงลักษณะของพระอาณาจักรของพระเจ้า โดยได้กล่าวว่าเมื่อถึง “พระพุทธิสมบัติ” จะทำให้ “ปราศจากมหรณพสงสาร” หรือไม่ต้องเวียนว่าย

ตายเกิดอีก การใช้คำในลักษณะนี้คล้ายกับที่พบในไตรภูมิพระร่วง ดังในตัวอย่างที่ได้กล่าวถึงการ “พ้นจากสงสาร” และถึงซึ่ง “สมบัติคือมหานครนิพพาน” ข้อความที่อธิบายถึงพระอาณาจักรของพระเจ้าโดยใช้แนวคิดเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดอันเป็นโลกทัศน์ทางพุทธศาสนาเป็นส่วนที่พระสังฆราชลาโนเพิ่มขึ้นมา อาจเพื่อเป็นการขยายความโดยใช้ความเชื่อเดิมที่มีอยู่ในวัฒนธรรมไทย เพื่อให้เกิดความเข้าใจแนวคิดใหม่ได้ง่ายขึ้น หรือเป็นการขยายความตามอย่างที่มีในวรรณคดีไทย

ในตัวอย่างที่ 4.3 มีการใช้คำประดับโดยการเติมส่วนขยาย ได้แก่ คำว่า อมตชีวิต ขยายด้วย อันมิรู้สิ้น และมีการขยายความถึงการมีชีวิตนิรันดรว่า “มิให้ถึงวินาศฉิบหายเสียไปตราบเท่าชั่วอูดล” ซึ่งมีการใช้คำประดับโดยการเรียงซ้อนกัน ได้แก่ คำว่า วินาศ ซ้อนด้วย ฉิบหายเสียไป และมีการใช้คำประดับโดยการเติมส่วนขยาย ได้แก่ คำว่า มิให้ถึงวินาศฉิบหายเสียไป ขยายด้วย ตราบเท่าชั่วอูดล การขยายความเช่นนี้เป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงชีวิตนิรันดรที่มีความเที่ยงแท้ไม่เสื่อมสูญไม่มีสิ้นสุด การใช้คำในลักษณะนี้คล้ายกับที่พบในไตรภูมิพระร่วง ดังในตัวอย่างที่มีการขยายความถึงอมตยมหานครนิพพานนั้นว่า “ปราศจากทุกข์ ปราศจากโศก ปราศจากโรครภัย บ่มีไข้ บ่มีเจ็บ แลมิรู้เฝ้ามิรู้แก่ บ่มีรู้ตาย บ่มีรู้ฉิบหาย” ข้อความนี้เป็นการนำคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาเรียงต่อกันเป็นจำนวนมากเพื่อเป็นการเน้นย้ำถึงความไม่เปลี่ยนแปลงและความไม่สิ้นสุดของนิพพาน

ตารางที่ 4.7 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย ตัวอย่างที่ 5

ที่	พระวรสาร		วรรณคดีศาสนาร้อยแก้ว
	ปัจจุบัน	อยุธยา	
5.1	วิบัติจึงเกิดกับท่านที่หัวเราะเวลานี้ เพราะท่านจะเป็นทุกข์และร้องไห้ (ลก. 6:25)	อนึ่งบุคคลผู้ใดบรรดาเห็นแลเล่นสนุกสำราญแลบุคคลผู้นั้นจะได้กรรมวิบากแลเหตุว่าเบื้องหน้าไปย่อมจะ <u>ทนทุกขเวทนาจะรุธาการร้องไห้พิลาปร่ำไรร้อยนักหนา</u> (111)	ด้วยอุกฤษฏกรรมวิบากนั้น แลสัตว์นั้นก็ได้ไป <u>ทนทุกขเวทนาอันสาหัส</u> ในคุณนรกนั้นแล (ไตรภูมิฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส) (กรมศิลปากร, 2554: 102)
5.2	แล้วเอาไปทิ้งในกองไฟที่นั่น จะมีแต่การร่ำไห้คร่ำครวญ และขบฟันด้วยความขุ่นเคือง (มธ. 13:42)	แลคนใจพาลทั้งปวงนั้นจะตกลงไปอยู่ในนรกแลจะ <u>ทนทุกขเวทนาทุกประการ</u> (169)	ครั้นว่าตายไป ก็ได้ไปเกิดในนรกอันใหญ่ ๘ อันนั้นแล อันว่า <u>ความอันเขาเจ็บปวดทนทุกขเวทนาแห่งเขานั้น</u> จักกล่าวบ่มีได้เลย (ไตรภูมิภค) (กรมศิลปากร, 2526ข: 12)

5.3	แล้วพวกนี้ก็จะไปรับ โทษนรินทร์ (มธ. 25:46)	แลคนผู้ใจอกุศลทั้งปวงตกลง ถึงมหานรกทุกขเวทนา ลำบากยิ่งนักหนาอยู่ชั่วอุตุ ไปแลจะนิวัตนาการกลับคืน มากก็ได้เลย (429)	ด้วยอกุศลกรรมวิบากนั้น แต่คน ทั้งหลายนั้นก็ไต่ทนทุกขเวทนา ลำบากในภุกุณนรกนั้นแล (ไตรภูมิ ฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส) (กรมศิลปากร, 2554: 103)
-----	---	--	---

ในตัวอย่างนี้มีการกล่าวถึงผลของการทำบาปโดยใช้คำว่า “กรรมวิบาก” (กรมวิปาก ส. / กम्मวิปาก ป.) ซึ่งหมายถึง ผลของกรรม โดยเฉพาะกรรมชั่ว ในตัวอย่างที่ 5.1 และได้กล่าวถึงผู้ที่ทำบาปโดยใช้คำว่า “อกุศล” (อกุศล ส. / อุกุศล ป.) ในตัวอย่างที่ 5.3 อีกทั้งยังมีการกล่าวถึงผลจากการทำบาปคือการต้องไปอยู่ในสถานที่ลงโทษทัณฑ์โดยใช้คำว่า “นรก” (นรก ป.ส.) และ “มหานรก” (มหานรก ป.ส.) สำหรับสถานที่นี้ในตัวอย่างที่ 5.2 และ 5.3 การใช้คำเช่นนี้คล้ายกับที่พบในไตรภูมิฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส ดังในตัวอย่างที่มีการใช้คำที่หมายถึงผลของการกระทำชั่วว่า “อกุศลกรรมวิบาก” และคล้ายกับที่พบในไตรภูมิพระร่วงและไตรภูมิฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส ดังในตัวอย่างที่มีการใช้คำที่หมายถึงสถานที่ลงโทษทัณฑ์ว่า “นรก”

นอกจากนี้ยังได้อธิบายพรรณนาถึงผลจากการทำบาปคือความทุกข์โดยใช้คำว่า “ทุกขเวทนา” (ทุกขเวทนา ป.) โดยในตัวอย่างที่ 5.2 มีการใช้คำระดับโดยการเติมส่วนขยาย ได้แก่ คำว่า ทนทุกขเวทนา ขยายด้วย ทุกประการ และในตัวอย่างที่ 5.3 มีการใช้คำระดับโดยการเรียงซ้อนกัน ได้แก่ คำว่า ทนทุกขเวทนา ซ้อนด้วย ลำบาก และมีการใช้คำระดับโดยการเติมส่วนขยาย ได้แก่ คำว่า ทนทุกขเวทนาลำบาก ขยายด้วย ยิ่งนักหนา การใช้คำระดับเหล่านี้เป็นการขยายความและเน้นย้ำถึงความทุกข์ทรมานในนรกซึ่งเป็นสถานที่ลงโทษผู้ทำบาปตามความเชื่อทางคริสต์ศาสนา

การใช้คำลักษณะเช่นนี้คล้ายกับที่พบในไตรภูมิพระร่วงและไตรภูมิฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส ดังในตัวอย่างที่ได้กล่าวถึงความทุกข์จากผลของความชั่วโดยมีการใช้คำว่า “ทุกขเวทนา” และมีการซ้อนด้วยคำว่า เจ็บปวด และ ลำบาก อีกทั้งยังมีการเติมส่วนขยายว่า อันสาหัส และ จักกล่าวว่ามีได้เลย อันเป็นการเน้นย้ำถึงความทุกข์ทรมานอย่างยิ่งในนรก จะเห็นได้ว่าพระสังฆราชลาโนได้เลือกใช้คำว่า นรก และขยายความถึงสถานที่นั้นตามอย่างที่มีในวรรณคดีไทย

ตารางที่ 4.8 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย
ตัวอย่างที่ 6

ที่	พระวรสาร		วรรณคดีศาสนาร้อยแก้ว
	ปัจจุบัน	อยุธยา	
6.1	กษัตริย์ซาโลมอน (มธ. 6:29)	แลพญาสล้ม้งมั่นถึงว่ามีฤทธิ์ ตระบะเดชะ (127)	จึงได้เสวยราชชัยศรีมีศักดิ์มี บุญฤทธิ์เดชตระบะหนักหนา เป็นพญามหาธรรมิกราช (จารีกวัดพระยืน) (กรมศิลปากร, 2526ก: 95)
6.2	พระองค์จะต้องทรง ยิ่งใหญ่ขึ้น (ยน. 3:30)	แลควรวานภาพแลฤทธิ์ ตระบะแห่งพระองค์เจ้า วัฒนาการจำเริญยิ่งยวดขึ้นไป (64)	อันว่าพระสรรเพชญ์พุทธเจ้า ทั้งปางก็ประเสริฐ ทรงคุณอนนต์ เดชฤทธิ์อานภาพอันมหาพาร มหาอัศจรรย์นานาประการพันที่ ประมาณทุกพระองค์ต่างๆ (ปุมราชธรรม) (กรมศิลปากร, 2545ก: 23)
6.3	เขาจะมีจิตใจและพลัง ของประกาศกเอลียาห์ (ลก. 1:17)	อนึ่งจะประกอบด้วย ตระบะเดชะแลกุศลเหมือน พญาโครโนโตองค์หนึ่งแต่ก่อน นามชื่อว่าอิลีย (4)	เทพดาตนหนึ่ง มีพรณอันงาม มี พักตร์สีหน้า แลมีตาแปดอัน ก็มี เดชตระบะบุญหนักศักดิ์ใหญ่หา ผู้จะเสมอบมิได้ มีรัศมีอันขาว พรณรายเต็มจักรพาฬ (ไตรภูมิ ฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส) (กรมศิลปากร, 2554: 66)
6.4	พระเจ้าทรงอำนาจ ⁷⁰ (ลก. 1:69)	ท่านองค์หนึ่งเป็นมหากาครู ภาพผู้มีฤทธิ์แลปดติสรนาม เป็นที่พึ่งแก่มนุษย์ทั้งหลาย (14)	เมื่อนั้นพระบรมเมศวรผู้มีฤทธิ์ มีศีลาธิคุณอันมากหนักหนา อาจ ให้เป็นสรรพทุกอัน (ไตรภูมิฉบับ หอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส) (กรมศิลปากร, 2554: 46)

⁷⁰ แปลตรงตัวว่า “เขา(สัตว์)แห่งความรอดพ้น” (คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์, 2558: 189)

ในตัวอย่างนี้มีการกล่าวถึงพลังอำนาจของผู้ยิ่งใหญ่โดยใช้คำว่า “ฤทธิ์” (ฤทธิ์ ส.) “ตระบะ” (ตป ป.) “เดชะ” (เดช ป.) และ “อานุภาพ” (อานุภาพ ป.) ในลักษณะที่คล้ายกับที่พบในวรรณคดีไทย ดังนี้

ในตัวอย่างที่ 6.1 มีการซ้อนคำว่า ฤทธิ์ ตระบะ และเดชะ เพื่อเน้นย้ำถึงพลังอำนาจความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์ชาโลมอน การใช้คำในลักษณะนี้คล้ายกับที่พบในจารึกวัดพระยืน ดังในตัวอย่างที่มีการสรรเสริญถึงความยิ่งใหญ่ของพระเจ้ากือนาผู้เป็นกษัตริย์แห่งล้านนาโดยการซ้อนคำว่า บุญ ฤทธิ์ เดชะ และ ตระบะ ข้อความที่ขยายถึงอำนาจของกษัตริย์ชาโลมอนเป็นส่วนที่พระสังฆราชลาโนเพิ่มขึ้นมา เพื่อแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์โดยใช้ถ้อยคำตามอย่างที่มีในวรรณคดีไทย

ในตัวอย่างที่ 6.2 มีการใช้คำว่า อานุภาพ ฤทธิ์ และตระบะ เพื่อเน้นย้ำถึงพลังอำนาจความยิ่งใหญ่ของพระเยซู การใช้คำในลักษณะนี้คล้ายกับที่พบในปุจฉาธรรม ดังในตัวอย่างที่มีการกล่าวถึงความยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้าโดยใช้คำว่า เดช ฤทธิ์ และ อานุภาพ ซึ่งมีความหมายถึงอำนาจเช่นกัน

ในตัวอย่างที่ 6.3 มีการใช้คำว่า ตระบะ เดชะ และกุศล เพื่อเน้นย้ำถึงพลังอำนาจความยิ่งใหญ่ของประกาศกเอลียาห์ (Elijah) การใช้คำในลักษณะนี้คล้ายกับที่พบในไตรภูมิฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส ดังในตัวอย่างที่มีการกล่าวถึงความยิ่งใหญ่ของเทวดาโดยใช้คำว่า เดชะ ซ้อนกับ ตระบะ และคำว่า บุญหนัก ซ้อนกับ ศักดิ์ใหญ่ จะเห็นได้ว่าจากข้อความทั้งสองนี้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงอำนาจคือ เดชะ และ ตระบะ และมีการใช้คำที่มีความหมายถึงคุณความดีอันเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดสถานะที่ดีคือ บุญ และ กุศล ร่วมกัน

ในตัวอย่างที่ 6.4 มีการกล่าวถึงอำนาจของพระเยซูโดยใช้คำว่า ฤทธิ์ และมีการกล่าวว่าพระองค์เป็นที่พึ่งโดยใช้คำประดับโดยการเรียงซ้อนกัน ได้แก่ คำว่า ปดติสรนาคม ซ้อนด้วยเป็นที่พึ่ง และใช้คำประดับโดยการเติมส่วนขยาย ได้แก่ คำว่า เป็นที่พึ่ง ขยายด้วย แก่มนุสทั้งหลาย การใช้คำในลักษณะนี้คล้ายกับที่พบในไตรภูมิฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส ดังในตัวอย่างที่มีการกล่าวถึงความยิ่งใหญ่ของพระบรมสวรว่า มีฤทธิ์ และมีศีลาธิคุณ โดยมีการใช้คำประดับโดยการเติมส่วนขยาย ได้แก่ คำว่า มีฤทธิ์มีศีลาธิคุณ ขยายด้วย อันมากนักรหนา จะเห็นได้ว่าจากข้อความทั้งสองนี้มีการใช้คำที่มีความหมายถึงอำนาจคือ ฤทธิ์ และมีการใช้คำที่มีความหมายถึงคุณความดีคือ ศีลาธิคุณ (ศีล ส. / สีส ป. + อาทิ ป.ส. + คุณ ป.ส.) ซึ่งแปลว่า คุณมีศีลเป็นต้น และ ปดติสรนาคม (ปฏิสรณ ป. + อาคม / อาคมน ป.ส.) ซึ่งหมายถึงการเป็นที่พึ่ง

ตารางที่ 4.9 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย
ตัวอย่างที่ 7

ที่	พระวรสาร		วรรณคดีศาสนาร้อยแก้ว
	ปัจจุบัน	อยุธยา	
7.1	ชายนั้นจากไป (มก. 5:20)	แลสำบุรุษนั้น <u>ครุการ</u> นบอบ <u>เคารพ</u> ยาแยงต่อพระองค์เจ้า แล้วก็อาปุตฉิตการอาลาเข้า ไปเมือง (87)	แลท้าวพระญาทั้งหลายถวาย <u>บังคม</u> ประณมนอบนบคำรพยา แยงแต่พระญามหาจักรพรรดิราช แล้วกล่าวตั้งนั้น (ไตรภูมิกถา) (กรมศิลปากร, 2526ช: 56)
7.2	ขาราชการผู้นั้นทูลว่า (ยน. 4:49)	จึงเสนาบดี <u>ไหว</u> วันทาการ <u>ยา</u> แยงนบอบนบมัสการ <u>อาราธนา</u> พระองค์เจ้าแล้ว (74)	จึงให้ไป <u>นำ</u> บวงสรวงอาราธนา <u>อัญ</u> เชิญพระมหาเถรเป็นเจ้าด้วย เคารพหนักหนาคาบหนึ่งสอด (จารึกวัดพระยืน) (กรมศิลปากร, 2526ก: 95)

ในตัวอย่างนี้มีการกล่าวถึงการแสดงความเคารพโดยใช้คำว่า “ครุการ” (ครุการ ป.) ซึ่งหมายถึง การเคารพ ยกย่อง และคำว่า “วันทาการ” (วนท(ติ) ป. / วนทฺ ส. + อาการ ป.ส.) ซึ่งหมายถึง การแสดงความเคารพ ไหว้ ในลักษณะที่คล้ายกับที่พบในวรรณคดีไทย ดังนี้

ในตัวอย่างที่ 7.1 มีการใช้คำประดับโดยการเรียงซ้อนกัน ได้แก่ คำว่า ครุการ ซ้อนด้วย “นบอบเคารพยาแยง” เพื่อเป็นการสร้างความงามในด้านความหมายโดยการเน้นย้ำถึงความเคารพนอบน้อมอย่างยิ่ง และเป็นการสร้างความงามในด้านเสียงโดยการใช้คำอย่างมีสัมผัสคล้องจอง ได้แก่ ค(รุการ) – เค(ารพ) และ นบ(นอบ) – (เค)ารพ การใช้คำในลักษณะนี้คล้ายกับที่พบในไตรภูมิพระร่วง ดังในตัวอย่างที่มีการใช้คำประดับโดยการเรียงซ้อนกัน ได้แก่ คำว่า ถวายบังคม ซ้อนด้วย “ประณมนอบนบคำรพยาแยง” ซึ่งมีความงามทั้งทางด้านความหมายและเสียงโดยการเน้นย้ำให้เห็นถึงการกราบไหว้อ่อนน้อมของกษัตริย์ทั้งหลายและการสร้างเสียงสัมผัสคล้องจอง เช่น (บัง)คม – (ประ)ณม และ (ประ)ณม – นอบ – นบ

ในตัวอย่างที่ 7.2 มีการกล่าวถึงการเชื้อเชิญโดยใช้คำว่า “อาราธนา” (อาราธนา ป.ส.) และก่อนหน้านั้นได้กล่าวถึงการแสดงความเคารพโดยใช้คำประดับโดยการเรียงซ้อนกัน ได้แก่ คำว่า ไหว้ ซ้อนด้วย วันทาการยาแยงนบอบนบมัสการ เพื่อเป็นการสร้างความงามในด้านความหมายโดย

แสดงให้เห็นถึงภาพการไหว้แสดงความเคารพและเน้นย้ำถึงความนอบน้อมอย่างยิ่ง และเป็นการสร้างความงามในด้านเสียงโดยการใช้อำนาจมีสัมผัสคล้องจอง ได้แก่ ไหว้ – วัน(ทาการ) และ นบ – นอบ – น(มัสการ) การแสดงความเคารพก่อนการการอัญเชิญมีลักษณะคล้ายกับที่พบในจารึกวัดพระยืน ดังในตัวอย่างที่มีการกล่าวถึงการ “อาราธนาอัญเชิญ” และก่อนหน้านั้นได้กล่าวถึงการแสดงความเคารพโดยใช้อำนาจที่มีความหมายถึงการบูชามาเรียงซ้อนกันคือ บำบวงสรรวง

จากตัวอย่างทั้งสองนี้จะเห็นได้ว่าข้อความที่กล่าวถึงการแสดงความเคารพต่อพระเยซูเป็นส่วนที่พระสังฆราชลาโนเพิ่มขึ้นมา เพื่อขยายความถึงความเคารพนับถือของประชาชนที่มีต่อพระเยซูโดยใช้ลีลาภาษาตามอย่างที่มีในวรรณคดีไทย

ตารางที่ 4.10 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย ตัวอย่างที่ 8

ที่	พระวรสาร		วรรณคดีศาสนาร้อยแก้ว
	ปัจจุบัน	อยุธยา	
8	(เปโตร)จึงออกไปข้างนอก ร้องไห้อย่างขมขื่น (ลก. 22:62)	แลจึงออกไปเป็นทุกข์เศร้า โศกพิลาปร้องไห้รำไรไปมา (477)	เศรฐฐิดานันบังเกิดโสกาตุรร้องไห้ รำไรไปมา (พระราชพงศาวดารของสมเด็จพระเพทราชา) (หอพระสมุดวชิรญาณ, 2464: 13)

ในตัวอย่างนี้มีการกล่าวถึงความโศกเศร้าโดยใช้อำนาจ “ทุกข์” (ทุกข์ ป.) “โศก” (โศก ส. / โศก ป.) และ “พิลาป” (วิลาป ป.ส.) ในลักษณะที่คล้ายกับที่พบในวรรณคดีไทย โดยมีการใช้คำประดับโดยการเรียงซ้อนกัน ได้แก่ คำว่า ทุกข์ ซ้อนด้วย เศร้าโศก และคำว่า พิลาป ซ้อนด้วย ร้องไห้ ที่ขยายด้วย รำไรไปมา การใช้คำประดับเหล่านี้เป็นการสร้างความงามในด้านความหมายโดยการขยายความและเน้นย้ำให้เห็นถึงความโศกเศร้าอย่างยิ่งที่แสดงออกมาด้วยอาการร้องไห้อย่างไม่หยุดหย่อน การใช้คำในลักษณะนี้คล้ายกับที่พบในพระราชพงศาวดารของสมเด็จพระเพทราชา ดังในตัวอย่างที่มีการใช้อำนาจ “โสกาตุร” ซึ่งหมายถึงความโศกเศร้า และขยายความต่อด้วยอาการที่แสดงออกมาคือ ร้องไห้รำไรไปมา

ตารางที่ 4.11 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย
ตัวอย่างที่ 9

ที่	พระวรสาร		วรรณคดีศาสนาร้อยแก้ว
	ปัจจุบัน	อยุธยา	
9	สิเมโอนรับพระกุมารมา อุ้มไว้ และกล่าวถวาย พระพรแต่พระเจ้าว่า (ลก. 2:28)	แลจึงสิเมออร์ก้เข้าไปอุ้มเอา พระพุทธิกุมาร แล้วจึง <u>โหมนาการวรรณาสรรเสริญ</u> ด้วยจิตอันโสมนาการชื่นชม ยินดีนั้นว่า (27)	ไกรวิภูพราหมณ์สั่งสอนด้วย ถ้อยคำอันรู้หลักไพบราเอให้ไป <u>สรรเสริญโหมนาการพรรณนา</u> ถึงโหมนางปัญจาลจันที่ ณ เมืองวิเทหรานัน (ปุมราชธรรม) (กรมศิลปากร, 2545ก: 75)

ในตัวอย่างนี้มีการกล่าวถึงการสรรเสริญโดยใช้คำว่า “โหมนาการ” (โหมน / โหมนา ป. + อากา ร ป.ส.) ซึ่งหมายถึง การยกย่อง สรรเสริญ และ “วรรณา” (วรรณา ส.) ซึ่งหมายถึง การพรรณนา สรรเสริญ ในลักษณะที่คล้ายกับที่พบในวรรณคดีไทย โดยมีการใช้คำประดับโดยการเรียงซ้อนกัน ได้แก่ คำว่า โหมนาการ ซ้อนด้วย วรรณา และ สรรเสริญ อันเป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงการพำพรรณนายกย่องสรรเสริญ การใช้คำในลักษณะนี้คล้ายกับที่พบในปุมราชธรรม ดังในตัวอย่างที่มีการซ้อนคำว่า สรรเสริญ โหมนาการ และ พรรณา

ตารางที่ 4.12 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย
ตัวอย่างที่ 10

ที่	พระวรสาร		วรรณคดีศาสนาร้อยแก้ว
	ปัจจุบัน	อยุธยา	
10	เมื่อเห็นแผ่นดินไหว (มธ. 27:54)	เมื่อแลทัศนากการเห็น <u>พื้นแผ่นดิน</u> <u>แทนปัดภูพิลพหลจินจล</u> <u>สะเทือนหวาดหวั่นไหว</u> (499)	อันว่ามหาปัดพิลก็วิจลกัมปนาท ดุจรู้ประสาทสาธการ (ปฐมสมโพธิ กถา) (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมาณูชิตชินอรส, 2558: 163)

ในตัวอย่างนี้มีการกล่าวถึงแผ่นดินไหวโดยใช้คำว่า “ปัดภูพิล” (ปรวิตล ป.) ซึ่งแปลว่าพื้นแผ่นดิน “พหล” (พหล ป.ส.) ซึ่งแปลว่าใหญ่ มาก และ “จินจล” (จณจล ป.ส.) ซึ่งแปลว่า

เคลื่อนที่ไปมา สั่นไหว เมื่อนำทั้งสามมารวมกันจึงแปลได้ว่า พื้นแผ่นดินที่สั่นไหวอย่างมาก ข้อความนี้มีการใช้คำประดับโดยการเรียงซ้อนกัน ได้แก่ คำว่า พื้น ซ้อนด้วย แผ่นแทน ซึ่งนำมาขยาย ปฏกพิตล และคำว่า พหลจินจล ซ้อนด้วย สะเทือนหวาดหวั่นไหว การใช้คำประดับเช่นนี้เป็นการสร้างความงามในด้านความหมายโดยการขยายความและเน้นย้ำให้เห็นถึงผืนแผ่นดินที่แข็งแกร่งแต่กลับเกิดการสั่นสะเทือนอย่างรุนแรง อีกทั้งยังเป็นการสร้างความงามในด้านเสียงโดยการใช้คำอย่างมีสัมผัสคล้องจอง ได้แก่ พื้น – แผ่น – (ปฏก)พิ(ตล) – พ(หล) และ (ปฏกพิ)ตล – (พ)หล – (จิน)จล

การใช้คำในลักษณะนี้คล้ายกับที่พบในปฐมสมโพธิกถา ดังในตัวอย่างที่มีการใช้คำว่า “มหาปถพีตล” และมีการใช้คำประดับโดยการเรียงซ้อนกัน ได้แก่ คำว่า วิจล ซ้อนด้วย กัมปนาท ข้อความนี้มีความงามทั้งทางด้านความหมายและเสียงโดยการเน้นย้ำให้เห็นภาพการสั่นสะเทือนของแผ่นดินอันยิ่งใหญ่และการสร้างเสียงสัมผัสคล้องจอง เช่น (ปถพี)ตล – (วิ)จล นอกจากการใช้คำที่มีความหมายถึงแผ่นดินคล้ายกันแล้วคือ (มหา)ปถพีตล และ ปฏกพิตล ยังมีการใช้คำที่มีความหมายถึงการสั่นไหวโดยมีลักษณะคำที่คล้ายคลึงกันคือ วิจล และ จินจล

ตารางที่ 4.13 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยาที่วรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย ตัวอย่างที่ 11

ที่	พระวรสาร		วรรณคดีศาสนาร้อยแก้ว
	ปัจจุบัน	อยุธยา	
11	-	แต่แรกปฐมพิภพอัน ประดิษฐานให้มีฟ้าแลแผ่นดิน (499)	พระบรมเสวรถั้งแต่เมื่อประณม กลับเมื่อไฟไหม้แล้ว... แล้วบพิตร จึงประดิษฐานพระสุเมรุราชัน ให้เป็นพระญาแก่เขาทั้งหลาย... (ไตรภูมิฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุง ปารีส) (กรมศิลปากร, 2554: 43)

ในตัวอย่างนี้มีการกล่าวถึงสร้างโลกโดยใช้คำว่า “ปฐมพิภพ” (ปฐม ป. + วิภว ป.ส.) ซึ่งหมายถึงโลกเมื่อแรกเริ่ม และ “ประดิษฐาน” (ประดิษฐาน ส.) ซึ่งแปลว่าการตั้งขึ้น สร้าง การใช้คำทั้งสองในการกล่าวถึงการสร้างโลกนี้มีลักษณะคล้ายกับในไตรภูมิฉบับหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส ดังในตัวอย่างที่มีการใช้คำว่า ประณมกลับ ซึ่งหมายถึงอายุของโลกเมื่อแรกเริ่ม หรือ ต้นกลับ และคำว่า ประดิษฐาน ซึ่งหมายถึงการสร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นมาบนโลก จากข้อความทั้งสองนี้จะเห็นได้ว่ามีการใช้คำว่า ปฐม และ ประณม ซึ่งสื่อถึงจุดเริ่มต้น และมีการใช้กริยาในการสร้างโลกเหมือนกันคือ ประดิษฐาน

ข้อความนี้เป็นส่วนที่พระสังฆราชลาโนเพิ่มขึ้นมาในส่วนต้นของพระวรสารเพื่อนำความก่อนการกล่าวถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์และเริ่มเรื่อง

ตารางที่ 4.14 เปรียบเทียบลีลาภาษาในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศานาร้อยแก้วของไทย
ตัวอย่างที่ 12

ที่	พระวรสาร		วรรณคดีศานาร้อยแก้ว
	ปัจจุบัน	อยุธยา	
12	ส่วนผู้ชอบธรรมจะส่องแสงเหมือนดวงอาทิตย์ในพระอาณาจักรของพระบิดา (มธ. 13:43)	แลส่วนท่านผู้ใจใสศรัทธาเล่า ย่อมจะรุ่งเรืองดุจดั่งสุพรรณรังษีแสงรัศมีอาทิตย์เมื่อแรกผุดขึ้นในกาลเมื่อรุ่งเช้า (169)	แก้วนั้นอันอยู่ในชายมุกดานั้น เหลื่อมดุจดั่งรัศมีพระอาทิตย์เมื่อแรกขึ้นมานั้นแล (ไตรภูมิพิภพ) (กรมศิลปากร, 2526ข: 50)

ในตัวอย่างนี้มีการเปรียบเทียบแสงสว่างของผู้ชอบธรรมกับแสงอาทิตย์โดยใช้คำว่า “สุพรรณรังษี” (สุพรรณ ส. + รังษี ป.) ในความหมายถึงแสงทองของพระอาทิตย์ “รัศมี” (รัศมี ส.) และ “อาทิตย์” (อาทิตย์ ส.) โดยมีการใช้คำประดับโดยการเรียงซ้อนกัน ได้แก่ คำว่า สุพรรณรังษี ซ้อนด้วย แสงรัศมีอาทิตย์ และมีการขยายความถึงแสงอาทิตย์นั้นโดยใช้คำประดับโดยการเติมส่วนขยายว่า เมื่อแรกผุดขึ้นในกาลเมื่อรุ่งเช้า การใช้ความเปรียบเช่นนี้คล้ายกับที่พบในไตรภูมิพระร่วง ดังในตัวอย่างที่มีการกล่าวถึงแสงของอัญมณีโดยเปรียบเทียบกับแสงอาทิตย์ตอนรุ่งเช้าโดยใช้คำว่า “รัศมีพระอาทิตย์” และขยายความว่า “เมื่อแรกขึ้นมานั้น”

ข้อความที่ขยายความว่าแสงอาทิตย์นี้เป็นแสงอาทิตย์ในตอนรุ่งเช้าเป็นส่วนที่พระสังฆราชลาโนเพิ่มขึ้นมา อาจเพื่อเป็นการพรรณนาให้เห็นถึงความสว่างและความงามของแสงจากผู้ชอบธรรมโดยใช้ความเปรียบตามอย่างที่มีในวรรณคดีไทย

จากการเปรียบเทียบลีลาภาษาที่ประกอบด้วยคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยากับวรรณคดีศานาร้อยแก้วของไทย รวมทั้งเปรียบเทียบกับพระวรสารสมัยปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าพระวรสารสมัยอยุธยามีลีลาภาษาที่ใกล้เคียงกับวรรณคดีศานาร้อยแก้วอย่างมาก โดยลีลาเหล่านี้ไม่พบในพระวรสารสมัยปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าพระสังฆราชลาโนได้แปลพระวรสารซึ่งเป็นคัมภีร์ทางศาสนาให้มีลักษณะที่เป็นคัมภีร์ทางศาสนาของไทย โดยรูปแบบงานเขียนที่ท่านเลือกใช้คือวรรณคดีพุทธศานาร้อยแก้ว การที่ท่านเลือกใช้รูปแบบงานเขียนทางศาสนาของไทยในการแปลงานเขียนทางศาสนาคริสต์ถือได้ว่าเป็นการรักษาขนบประจำชนิดของตัวบท โดยเฉพาะขนบด้านศัพท์และ

สำนวนภาษา ซึ่งคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมีบทบาทหน้าที่สำคัญในส่วนนี้ การแปลในลักษณะเช่นนี้จึงเป็นการทำให้พระวรสารสมัยอยุธยาที่มีลักษณะเป็นวรรณคดีศาสนาร้อยแก้ว ซึ่งช่วยเอื้อให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจในตัวบทได้ง่ายขึ้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่า คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมีหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการแปลพระวรสารสมัยอยุธยา ทั้งหน้าที่ทางความหมายในการสร้างความเข้าใจแนวคิดทางศาสนาที่แปลกใหม่ และหน้าที่ทางลีลาภาษาในการสร้างให้พระวรสารฉบับนี้มีลีลาอย่างวรรณคดีศาสนาร้อยแก้ว หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการสร้างให้พระวรสารเป็นวรรณคดีศาสนาของไทย หน้าที่ในการสร้างลีลาภาษานี้ โดยเฉพาะการใช้คำประดับ สอดคล้องกับผลการศึกษาในบทที่ 3 ซึ่งพบว่าคำที่ยืมมาซ้อนมีจำนวนมากที่สุด

พระวรสารสมัยอยุธยาเล่มนี้จึงแสดงให้เห็นถึงความสามารถของพระสังฆราชลาโน ในการแปลและการเลือกใช้คำในการถ่ายทอดพระวาจาของพระเจ้าสู่ชนชาวไทย คำศัพท์ที่ท่านแปลนี้ แม้บางคำไม่พบการใช้แล้วซึ่งส่วนมากเป็นคำที่มีความหมายเฉพาะทางพุทธศาสนา แต่บางคำยังคงใช้ในสมัยต่อมาและบางคำยังคงใช้จนถึงปัจจุบัน การแปลคำในสมัยต่อมาจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

บทที่ 5

การเปรียบเทียบการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยา กับ พระวรสารสมัยรัตนโกสินทร์

ในบทนี้จะศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยา กับสมัยรัตนโกสินทร์ โดยจะเปรียบเทียบเฉพาะคำศัพท์เฉพาะทางคริสต์ศาสนาที่แปลโดยใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤต หรือมีคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตเป็นส่วนประกอบ ที่ปรากฏในพระวรสารสมัยอยุธยา กับคำศัพท์เฉพาะทางคริสต์ศาสนาที่แปลในสมัยรัตนโกสินทร์ เนื่องจากคำศัพท์เฉพาะทางคริสต์ศาสนาเป็นคำศัพท์ที่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้และสามารถสืบรู้ได้ว่าแปลมาจากคำใด ในขณะที่คำที่มีความหมายทั่วไปมีความหลากหลายที่เกิดจากวิธีการแปล เช่น การขยายความ การตัดความ และเกิดจากแนวทางการแปลที่ต่างกันไปในแต่ละสมัยทั้งการแปลรักษาต้นฉบับและการตัดแปลง เพื่อแสดงให้เห็นความคล้ายคลึงหรือความสับสน และความแตกต่างหรือความเปลี่ยนแปลงในการแปลในสมัยต่อๆ มา อันสะท้อนถึงความสัมพันธ์และความสำคัญของการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในการแปลคำศัพท์เฉพาะทางคริสต์ศาสนาในสมัยอยุธยาต่อการสร้างความเข้าใจและการปลูกฝังแนวคิดทางคริสต์ศาสนาในสมัยต่อมา เนื้อหาส่วนแรกของบทนี้กล่าวถึงตัวบทพระวรสารสมัยรัตนโกสินทร์ที่นำมาศึกษาเปรียบเทียบ และเนื้อหาส่วนถัดมาแสดงการเปรียบเทียบคำแปลในสมัยต่างๆ เนื้อหาแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 พระวรสารสมัยรัตนโกสินทร์ที่นำมาศึกษาเปรียบเทียบ

จากการค้นคว้าพระวรสารที่แปลเป็นภาษาไทยพบว่า หลังจากการแปลพระวรสารสมัยอยุธยา ในสมัยรัตนโกสินทร์มีการแปลพระวรสารและตีพิมพ์เป็นหนังสือในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5-6 หลังจากนั้นได้มีการแปลพระวรสารเรียบเรียงเป็นหนังสือพระวรสารและพันธสัญญาใหม่หลายเล่มในการศึกษาเปรียบเทียบนี้ผู้วิจัยได้เลือกพระวรสารที่แปลโดยพระศาสนจักรคาทอลิกเท่าที่ค้นคว้าได้จำนวน 4 เล่ม ดังนี้

5.1.1 พระนิทานแห่งพระมหาเยซูคริสโต

พระนิทานแห่งพระมหาเยซูคริสโต ล้วนแต่ตามพระเอวังเยลิโอทั้งสี่ แปลโดยพระสังฆราชฆ้อง หลุยส์ เวย์ ลักษณะเนื้อหาเป็นการเรียบเรียงพระวรสารทั้งสี่เล่มมาเล่าเป็นเรื่องเดียวกันตามลำดับเวลา หรือที่เรียกว่า gospel harmony พระนิทานแห่งพระมหาเยซูคริสโตจึงมีลักษณะคล้ายพระวรสารสมัยอยุธยา ต่างกันตรงที่ในเล่มนี้ได้จัดเนื้อหาเป็นตอนๆ และบอกที่มาของ

ข้อพระคัมภีร์ รูปแบบตัวอักษรที่ใช้ในหนังสือเล่มนี้เป็นตัวอักษรโรมันที่นำมาเขียนภาษาไทยซึ่งใช้ในคริสต์ศาสนาหรือที่เรียกว่า ภาษาวัด หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2462

ก่อนการนำพระวรสารมาเรียบเรียงในลักษณะนี้ ข้อความในพระวรสารที่แปลโดย พระสังฆราชเวย์ ได้มีการนำมาตีพิมพ์เป็นหนังสือพระวรสารซึ่งแบ่งเป็นบทสำหรับอ่านในพิธีมิสซาในแต่ละวัน ชื่อหนังสือว่า พระเอวังเยลิโอ (Phra: Evangelio) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2447 พระนิทานแห่งพระมหาเยซูคริสต์จึงถือได้ว่าเป็นหนังสือที่มีการแปลในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5

5.1.2 พระวรสารทั้งสี่

พระวรสารทั้งสี่ แปลโดย คุณพ่อวิกตอร์ ลาร์เก และเกรกอรี สวัสต์ดี ครูวรรณ ลักษณะเนื้อหาเป็นหนังสือพระวรสารที่จัดเรียงตามผู้นิพนธ์ หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2505 ฉบับที่นำมาใช้นี้ตีพิมพ์ครั้งที่ 4 เมื่อพ.ศ. 2513

5.1.3 รวมสายตาสู่พระวรสารทั้งสี่

รวมสายตาสู่พระวรสารทั้งสี่ แปลโดย พระอัครสังฆราชยวง นิตโย ลักษณะเนื้อหาเป็นการเรียบเรียงพระวรสารทั้งสี่เล่มมาเล่าเป็นเรื่องเดียวกันตามลำดับเวลา โดยจัดเรียงเป็นแถวแนวนอนเพื่อเปรียบเทียบข้อความในพระวรสารแต่ละฉบับ หรือที่เรียกว่า synopsis หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2536

5.1.4 พระคัมภีร์คาทอลิกภาคพันธสัญญาใหม่

พระคัมภีร์คาทอลิกภาคพันธสัญญาใหม่ แปลโดย คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์ พระวรสารอยู่ส่วนต้นของหนังสือเล่มนี้โดยจัดเรียงตามผู้นิพนธ์ หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อพ.ศ. 2548 ฉบับที่นำมาใช้นี้ตีพิมพ์ครั้งที่ 4 เมื่อพ.ศ. 2558

ก่อนการนำพระวรสารมาเรียบเรียงในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่นี้ ได้มีการนำพระวรสารมาตีพิมพ์แยกเล่มในชื่อชุดว่า พระคัมภีร์ภาษาไทยฉบับใหม่ ซึ่งตีพิมพ์ในช่วงพ.ศ. 2542 เนื้อหาและสำนวนภาษาของพระวรสารในหนังสือทั้งสองเล่มนี้มีความใกล้เคียงกัน โดยพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ได้มีการปรับปรุงการแปลโดยดูจากภาษากรีกซึ่งเป็นภาษาต้นฉบับของพระวรสารพระวรสารในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่นี้เป็นสำนวนที่ใช้ในปัจจุบัน

5.2 การเปรียบเทียบคำแปลศัพท์เฉพาะทางคริสต์ศาสนาในสมัยต่างๆ⁷¹

คำแปลศัพท์เฉพาะทางคริสต์ศาสนาที่นำมาเปรียบเทียบนี้มาจากการรวบรวมคำศัพท์ที่นำมาวิเคราะห์ในบทที่ 4 จากการเปรียบเทียบคำแปลในพระวรสารสมัยอยุธยากับพระวรสารฉบับอื่นพบว่า การแปลในสมัยต่อมาได้มีการใช้วิธีการแปลต่างๆ ดังในตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 5.1 แสดงตัวอย่างการเปรียบเทียบคำแปลศัพท์เฉพาะทางคริสต์ศาสนาในสมัยต่างๆ

พระวรสารสมัยอยุธยา (2228 ⁷²)	พระนิทานแห่งพระมหาเยซูคริสต์ (2462)	พระวรสารทั้งสี่ (2513)	รวมสายตาสู่พระวรสารทั้งสี่ (2536)	พระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ (2558)
ในกาลเมื่อนางมเรียแลยอแซเอาพระองค์เจ้าเข้าไปใน <u>พระวิหาร</u> และจะกระทำตามนิตติกาลทำเนียมใน <u>พระศาสนา</u> และจึงสืมืออร์กก็เข้าไปอ้อมเอา <u>พระพุทธรูป</u> ... (26-27)	Simeon จึงได้เข้ามาใน <u>พระวิหาร</u> ก็เฉพาะเวลาที่พระชนนีกับนักบุญ Joseph ได้เอาพระกุมารเข้าสู่ <u>พระวิหาร</u> สำหรับจะประพฤติตามประเพณีอันสมด้วย <u>พระธรรม</u> Simeon ก็ยื่นมือทั้งสองรับเอา <u>พระกุมาร</u> ... (15)	ก็ได้มาที่ <u>พระวิหาร</u> ขณะที่บิดามารดานำพระกุมารเยซูมาเพื่อปฏิบัติตามประเพณีที่ <u>ทรงบัญญัติไว้</u> ท่านก็อ้อม <u>พระกุมาร</u> ... (224)	และเขาเข้ามาใน <u>พระวิหาร</u> ...และในขณะที่บิดามารดาของพระกุมารเยซูเจ้าเข้ามาเพื่อปฏิบัติตาม <u>กฎบัญญัติ</u> เกี่ยวกับพระกุมาร เขาได้เข้าอ้อม <u>พระกุมาร</u> ... (39)	สิเมโอนเข้าไปใน <u>พระวิหาร</u> ขณะที่โยเซฟพร้อมกับพระนางมารีย์นำพระกุมารเข้ามาปฏิบัติตาม <u>ที่ธรรมบัญญัติกำหนดไว้</u> สิเมโอนรับ <u>พระกุมาร</u> มาอ้อมไว้... (ลก. 2:27-28)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่า คำแปลในสมัยหลังมีทั้งที่เหมือนและแตกต่างกับในพระวรสารสมัยอยุธยา โดยคำที่ยังคงใช้ในสมัยต่อๆ มาทุกสมัยคือคำว่า พระวิหาร ส่วนคำที่ไม่ได้ใช้ในการแปลแล้วคือคำว่า พระศาสนา ซึ่งในสมัยหลังได้เปลี่ยนไปใช้คำอื่นแทน เช่น ธรรม บัญญัติ นอกจากนี้ยังมีคำที่ใช้ในการแปลต่อมาเพียงแค่บางส่วนคือคำว่า พระพุทธรูป ซึ่งในสมัยหลังได้ตัดคำว่า พุทธิ ออก

จากที่กล่าวมานี้จึงสรุปวิธีการแปลในสมัยต่อมาได้เป็น 3 วิธี ได้แก่ การแปลโดยใช้คำเดิมทั้งหมด การแปลโดยใช้คำเดิมบางส่วน และการแปลโดยใช้คำใหม่ ซึ่งจะอธิบายโดยละเอียดดังนี้

⁷¹ ดูเพิ่มเติมที่ ภาคผนวก ข

⁷² วงเล็บหลังชื่อหนังสือพระวรสารฉบับนี้แสดงปีที่แปลพระวรสารเสร็จ แต่วงเล็บหลังชื่อหนังสือเล่มอื่นแสดงปีที่ตีพิมพ์

5.2.1 การแปลโดยใช้คำเดิมทั้งหมด

การแปลโดยใช้คำเดิมทั้งหมด หมายถึง การแปลโดยใช้คำที่ตรงกับในพระวรสารสมัย
อยุธยา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 5.2 แสดงตัวอย่างการแปลโดยใช้คำเดิมทั้งหมด

คำศัพท์	พระวรสาร สมัยอยุธยา (2228)	พระนิทาน แห่งพระมหา เยซูคริสต์ (2462)	พระวรสาร ทั้งสี่ (2513)	รวมสายตาสู่ พระวรสาร ทั้งสี่ (2536)	พระคัมภีร์ ภาคพันธ สัญญาใหม่ (2558)
1. heaven	-สวรรค์ -เมืองสวรรค์ -วิมานสวรรค์	-สวรรค์ -สวรรค์ชั้นฟ้า -อากาศเวหา	-สวรรค์ -ฟ้า	-สวรรค์ -ฟ้า -ท้องฟ้า	-สวรรค์ -ฟากฟ้า
2. hell “Sheol”	-นรก	-นรก -นรกอวิจี	-นรก -บาดาล	-นรก -แดนนรก	-นรก -แดนผู้ตาย
3. holy	-ศักดิ์สิทธิ์ -ศักดิ์สิทธิ์ บริสุทธิ์	-ศักดิ์สิทธิ์ -บริสุทธิ์ -ศักดิ์สิทธิ์ บริสุทธิ์	-ศักดิ์สิทธิ์	-ศักดิ์สิทธิ์	-ศักดิ์สิทธิ์
4. judge	-พิพากษา -วิจารณ์ พิพากษา	-พิพากษา	-พิพากษา -ตัดสิน	-พิพากษา -ตัดสิน	-พิพากษา -ตัดสิน
5. (Day of) Judgment	-วันพิพากษา	-วันพิพากษา	-วันพิพากษา	-วันพิพากษา	-วันพิพากษา
6. sin	-บาป -บาปกรรม -มีบาปมีโทษ	-บาป -โทษบาป -บาปโทษ -ผิด -เป็นหนี้มีบาป	-บาป	-บาป -โทษบาป -บาปกรรม -ผิด	-บาป -ความผิด
7. temple	-พระวิหาร	-พระวิหาร	-พระวิหาร	-พระวิหาร	-พระวิหาร

จากตัวอย่างในตารางนี้จะเห็นได้ว่า บางคำมีการแปลโดยใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่เหมือนกันตลอดตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน เช่น *วันพิพากษา* ในตัวอย่างที่ 5 บางคำมีการเติมหน่วยเติมหน้า *พระ* เพื่อแสดงความเป็นราชาศัพท์หรือสังฆศัพท์ และยังคงใช้อย่างนั้นตลอดมา เช่น *พระวิหาร* ในตัวอย่างที่ 7

นอกจากนี้ยังพบว่า บางคำมีการแปลเป็นหลายคำ เช่น ในตัวอย่างที่ 1 คำว่า *สวรรค์* เป็นคำแปลหลักที่พบการใช้อย่างต่อเนื่องในทุกสมัย ส่วนคำแปลอื่นในพระวรสารสมัยอยุธยามีการนำคำนี้มาเติมคำบอกลักษณะเป็น *เมืองสวรรค์* และซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันเป็น *วิมานสวรรค์* ในสมัยรัชกาลที่ 9 ไม่ได้ใช้คำในลักษณะนี้แล้ว แต่ใช้คำไทยที่เข้าใจง่ายแทนคือคำว่า *ฟ้า*

ในตัวอย่างที่ 3 คำว่า *ศักดิ์สิทธิ์* เป็นคำแปลหลักที่พบการใช้อย่างต่อเนื่องในทุกสมัย ส่วนคำแปลอื่นในพระวรสารสมัยอยุธยามีการนำคำนี้มาซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันเป็น *ศักดิ์สิทธิ์บริสุทธิ์* ในสมัยต่อมายังคงมีการใช้คำที่มีการซ้อนอยู่ รวมถึงนำคำที่ซ้อนนั้นมาใช้เป็นคำเดี่ยวด้วยคือคำว่า *บริสุทธิ์* แต่ในสมัยต่อจากนั้นไม่ได้ใช้คำเช่นนี้แล้ว

ในตัวอย่างที่ 4 คำว่า *พิพากษา* เป็นคำแปลหลักที่พบการใช้อย่างต่อเนื่องในทุกสมัย ส่วนคำแปลอื่นในพระวรสารสมัยอยุธยามีการนำคำนี้มาซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันเป็น *วิจารณ์พิพากษา* ในสมัยหลังไม่ได้ใช้คำในลักษณะนี้แล้ว แต่ใช้คำไทยที่เข้าใจง่ายแทนคือคำว่า *ตัดสิน*

ในตัวอย่างที่ 6 คำว่า *บาป* เป็นคำแปลหลักที่พบการใช้อย่างต่อเนื่องในทุกสมัย ส่วนคำแปลอื่นในพระวรสารสมัยอยุธยามีส่วนประกอบของคำนี้คือ *บาปกรรม* และมีการนำคำนี้มาซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันเป็น *มีบาปมีโทษ* ในสมัยต่อๆ มายังมีการซ้อนคำว่า *บาป* และ *โทษ* แต่ก็มีการใช้คำไทยที่เข้าใจง่ายแทนคือคำว่า *(ความ)ผิด*

ในตัวอย่างที่ 2 คำว่า *นรก* เป็นคำแปลหลักที่พบการใช้อย่างต่อเนื่องในทุกสมัย ในสมัยรัชกาลที่ 9 เมื่อคริสต์ศาสนาเป็นที่รู้จักแล้ว จึงมีการแปลโดยใช้คำอื่นที่สื่อถึงโลกหลังความตายซึ่งไม่ได้เฉพาะสำหรับลงโทษผู้ทำบาปอย่างเดียว แต่เป็นสถานที่รอสำหรับการพิพากษาครั้งสุดท้ายด้วย ในพระวรสารทั้งสี่ยังแปลโดยใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตว่า *บาดาล* ส่วนในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ใช้คำไทยที่เข้าใจง่ายแทนคือคำว่า *แดนผู้ตาย*

นอกจากการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่เหมือนกันมาตลอดทุกสมัยแล้ว ยังพบว่า บางคำมีการแปลโดยใช้คำเดียวกันต่อเนื่องกันมา แต่มีการเปลี่ยนคำแปลในฉบับปัจจุบัน เช่น *(พระ)สงฆ์* เป็นคำที่ใช้หมายถึง *priest* ซึ่งเป็นนักบวชในคริสต์ศาสนา คำนี้มีการใช้มาตั้งแต่สมัยอยุธยา แต่ในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ได้เปลี่ยนจากเดิมที่ใช้คำว่า *(พระ)สงฆ์* ซึ่งสื่อถึงนักบวชใน

พุทธศาสนาโดยตรง เป็นคำว่า *สมณะ* ซึ่งหมายถึงนักบวชและไม่มีเฉพาะเจาะจงถึงพุทธศาสนา เท่า อย่างไรก็ตามนอกเหนือจากพระวรสารสำนวนปัจจุบันนี้ ยังคงใช้คำว่า พระสงฆ์ เรียกนักบวชใน คริสต์ศาสนาอยู่

จากที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่า มีการแปลโดยใช้คำศัพท์ที่เหมือนกันในทุกสมัย แม้บางคำอาจแปลเป็นภาษาไทยหลายคำ แต่คำที่มีใช้ตั้งแต่สมัยอยุธยา ก็ถือว่าเป็นคำที่สามารถสื่อ ความหมายได้ดีจนถึงปัจจุบัน การที่คำเหล่านี้ยังคงใช้มาจนถึงปัจจุบันอาจเป็นเพราะคำเหล่านี้เป็น คำที่มีความหมายทั่วไปในภาษา หรือไม่ได้มีนัยทางศาสนามากนัก นอกจากนี้ในสมัยหลังยังมีการเปลี่ยนแปลงการแปลไปในอีกลักษณะหนึ่งโดยใช้คำที่ง่ายขึ้นคือคำไทย และไม่ได้ใช้คำที่มีการซ้อน ด้วยคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันอันเป็นลีลาภาษาแบบวรรณคดีศานาร้อยแก้ว

5.2.2 การแปลโดยใช้คำเดิมบางส่วน

การแปลโดยใช้คำเดิมบางส่วน หมายถึง การแปลโดยใช้คำที่ตรงกับในพระวรสารสมัย อยุธยาบางส่วน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 5.3 แสดงตัวอย่างการแปลโดยใช้คำเดิมบางส่วน

คำศัพท์	พระวรสาร สมัยอยุธยา (2228)	พระนิทาน แห่งพระมหา เยชูคริสต์ (2462)	พระวรสาร ทั้งสี่ (2513)	รวมสายตาสู่ พระวรสาร ทั้งสี่ (2536)	พระคัมภีร์ ภาคพันธ สัญญาใหม่ (2558)
1. (commit) adultery	-บาปลามก -ผิดประเวณี -กระทำทุจริต ผิดเมียของ ท่าน -ผิดเมียเขา	-(ความ) มิจฉาจาร -ทำมิจฉาจาร ล่วงประเวณี -กาเมสุ มิจฉาจาร	-ผิดประเวณี -ล่วงประเวณี -อุลามก -ทำชู้ -คบชู้คู่สาว	-มิจฉาจาร -อนาจาร -เรื่องชู้สาว -ความผิดชู้สาว -คบชู้คู่สาว	-ผิดประเวณี -ล่วงประเวณี
2. blessing “esher”	-กุศล -อานิสงส์ -กุศลอานิสงส์ -กุศลผล อานิสงส์	-บุญมหาลาภ -มหาบุญลาภ	-บุญ -มหาลาภ -บุญลาภ	-บุญ -สุข	-สุข

	-บุญอานิสงส์ -บุญแล อานิสงส์				
3. Child Jesus	-พระพุทธิ กุมาร	-พระกุมาร (เจ้า) -กุมาร	-พระกุมาร -พระกุมารเยซู	-(พระ)กุมาร	-พระกุมาร
4. fasting	-ศีล	-ศีลอดอาหาร	-การอด อาหาร	-การอดอาหาร	-การจำศีลอด อาหาร
5. grace	-(พระ)พุทธิ กุศล -กุศลผล อานิสงส์	-อานิสงส์ -พระคุณ อานิสงส์ -พระคุณ	-พระพรยศ ทาน	-พระพรยศ ทาน	-พระพรยศ ทาน
6. kingdom of God	-พระพุทธิ สมบัติ -เมืองพระ (มหาเดว) -เมืองสวรรค อันเป็นเมือง แห่ง พระมหาเดว -วิมานสวรรค	-(แผ่นดิน) เมืองแห่ง พระพุทธิเจ้า -สวรรค	-พระราชา ของพระเป็น เจ้า	-พระราชา ของพระเป็น เจ้า -พระราชา แห่งสวรรค -พระ อาณาจักรของ พระเป็นเจ้า	-พระ อาณาจักรของ พระเจ้า
7. law	-พระศาสนา -(พระ)ธรรม ศาสนา -(พระ)พุท ศาสนา -พระกำหนด กฎหมาย	-(พระ)บัญญัติ -พระธรรม -พระธรรมะ -พระธรรมา (เกา) -พระบัญญัติ ธรรม -กฎหมาย -พระราช	-บทบัญญัติ -พระบัญญัติ -พระธรรม -กฎหมาย	-บทบัญญัติ -พระบัญญัติ -พระบัญญัติ -พระธรรม -กฎหมาย	-ธรรมบัญญัติ -กฎหมาย

		กำหนด กฎหมาย			
--	--	-----------------	--	--	--

จากตัวอย่างในตารางนี้จะเห็นได้ว่า การแปลโดยยังคงคำที่ใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยาบางส่วนมีหลายลักษณะ ได้แก่ การตัดคำที่หมายถึงพระพุทธเจ้าออก เช่น ในตัวอย่างที่ 3 ในพระวรสารสมัยอยุธยาใช้คำว่า *พระพุทธิกุมาร* ในสมัยหลังไม่ได้ใช้คำว่า พุทธิ เหลือแต่คำว่า *(พระ)กุมาร*

การนำคำที่เป็นส่วนประกอบในคำแปลในพระวรสารสมัยอยุธยามาใช้ในคำแปลสมัยหลัง เช่น ในตัวอย่างที่ 2 ในพระวรสารสมัยอยุธยาใช้คำว่า *บุญ* ร่วมกับคำว่า *อาณิสส* ในสมัยต่อมา มีการนำคำว่า *บุญ* มาใช้ในคำแปล โดยนำมาซ้อนเป็น *บุญมหาลาก* และนำมาสมาสเป็น *มหาบุญลาก* ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 9 ยังคงใช้ในคำสมาสและมีการใช้เป็นคำเดี่ยว แต่ปัจจุบันได้ใช้คำแปลคำเดี่ยวคือคำว่า *สุข* ซึ่งไม่สื่อนัยทางพุทธศาสนา

ในตัวอย่างที่ 5 ในพระวรสารสมัยอยุธยาใช้คำว่า *อาณิสส* ในคำว่า *กุศลผลอาณิสส* ในสมัยต่อมา มีการนำคำนี้มาใช้ในการแปลทั้งที่เป็นคำเดี่ยว และเป็นคำซ้อนว่า *พระคุณอาณิสส* แต่ในสมัยรัชกาลที่ 9 ไม่ได้ใช้คำว่า *อาณิสส* ซึ่งมีนัยทางพุทธศาสนาแล้ว แต่เปลี่ยนมาใช้คำที่แปลใหม่แทนคือคำว่า *พระหรรษทาน*

ในตัวอย่างที่ 7 ในพระวรสารสมัยอยุธยาใช้คำว่า *ธรรม* ในคำสมาส ในสมัยต่อมา มีการนำคำว่า *ธรรม* มาใช้ในคำสมาส และเติมหน่วยเติมหน้า *พระ* คำนี้มีการใช้อย่างต่อเนื่องในทุกสมัย แสดงให้เห็นว่าคำที่พระสังฆราชลาโนแปลคำนี้ยังคงความหมายเดิมมาจนถึงปัจจุบัน

การนำคำแปลในพระวรสารสมัยอยุธยามาใช้ในคำแปลสมัยหลัง เช่น ในตัวอย่างที่ 4 ในพระวรสารสมัยอยุธยาใช้คำว่า *ศีล* และในสมัยต่อมาใช้คำนี้และตามด้วยลักษณะของศีล อีก 2 ฉบับถัดมาไม่ปรากฏใช้ แต่มีการใช้ในฉบับปัจจุบัน การที่มีการนำคำว่า *ศีล* กลับมาใช้อาจเป็นเพราะคำว่า *จำศีล* ได้กลายเป็นคำกริยาในภาษาไทยไปแล้ว ซึ่งหมายถึงการอดอาหาร

ในตัวอย่างที่ 1 ในพระวรสารสมัยอยุธยาใช้คำว่า *ประเวณี* ในสมัยต่อมาก็มีการใช้คำนี้และยังคงใช้จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีการนำคำที่เป็นส่วนประกอบในคำแปลในพระวรสารสมัยอยุธยามาใช้ในคำแปลสมัยหลังคือ คำว่า *ลามก* พบในคำซ้อนในพระวรสารสมัยอยุธยา ในพระวรสารทั้งสี่ใช้มีการใช้คำนี้ในคำว่า *อุลามก* หลังจากนั้นมีการใช้คำว่า *อนาจาร* ซึ่งมีความหมายเดียวกันในรวมสายตาสู่พระวรสารทั้งสี่ ในตัวอย่างนี้นอกจากจะมีการนำคำในพระวรสารสมัยอยุธยามาใช้แล้ว ยังมีการนำคำแปลในสมัยก่อนหน้ามาใช้ในสมัยหลัง โดยในพระนิทานแห่งพระมหาเยชูคริสโตมีการใช้

คำว่า *มิจฉาจาร* โดยเฉพาะ *กาเมสุมิจฉาจาร* ซึ่งปรากฏอยู่ในศิลาข้อที่ 3 ของพุทธศาสนา การใช้คำนี้จึงแสดงให้เห็นว่ายังคงมีการใช้คำศัพท์ทางพุทธศาสนาในการอธิบายแนวคิดทางคริสต์ศาสนา คำว่า *มิจฉาจาร* ปรากฏการใช้อีกครั้งในรวมสายตาสู่พระวรสารทั้งสี่

นอกจากลักษณะการแปลต่างๆ ข้างต้นแล้ว ยังมีลักษณะการแปลที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งซึ่งพบในตัวอย่างที่ 6 โดยที่ในพระวรสารสมัยอยุธยาได้ใช้คำแปลใน 3 ความหมายคือ สมบัติ เมือง(ของพระเจ้า) และสวรรค์ การใช้คำว่า *เมือง* พบในสมัยต่อมาด้วย แต่หลังจากนั้นในสมัยรัชกาลที่ 9 กลับใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในการแปลคือคำว่า *ราชย์* และ *อาณาจักร* ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทั้งสองคำนี้เป็นศัพท์บัญญัติของคำว่า kingdom

จากที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่า แม้ยังคงมีการนำคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาใช้ในการแปลคำศัพท์เฉพาะทางคริสต์ศาสนา แต่คำเหล่านี้ไม่ได้เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเหมือนในพระวรสารสมัยอยุธยาและพระนิทานแห่งพระมหาเยซูคริสต์โต ซึ่งแปลในช่วงเวลาที่คริสต์ศาสนายังไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ปรากฏในฉบับปัจจุบันส่วนใหญ่จึงเป็นคำที่มีความหมายทั่วไปหรือคำที่เป็นศัพท์บัญญัติ

5.2.3 การแปลโดยใช้คำใหม่

การแปลโดยใช้คำใหม่ หมายถึง การแปลโดยไม่ได้ใช้คำที่ตรงกับในพระวรสารสมัยอยุธยา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 5.4 แสดงตัวอย่างการแปลโดยใช้คำใหม่

คำศัพท์	พระวรสารสมัยอยุธยา (2228)	พระนิทานแห่งพระมหาเยซูคริสต์โต (2462)	พระวรสารทั้งสี่ (2513)	รวมสายตาสู่พระวรสารทั้งสี่ (2536)	พระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ (2558)
1. bread	-พุทธานุหาร -ปุวารกรขนมข้าวสาลี -ปุวารกรขนมโพดสาลี -ขัดชกรอันกระทำด้วย	-ขนมปัง	-(ขนม)ปัง	-(ขนม)ปัง	-(ขนม)ปัง

	แป้งข้าวโพด สาธิตี -ขัดขกรข้าว สาธิตี				
2. com- mandment	-ศีล	-พระบัญญัติ ธรรม -(พระ)บัญญัติ	-(พระ)บัญญัติ	-พระบัญญัติ	-บทบัญญัติ
3. God	-พระมหาเดว (ที่ล้นที่พัน)	-พระพุทธิเจ้า -พระเจ้า	-พระผู้เป็นเจ้า -พระเป็นเจ้า -พระเจ้า	-พระผู้เป็นเจ้า -พระเป็นเจ้า -พระเจ้า	-พระเจ้า
4. gospel	-ธรรม -ธรรมเทศนา -พระธรรม เอวังเยลืออ -พระศาสนา	-(พระ) Evangelio -โอวาทความ สั่งสอน	-พระวรสาร	-พระวรสาร	-ข่าวดี
5. Levite	-พระสงฆ์ ผู้น้อย	-Levita	-สามเณร	-สามเณร	-ชาวเลวี
6. prophet	-พญากรโรนโต -พญากรโรนโต แลนักบุญ -นักบุญแล พญากรโรนโต	-Profeta (ทำนาย / มหาผู้ทำนาย) -มหา Profeta (ผู้ทำนาย) -มหาทำนาย	-(ผู้)พยากรณ์ -ผู้ทำนาย -ศาสดา พยากรณ์ -นักพยากรณ์ -ปรอเฟตา	-ประภาษก	-ประกาศก
7. teaching	-(พระ)ธรรม -ธรรมศาสนา -ธรรมวจนาฎ -ธรรมเทศนา	-โอวาทคำสั่ง สอน -โอวาทความ สั่งสอน -คำสั่งสอน -ความสั่งสอน	-คำสอน -คำสั่งสอน	-คำสอน -คำสั่งสอน	-คำสอน -คำสั่งสอน

จากตัวอย่างในตารางนี้จะเห็นได้ว่า การแปลโดยใช้คำที่ต่างจากที่ใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยา มีหลายลักษณะ ได้แก่ การเปลี่ยนไปใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตอื่น เช่น ในตัวอย่างที่ 2 ในพระวรสารสมัยอยุธยาใช้คำว่า *ศีล* ในสมัยต่อๆ มาใช้คำว่า *(พระ)บัญญัติ* หรือ *พระบัญญัติธรรม* และในปัจจุบันใช้คำว่า *บทบัญญัติ* ในตัวอย่างที่ 6 ในพระวรสารสมัยอยุธยาใช้คำว่า *พญากรโคโนโต* ในสมัยต่อๆ มาใช้คำว่า *พญากรรม* และ *ประภาชก* ส่วนในปัจจุบันใช้คำว่า *ประกาศก*

การเปลี่ยนไปใช้คำไทย เช่น ในตัวอย่างที่ 3 ในพระวรสารสมัยอยุธยาใช้คำว่า *พระมหาเดว* ในสมัยหลังใช้คำในภาษาไทยแทน เช่น *พระเจ้า* *พระเป็นเจ้า* *พระเจ้าผู้เป็นเจ้า* ในตัวอย่างที่ 4 ในพระวรสารสมัยอยุธยาใช้คำว่า *พระธรรม* นำหน้าคำทับศัพท์เป็น *พระธรรมเอวังเยลืออ* และในพระนิทานแห่งพระมหาเยซูคริสต์ใช้คำว่า *(พระ)เอวังเยลืออ* ในสมัยต่อมาใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่เติมหน่วยเติมหน้า *พระ* เป็น *พระวรสาร* แต่ในฉบับปัจจุบันใช้คำไทยแทนคือ *ข่าวดี*

ในตัวอย่างที่ 7 ในพระวรสารสมัยอยุธยาใช้คำว่า *ธรรม* ทั้งเป็นคำเดี่ยวและในคำสมาส ในสมัยหลังใช้คำไทยแทน เช่น *คำสั่งสอน* *คำสอน* จะสังเกตได้ว่าในสมัยต่อมานำคำว่า *ธรรม* มาใช้ในความหมายถึง *ธรรมบัญญัติ (law)* คำแปลนี้จึงได้เปลี่ยนไปใช้คำอื่นแทน

การเปลี่ยนไปใช้คำทับศัพท์ เช่น ในตัวอย่างที่ 1 ในพระวรสารสมัยอยุธยาใช้คำว่า *พุทธาหาร* และคำที่กล่าวถึงขนมหรือของกินที่ทำด้วยข้าวสาลี ในสมัยต่อมาใช้คำทับศัพท์แทนคือ *ปัง* และอาจมีคำบอกลักษณะนำหน้าด้วยเป็น *ขนมปัง* ในตัวอย่างที่ 5 ในพระวรสารสมัยอยุธยาใช้คำว่า *พระสงฆ์ผู้น้อย* ในสมัยต่อมาใช้คำทับศัพท์แทนคือ *Levita* หลังจากนั้นอีก 2 ฉบับกลับมาใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่สื่อถึงนักบวชในพุทธศาสนาว่า *สามเณร* แต่ในปัจจุบันใช้คำทับศัพท์พร้อมกับคำบอกลักษณะนำหน้าคือ *ชาวเลวี*

จากที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่า การแปลในสมัยต่อมาใช้คำที่ต่างจากที่ใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยา โดยมีแนวโน้มการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ลดลง อย่างไรก็ตามยังคงมีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในการแปล โดยคำเหล่านี้เป็นคำที่มีความหมายทั่วไป หรือเป็นคำที่นำมาใช้ในคริสต์ศาสนาโดยเฉพาะ จึงไม่ได้มีความหมายสื่อถึงพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น

จากการเปรียบเทียบการแปลคำศัพท์เฉพาะทางศาสนาสมัยต่างๆ แสดงให้เห็นถึงแนวทางการแปลที่ผู้แปลเลือกใช้โดยแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ การแปลโดยเน้นการใช้คำศัพท์ทางพุทธศาสนา และการแปลโดยเน้นการใช้คำศัพท์ทั่วไป

แนวทางการแปลโดยเน้นการใช้คำศัพท์ทางพุทธศาสนา พบในพระวรสารสมัยอยุธยาและพระนิทานแห่งพระมหาเยซูคริสต์ซึ่งแปลในสมัยรัชกาลที่ 5 ในช่วงเวลาที่มีการแปลพระวรสาร

ทั้งสองฉบับนี้ คริสต์ศาสนายังไม่เป็นที่รู้จักในสังคมไทยอย่างกว้างขวาง การแปลคำศัพท์ทาง คริสต์ศาสนาจึงจำเป็นต้องอ้างอิงกับสิ่งที่มีอยู่ก่อนในสังคมวัฒนธรรม ตัวอย่างคำที่ใช้แปลแนวคิดทาง คริสต์ศาสนาที่มีการอ้างอิงคำศัพท์ทางพุทธศาสนาที่ชัดเจนที่สุดคือการใช้คำว่า พุทธ โดยใน พระวรสารสมัยอยุธยาสื่อความหมายถึงพระเยซูและพระเจ้า ส่วนในพระนิทานแห่งพระมหาเยชูคริสโต สื่อความหมายถึงพระเจ้าเท่านั้น การใช้คำนี้อาจมองได้ว่าเป็นการนำคำศัพท์ทางพุทธศาสนามาใช้ในความหมายกลาง กล่าวคือ คำว่า พุทธ แปลว่า ผู้ตรัสรู้ธรรม หมายถึง พระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาและ เป็นผู้สูงสุดในพุทธศาสนา ในที่นี้อาจนำมาใช้ในความหมายถึงศาสดาและผู้สูงสุดในศาสนา หรือผู้ทรง ความรู้ เพื่อสื่อความหมายถึงพระเยซูหรือพระเจ้า

นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบลักษณะของคำแปลในพระวรสารทั้งสองฉบับนี้กับฉบับอื่นๆ จะเห็นได้ว่าคำแปลบางคำมีการนำคำมาเรียงซ้อนกันอันเป็นลีลาภาษาที่พบในงานประพันธ์ ต่างจาก พระวรสารอีกทั้งสามฉบับ โดยเฉพาะในพระวรสารสมัยอยุธยาซึ่งพบคำในลักษณะนี้จำนวนมาก เช่น *กุศลผลอนิสงส์ คักคัลลิตธิ์บริสุทธี* อันสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นวรรณคดีศาสนาร้อยแก้ว การแปล โดยใช้คำศัพท์ทางพุทธศาสนาและลีลาภาษาเช่นนี้ทำให้ชาวไทยเกิดความเข้าใจและเข้าถึงตัวบทได้ ง่ายขึ้น การแปลลักษณะนี้ตรงกับวิธีการแปลแบบเน้นการสื่อสาร (communicative translation) ตามทฤษฎีของนิวมาร์ก (Newmark, 1988: 47)

ส่วนแนวทางการแปลโดยเน้นการใช้คำศัพท์ทั่วไป พบในพระวรสารทั้งสี่ รวมสายตาสู่ พระวรสารทั้งสี่ และพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ หนังสือทั้งสามเล่มนี้แปลในสมัยรัชกาลที่ 9 ซึ่งเป็นช่วงเวลาทีคริสต์ศาสนาเป็นที่รู้จักในสังคมไทยมากขึ้นแล้ว การแปลทั้งสามฉบับนี้เป็นการแปล แบบการรักษาต้นฉบับด้วยภาษาที่เป็นธรรมชาติในภาษาปลายทาง ซึ่งตรงกับวิธีการแปลแบบเน้น ความหมาย (semantic translation) ตามทฤษฎีของนิวมาร์ก (Newmark, 1988: 47) ในการแปล ทั้งสามฉบับนี้คำแปลศัพท์ทางคริสต์ศาสนาส่วนใหญ่เป็นคำศัพท์ที่มีความหมายทั่วไปและไม่ได้มีนัยสื่อ ถึงพุทธศาสนา

การเลือกแนวทางการแปลของผู้แปลแต่ละสมัยนี้ แสดงให้เห็นถึงการปรับให้เข้ากับยุคสมัย โดยในสมัยอยุธยาและรัชกาลที่ 5 จำเป็นต้องใช้การเทียบเคียงกับพุทธศาสนาเพื่อที่จะสื่อความหมาย ให้ชาวไทยเข้าใจได้ แต่ในปัจจุบัน เมื่อคริสต์ศาสนาเป็นที่รู้จักแล้ว จึงเกิดการปรับเปลี่ยนการแปลให้ ตรงตามแนวคิดทางคริสต์ศาสนาโดยแท้จริง ด้วยการใชภาษาที่คนในปัจจุบันเข้าใจได้ง่าย และยกเลิก การใช้คำศัพท์ทางพุทธศาสนาซึ่งอาจทำให้เกิดความสับสนและเข้าใจผิดได้

จากลักษณะการแปลพระวรสารสมัยต่างๆ จะเห็นได้ว่า การแปลโดยใช้คำยืมภาษาบาลี สันสกฤตโดยเฉพาะคำศัพท์ที่อ้างอิงกับพุทธศาสนาและคำที่สร้างลีลาแบบวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วมี

แนวโน้มลดลง และการแปลโดยใช้คำศัพท์ที่เข้าใจง่ายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แนวโน้มของการแปลนี้สอดคล้องกับแนวโน้มของการแปลคัมภีร์ไบเบิลในนิยายโปรเตสแตนต์ที่ปัจจุบันมีการแปลโดยใช้ภาษาที่สื่อสารให้เข้าใจได้ง่ายหลายฉบับ เช่น งานของโครว์ (Crow, 2000) ซึ่งแปลโดยไม่ใช้ภาษาระดับสูงหรือคำราชาศัพท์ ฉบับอ่านง่าย ซึ่งแปลโดยใช้ภาษาที่เหมือนในชีวิตประจำวัน (โปรดปรานธรรมสอน, 2544) ฉบับอมตธรรมร่วมสมัย (TNCV) ซึ่งแปลแบบยึดความหมายเป็นหลัก (นริเชษฐ์ศุทธยากร, 2555)

การเปรียบเทียบการแปลคำศัพท์เฉพาะทางคริสต์ศาสนาสมัยต่างๆ ที่ได้กล่าวในข้างต้นนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการแปลคำศัพท์ศาสนาในพระวรสารสมัยอยุธยากับพระวรสารสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเห็นได้จากคำที่ใช้ในสมัยอยุธยาซึ่งปรากฏการใช้ในสมัยต่อมา โดยเฉพาะบางคำอาจใช้มาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ใช้ในการแปลคำศัพท์ศาสนาซึ่งปรากฏมาตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยคำยืมเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในการสื่อความหมายทางคริสต์ศาสนา ทั้งคำที่มีความหมายทั่วไปและคำที่มีความหมายทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะคำที่มีความหมายทางพุทธศาสนานี้เมื่อมีการใช้ไปนานๆ ก็อาจทำให้นัยที่สื่อถึงพุทธศาสนาน้อยลงจนกลายเป็นคำศัพท์ทางคริสต์ศาสนา นอกจากนี้ยังมีส่วนสำคัญในการแปลโดยใช้คำใหม่ เช่น ประกาศ คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตจึงมีความสำคัญต่อการแปลคำศัพท์เฉพาะทางคริสต์ศาสนาในนิยายคาทอลิกในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะต่อการศึกษาวิจัยต่อไป ดังนี้

6.1 สรุปผลการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในการแปลพระวรสารสมัยอยุธยาโดยพระสังฆราชลาโน โดยมีผลการวิจัยที่สรุปได้ตามวัตถุประสงค์และสมมติฐาน ดังนี้

1) วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วิธีการยืมคำ ความหมาย และหน้าที่ของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในการแปลพระวรสารสมัยอยุธยา ผู้วิจัยได้ตอบคำถามการวิจัยตามวัตถุประสงค์นี้ไว้ในบทที่ 3-4 ผลการวิจัยที่เชื่อมโยงกับสมมติฐานมีดังนี้

1.1) สมมติฐานว่า วิธีการยืมคำภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยามีทั้งการยืมมาใช้โดยตรง การยืมมาสร้างคำใหม่ และการนำคำยืมมาซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐาน

นอกจากนี้ยังพบว่าวิธีการที่พบมากที่สุดคือการนำคำยืมมาซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน และจากการจำแนกย่อยลงมาพบว่า กลุ่มที่พบมากที่สุดคือ การยืมมาสร้างคำใหม่และซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง คำที่เกิดจากการยืมมาด้วยวิธีนี้ส่วนใหญ่เป็นคำที่มีความหมายทั่วไปและเป็นศัพท์วรรณคดี โดยเฉพาะคำที่ลงท้ายด้วย “การ” หรือ “กร/กรณ” ซึ่งพบจำนวนมากถึง 315 คำ คำเหล่านี้บางส่วนมีการสร้างคำที่ไม่พบในภาษาบาลีสันสกฤตหรือภาษาไทย เช่น การสร้างคำสมาสจากธาตุ กริยาอาชยาด เป็นต้น

1.2) สมมติฐานว่า คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยามีทั้งคำที่ใช้ในความหมายทั่วไปและคำที่ใช้ในความหมายทางคริสต์ศาสนา ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐาน

นอกจากนี้ยังพบว่าเมื่อจำแนกคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยาจากความหมายและบริบทของการปรากฏคำ แบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ คำที่ใช้ทั่วไป คำที่ใช้เป็นราชาศัพท์ คำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดี และคำที่ใช้ทางศาสนา ประเภทที่พบมากที่สุดคือ คำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดี และเมื่อพิจารณาวิธีการยืมคำร่วมด้วยแล้วพบว่าคำเหล่านี้มักเป็นคำที่ยืมมาสร้างคำใหม่และซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง

ผลการศึกษาที่ได้กล่าวถึงทั้งสองประเด็นข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คำที่ใช้เป็นศัพท์วรรณคดี ซึ่งเกิดจากการยืมมาสร้างคำใหม่และซ้อนกับคำที่มีความหมายใกล้เคียง เป็นคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตกลุ่มที่โดดเด่นที่สุดในพระวรสารสมัยอยุธยา คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่เป็นศัพท์วรรณคดีเหล่านี้มีส่วนสำคัญยิ่งในการสร้างลีลาภาษาแบบวรรณคดีศาสนาเรื่อยแก้ว

1.3) สมมติฐานว่า คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยามีหน้าที่หลากหลาย เช่น ใช้เพื่อสร้างความเข้าใจแนวคิดสำคัญต่างๆ ในคริสต์ศาสนาโดยเทียบเคียงกับพุทธศาสนา ใช้เป็นราชาศัพท์ ใช้ยกระดับภาษาเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ และใช้เพื่อสร้างวรรณศิลป์ ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานบางส่วน โดยพบว่านอกจากคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตจะมีหน้าที่สร้างความเข้าใจแนวคิดสำคัญต่างๆ ในคริสต์ศาสนาโดยเทียบเคียงกับพุทธศาสนา ยังมีการเทียบเคียงกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และมีการใช้คำที่ไม่ได้มีความหมายทางศาสนาด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าการใช้คำว่า พุทธ ในการสื่อความหมายถึงพระเจ้าและพระเยซูมีความโดดเด่น เนื่องจากพบการใช้ในคำสมาสหรือคำประสมจำนวนมาก

ส่วนการใช้เป็นราชาศัพท์ ใช้ยกระดับภาษาเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ และใช้เพื่อสร้างวรรณศิลป์ พบในหน้าที่สร้างลีลาแบบวรรณคดีศาสนาเรื่อยแก้ว นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในลักษณะที่คล้ายกับที่พบในวรรณคดีศาสนาเรื่อยแก้วของไทย โดยมีการใช้ราชาศัพท์ที่คล้ายกับที่ใช้กับพระพุทธเจ้า รวมถึงการใช้ศัพท์และการใช้คำประดับอย่างที่พบในวรรณคดีศาสนาเรื่อยแก้ว การใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตเช่นนี้จึงถือว่าเป็นการยกระดับภาษาเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ คือทำให้พระวรสารเป็นวรรณคดีศาสนา และมีการสร้างวรรณศิลป์ซึ่งเห็นได้จากการใช้คำประดับเพื่อทำให้ภาษาประณีตและมีสัมผัสคล้องจอง

2) วัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ มีสมมติฐานคือ คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในพระวรสารสมัยรัตนโกสินทร์มีทั้งเหมือนและแตกต่างกับพระวรสารสมัยอยุธยา ผู้วิจัยได้ตอบคำถามการวิจัยตามวัตถุประสงค์นี้ไว้ในบทที่ 5 ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐาน

นอกจากนี้ยังพบว่าเมื่อเปรียบเทียบคำแปลศัพท์เฉพาะทางคริสต์ศาสนาในสมัยต่างๆ วิธีที่ใช้ในการแปลจำแนกได้เป็น 3 วิธี ได้แก่ การแปลโดยใช้คำเดิมทั้งหมด การแปลโดยใช้คำเดิมบางส่วน และการแปลโดยใช้คำใหม่ จากการแปลทั้งสามวิธีนี้จะเห็นได้ว่าคำศัพท์ที่มีความหมายทางพุทธศาสนาและคำที่สร้างลีลาแบบวรรณคดีศาสนาเรื่อยแก้วมีการใช้ที่ลดลง แต่คำศัพท์ที่มีความหมายทั่วไปหรือมีความเป็นศัพท์ศาสนาน้อยยังคงมีใช้อยู่ คำศัพท์ที่ยังคงใช้อยู่นี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคำแปลศัพท์ทางคริสต์ศาสนาในพระวรสารสมัยอยุธยาที่มีต่อคำแปลในสมัยต่อมา รวมถึง

ความสำคัญของคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ใช้ในการแปลคำศัพท์ทางคริสต์ศาสนาซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน ยิ่งไปกว่านั้นยังแสดงให้เห็นว่าพระสังฆราชลาโนเป็นผู้ริเริ่มการแปลโดยใช้คำศัพท์ทางพุทธศาสนา และแนวทางการแปลของท่านยังคงสืบเนื่องต่อมาในสมัยหลัง

นอกจากนี้การเปรียบเทียบคำแปลสมัยต่างๆ ยังแสดงให้เห็นถึงแนวทางการแปลซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ การแปลโดยเน้นการใช้คำศัพท์ทางพุทธศาสนา ซึ่งพบในพระวรสารสมัยอยุธยาและสมัยรัชกาลที่ 5 และการแปลโดยเน้นการใช้คำศัพท์ทั่วไป ซึ่งพบในพระวรสารสมัยรัชกาลที่ 9

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์การแปลพระวรสารสมัยอยุธยาโดยรวมในข้างต้นที่พบว่า พระวรสารจัดเป็นตัวบทประเภทปฏิบัติการ (operative text) ซึ่งมีหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูลและโน้มน้าวใจ เมื่อได้ศึกษาการแปลอย่างละเอียดทำให้วิเคราะห์ได้ว่า พระวรสารฉบับนี้มีอาจจัดเป็นตัวบทประเภทเน้นการแสดงออก (expressive text) ซึ่งมีหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูลโดยการเรียบเรียงอย่างมีศิลปะได้ด้วย เนื่องจากผู้แปลได้มุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาในพระวรสารให้ตรงกับต้นฉบับ โดยมีการเรียบเรียงให้เข้ากับประเภทงานเขียนของภาษาปลายทางคือ วรรณคดีศาสนาร้อยแก้ว การเรียบเรียงอย่างมีศิลปะเช่นนี้ทำให้พระวรสารฉบับนี้ถือเป็นวรรณคดีเล่มหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับการเป็นตัวบทประเภทเน้นการแสดงออก นอกจากนี้ผู้แปลยังมีเจตนาในการโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านเชื่อในคริสต์ศาสนา โดยมีการใช้ภาษาที่ปรับให้เข้ากับสังคมและวัฒนธรรมในภาษาปลายทาง ซึ่งสอดคล้องกับการเป็นตัวบทประเภทปฏิบัติการ

จากการศึกษาการแปลพระวรสารสมัยอยุธยาอันเป็นการแปลคัมภีร์ไบเบิลเป็นภาษาไทยครั้งแรก พบว่าพระสังฆราชลาโนได้แปลพระวรสารตามแนวทางการปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมไทย โดยการทำให้พระวรสารมีลักษณะคล้ายคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากโครงสร้างที่เริ่มต้นด้วยพระนามพจน์ และจบลงด้วยนิคมนถา ซึ่งมีการใช้ภาษาบาลี รวมถึงการแปลโดยใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตจำนวนมาก และใช้ลีลาภาษาตามอย่างที่ปรากฏในวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วของไทย แนวทางการแปลโดยการปรับเข้าสู่วัฒนธรรมท้องถิ่นของท่านสอดคล้องกับแนวทางการแปลของมิชชันนารียุคแรกในช่วงแรกของการเผยแผ่ศาสนาในคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 โดยเฉพาะการแปลตามรูปแบบงานเขียนของศาสนาปลายทาง เช่น การแปลคัมภีร์ไบเบิลในรูปแบบปุราณะโดย Thomas Stephens ในเมืองแก้ว (Henn, 2011) การแปลโดยใช้คำศัพท์ที่มาจากศาสนาอื่นจึงเป็นสิ่งที่สามารถพบได้ทั่วไปในการแปลข้ามวัฒนธรรมและเป็นสิ่งที่จำเป็นในการช่วยสื่อความหมายถึงสิ่งใหม่ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในด้านการแปลคำว่า พระเจ้า พบว่าในพระวรสารสมัยอยุธยามีการแปล 2 วิธีคือ การแปลโดยใช้คำศัพท์ในภาษาต้นทาง และการแปลโดยใช้คำทางวัฒนธรรมในภาษาปลายทาง วิธีการแรกพบในการแปลด้วยคำว่า *มหาเดว* ซึ่งมีการใช้คำทับศัพท์คำว่า พระเจ้า ในภาษาละตินหรือภาษาโปรตุเกส *Deus* วิธีการแปลเช่นนี้พบในการแปลในเอเชียเช่นกัน เช่น การทับศัพท์ภาษาละตินเป็น *Daiusu* ในการแปลเป็นภาษาญี่ปุ่นโดย Francis Xavier (Farge, 2012) อย่างไรก็ตามคำว่า *มหาเดว* มีความแตกต่างจากการใช้คำทับศัพท์ทั่วไป เนื่องจากมีการนำมาประสมกับคำยืมภาษาบาลีสันสกฤต ส่งผลให้คำนี้มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับคำเรียกเทพเจ้าสูงสุดในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูคือ *มหาเทว* ซึ่งแม้ในภาษาไทยบางครั้งยังพบการสะกดคำนี้ว่า “มะหะเด่ว” ในคำบูชาเทวดาในตำราสร้างพระพุทธรูป (2463: 4) การใช้คำว่า *มหาเดว* จึงถือได้ว่าเป็นการใช้คำผ่านมุมมองทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู โดยที่ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและศาสนาคริสต์เป็นศาสนาเทวนิยมซึ่งมีเทพเจ้าสูงสุดเช่นกัน การใช้คำที่มีลักษณะใกล้เคียงกับคำเรียกเทพเจ้าสูงสุดในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูจึงสามารถสื่อถึงความเป็นพระผู้สูงสุดของพระเจ้าในศาสนาคริสต์ได้

วิธีการที่สองพบในการแปลด้วยคำว่า *พุทธ* วิธีการแปลเช่นนี้พบในการแปลในเอเชียเช่นกัน เช่น การแปลด้วยคำว่า *Shangdi* ในการแปลเป็นภาษาจีนโดย Matteo Ricci (Kim, 2001) อย่างไรก็ตามคำว่า *พุทธ* มีการนำมาใช้ที่แตกต่างจากการใช้คำทางวัฒนธรรมทั่วไปซึ่งนำมาใช้เป็นคำเดี่ยวโดยพบในคำสมาสหรือคำประสม นอกจากคำนี้จะสื่อความหมายถึงพระเจ้าแล้ว ยังสื่อความหมายถึงพระเยซู ซึ่งพบการนำมาใช้ในความหมายนี้มากกว่า แสดงให้เห็นว่าการใช้คำผ่านมุมมองทางศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาอเทวนิยม มีผู้สูงสุดคือพระพุทธรูปผู้เป็นศาสดา สามารถสื่อถึงความเป็นผู้สูงสุดในศาสนาและความเป็นศาสดาของพระเยซูได้ด้วย

นอกจากนี้ยังพบว่ามีการแปลคำว่า พระเจ้า โดยใช้คำที่แตกต่างกันในหนังสือเล่มเดียวกันนี้มีลักษณะที่คล้ายกับที่พบใน *กฤษตปุราณ* (Kristapurana) โดย Thomas Stephens ซึ่งได้แปลคำที่หมายถึงพระเจ้าสูงสุดว่า *ปรเมศวร* (Paramesvara) และแปลคำที่หมายถึงพระเจ้าที่ปรากฏในคำสมาสด้วยคำว่า *เทว* (Deva) เช่น *เทวมาดา* (Devamata) หมายถึง พระมารดาของพระเจ้าคือพระนางมารีย์ *เทวสุต* (Devasuta) หมายถึง พระบุตรของพระเจ้า (Henn, 2011: 215) เมื่อเปรียบเทียบกับในพระวรสารสมัยอยุธยาพบว่าคำที่หมายถึงพระเจ้าที่ใช้เป็นคำเดี่ยวคือ *พระมหาเดว* ส่วนคำที่ใช้ในคำสมาสคือ *พุทธ* เช่น *พระพุทธรชนนี* หมายถึง พระนางมารีย์

ในด้านการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในการสร้างลีลาภาษาแบบวรรณคดีศาสนาร้อยแก้วพบว่า คำยืมที่นำมาใช้เป็นคำประดัดมีจำนวนมาก โดยเฉพาะคำที่ลงท้ายด้วย “การ” หรือ “กร/กรณ” ซึ่งเป็นคำที่สร้างใหม่และซ้อนด้วยคำแปล คำเหล่านี้บางคำมีการสร้างคำอย่างถูกต้องตาม

ไวยากรณ์ เช่น *ทัศนาวการ* แปลว่า อากาศดูหรือเห็น แต่บางคำไม่ได้คำนึงถึงการสร้างคำตามไวยากรณ์ แต่คำนึงความหมายของคำที่นำมาใช้เท่านั้น เช่น *สุณการ* เป็นการนำคำกริยา *สุณ-* มาสมาสกับคำว่า *การ* แปลว่า การฟังหรือได้ยิน ซึ่งในภาษาบาลีสันสกฤตไม่สามารถทำเช่นนี้ได้ แม้ในภาษาไทยก็ไม่พบการสร้างคำลักษณะนี้มาก่อน นอกจากนี้บางคำยังมีลักษณะเป็นบาลีแบบไทย กล่าวคือ เป็นคำที่แปลโดยเกิดจากการคำนึงถึงรูปคำมากกว่าความหมายที่แท้จริงของคำ เช่น *ชลธารสุนยาการ* แปลว่า น้ำเปล่า โดย *ชลธาร* คือ น้ำ และ *สุนยาการ*⁷³ คือ เปลา *มุกขาสุนยาการ* แปลว่า ปากเปล่า โดย *มุกขา* คือ ปาก และ *สุนยาการ* คือ เปลา

คำยืมเหล่านี้มีลักษณะคล้ายกับเป็นคำที่แทรกเข้ามา เนื่องจากหากตัดคำเหล่านี้ออกไป เนื้อเรื่องก็ยังคงดำเนินต่อไปได้ นอกจากนี้หากสังเกตจากกระดาษแผ่นหนึ่งที่สอดไว้ในสมุดไทยเล่มแรก ซึ่งเป็นลายมือของพระสังฆราชลาโน จะพบว่าในส่วนที่เป็นคำเหล่านี้ท่านได้เว้นไว้เพื่อที่จะเติมในภายหลัง ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าคำเหล่านี้คือคำศัพท์ภาษาบาลีที่พระสังฆราชลาโนได้กล่าวไว้ว่าการแทรกไว้เพื่อให้ลีลาภาษาสูงขึ้นอีกเล็กน้อย (*sed paulo altiori stylo, idest vocibus bali intermixta* (Wirth, 2002: 74)) ในรายงานที่ส่งไปยังสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อเมื่อพ.ศ. 2230 สาเหตุที่ต้องทำให้เป็นภาษาที่สูงขึ้น นอกจากจะเป็นเพราะพระวรสารเป็นคัมภีร์ทางศาสนาแล้วยังอาจเป็นเพราะท่านแปลพระวรสารเล่มนี้เพื่อที่จะทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ดังในหลักฐานบันทึกของบาทหลวง เดอ ชัวซี⁷⁴ (Abbé de Choisy, 1687: 266) ว่า “il lit l’Evangile que M. de Métellopolis lui a donné traduit en Siamois” แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “พระองค์ (สมเด็จพระนารายณ์มหาราช) ทรงอ่านพระวรสารที่พระสังฆราชแห่งเมเทลโลโปลิสแปลเป็นภาษาสยาม ทูลเกล้าฯ ถวาย”

จากการแปลพระวรสารโดยพระสังฆราชลาโนพบว่า ลักษณะการแปลของท่านเป็นการแปลคำให้เข้ากับบริบทมากกว่าการแปลแบบคำต่อคำเหมือนในปัจจุบัน ซึ่งเห็นได้จากการแปลคำศัพท์ทางคริสต์ศาสนาบางคำที่มีคำแปลหลายคำหรือในบางครั้งท่านเลือกที่จะแปลเป็นข้อความมากกว่าเป็นคำ ดังนั้นในพระวรสารสมัยอยุธยาคำหนึ่งคำจึงอาจมีหลายความหมาย และความหมายหนึ่งอาจแปลได้หลายคำ นอกจากนี้ยังพบว่าการแปลในบางช่วงมีการใช้คำศัพท์ที่ต่างกัน เช่น ในช่วงต้นของหนังสืออาจใช้คำหนึ่ง แต่ในช่วงต่อมากลับใช้อีกคำหนึ่ง การแปลพระวรสารฉบับนี้จึงเปรียบเสมือนงานวิจัยชิ้นหนึ่งที่พระสังฆราชลาโนได้ศึกษาและพัฒนาการแปลของท่านเพื่อให้ได้คำแปลที่ดีที่สุด

⁷³ สุณน ป. “ว่างเปล่า” + อการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ” แปลว่า ความว่างเปล่า

⁷⁴ บาทหลวง เดอ ชัวซีได้ติดตามคณะราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 (Louis XIV) แห่งฝรั่งเศส ซึ่งนำโดย เซอวาเลียร์ เดอ โชมองต์ (Chevalier de Chaumont) เข้ามาในสยามเมื่อพ.ศ. 2228

การแปลพระวรสารโดยพระสังฆราชลาโนนี้ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อถ่ายทอดแนวคิดทางคริสต์ศาสนาเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถของท่านในฐานะกวีที่ใช้ภาษาอันวิจิตรอลังการในการสร้างสรรค์พระวรสารให้เป็นวรรณคดีไทย ภาษาวรรณคดีที่ท่านใช้นี้ไม่ได้เป็นเพียงภาษาระดับง่าย⁷⁵ แต่ถือได้ว่าเป็นภาษาระดับปานกลางที่ค่อนข้างยาก อันเป็นภาษาที่ใช้สำหรับชนชั้นสูง ความสามารถในการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตของท่านเกิดจากการที่ท่านได้เรียนภาษาบาลีและสันสกฤตกับพระภิกษุที่มีความสามารถที่สุดในกรุงศรีอยุธยาและใช้เวลาในการศึกษาอย่างยาวนาน ดังที่ท่านได้ปรารภถึงภาษาบาลีไว้ว่าเป็นภาษาที่จำเป็นต้องเรียนมากที่สุด และเป็นภาษาที่ต้องเรียนต่อไป (โกสเด, 2562: 126) ความเชี่ยวชาญภาษาบาลีของท่านเห็นได้จากการแต่งไวยากรณ์และพจนานุกรมภาษาบาลี รวมทั้งการแปลพระวรสารเป็นภาษาบาลีเพื่อที่จะได้นำไปใช้ในอนาคตทั้งกับสยามและชาติที่นับถือพุทธศาสนา เช่น กัมพูชา ลาว (ชิมอนาสมศรี บุญอรุณรักษา, 2561: 260-266)

ในด้านการสืบต่อของคำแปลของพระสังฆราชลาโน พบว่าคำแปลบางคำยังคงนำมาใช้ในสมัยหลัง แต่มีความหมายที่แตกต่างจากที่ใช้ในพระวรสารสมัยอยุธยา เช่น *วจนาฎ* แปลว่า ถ้อยคำหรือมักพบว่า *พุทธวจนาฎ* หมายถึง ถ้อยคำของพระเจ้าหรือพระเยซู ในสมัยต่อมาได้มีการนำมาใช้ว่า *พระวจนาถ* และปัจจุบันใช้ว่า *พระวจนาตถ์* (Word, Logos) หมายถึง พระวาจาของพระเจ้าหรือพระปรีชาญาณซึ่งก็คือ พระเยซู (วิณา โกวิทวานิชย์, 2562: 282) คำนี้พบในพระวรสารนักบุญยอห์น บทที่ 1 ข้อ 1-14 โดยในพระวรสารสมัยอยุธยาได้แปลเป็นภาษาบาลีว่า พุทธวิชา ซึ่งมีความหมายถึงพระปรีชาญาณ

นอกจากนี้ยังพบคำที่ใช้ในความหมายอื่นซึ่งอยู่นอกเหนือจากในพระวรสาร เช่น *ศีล* ในพระวรสารสมัยอยุธยาหมายถึง บทบัญญัติ (commandment) และบทบัญญัติที่เฉพาะเจาะจง เช่น การทำพิธีล้าง (baptism) ปัจจุบันหมายถึง ศีลศักดิ์สิทธิ์ (sacrament) ซึ่งเป็นพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ที่พระเยซูทรงตั้งขึ้นมี 7 ประการ เช่น ศีลล้างบาป ศีลมหาสนิท เป็นต้น (บาทหลวงวุฒิเลิศ แห่ล้อม, 2555: 198) จะเห็นได้ว่าคำว่า ศีล จากที่หมายถึงข้อบังคับในศาสนา อันเป็นความหมายที่ใช้ในพุทธศาสนาและในภาษาไทย ต่อมามีการแปรความหมายไปเป็นพิธีกรรมทางศาสนา เนื่องจากศีลมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องคือการอาราธนาศีลและสมาทานศีลจากพระสงฆ์ ซึ่งมักกระทำก่อนการทำบุญต่างๆ ศีลจึงมีความหมายเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและมีการนำมาใช้ในความหมายถึงพิธีกรรมทางคริสต์ศาสนา

⁷⁵ ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518: 29) แบ่งวรรณคดีตามความยากง่ายของภาษาอย่างคร่าวๆ ได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ (1) ระดับง่าย เช่น วรรณกรรมของสุนทรภู่ กาพย์เห่เรือและกาพย์ห่อโคลงของเจ้าฟ้ากุ้ง (2) ระดับปานกลาง เช่น นิราศนรินทร์ ลิลิตพระลอ และ (3) ระดับยาก เช่น ลิลิตยวนพ่าย มหาชาติคำหลวง สมุทรโฆษคำฉันท์

6.3 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจและสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ ดังนี้

1) ในการศึกษาการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในการแปลพระวรสารสมัยอยุธยา ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบเนื้อหาในพระวรสารสมัยอยุธยากับพระวรสารปัจจุบันเพื่อที่จะได้เห็นถึงความหมายของคำที่นำมาแปล จากการเปรียบเทียบนี้ผู้วิจัยเห็นว่าพระสังฆราชลาโนได้ใช้กลวิธีในการแปลหลายวิธี โดยเฉพาะการเลือกที่จะไม่แปลบางข้อความซึ่งเป็นสิ่งที่เข้าใจยาก การเลือกใช้กลวิธีการแปลของพระสังฆราชลาโนจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาเพิ่มเติม

2) จากการศึกษาการเลือกใช้คำแปลของพระสังฆราชลาโนในพระวรสารสมัยอยุธยาที่พบว่ามีคำศัพท์หนึ่งคำอาจแปลได้หลายอย่าง ผู้วิจัยเห็นว่าหากศึกษาการแปลคำศัพท์ทางคริสต์ศาสนาในงานเขียนอื่นของพระสังฆราชลาโนด้วยอาจทำให้เห็นถึงคำศัพท์ที่ท่านเลือกใช้ได้กว้างขวางขึ้น รวมทั้งอาจทำให้เห็นถึงคำที่ท่านนิยมใช้หรือคำที่ท่านใช้จริงในพิธีกรรมหรือการเทศน์สอนนอกเหนือจากในคัมภีร์เล่มนี้

3) งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะการแปลพระวรสารเป็นภาษาไทย แต่ในส่วนที่เป็นภาษาบาลีไม่ได้นำมาศึกษาด้วย ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาการแปลความเชื่อทางคริสต์ศาสนาเป็นภาษาบาลีเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาด้วยเช่นกัน ไม่แต่เพียงการแปลโดยพระสังฆราชลาโนเท่านั้น แต่รวมถึงการแปลในสมัยต่อมาด้วย

4) งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในงานแปลของคาทอลิกเท่านั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในงานแปลของโปรเตสแตนต์โดยเฉพาะในช่วงแรกก็เป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาเช่นกัน

รายการอ้างอิง

- กรมศิลปากร. 2526ก. **จารึกสมัยสุโขทัย**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- กรมศิลปากร. 2526ข. **ไตรภูมิภคหรือไตรภูมิพระร่วง พระราชนิพนธ์พระมหาธรรมราชาที่ ๑ พญาสิทธิไทย ฉบับตรวจสอบชำระใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- กรมศิลปากร. 2540. **วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.
- กรมศิลปากร. 2545ก. **ปุมราชธรรม เอกสารสมัยอยุธยา จากหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส**. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- กรมศิลปากร. 2545ข. **วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม 2**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.
- กรมศิลปากร. 2554. **ไตรภูมิ เอกสารจากหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- กรมศิลปากร. 2561. **จินตมณี เล่ม 1 และจินตมณี ฉบับใหญ่ บริบูรณ์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- กันตพงศ์ จิตต์กล้า. 2564. "พระสังฆราชลาโนกับการสร้างคำศัพท์ในวรรณกรรมคำสอนคาทอลิก." **วารสารปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น** 6, 1: 21-53.
- เกรียงไกร กองเส็ง และคณะ. 2551. "คำยืมที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วง." สารนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- โกสเด, โรแบต์, บาทหลวง. 2562. **ประวัติการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในสยามและลาว**. แปลโดย อรสา ชาวจีน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สภาประมุขบาทหลวงโรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพระสงฆ์.
- ชนิษฐา เอมห่อง. 2550. "คำยืมที่ปรากฏในลิลิตพระลอ." สารนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชา ภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์. 2558. **พระคัมภีร์คาทอลิกภาค พันธสัญญาใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์.

คณาจารย์ทางศาสนศาสตร์และปรัชญา. 2514. **ประมวลศัพท์ศาสนศาสตร์และปรัชญา.**

กรุงเทพฯ: สุริยบรรณ.

จิรภัทร แก้วภู. 2545. "ลักษณะไวยากรณ์ของคำยืมจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตที่ปรากฏในพระปฐมสมโพธิกถา." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ซีมอณา สมศรี บุญอรุณรักษา. 2561. **พระสังฆราชหลุยส์ ลาโน: พระสังฆราชฝรั่งเศสผู้เป็นใหญ่ชาวคริสต์ ผู้มีชัย และเป็นผู้ตื่นรู้ในธรรม.** กรุงเทพฯ: สภาประมุขบาทหลวงโรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพระสงฆ์.

ณัฐา วิพลชัย. 2558. "ลักษณะคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้เรื่องพระมหาชาติคากาพย์." **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี** 7, 2: 17-45.

ตำราสร้างพระพุทธรูป. 2463. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.

เทพี จรัสจรวงเกียรติ. 2543. "หน่วยเชื่อมโยงปริเฉทภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน." วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นรี เซษฐ์ศุทธอย่างกูร. 2555. "แนวทางการแปลพระคริสตธรรมคัมภีร์ในช่วง ค.ศ. 1971 - ค.ศ. 2010." สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการแปล ศูนย์การแปลและการล่ามเฉลิมพระเกียรติ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิภา พรฤกษ์งาม. 2543. "บทความเรื่อง "ศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิก" : บทแปลและบัญญัติศัพท์เฉพาะทางศาสนา." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการแปลภาษาฝรั่งเศส-ไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิมิตร สิริศุภเศรษฐ์. 2549. "การวิเคราะห์ศัพท์บาลีสันสกฤตในวรรณกรรมล้านนา." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บรรจบ พันธุมธา. 2517. **บาลีสันสกฤตในภาษาไทย.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บรรจบ พันธุมธา. 2549. **ลักษณะภาษาไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- ปรมาณูชิตชิโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. 2558. **พระปฐมสมโพธิ**. กรุงเทพฯ: คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. 2547ก. "คำบาลี สันสกฤต และคำเขมรในมหากาพย์เรื่องท้าวบาเจือง." ใน **มองภาษา**, 85-97. กรุงเทพฯ: แม่คำฝาง.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. 2547ข. "ลักษณะภาษาบาลีและสันสกฤตในวรรณคดีล้านนา." ใน **มองภาษา**, 61-83. กรุงเทพฯ: แม่คำฝาง.
- ประยูร ทรงศิลป์. 2526. **การเปลี่ยนแปลงของภาษา: คำยืมในภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครุธนบุรี.
- ประสิทธิ์ กาศย์กลอน. 2518. **แนวทางการศึกษาวรรณคดี: ภาษาการวิจิตรและวิจารณ์**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ประเสริฐ ศรีราชพัฒน์. 2530. "การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาษาบาลี-สันสกฤตในวรรณกรรมท้องถิ่น นครศรีธรรมราชประเภทนิทานและคำสอน." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. 2515. "การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา ทิชนิพนธ์. 2534. **บาลี-สันสกฤตที่เกี่ยวกับภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- โปรดปราน ธรรมสอน. 2544. "การศึกษาเปรียบเทียบระบบสรรพนามในงานแปลพระคัมภีร์ไบเบิล ฉบับ 1971 และฉบับอ่านง่าย." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการแปล ศูนย์การแปลและการล่ามเฉลิมพระเกียรติ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระไตรปิฎก**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <https://84000.org>
- พระมหาสุเทพ พรหมเลิศ. 2542. "คำยืมในจารึกไทยอีสาน." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พัฒน์ เฟื่องผลา. 2535. **บาลีสันสกฤตในภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์. 2540. "คำบาลีสันสกฤตในจารึกสุโขทัยและอยุธยา." ใน **ราตรี ธันวาคม**, บรรณาธิการ. **กาญจนภา: รวบรวมความวิชาการด้านภาษาและวรรณกรรมไทย**, 11-27. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

- ยวง นิตโย, พระอัครสังฆราช, ผู้แปล. 2536. **รวมสายตาสู่พระวรสารทั้งสี่**. กรุงเทพฯ: อัสสัมชัญ.
ราชบัณฑิตยสถาน. 2549. **พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยอยุธยา มหาชาติคำหลวง**.
กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราตรี ธันวาคม. 2534. "การศึกษาการซ้อนคำในภาษาไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์
ภาควิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราตรี ธันวาคม. 2540. "การศึกษาคำขยายคุณในภาษาไทย." ใน ราตรี ธันวาคม, บรรณาธิการ.
กาญจนภา: รวมบทความวิชาการด้านภาษาและวรรณกรรมไทย, 39-64. กรุงเทพฯ:
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ลาโน, หลุยส์, พระสังฆราช. 2538. **L'Evangile traduit en langue thaie par Mgr. de
Metellopolis dans les années 1684-1685**. กรุงเทพฯ: คณะภคินีเซนต์ปอล
เดอ ซาร์ต.
- ลาร์เก, วิคตอร์, บาทหลวง และสวัสดี คุรุวรรณ, ผู้แปล. 2513. **พระวรสารทั้งสี่**. พิมพ์ครั้งที่ 4.
กรุงเทพฯ: ดำรงเหตุการณ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2549. **พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยอยุธยา มหาชาติคำหลวง**.
กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2556. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา
7 รอบ 5 ธันวาคม 2554**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วรรณมา แสงอร่ามเรือง. 2552. **ทฤษฎีและหลักการแปล**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โครงการ
เผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วันทนี ม่วงบุญ. 2532. "คำยืมในจารึกสุโขทัย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาจารึก
ภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วีณา โกวิทวานิชย์. 2562. **พจนานุกรมพระคัมภีร์**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อ
คริสตศาสนธรรม พระสังฆราชฝรั่งเศสเซเวียร์ วีระ อภรณ์รัตน์.
- วุฒิเลิศ แห่งล้อม, บาทหลวง. 2555. **หลักธรรม คำสอน คาทอลิก**. พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่:
สำนักมิสซังคาทอลิก.

- เวย์, ฌอง หลุยส์, พระสังฆราช. 2462. **พระนิทานแห่งพระมหาเยชูคริสต์: ล้วนแต่ตาม
พระเอวังเยลิโอทั้งสี่.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิสซังโรมันคาทอลิก.
- ศราวุธ หล่อดี. 2557. "คำยืมภาษาสันสกฤตในนิทานเวตาล." รายงานการวิจัย สาขาวิชาภาษาไทย
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ศักดิ์ศรี แย้มนัตตา. 2545ก. **วรรณคดีพุทธศาสนาพากย์ไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ศักดิ์ศรี แย้มนัตตา. 2545ข. **วิทยารัตนากร: รวบรวมความวิชาการอักษรศาสตร์ ของ
ศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แย้มนัตตา.** กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ศุภกาญจน์ เอี่ยมหฤท และจิรันธรา ศรีอุทัย. 2554. "การแปลศัพท์สำนวนที่มีชื่อเฉพาะจาก
พระคริสตธรรมคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิมเป็นภาษาไทย." **วารสารอักษรศาสตร์ ฉบับพิเศษ**
THE 3rd CU-TU ACADEMIC CONFERENCE 2011: 67-103.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). 2565. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.**
พิมพ์ครั้งที่ 37. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- ศราวุธ จันสีหา. 2542. "ศึกษาการเปลี่ยนแปลงคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตที่ปรากฏใน
พระปฐมสมโพธิกถา." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. 2523. **บาลี-สันสกฤตที่สัมพันธ์กับภาษาไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช.
- สุภาพร มากแจ่ง. 2535. **ภาษาบาลี-สันสกฤตในภาษาไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
โอเดียนสโตร์.
- สุภาพรรณ ณ บางช้าง. 2529. **วิวัฒนาการงานเขียนภาษาบาลีในประเทศไทย: จารึก ตำนาน
พงศาวดาร สำนวน ประกาศ.** กรุงเทพฯ: มุลินนิมิตามกุฎราชวิทยาลัย.
- สุรัชย์ ชุ่มศรีพันธุ์. 2562ก. "ประวัติศาสตร์พระศาสนาจักรคาทอลิกไทย." ใน **350 ปีสถาปนามิสซัง
สยาม ค.ศ. 1669-2019**, 23-55. กรุงเทพฯ: หอจดหมายเหตุ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพ และ
สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย.

สุรชัย ชุ่มศรีพันธุ์. 2562ข. "มิสซังสยามในอดีต อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ในปัจจุบัน." ใน

350 ปีสถาปนามิสซังสยาม ค.ศ. 1669-2019, 86-99. กรุงเทพฯ: หอจดหมายเหตุ
อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ และ สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย.

หอพระสมุดวชิรญาณ. 2464. **ประชุมพระราชปจจฉา ภาคที่ 1 พระราชปจจฉาครั้งกรุงศรีอยุธยา.**

พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.

อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล. 2539. "ลักษณะคำยืมภาษาบาลี-สันสกฤตในมหาชาติคำหลวง กัณฑ์ทศพร
ชูชก และกุมาร." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล. 2555ก. "การยืมภาษา." ใน **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2 : คำ การสร้าง**

คำ และการยืมคำ, 100-112. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการ
และมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล. 2555ข. "คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต." ใน **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2**

: คำ การสร้างคำ และการยืมคำ, 113-197. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ.

อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล. 2555ค. "คำสมาส." ใน **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2 : คำ การสร้างคำ**

และการยืมคำ, 70-99. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและ
มาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

อมรรัตน์ อมราพิทักษ์. 2539. "คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตในวรรณกรรมเรื่องมหาภารตยุทธ

ของ สุภร ผลชีวิน." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชา.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2545. **ภาษาในสังคมไทย: ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง และ**

การพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุไรศรี วรสระริน. 2553. **ร่องรอยภาษาเขมรในภาษาไทย.** กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- Alves Filho, Paulo Edson, and Milton, John. 2005. "Inculturation and acculturation in the translation of religious texts: the Translations of Jesuit priest José de Anchieta into Tupi in 16th century Brazil." **Target** 17, 2: 275-296.
- Choisy, Abbé de. 1687. **Journal du Voyage de Siam**. Paris: Sebastien Mabre-Cramoisy.
- Crow, Gerald. 2000. "Developing A New Thai Bible Translation." Ph.D. dissertation, Western Seminar.
- Crystal, David. 1997. **The Cambridge encyclopedia of language**. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, David. 2003. **A dictionary of Linguistics and Phonetics**. 5th ed. Oxford: Blackwell.
- Davids, T. W. Rhys, and Stede, William. 2009. **Pali-English Dictionary**. [Online]. Available: http://lirs.ru/lib/dict/Pali-English_Dictionary,1921-25,v1.pdf
- Doty, Stephen Howard. 2007. "The paradigm shift in Bible translation in the modern era, with special focus on Thai." Ph.D. dissertation, University of Auckland.
- Farge, William J. 2012. "Adapting language to culture: Translation projects of the Jesuit missions in Japan and China." In Michal Jan Rozbicki, and George O. Ndege, eds. **Cross-Cultural History and the Domestication of Otherness**, 67-81. NY: Palgrave Macmillan.
- Hartmann, Heiko. 2010. "Gospel Harmonies." In Albrecht Classen, ed. **Handbook of Medieval Studies: Terms, Methods, Trends, 1791-1797**. Berlin: De Gruyter.
- Haspelmath, Martin. 2009. "Lexical borrowing: Concepts and issues." In Martin Haspelmath, and Uri Tadmor, eds. **Loanwords in the World's Languages: A Comparative Handbook**, 35-56. Berlin: De Gruyter Mouton.

- Haspelmath, Martin and Tadmor, Uri. 2009. "The Loanword Typology project and the World Loanword Database." In Martin Haspelmath, and Uri Tadmor, eds. **Loanwords in the World's Languages: A Comparative Handbook**, 1-34. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Henn, Alexander. 2011. "Jesuit rhetorics: Translation versus conversion in early-modern Goa." In Christian Meyer, and Felix Girke, eds. **The Rhetorical Emergence of Culture**, 210-224. NY: Berghahn Books.
- Hosne, Ana Carolina. 2018. "Dios, Dio, Viracocha, Tianzhu: "Finding" and "Translating" the Christian God in the Overseas Jesuit Missions (16th–18th Centuries)." In Ines G. Županov, and Pierre Antoine Fabre, eds. **The Rites Controversies in the Early Modern World**, 322-341. Leiden: Brill.
- Institut de recherche France-Asie. 2021. "The Gospel of Bishop Louis Laneau (1684)." [Online]. Available: <https://irfa.paris/en/the-gospel-of-bishop-louis-laneau-1684/> Retrieved August 3, 2022.
- Jenner, Philip N. 2009. **A Dictionary of pre-Angkorian Khmer**. Canberra: Pacific Linguistics, Research School of Pacific and Asian Studies, Australian National University.
- Jones, Lindsay, ed. 2005. **Encyclopedia of Religion**. Vol. 6. 2nd ed. Detroit, MI: Macmillan Reference USA.
- King James Bible**. 1769. [Online]. Available: <https://www.kingjamesbibleonline.org>
- Kim, Sangkeun. 2001. "Strange Names of God: The Missionary Translation of the Divine Name and the Chinese Responses to Matteo Ricci's Shangti in Late Ming China, 1583-1644." Ph.D. dissertation, Princeton Theological Seminary.
- Kinney, Angela M., ed. 2013. **The Vulgate Bible: Douay-Rheims translation**. Vol. 6. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Monier-Williams, Monier. 1899. **A Sanskrit-English Dictionary**. [Online]. Available: <http://www.monierwilliams.com>

- Newmark, Peter. 1988. **A textbook of translation**. New York: Prentice Hall.
- Reiß, Katharina. 1983. **Texttyp und Übersetzungsmethode. Der operative Text**. Heidelberg: Groos. อ้างถึงใน วรรณา แสงอร่ามเรือง. 2552. **ทฤษฎีและหลักการแปล**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Reiß, Katharina/Vermeer, Hans J. 1984. **Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie**. Tübingen: Niemeyer. อ้างถึงใน วรรณา แสงอร่ามเรือง. 2552. **ทฤษฎีและหลักการแปล**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Sanders, Fred. 2010. "The Baptism of Christ: 5. Light." [Online]. Available: <https://SCRIPTORIUMDAILY.COM/the-baptism-of-christ-5-light/> Retrieved June 21, 2023.
- Suthiwan, Titima and Tadmor, Uri. 2009. "Loanwords in Thai." In Martin Haspelmath, and Uri Tadmor, eds. **Loanwords in the World's Languages: A Comparative Handbook**, 599-616. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Tadmor, Uri. 2009. "Loanword in the world's languages: Findings and results." In Martin Haspelmath, and Uri Tadmor, eds. **Loanwords in the World's Languages: A Comparative Handbook**, 55-75. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Taneja, Maneesha. 2012. "Translation as a dialogue between cultures: the Jesuit experience." In Ignacio Arellano, and Carlos Mata Induráin, eds. **St. Francis Xavier and the Jesuit Missionary Enterprise: Assimilations between Cultures**, 267-275. Pamplona: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Navarra.
- Thomason, Sarah G. 2001. **Language Contact : An Introduction**. Washington, DC: Georgetown University Press.
- Vries, Lourens De. 2018. "lang Evangelivm Ul-Kadus Menjurit kapada Marcum: The First Malay Gospel of Mark (1629–1630) and the Agama Kumpeni." **Journal of the Humanities and Social Sciences of Southeast Asia** 174, 1: 47-79.

Weinreich, Uriel. 1968. **Languages in Contact : Findings and Problems.** 6th ed.
Mouton: The Hague.

Wirth, Bernard. 2002. "French Missionaries' Evangelizing Role and Their Efforts in
Composing and Translating Thai Texts in Seventeenth-Century Siam."
Silpakorn University International Journal 2,1: 71-91.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ประมวลคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตที่ปรากฏในพระวรสารสมัยอยุธยา

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
กัณฑ์การ	กกขญ ป.ส. “หยาบ แข็ง กระจ่าง” / ทรุช ป. “แข็ง กระจ่าง” (ppl.) ? + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความแข็งกระจ่าง	แข็ง กระจ่าง
กเถตุการ	กเถติ ป. “พูด กล่าว” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การพูด	พูด กล่าว
กนิฐการ / กนิฐาการ	กนิฐก ป.	เด็กกว่า น้องชาย	น้อง น้องชาย
กนิฐาภาตกร / กนิฐาภาตกร / กนิฐาภาตการ	กนิฐ ป. “เด็กกว่า น้องชาย” + ภาติก ป. / ภาตฤก ส. “พี่ชายหรือน้องชาย”	พี่น้องชายที่อายุน้อยกว่า น้องชาย	พี่น้อง น้องชาย
กपालุณิกร	กपालุ ป. / กฤपालุ ส. “สงสาร เมตตา” + นิกร ป.ส. “หมู่ คณะ”	สงสารหมู่(ชน)	โปรด ช่วยเหลือ
กมล	กมล ป.ส.	ดอกบัว	ใจ
กร	กร ป.ส.	มือ	มือ
กรมธรรม	กรม ส. “ก้าว ลำดับ ความต่อเนื่อง” + ธรรม ส. “กฎหมาย”	กฎหรือข้อปฏิบัติที่มีผลสืบเนื่องมา	การทำสัญญาตาม กฎหมายโดยมีการทำ เอกสารขึ้นมา
กรรกร	กรณ ส. / กณณ ป. “หุ” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	หุ	หุ
กรรณ	กรณ ส. / กณณ ป.	หุ	หุ
กรรดา	กร ป.ส. “มือ” + อคค ป. “ยอด”	ปลายมือ	ปลายมือ
กรรนิการ	กณณิกา ป.	ข้อฟ้า	หลังคา
กรรม	กรรมนุ ส. / กมม ป.	การกระทำ ผลของ การกระทำ	ผลของการกระทำ(ชั่ว)
กรรมวิปาก	กรรมวิปาก ส. / กมมวิปาก ป.	ผลของการกระทำ	ผลของการกระทำ(ชั่ว)

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
กรรมสิทธิ์	กรรมสิทธิ์ ส.	ความสำเร็จ	ความเป็นเจ้าของ
กรสอิมบุรี	Corazain ล. “เมืองโคราซิน” + ปุรี ป.ส. “เมือง”	เมืองโคราซิน	เมืองโคราซิน
กระยาจก	ยาจก ป.ส.	ผู้ขอ ขอดทาน	ขอดทาน
กระลาการ	กรลา ข. “ลาน โถง ศาล” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกระทำในศาล	ศาลตัดสิน
กรรณา	กรรณา ป.ส.	ความสงสาร ความ ปรารถนาที่จะให้พ้นทุกข์	สงสาร เมตตา
กรรศการ	crux ล. / cruz โปร. “ไม้ กางเขน” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ไม้กางเขน	ไม้กางเขน
กล	กล ส.	ไม่ชัดเจน	สิ่งที่ซับซ้อน ไม่ตรงไปตรงมา การหลอกลวง อุบาย
กษัตริราช	กษัตริย์ ส. “ชนชั้นปกครอง นักรบ” + อธิราช ส. “พระราชผู้ยิ่งใหญ่”	พระราชผู้ยิ่งใหญ่กว่า กษัตริย์ทั้งปวง	พระเจ้าแผ่นดินผู้ ยิ่งใหญ่กว่าพระเจ้า แผ่นดินทั้งปวง
กษัตริย์	กษัตริย์ ส.	ชนชั้นปกครอง นักรบ	พระเจ้าแผ่นดิน
กังขา	กังขา ป.	ความสงสัย	สงสัย
กัญนาการ / กัตกัญนาการ	กณ ป.ส. “การพูด เล่า” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การพูด	พูด กล่าว
กัตตการ	กต ป. “ทำ” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การทำ	ทำ
กัณการ	กณจ ป.ส. “คอ” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	คอ	คอ
กัณการ	กณฎก ป.ส.	หนาม	หนาม
กัลป์	กल्प ส.	อายุของโลกนับได้เป็น ระยะเวลา 4,320 ล้านปี มนุษย์	อายุของโลก

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
กัลเม็ด	กล ส. “ไม่ชัดเจน” + เม็ด ท. “เม็ด”	ซอน อำพราง	ซอน อำพราง
กาณกร	กาณ ป. “บอด” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ผู้ตาบอด	บอด
กาณการ	กาณ ป. “บอด” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การตาบอด	บอด
กานัง	กานัง ป. (nom.sg.nt., acc.sg.nt./m.)	บอด	บอด
กานาบุรี	Cana ล. “หมู่บ้านคานา” + บุรี ป.ส. “เมือง”	เมืองคานา	หมู่บ้านคานา
กาฬรัณอุมนคร	Capharnaum ล. “เมือง คาเปอร์นาอุม” + นคร ป.ส. “เมือง”	เมืองคาเปอร์นาอุม	เมืองคาเปอร์นาอุม
กาฬรัณอุมบุรี	Capharnaum ล. “เมือง คาเปอร์นาอุม” + บุรี ป.ส. “เมือง”	เมืองคาเปอร์นาอุม	เมืองคาเปอร์นาอุม
กาย	กาย ป.ส.	ร่างกาย ตัว	ร่างกาย ตัว
กายอินทรีย์	กายอินทรีย์ ป.	ประสาทสัมผัสทางกาย	ร่างกาย
การ	การ ป.ส.	การกระทำ สิ่งที่กระทำ งาน	การกระทำ งาน
การุณภาพ	การุณณ ป. / การุณย ส. “ความสงสาร เมตตา” + ภาว ป.ส. “ความเป็นอยู่ สภาพ”	ความสงสาร เมตตา	สงสาร เมตตา
กาล	กาล ป.ส.	เวลา	เวลา
กาลกิริยา	กาลกิริยา ป.	ความตาย	ความตาย
กิจ	กิจจ ป.	สิ่งที่พึงสำเร็จ หน้าที่ งาน	หน้าที่ งาน
กิจการ	กิจจ ป. “หน้าที่ งาน” + การ ป.ส. “การกระทำ สิ่งที่กระทำ งาน”	งาน	งาน
กิจกรรมกร	กิจจ ป. “หน้าที่ งาน” +	คนงาน	คนงาน

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	กรรมกร ส. / กมมกร ป. “คนงาน”		
กิริยา	กิริยา ป. / กุริยา ส.	การกระทำ การแสดงออก	การกระทำ ท่าทาง
กิลันตกาย	กิลนตกาย ป.	กายที่เหนียวล้า	ตัวล้าบาก
กิลันตการ / กิลินตการ / กิลิการ	กิลนต ป. “เหนียว” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความเหนียว	ล้าบาก
กิลิการ	กีฬิต ป. “เล่น” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การเล่น	เล่น
กัญแจ	กัญจิกา ป.ส.	กัญแจ	กัญแจ
กัญจิ่ง	กัญจิ่ง ป. (nom./acc.sg.nt.)	โรคเรื้อน	โรคเรื้อน
กัญจกร / กุตัญจกร	กัญจ ป. “โรคเรื้อน” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	โรคเรื้อน	โรคเรื้อน
กุตัญจกร	กัญจิต ป. “ร้อน เตือด” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การเตือด	เตือด
กุตทลิจายา	กทลิต ป.ส. “ต้นกล้วย” + ฉายา ป.ส. “เงา ร่ม”	ร่มเงาของต้นกล้วย	ร่มเงาของต้นกล้วย
กุมภิกการ	กุมภิกกา ส.	หม้อเล็ก	ก้นอมน้ำ
กุมภิปัญจกร	กุมภิต ป.ส. “หม้อ” + ไปตถกร ป. “ข้างป็นดิน”	ข้างป็นหม้อ	ข้างป็นหม้อ
กุมมาร	กุมาร ป.ส.	เด็ก เด็กชาย ลูกชาย	เด็ก เด็กชาย ลูกชาย
กุมารี	กุมารี ป.ส.	เด็กหญิง	เด็กหญิง
กุลบุตร	กุลบุตร ส. / กุลบุตร ป.	ลูกผู้มีตระกูล	ลูก
กุลยการ	กุลย ส. “มีตระกูลสูง นำ เคารพนับถือ สูงส่ง” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ผู้สูงส่ง	ผู้สูงส่ง
กุศล	กุศล ส. / กุศล ป.	ถูกต้อง เหมาะสม ดี บุญ สิ่งที่ดี คุณงามความดี ความสุขสบาย	ดี สิ่งที่ดี คุณงาม ความดี
เกศ / เกศา	เกศ ส. / เกศ ป.	ผม	ผม

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
เกสร	เกสร ป.ส. / เกสร ส.	เกสรดอกไม้	เกสรดอกไม้
เกียรติ	กียรติ ส.	ชื่อเสียง เกียรติยศ	ชื่อเสียง เกียรติยศ
เกียรติศัพท์	กิตติศัพท์ ป.	เสียงแห่งเกียรติยศ	เสียงแห่งเกียรติยศ
โกรธ / โกรธา	โกรธ ส.	ความโกรธ	โกรธ ไม่พอใจ
โกลาหล	โกลาหล ป.ส.	เสียงดังสับสนวุ่นวาย	ความวุ่นวาย
โกศ	โกศ ส. / โกศ ป.	ภาชนะ กล่อง	ที่ใส่อัฐิ
ไถยการ / ไถยาการ	เกยย ป. “พึงซื้อ” (ger.) + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การซื้อ	ซื้อ
ไถยการ	เกยย ป. “พึงซื้อ ซื้อหาได้” (ger.) + การ ป.ส. “การ กระทำ สภาวะ”	ความซื้อได้	ค่าน้อย
กำปการ	กมฺปก ป.	สั้นไหว	สั้นไหว
กำปนาการ	กมฺปน ป.ส. “สั้น ไหว” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การสั้นไหว	สั้นไหว
ขณะ	ขณ ป.	ชั่วครู่	ชั่วครู่
ขบถ	กปฏฺฐ ส.	การโกง การหลอกลวง	หักหลัง ททรยศ
ขรรค์	ขทฺศ ส. / ขคฺค ป.	ดาบ	ดาบ
ขัดขกร	ขซฺช ป. “สิ่งที่กินได้” (grd.) + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ของกิน	ของกิน ขนมปัง
ขันขสีมา	ขณฺท ป.ส. “ส่วนที่แยก ออกมา” + สีมา ป.ส. “ขอบเขต”	ขอบเขตแต่ละส่วน	ขอบเขต
ขันติการ	ขนฺติ ป. “ความอดทน” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความอดทน	อด
ขันธาวารกร / ขันธาวาริกร / ทัพธาวารกร	ขณฺธาวาร ป. “ค่าย” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ค่าย	ทัพ
ขาธา	ขาทา ป.	อาหาร	อาหาร
ขุดฉิฏฺฏกร	อฺจฉิฏฺฏก ป.	เหลื่อ	สิ่งที่เหลื่อ เคน

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
ชุตราการ	ชุตา ป. “ความทิว” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความทิว	ทิว
เขต	เขตต ป.	นา แปลงที่ดิน	ขอบเขต
เขตกร	เขตต ป. “นา” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ผู้ทำนา	ชาวนา
เขโลกร	เขโฝ ป. “น้ำลาย” (nom.sg.m.) + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	น้ำลาย	น้ำลาย
เขโลการ	เขโฝ ป. “น้ำลาย” (nom.sg.m.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	น้ำลาย	น้ำลาย
คณะ / คณา	คณ ป.ส.	หมู่	หมู่
คติ	คติ ป.ส.	ทาง	ทาง เรื่อง
คติโลก	คติ ป.ส. “ทาง” + โลก ป.ส. “โลก” (เทียบ โลกคติ ส. “ทางโลก”)	ทางโลก	ทางโลก
ครรรภ์	ครรภ ส.	มดลูก ครรรภ์ ส่วนภายใน	ท้อง ครรรภ์
ครระหการ	ครหก ป.	ตำหนิ จับผิด	นินทา
ครุการ	ครุการ ป.	การเคารพ ยกย่อง	เคารพ นอบน้อม
ครู	ครู ป.ส. / ครู ป.	ผู้ที่นำเคารพ ครู	ครู อาจารย์
คลี	คลี ส.	เม็ดเล็กๆ	ผง ผุ่น
คหปติ	คหปติ ป.	เจ้าเรือน	เจ้าเรือน
คัตการ / คัตตการ	ฆฎฎ ป.	ชน กระทบ	กระทบ เคาะ
คันถการ	คณถ ป.	งานเขียน หนังสือ คัมภีร์	คัมภีร์
คามเคหัง	คาม ป. “บ้าน” + เคห ป. “ที่ อยู่ เรือน” (nom./acc.sg.nt.)	บ้านและเรือน	บ้านเรือน
คิลาน	คิลาน ป.	ป่วยไข้	โรค ไข้
คุณ	คุณ ป.ส.	ความดี	ความดี
คุณ	คุณ ส.	สิ่งที่เพิ่มขึ้นเท่าตัว	เพิ่มขึ้น
คุษการ	คุษท ป. “ถูกซ่อน” (ger.) + การ ป.ส. “การกระทำ	ความลับ	ซ่อน

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	สภาวะ”		
เคหการ / เคหาการ	เคห ป. “ที่อยู่ เรือน” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	เรือน	เรือน
เคหสามิกร	เคห ป. “ที่อยู่ เรือน” + สามิก ป. “นาย เจ้าของ”	เจ้าเรือน	เจ้าเรือน
เคหา	เคห ป.	ที่อยู่ เรือน	เรือน
โค	โค ป.ส.	วัว	วัว
โคจร	โคจร ป.ส.	การออกหาอาหาร	เที่ยว เดินทาง
โคบาล	โคบาล ป.ส.	คนเลี้ยงวัว	คนเลี้ยงวัว คนเลี้ยง สัตว์
คำภีระ	คมภีร ป.ส.	ลี้ก	ลี้ก
เคารพ	เคารว ส.	ความเคารพ นบถื่อ	เคารพ นอบน้อม
จงกรม	จงกรม ส.	การเดินไปมา	เดินไปมา
จรนาการ	จรณ ป.ส. “การเดินไปรอบๆ” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การเดินไปรอบๆ	เดินไปรอบๆ
จลิตถการ	จลิตถ ป. “ถูกทิ้ง เหลือ” (ppl.)? + อาการ ส. “กอง หมู่ แหล่ง”	กองของเหลือ	ล้นเหลือ
จักขุ	จกขุ ป.	ตา	ตา
จันทร	จนทร ส. / จนท ป.	ดวงจันทร์	ดวงจันทร์
จารีต	จาริตต ป. / จาริตร ส.	ความประพฤติ แบบแผน	ขนบธรรมเนียม
จิต	จิตต ป.ส.	ใจ	ใจ
จิตกุศล	จิตต ป.ส. “ใจ” + กุศล ส. / กุศล ป. “ดีงาม ถูกต้อง” (เทียบ กุศลจิตต ป. “ความคิด ที่ดี”)	ความคิดที่ดี	ความคิดที่ดี
จิตปทุสการ	จิตต ป.ส. “ใจ” + ปทุสสติ ป. / ปฺร ๗ทุษ ส. “ทำร้าย”	ใจร้าย	ใจร้าย
จิตถวาง	จิต ป.ส. “ใจ” + ถวางค ป. “การดำรงอยู่โดยไม่มี”	จิตใจที่อยู่โดยไร้ ความรู้สึกนึกคิด	จิตใจ

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	ความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ชีวิตที่อยู่ในจิตใต้สำนึก		
จิตสันดาน	จิตตสันดาน ป.	การต่อเนื่องของความรู้สึกรู้สึกนึกคิด	จิตใจ
จิตอกุศล	จิตต ป.ส. “ใจ” + อกุศล ส. / อกุศล ป. “ไม่ดี ผิด ชั่ว” (เทียบ อกุศลจิตต ป. “ความคิดที่ไม่ดี”)	ความคิดที่ไม่ดี	ความคิดที่ไม่ดี
จินณการ / จินนาการ	จินาติ ป. “รวมเป็นกอง เก็บสะสม” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การก่อเป็นกอง	ก่อ
จินดา	จินดา ป.ส.	ความคิด	ความคิด
จินตนาการ	จินตณ ป.ส. “การคิด” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การคิด	คิด
จुติ	จुติ ป.	การตาย	ตาย
จุมภิตการ	จุมพิต ป.ส. “จวบ” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การจวบ	จวบ
เจตนาการ	เจตนา ป. “ความตั้งใจ” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การตั้งใจ	ตั้งใจ
เจรจา	จรจา ส.	พูดคุย	พูดคุย
โจท	โจทฺย ส.	การตั้งคำถาม	ถาม ทาย
โจร	โจร ป.ส.	ขโมย	โจร ผู้ร้าย
ฉพรรณรังษี	ฉพฺพนฺณรังฺสี / ฉพฺพนฺณรฺสมิ ป.	รัศมีล้อมรอบ พระพุทธเจ้ามีหกลี	แสงสว่าง
ฉัตทหิตการ	ฉทฺทหิต ป. “ถูกทิ้ง เหลือ” (ppl.)? + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การทิ้ง	ละ ทิ้ง
ฉันท	ฉนฺท ป.ส.	ความชอบ	ความชอบ

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
ฉินทิกการ	ฉินทิ ป. “ตัด แบ่ง ทำลาย” (aor.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การแบ่งแยก	แย่งชิง
ชนนี	ชนนี ป.ส.	แม่	แม่
ชนม์	ชนมนุ ส.	การเกิด การมีชีวิต	ช่วงชีวิต
ชนมายุ	ชนม ส. “การเกิด การมีชีวิต” (ic.) + อายุ ป. / อายุสุ ส. “ชีวิต ช่วงชีวิต”	อายุของการมีชีวิต	อายุ
ชรา	ชรา ป.ส.	แก่	แก่
ชรากาล	ชรา ป.ส. “แก่” + กาล ป.ส. “เวลา”	ยามแก่	ยามแก่
ชราภาพ	ชรา ป.ส. “แก่” + ภาพ ป.ส. “ความเป็นอยู่ สภาวะ”	ความแก่	แก่
ชลธาร	ชลธารา ส.	กระแสน้ำ	น้ำ
ชลธารสุนยาการ	ชลธารา ส. “กระแสน้ำ” + สุนย ป. / สุนย ส. “ว่างเปล่า” + อาการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	ความว่างเปล่าของ กระแสน้ำ	น้ำเปล่า
ชวาลา	ชวาลา ส.	แสง คบเพลิง	คบเพลิง
ชัชวาล	ชัชวาล ส. (perf.)	ลูกโพล่ง ส่องแสง	รุ่งเรือง
ชัย	ชัย ป.ส.	ความชนะ	ความชนะ
ชาณการ	ชาณน ป. “ความรู้ การทำได้” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การรู้	รู้
ชาติ	ชาติ ป.ส.	การเกิด รูปแบบหรือ สถานภาพที่กำหนดโดย การเกิด ชนิด จำพวก	การเกิด รูปแบบที่ระบุ ด้วยการเกิด เชื้อชาติ ชนิด จำพวก
ชารการ	ชาร ป.ส. “ชู” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การเป็นชู	ชู
ชาล้ง	ชาล ป.ส. (nom.sg.nt.)	ตาข่าย แห	อวน แห
ชีวหัตคะกร	ชีวหคค ป. “ปลายลิ้น” + กร	ปลายลิ้น	ปลายลิ้น

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”		
ชี	ชี ส.	คำนำหน้าชื่อแสดงถึง ความเคารพ	นักบวช
ชีพ	ชีว ป.ส.	ชีวิต	ชีวิต
ชีวาสังกรรม	ชีว ป.ส. “ชีวิต” + อาสนนกम्म ป. “กรรม ใกล้ตาย”	ชีวิตที่ใกล้ตาย	ตาย
ชีวิต	ชีวิต ป.ส.	การมีชีวิต ช่วงชีวิต	ชีวิต
ชีวิตตินทรีย์	ชีวิตินทรีย์ ป.	การมีชีวิต	ชีวิต
ชุมภกร	ชุมภา “สัตว์คล้ายแกะ” ? + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	แกะ	แกะ
ชุมภบาล	ชุมภา “สัตว์คล้ายแกะ” ? + पाल ป.ส. “ผู้ดูแลรักษา”	คนเลี้ยงแกะ	คนเลี้ยงแกะ
ญาติ	ญาติ ป.	ผู้ที่มีสัมพันธ์ใกล้ชิด คนในครอบครัว ญาติ	ญาติ
ญาติกา	ญาติก / ญาติก ป.	ผู้ที่มีสัมพันธ์ใกล้ชิด คนในครอบครัว ญาติ	ญาติ
ญาณศัพท์ปัญญา	ญาณ ป. “การหยั่งรู้” + สพพญญ ป. “รู้ทุกอย่าง” (เทียบ สพพญญุตญาณ ป. “การหยั่งรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง”)	การหยั่งรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง	การหยั่งรู้ทุกสิ่ง ทุกอย่าง
ณัสนทิตการ	น ป.ส. “ไม่” (ind) + สททิต ป. “เชื่อ” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การไม่เชื่อ	ไม่เชื่อ
ณัสนชาณการ	น ป.ส. “ไม่” (ind) + สณชานน ป. “การจำได้ การรู้จัก” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การไม่รู้จัก	ไม่รู้จัก
ณัสนบุรี	Naim ล. “เมืองนาอิน” + บุรี ป.ส. “เมือง”	เมืองนาอิน	เมืองนาอิน
ณะหาเปณการ	นหาปน ป. “การอาบน้ำ” +	การอาบน้ำ	อาบน้ำ

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”		
นิปฺนณการ	นิปฺนณ ป. “นอน” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การนอน	นอน
นิรุติการ	วิรุทฺธ ป.ส. “ถูกขัดขวาง” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การถูกขัดขวาง	รก
นิรุทธการ	วิรุทฺธ ป.ส. “ถูกขัดขวาง น่าสงสัย เป็นศัตรูกัน” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การเป็นศัตรูกัน	ผิดกัน
นิเวทการ	นิเวทก ป.ส.	เกี่ยวข้อง	ผูกเกี่ยว
ตฺรุณ	ตฺรุณ ป.ส.	อายุน้อย เด็ก	เด็ก
ตฺรุณมายุ	ตฺรุณ ป.ส. “อายุน้อย เด็ก” + อายุ ป. / อายุสฺ ส. “ชีวิต ช่วงชีวิต”	อายุของเด็ก	อายุของเด็ก
ตฺราราการ	ตฺรารา ป.ส. “ดาว” + อากร ส. “กอง หมู แห่ลง”	หมู่ดาว	หมู่ดาว
ตฺลุยการ	ตฺลุย ป.ส. “เท่ากัน เปรียบเทียบกันได้” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การที่เปรียบเทียบกันได้	เปรียบ
เตช / เตชะ	เตช ป. / เตชสฺ ส.	ความรุ่งเรือง พลังอำนาจ	อำนาจ
เตชานุภาพ	เตช ป. / เตชสฺ ส. “ความรุ่งเรือง พลังอำนาจ” + อานุภาพ ป. “ความยิ่งใหญ่ อำนาจ ความรุ่งเรือง”	พลังอำนาจ	อำนาจ
ตฺรงคการ	ตฺรงค ป. / ตฺรงคฺ ส. “คลี่น” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	คลี่น	คลี่น ละลอก

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
ตระกูล	โคตร ส. / โคตต ป. “เชื้อสาย ครอบครัว” + กุล ป.ส. “เผ่าพันธุ์ ครอบครัว”	เชื้อสาย	เชื้อสาย
ตระบะ	ตป ป. / ตปสฺ ส.	ความร้อน ความทรमान การบำเพ็ญเพียร	อำนาจ
ตรีกการ	ตริช ข. “คิด พิจารณา” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การคิด พิจารณา	คิด พิจารณา
ตลุนณการ	ตรุณ ป.ส. / ตลุน ป. / ตลุน ส. “อ่อน เด็ก” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความอ่อน	อ่อนหวาน
ตัดเขตการ	ตชเขตติ ป. “ทำให้กลัว ชู” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การชู	คำราม
ตันหการ	ตณหา ป. “ความกระหาย” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความกระหาย	ความทุกข์
ตาเรตการ	ตาเรต ป. “ทำให้ขำ” (pres.ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การทำให้ขำ	ขำ
ตาเรนโต	ตาเรนโต ป. (pres.ppl.,nom.sg.m.)	ทำให้ขำ	ขำ
ตาล	ตาล ป.ส.	ต้นตาล	ต้นตาล
ติมโรจณการ	ติมิร ป.ส. “มีด” + โจจน ป.ส. “ตา” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความตามีด	ตามีด
ติระนคร / ตระนคร	Tyros ล. “เมืองไทร” + นคร ป.ส. “เมือง”	เมืองไทร	เมืองไทร
ตุตทการ	ตุตติ ป. / √ตุทฺ ส. “ผลึก ขว้าง ตีด้วยเครื่องมือ” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การขว้าง	ทิ้ง

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
ตุนทิกการ	ตุนทึ ป. “นึ่งเจียบ” (ind.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การนึ่ง	นึ่ง
เตลละกร	เตลก ป.	น้ำมัน	น้ำมัน
ถละละการ	ถล ป. “ที่แห้ง” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ที่แห้ง	บนบก
ถีนการ	ถึ ป. “ผู้หญิง” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ผู้หญิง	ผู้หญิง
ถีนการ / ถียนการ	ถึ ป. “ผู้หญิง” + อากร ส. “กอง หมู แผลง”	หมูผู้หญิง	หมูผู้หญิง
โถมนการ	โถมน / โถมนา ป. “การยก ย่อง สรรเสริญ” + อากร ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การสรรเสริญ	สรรเสริญ
ทศมาส	ทศมาส ป.	สิบเดือน	สิบเดือน
ทรัพย์	ทรวย ส.	สิ่งของ	สิ่งของ สมบัติ
ทรมาน	ธรรมาน ป.ส. (pres.ppl.)	ถือ แแบก คงอยู่ มีชีวิตอยู่ ถือปฏิบัติ อดทน อดกลั้น ทนทุกข์ ระวัง อารมณ์ ยับยั้ง ช่ม ชี้นำ หรือกลับ(ใจ) ทรงจำ	ทนทุกข์ ช่ม กลับ(ใจ)
ทรมาน	ธารมาน ป.ส. (caus.pres.ppl.)	ทำให้จำได้ ทำให้เข้าใจ สอน	สอน
ทลิตทการ	ทลิตท ป. “เรร้อน ยากจน” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความยากจน	ยากจน
ทวาร	ทวาร ส.	ประตู ช่อง	ประตู
ทวี	ทวิ ป.ส.	สอง	เพิ่มขึ้น
ทพระการ	ททร ป.ส. “เล็ก อายุ น้อย เด็ก” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความเป็นเด็ก	เด็ก

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
ทักษิณทิศ	ทักษิณทิศา ป.	ทิศใต้	ทิศใต้
ทันตชาทกร	ทนต์ ป.ส. “ฟัน” + ชาท ป.ส. “เคี้ยวกิน” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การขบฟัน	ขบฟัน
ทลทลการ	ทฬท ป. “มั่นคง แข็งแรง” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความมั่นคง	มั่นคง
ทัศนาการ	ทสสน ป. “การมองเห็น” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การมองเห็น	เห็น
ทาน	ทาน ป.ส.	การให้ สิ่งที่ให้	การให้ สิ่งที่ให้
ทายก	ทายก ป.ส.	ผู้ให้	ศาสนิกชน
ทารก	ทารก ป.ส.	เด็ก เด็กชาย	เด็ก
ทารุวัตทิกกร	ทารุ ป.ส. “ไม้” + วฑฒก / วฑฒก ป. “ช่างไม้” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ช่างไม้	ช่างไม้
ทาส	ทาส ป.ส.	ทาส	ทาส
ชีวงคต	ชีวิ ป.ส. “ชีวิต” + คต ป.ส. “ไป ถึง” (ppl.)	ถึงชีวิต	ตาย
ทิวส	ทิวส ป.ส.	วัน ช่วงวันหนึ่ง	ช่วงวันหนึ่ง
ทิสถาร	ทิสติ ป. / √ทิส ส. “ชี้ แสดง”	แสดง	แสดง บอกร
ทิสถาร	อธิษฐาน ส.	การตั้งอยู่ ที่ตั้ง การขอพร	ตั้งอยู่
ทิส	ทิสา ป. / ทิส ส.	ทิส	ทิส
ทิสาการ	ทิส / ทิสา ป. “ศัตรู โจร” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	โจร	โจรผู้ร้าย
ทุกข์	ทุกข ป.	ความไม่น่าพอใจ เจ็บปวด	ไม่สบายกายใจ ทุกข์
ทุกขวิปาก	ทุกขวิปาก ป.	ผลคือความทุกข์	ไม่สบายกายใจ
ทุกขเวทนา	ทุกขเวทนา ป.	ความรู้สึกเจ็บปวด	ไม่สบายกายใจ

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
ทุจจริต	ทุจจริต ป. / ทุศจริต ส.	ความประพฤดิชั่ว	ชั่ว ร้าย
ทุจิจการ	ทุจจริต ป. / ทุศจริต ส. “ความประพฤดิชั่ว” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การประพฤดิชั่ว	ความชั่ว
ทุตชการ	ทุฎฐ ป. “ชั่ว” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความชั่ว	ชั่ว ร้าย
ทุภาสิตการ	ทุภาสิต ป. “พูดชั่ว คำพูด ชั่ว” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การพูดไม่ดี	พูดไม่ดี
ทุภาสิตนการ	ทุภาสิต ป. “พูดชั่ว คำพูด ชั่ว” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การพูดไม่ดี	พูดไม่ดี
ทุภาสิตวัจนา	ทุภาสิต ป. “พูดชั่ว คำพูด ชั่ว” + วจน ป.ส. “คำพูด”	คำที่พูดไม่ดี	พูดไม่ดี
ทุมกร	ทุมมน ป. “เศร้าใจ” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ความเศร้าใจ	น้อยใจ
ทุรพล	ทุรพล ส.	กำลังน้อย อ่อนแอ ป่วย	ยากไร้
ทุราจาร	ทุราจาร ส.	ความประพฤดิชั่ว	ความประพฤดิชั่ว
เทศษากร / เทศษาการ	อเทสส ป. “ไม่เป็นที่ เกลียดชัง” ? + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	ความเป็นที่รัก	รัก ความรัก
เทวดา	เทวดา ป.ส.	เทพ	เทพ
เทศกาล	เทศกาล ส.	เวลาและสถานที่	เวลาที่กำหนดไว้ตาม ฤดูกาลหรือความเชื่อ ในแต่ละท้องถิ่น
เทศน์ / เทศนา	เทศนา ส. / เทศนา ป.	การสั่งสอน	สั่งสอน สอนธรรม
โทณการ	โทณ ป. / โทรณ ส. “ถึง รางไม้” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	รางไม้	รางไม้
โทณการ	โทณ ป. / โทรณ ส. “ถึง รางไม้ มาตราวัดเท่ากับ 4	ภาชนะชั่งตวงวัด	สัดและทะนาน

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	อาฟหก / อาตมกส + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”		
โทมนาการ / โทมการ	ทุมมน ป. “เศร้าใจ” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	ความเศร้าใจ	เศร้า เสียใจ
โทมนัส	โทมนสส ป.	ความทุกข์ใจ ความเศร้า	น้อยใจ
โทวันณกร	โรวน ป. “การล้าง” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การล้าง	ล้าง ชำระ
โทวันนาการ	โรวน ป. “การล้าง” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การล้าง	ล้าง ชำระ
โทวาริกรณ	โทวาริก ป.	ผู้เฝ้าประตู	นายประตู
โทวิการ	โรวี ป. “ล้าง ทำความ” สะอาต (aor.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การล้าง	ล้าง ชำระ
โทษ	โทษ ส. / โทส ป.	ความผิด การกระทำผิด การทำร้าย ผลร้าย	ความผิด
โทโส	โทโส ป. (nom.sg.m.)	ความโกรธ	ความโกรธ
ธรณี	ธรณี ป.ส.	แผ่นดิน	แผ่นดิน
ธรณีตล / ธรณิตล	ธรณีตล / ธรณิตล ป.ส.	พื้นแผ่นดิน	แผ่นดิน
ธรรม	ธรม ส. / ธรม ป.	กฎ หน้าที่ ศีลธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า	คำสอน ศีลธรรม
ธรรมกิริยา	ธรมกิริยา ส.	การปฏิบัติตามหน้าที่ การประพฤติธรรม	การประพฤติธรรม ความประพฤติดี
ธรรมตา	ธรมตา ส. / ธรมตา ป.	ธรรมชาติที่เป็นปกติ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นประจำ กิจวัตรปกติ	ปกติ
ธรรมเทศนา	ธรมเทศนา ส. / ธรมเทศนา ป.	การแสดงธรรม	การแสดงธรรม
ธรรมวจนาฏ	ธรม ส. / ธรม ป. “กฎ หน้าที่ ศีลธรรม คำสอนของ พระพุทธเจ้า” + วจน ป.ส.	ความหมายของคำพูดที่ เป็นธรรม	ถ้อยคำที่เป็นธรรม

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	“คำพูด” + อรรถ ส. “ความหมาย”		
ธรรมศาสตร์	ธรรม ส. / ธรรม ป. “กฎ หน้าที่ ศีลธรรม คำสอนของ พระพุทธเจ้า” + ศาสน ส. / ศาสน ป. “คำสั่งสอน คำสอน ทางศาสนา” (เทียบ ศาสน ธรรม ป. “ธรรมในศาสนา”)	คำสอนในศาสนา	คำสอนในศาสนา
ธิดา	ธิดา ป. (voc./nom.sg.f.)	ลูกสาว	ลูกสาว
ธิปการ / ธิปการ	ทีป ป.ส. “แสงสว่าง” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกระทำซึ่งแสงสว่าง	แสดง
ธุระ	ธุระ ป.ส.	ภาระหน้าที่	ภาระ
ตุลิต	ตุลิต ส.	ฝุ่น ผง	ผง เถ้า
ทุเวโช	ทุว ป. “มั่นคง แน่นนอน” + โช ป. “โดยแท้จริง”	โดยแท้จริงแน่นนอน	แม่นยำแท้จริง
นคร	นคร ป.ส.	เมือง	เมือง
นครปาหุณกร	นคร ป.ส. “เมือง” + ปาหุณก ป. “แขก”	แขกเมือง	แขกเมือง
นครโสภณิ	นครโสภณิ ป.	หญิงงามเมือง	หญิงงามเมือง
นพรัตน์	นพรัตน ส.	อัญมณีมีค่า 9 ประการ	อัญมณีมีค่า 9 ประการ
นมัสการ	นมัสการ ส.	การแสดงความเคารพ	ไหว้
นรก	นรก ป.ส.	นรก สถานที่ที่มีความ ทุกข์ทรมาน	นรก
นรชาติ	นร ป.ส. “คน” + ชาติ ป.ส. “การเกิด รูปแบบที่ระบุด้วย การเกิด ชนิด จำพวก”	การเกิดเป็นคน จำพวกคน	คน
นฤคุณ	นฤคุณ ส.	ไม่มีความดี ชั่ว	ชั่ว
นฤนาฏ	นริ นฤ ส.	สูญหาย	สูญหาย
นฤมิต	นริมิต ส. / นิรมิต ป. (ppl.)	สร้างขึ้น (ด้วยอำนาจ วิเศษ)	ปรากฏกายด้วยอำนาจ วิเศษ
นฤมิต	นิมิตต ป.ส.	เครื่องหมาย ลางบอก	ฝัน นิมิต

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
		เหตุ	
นักการ	นคค ป. “เปลือย” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความเปลือย	เปลือย
นัตติก	นที ป.ส. “แม่น้ำ” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	แม่น้ำ	แม่น้ำ
นันทิการ	นนที ป.ส. “ความสุข ความยินดี” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความยินดี	ชื่นชมยินดี
นัยนา	นยน ป.ส.	ตา	ตา
นาค	นาค ป.ส.	งู	งู
นาครากร	นาคร ป.ส. “ชาวเมือง” + อากร ส. “กอง หมู่ แหล่ง”	เหล่าชาวเมือง	ชาวเมือง
นาฏ	นาถ ป.ส.	ที่พึง นาย สามี	ที่พึง
นาฏกาล	นาศ ส. / นาส ป. “การสูญเสีย ความตาย” + กาล ป.ส. “เวลา”	เวลาตาย	ความตาย
นาฏนารี	นาฏ ส. “การเต้นรำ” + นารี ป.ส. “ผู้หญิง”	นางรำ	หญิงงาม ผู้หญิง
นาม	นาม ป. / นามนุ ส.	ชื่อ	ชื่อ
นามกร	นามกรณ ป.ส.	การตั้งชื่อ การเรียกด้วย ชื่อ	ชื่อ
นาวา	นาวา ป.ส.	เรือ	เรือ
นาวามัตถจาริกการ	นาวา ป.ส. “เรือ” + มจฉิก ป. “ชาวประมง”	เรือชาวประมง	เรือชาวประมง
นิขมุนาการ	นิกขมน ป. “การออกไป” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การออกไป	ออกไป
นิขร / นิขร	นิกขม ป.	ออกไป ออก(จากกรรม มารดา)	ออก(จากกรรมมารดา)
นิชิตการ	นิชาติ ป. “ชุด ฝั่ง” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ	การชุด ฝั่ง	ชุด ฝั่ง

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	สภาวะ”		
นิขิลมโนจิต	นิขิล ป.ส. “ทั้งหมด โดย สิ้นเชิง” + มโน ป.ส. “จิตใจ” (ic.) + จิตต ป.ส. “ใจ”	ใจทั้งหมด	ใจราบคาบ
นิจกาล	นิจกาล ป.	ตลอดไป	ตลอดไป
นิฏาการ	นิฏา ป. “ที่สุด จบ ความสำเร็จสมบูรณ์” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความสำเร็จสมบูรณ์	สำเร็จ
นิณการ	นิณ ป. “โน้มลง ลงต่ำ ที่ต่ำ” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การต่ำลง	ราบลง
นิตโจการ	นิจ ป.ส. “ต่ำ” (nom.sg.m.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความต่ำ	ต่ำ
นิตฎาการณ	นิฏา ป. “ที่สุด เป้าหมาย” + กรณ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	เป้าหมาย	ประโยชน์
นิตติกาล	นิตี ป.ส. “ความประพฤติที่ ถูกต้อง การปกครอง” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความประพฤติที่ถูกต้อง	ธรรมเนียม
นิตธิการ / นิธิการ	นิธิ ป.ส. “สมบัติ” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	สมบัติ	สมบัติ
นิตรา	นิตรา ส.	การนอนหลับ	นอนหลับ
นิตาน	นิตาน ป.ส.	ต้นเหตุ เรื่อง	เรื่องเล่า
นิตา	นิตา ป.ส.	การตำหนิ กล่าวโทษ	ติเตียนลับหลัง
นิตการ / นิติการ	นิตก ส.	ตำหนิ กล่าวโทษ จับผิด	ติเตียนลับหลัง
นิตภา	นิตพาติ ป.	ทำให้เย็นลง	ระงับ
นิตตติกรณ / นิตตติกรณ	นิตตติวา (ger.) ป. “ตกลง โน้มลง” + กรณ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การโน้มลง	กราบลง
นิตนต	นิตนเตติ ป. / นิต วมนตฺร ส.	เชิญ	เชิญ

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
นिरาส	นिरาส ส.	การขับออก ออกไป	ออกไป
นिरุชการ	นिरุชมติ ป. “พังทลาย สลายตาย” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การสลาย	หาย
นิลตินการ	นิล ป.ส. “สีเขียวเข้ม” + ติณ ป. “หญ้า” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	หญ้าสีเขียว	หญ้าสีเขียว
นิวัต	นิวัตต ป. (ppl.)	กลับ	กลับมา
นิวัตนาการ	นิวัตตน ป. “การกลับ” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การกลับ	กลับคืน
นิवारกรรม / นิवारกร	นิวารก ส.	ห้าม ยับยั้ง	ห้าม
นิวาสิตการ	นิวาสิต ป. “สวมเสื้อผ้า แต่งตัว” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การแต่งตัว	นุ่งห่ม
นิหะการ / ณิหะการ	วิหะก ป.	รังแก ทำร้าย	เบียดเบียน
เนตร	เนตร ส. / เนตต ป.	ตา	ตา
เนรเทศ	นิรเทศ ส.	การส่ง คำสั่ง	ขับไล่
เนวการ	นวก ป.ส.	ใหม่	ใหม่
ไนโยบาย	นย ป.ส.	หลักสำคัญ ความหมาย	ความหมาย
บท	ปท ป.ส.	ก้าว เท้า เรื่อง ส่วน	ข้อความตอนหนึ่ง
บทจร	ปท ป.ส. “ก้าว เท้า” + จร ป.ส. “การเคลื่อนที่ เดิน”	การเดินทางด้วยเท้า	เดิน
บรมบพิตร	ปรม ป.ส. “สูงสุด ดีที่สุด” + ปวิตร ส. “บริสุทธิ์ ศักดิ์สิทธิ์”	บริสุทธิ์ที่สุด	คำเรียกกษัตริย์
บรมสุข	ปรมสุข ป.	ความสุขอย่างยิ่ง	ความสุขอย่างยิ่ง
บรรณาการ	ปณณาการ ป.	สิ่งที่ส่งไปพร้อมกับ จดหมาย ของขวัญ	สิ่งของ
บรรทัดฐาน	ปทสฐาน ส. / ปทฐฐาน ป.	รอยเท้า / เหตุไฉน	แบบแผน

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
บรรพสัตว์	ปริษทุ ส.	การรวมกลุ่ม กลุ่ม กลุ่มชน ที่ประชุม	ฝูงชน
บริจาริก / บริจาริกรณ	บริจาริก ป.ส.	คนรับใช้	คนใช้
บริฉาทกร	บริฉท ส. “เสื่อผ้า” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	เสื่อผ้า	เครื่องนุ่งห่ม
บริตุตทการ	ปริ ๖ตฺท ส. “เหยียบ ตี” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การเหยียบย่ำ	ทิ้ง
บรินายก	บริณายก ป.ส.	ผู้นำ	ผู้นำ
บริบาล	บริปาเลติ ป. / ปริ ๖ปาล ส.	ดูแล	ดูแล
บริบูรณ์	บริบูรณ์ ส. / บริบูรณ์ ป.	เต็ม สมบูรณ์	เต็ม สมบูรณ์
บริโผลิตการ	บริโผลิต ป. “ประพรมทั่ว” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การประพรม	ลูบไล้
บริโภค	บริโภค ป.ส.	ความเพลิตเพลิน การกิน การใช้ สิ่งสำหรับ ความรื่นรมย์ อาหาร	กิน ใช้
บริยาดเขต	บริยาด ป.ส. “แวดล้อม เข้าใกล้” (ppl.) + เขตต ป. “นา ที่ดิน” ?	ผู้ที่อยู่ใกล้	เชื้อสาย
บริเยสันโต	บริเยสันโต ป. หา (pres.ppl.,nom.sg.m.)	หา	แสวงหา
บริเยสิตการ	บริเยสิต ป. “หา” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	หา	แสวงหา
บริโยสรณกาล	บริโยสาน ป. “จบ สิ้นสุด” + กาล ป.ส. “เวลา”	เวลาสิ้นสุด	ความตาย
บริลาหการ	บริลาห ป. “การเผาผลาญ ความเร่าร้อน ไ้” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความเร่าร้อน	กระหาย

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
บริวาร	บริวาร ป.ส.	ผู้แวดล้อม ผู้ติดตาม	ผู้แวดล้อม ผู้ติดตาม
บริสุทธิ	บริสุทธิ ป. / บริศุทธิ ส.	ความสะอาดหมดจด	สะอาด ศักดิ์สิทธิ์
บริบูรณ์	ปรมปรา ป.ส.	แถวที่ต่อเนื่องกัน ลำดับ การต่อเนื่อง เชื้อสาย	สืบต่อกันมา
บวร	บวร ป.	ดีที่สุด สูงส่ง	มากที่สุด
บวรโสภาคย์	บวร ป. “ดีที่สุด สูงส่ง” + โสภาคค ป. / เสภาคย ส. “ความเจริญ ความงาม”	งามที่สุด	รุ่งเรือง
บัญญัติ	ปณตติ ป.	การกำหนด	กำหนด
บัพพต	ปพพต ป.	ภูเขา	ภูเขา
บัพพตกร	ปพพตก ป.	ภูเขา	ภูเขา
บัพภาชิกรณ / บัพ ภาชิกร	ปพพชาติ ป. ขับไล่ (ppl.) + กรณ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การขับไล่	ขับไล่
บัลลังก์	ปลลنگก ป.	แท่น	แท่น
บาญชัย	ปณชิ / ปณชี ส.	สมุดทะเลเบียน	สมุดจด
บาท	ปาท ป.ส.	เท้า	เท้า
บาทา	ปาทา ป. (nom.pl.m.)	เท้าทั้งสอง	เท้า
บาทจร	ปาท ป.ส. “เท้า” + จร ป.ส. “การเคลื่อนที่ เดิน”	การเดินทางด้วยเท้า	เท้า
บาป	ปาป ป.ส.	ชั่ว ความชั่ว	ชั่ว ความชั่ว
บาปกรรม	ปาปกรรมนุ ส. / ปापกมม ป.	การทำความชั่ว	การทำความชั่ว
บาศก์	ปาศก ส. / ปาสก ป.	ลูกเต๋า	ลูกเต๋า
บิดา	ปีตา ป.ส. (voc./nom.sg.m.)	พ่อ	พ่อ
ปีศา	ปีศา ส.	การทำร้าย	ทำร้าย
บุคคล	บุคคล ป.	บุคคล	บุคคล
บุญ	บุญ ป. / บุญ ส.	ดี ความดี	ดี ความดี
บุญญาริการ	บุญญ ป. / บุญย ส. “ดี ความดี” + อริการ ป.ส. “การทำอย่างยิ่ง”	การทำความดีอย่างยิ่ง	ความดี
บุตร	บุตร ส. / บุตต ป.	ลูกชาย ลูก	ลูกชาย ลูก

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
บุญทิวาธร	บุญทิวเส ป.	ในวันพรุ่งนี้	พรุ่งนี้
บุบผาการ	บุปผ ป. “ดอกไม้” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ดอกไม้	ดอกไม้
บุปโภ	บุพโพ ป. (nom.sg.m.)	หนอง	หนอง
บุพกาล	บุพพ ป. “ก่อน” + กาล ป.ส. “เวลา”	กาลก่อน	กาลก่อน
บุพจาริต	บุพพ ป. “ก่อน” + จาริตต ป. / จาริตร ส. “ความประพฤติ แบบแผน”	แบบแผนแต่ก่อน	ขนบธรรมเนียมแต่ ก่อน
บุพสัญญา	บุพพ ป. “ก่อน” + สัญญา ป. / สัญญา ส. “การตกลงกัน การรับรู้ เครื่องหมาย”	การตกลงกันแต่ก่อน	การตกลงกันแต่ก่อน พันธสัญญาเดิม
บุพสาขาญาติ	บุพพ ป. “ก่อน” + สาขา ป. / สาขา ส. “กิ่ง” + ญาติ ป. “ญาติ”	ญาติฝ่ายต่างๆ แต่ก่อน	ญาติฝ่ายต่างๆ แต่ก่อน
บุรพทิศ	บุรวทิศ ส.	ทิศตะวันออก	ทิศตะวันออก
บุรุษ	บุรุษ ส.	ผู้ชาย คน	ผู้ชาย คน
บุชา	บุชา ป.ส.	ยกย่อง บวงสรวง	ยกย่อง บวงสรวง
เบศอิตบุรี / อิตบุรี	Bethsaida ล. “เมือง เบธไซดา” + บุรี ป.ส. “เมือง”	เมืองเบธไซดา	เมืองเบธไซดา
โบราณ	ปุราณ ป.ส. / ไปราณ ป.	เก่าแก่	เก่าแก่
ปกาสีกรรม	ปกาสิต ป. “อธิบาย แสดง” (ppl.) + กรรม ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การแสดง	แสดง
ปกาสิตการ	ปกาสิต ป. “อธิบาย แสดง” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การแสดง	แสดง
ปฏิสนธิ	ปฏิสนธิ ป. / ประติสนธิ ส.	การกลับมาเกิดใหม่	เกิด
ปฏิสนธการ	ปฏิสนธการ ป.	การต้อนรับอย่างเป็นทางการ มิตร	ต้อนรับ ทักทาย

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
ปฏิเสธ	ปฏิเสธ ป.	การยับยั้ง ห้าม	ไม่ยอมรับ
ปฐม	ปฐม ป. / ปฐม ส.	แรก	แรก
ปฐมการ	ปฐม ป. / ปฐม ส. “แรก” + การ ป.ส. “การกระทำ”	การกระทำแรก	ผู้ก่อการคนแรก
ปฐมฐาน	ปฐม ป. / ปฐม ส. “แรก” + ฐาน ป. “สถานที่”	ที่แรก	ที่แรก
ปฐมพิภพ	ปฐม ป. / ปฐม ส. “แรก” + วิภว ป.ส. “อำนาจ ทรัพย์สมบัติ”	ทรัพย์สมบัติแรก	แผ่นดินเมื่อแรกเริ่ม
ปฐมวัย	ปฐมวัย ป. / ปฐมวัย ส.	วัยแรกเริ่ม วัยเด็ก	วัยเด็ก
ปฐมเวทนา	ปฐม ป. / ปฐม ส. “แรก” + เวทนา ป.ส. “ความรู้สึก ความรู้สึกเจ็บปวด”	ความทุกข์แรก	ความทุกข์แรก
ปनुตการ	ปनुตติ ป. “ขจัด” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การขจัด	บรรเทา
ปพุดการ	ปพุดุทธ ป. “ถูกปลุก” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การตื่น	ปลุก
ปภาบวร	ปภา ป. / ปภา ส. “แสง สว่าง รัศมี” + บวร ป. “ดีที่สุด สูงส่ง”	สูงสุดด้วยแสงสว่าง	สว่าง
ปรนนิบัติ	ปร นิ ๗ปต ส. (ppl.)	โค้งคำนับ ก้มกราบ นอบ น้อม	ทำตาม
ประการ	ประการ ส. / ปการ ป.	ชนิด ประเภท	อย่าง
ประกาศ	ประกาศ ส.	การแสดงให้เห็น	ร้องบอก
ประจักษ์	ประจกข ป. / ปรัตยกษ ส.	ต่อหน้าต่อตา ชัดเจน การมองเห็นโดยตรง หลักฐานทางตา	สิ่งที่ปรากฏต่อหน้า
ประดิษฐาน	ประดิษฐาน ส. / ปติฏฐาน ป.	การตั้งมั่น การสร้าง	ตั้ง สร้าง
ประทาน	ประทาน ส. / ปทาน ป.	การให้	ให้
ประทีป	ประทีป ส. / ปทีป ป.	ตะเกียง	ตะเกียง

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
ประทุศ	ปทุสฺสติ ป. / ปฺร ๗ทุษฺ ส.	ทำร้าย	ทำร้าย
ประทุศการ / ปทุศการ	ปทุสฺสติ ป. / ปฺร ๗ทุษฺ ส. “ทำร้าย” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การทำร้าย	ทำร้าย
ประเทศ	ปรเทศฺ ส. / ปเทศฺ ป.	พื้นที่ ประเทศ	บ้านเมือง
ประพฤติ	ปรวฤตฺติ ส.	การกระทำ การปฏิบัติ	ทำ ทำตาม
ประภัสสร	ปภสฺสร ป.	สว่าง โชติช่วง	สว่าง
ประมาณ	ปรมาณฺ ส. / ปมาณฺ ป.	เครื่องวัด ขนาด จำนวน	ราวๆ
ประมาท	ปรมาทฺ ส. / ปมาทฺ ป.	ความมัวเมา ความไม่ระมัดระวัง	ไม่ระวัง ลืมตน
ประยुทฺธ	ปรยुทฺธ ส.	การต่อสู้	รบ
ประโยชน์	ปรโยชนฺ ส. / ปโยชนฺ ป.	จุดมุ่งหมาย	ผลดี
ประลัย	ปรลยฺ ส.	การทำลาย ความตาย การทำลายโลกทั้งหมด เมื่อจบสิ้นกัลป์	สูญเสีย ตาย
ประเวณี	ปเวณฺิ ป.	ผมเปีย ขนบธรรมเนียม การสืบเชื้อสาย	ขนบธรรมเนียม
ประสงค์	ปรสงฺคฺ ส. / ปสงฺคฺ ป.	การยึดมั่น	ต้องการ
ประสิทธิ	ปรสิทฺธิ ส.	ความสำเร็จ	สำเร็จ
ประสูติ	ปรสูติ ส. / ปสูติ ป.	การให้กำเนิด การเกิด	ให้กำเนิด เกิด
ประเสริฐากร / ประเสริฐการ	ปร ส. / ป ป. “หน้า ทัว มาก” + เศรษฐฺ ส. / เสฏฺฐ ป. “ดีที่สุด ดีกว่า” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ความดีที่สุดอย่างยิ่ง	ประเสริฐ
ประเสริฐ	ปรศฺสฺต ส.	ดี ดีกว่า ดีที่สุด	ดีที่สุด
ประหาร	ปรหารฺ ส. / ปหารฺ ป.	การตี การฆ่า	ฆ่า
ปรากฏ	ปรกฺฎ ส. / ปากตฺ / ปากฎฺ ป.	ชัดเจน เปิดเผย ทั่วไป เป็นที่รู้จัก	ชัดเจน เป็นที่รู้จัก
ปรากฏ	ปรากการฺ ส. / ปากการฺ ป.	กำแพง	กำแพง
ปรากฏ	ปรางคฺณฺ ส.	ลาน	ยอดอาคารทรงปีก ข้าวโพด

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
ปราชัญ	ปราชณ ส.	ผู้มีความรู้	ผู้มีความรู้
ปราณี	ปร วณิ ส.	นำไปข้างหน้า แสดง แสดงความรัก รัก ปรารถนา	เมตตา สงสาร
ปรารถนา	ปรารถนา ส. / ปตถนา ป.	ความต้องการ ความปรารถนา	ต้องการ ปรารถนา
ปรารมภ์	ปรารมภ ส.	การจับ ยึด เริ่มต้น	หมกมุ่น ทุกข์ใจ
ปราศรัย	ปราศรย ส.	การแสดงความเคารพ ความนอบน้อม	การทักทาย ทักทาย
ปราสาท	ปราสาท ส. / ปาสาท ป.	แท่นสูง อาคารบนฐาน สูง ว่าง	อาคาร
ปริศนา	ปริศน ส.	คำถาม ปัญหา	เงื่อนงำ
ปริตตา	ปริตตา ส.	ความยินดี ความพอใจ	ยินดี
ปวิตติการ	ปวิทธ ป. (ppl.)	ถูกโยนลง	กลิ้งเกลือก
ปวิศถากการ / ปวิศฎากการ / ปวิตฎากการ	ปวิฏจ ป. “เข้าไป” (ppl.) + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การเข้าไป	เข้า
ปวิสิตการ / ปวิสิฎการ	ปวิสิตวา ป. “เข้าไป” (ger.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การเข้าไป	เข้า
ปะหะรันณการ	ปะหรรณ ป. “การตี ฟัน” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การตี ฟัน	ตี ฟัน
ปะหัตถการ	ปะหฏ ป. “ตี ฟัน” (ppl.) + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การตี ฟัน	ตี ฟัน
ปะลายิตกร	ปะลายิต ป.ส. “หนี” (ppl.) + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การหนี	หนี
ปะกโกสิตการ	ปะกโกสิต ป. “เรียก” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การเรียก	เรียก
ปะกชีสกุณชาติ	ปะกชี ป. “นก” + สกุณ ป. /	การเกิดเป็นนก	นก

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	ศกุน ส. “นก” + ชาติ ป.ส. “การเกิด รูปแบบที่ระบุด้วย การเกิด ชนิด จำพวก”	จำพวกนก	
ปัจฉิมทิศ	ปัจฉิมทิศา ป.	ทิศตะวันตก	ทิศตะวันตก
ปัญญา	ปญญา ป.	ความฉลาด สติปัญญา ความรู้	ความฉลาด ความรู้
ปัญหาการ	ปญห ป. “การถาม คำถาม” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การถาม คำถาม	เงื่อนไข
ปัตถุนาการ / ปัญนาการ	ปตถนา ป. “ความต้องการ ความปรารถนา” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความต้องการ ความ ปรารถนา	ต้องการ ปรารถนา
ปัตถุพิตล	ปจวิตล ป.	พื้นแผ่นดิน	พื้นแผ่นดิน
ปัตถุวิตล / ปัตถุวิตล / ปฏุวิตล	ปจวิตล ป.	พื้นแผ่นดิน	พื้นแผ่นดิน
ปัตตกันณการ	ปตต ป. “ใบ” + กณณ ป. “หู” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ใบหู	ใบหู
ปัตตักัญนาการ	ปฏิกถน ป.ส. “การตอบ” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การตอบ	ตอบ
ปัตตติการ	ปติ ป. “ตก” (aor.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การตก	ตก
ปัตตัตติการ	ปตนติ ป. “ตก” (pres.3rd.pl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การตก	ตก
ปัตตีกุตติการ	ปฏิกุณฺจติ ป. “ครอบ ปก คลุม” + การ ป.ส. “การ กระทำ สภาวะ”	การครอบ	ครอบ
ปัตติคันหการ	ปฏิกคณฺหาติ ป. “ได้รับ” + การ ป.ส. “การกระทำ	การได้รับ	รับ

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	สภาวะ”		
ปัตติคันหิตการ / ปัตติคหิตการ	ปฏิบัติคหิต ป. “ได้รับ” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การได้รับ	รับ
ปัตติฉันนาการ	ปฏิบัติฉน ป. “ปกปิด” (ppl.) + อากการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การปกปิด	ซ่อน
ปัตติฉันนาการ	สมปฏิบัติฉน ป. “การรับ” + อากการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การรับ	รับ
ปัตตินาการ	ปฏิบัติ ป. / ปฏิ ส. “ตอบ กลับ” (prefix) + อากการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การตอบกลับ	ตอบ
ปัตติภาสิตนาการ	ปฏิบัติภาสิต ป. “ตอบกลับ” (ppl.) + อากการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การตอบกลับ	กล่าวตอบ
ปัตติโลมการ	ปฏิบัติโลม ป. “ตรงข้าม” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกระทำตรงข้าม	ขัดขวาง
ปัตติวัจนการ / ปัตติวจนาการ	ปฏิบัติวัจน ป. “การตอบ” + อากการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การตอบ	ตอบ
ปัตติสรนาการ	ปฏิบัติสรณ ป. “ที่พึ่ง” + อากการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การเป็นที่พึ่ง	ที่พึ่ง
ปัตติสรนาคม	ปฏิบัติสรณ ป. “ที่พึ่ง” + อากการ ป.ส. “การถึง”	การถึงที่พึ่ง	ที่พึ่ง
ปัตติสังขรณ์	ปฏิบัติสังขรณ ป.	การซ่อมแซม การทำให้ กลับมาดี	ทำให้กลับคืนดี ชักชวน
ปฏิบัติสังขรณ์	ปฏิบัติสังขารณ ป.	การซ่อมแซม การทำให้ กลับมาดี	ชักชวน
ปัตติสันทการ	ปฏิบัติสนทหติ ป. “การกลับมา	การกลับมาพบกัน	การพบปะพูดคุยกัน

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	พบกัน” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”		
ปัตถาย	ปฏฺฐาย ป. (ind.)	เริ่มจาก จำเดิม	เดิม
ปัตถโถการ	ปฏฺฐโธ ป. “สามารถ ฉลาด” (nom.sg.m.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความฉลาด	ความฉลาด
ปาทุกร	ปาทุกา ป.ส.	รองเท้า	รองเท้า
บาปการ	ปากต / ปากฏ ป. “ทั่วไป เป็นที่รู้จัก” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การปรากฏ	ปรากฏ
ปาเรวัตสกุณกร	ปาเรวัต ป. “นกพิราบ” + สกุณ ป. / ศกุณ ส. “นก” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	นกพิราบ	นกพิราบ นกเลี้ยง
ปาหุณกร	ปาหุณก ป.	แขก	แขก
ปิกินณการ / ปิกินการ	ปิกินณก ป. / ปริกิณน ก. ส.	การจัดกระจาย ไม่เป็นระเบียบ ผิดปกติ	ง่อย
ปิตกร	ปิตต ป.ส. “น้ำดี” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	น้ำดี	น้ำดี
ปิยะการ	ปิย ป. “เป็นที่รัก” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความเป็นที่รัก	ความรัก
ปิวัณการ	ปิวน ป. “การดื่ม” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การดื่ม	ดื่มกิน
ปิวารกร	ปิวัตติ ป. “ดื่ม” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การดื่ม	ดื่มกิน
ปุจจ	ปุจจติ ป.	ถาม	ถาม
ปุณชិการ	ปุณณชิตวา ป. “เข็ด ทำความสะอาด” (ger.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การเข็ด	เข็ด
ปุวารกร	ปุว ป. “ขนม” + อากร ส. “กอง หมู่ แห่ล่ง”	กองขนม	ของกิน ขนม ขนมปัง
เป็ลยการ	เปลยย ป. “พึงเลี้ยว” (grd.) +	การเลี้ยว	เลี้ยว

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”		
เปสิฏฺณนาฏ	เปสิต ป. “ส่งออกไป ไช่ สั้ง” (ppl.) + นาท ป.ส. “เสียงดัง การแผดเสียง การร้อง”	การร้องสั่ง	ไช่
เปสิฏฺณนาการ	เปสิต ป. “ส่งออกไป ไช่ สั้ง” (ppl.) + อาการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การสั่ง ไช่	ไช่
ผรรทนาการ	ผนุทน ป. “การสั้น” + อาการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การสั้น	สั้น ห้วนไหว
ผล	ผล ป.ส.	ผลไม้ ผล ประโยชน์	ผล
ผลบุญ	ผล ป.ส. “ผล ประโยชน์” + ปุณฺณ ป. / ปุณฺณย ส. “ดี ความดี” (เทียบ ปุณฺณผล ป. “ผลของกรรมดี”)	ผลของความดี	ผลบุญ
ผลสมภาร	ผล ป.ส. “ผล ประโยชน์” + สมภาร ป.ส. “การเก็บ สะสมสิ่งที่เป็นต่อการบรรลु วัตถุประสงค์ เช่น การสั่งสม บุญ”	ผลของการสั่งสมบุญ	ผลบุญ
ผลาผล	ผลาผล ป.	ผลต่างๆ	ผล
ฝักกรรม์	ฝักก ส.	คนพิการ	ง่อย
ฝุรัศสุนา	ฝุรัศสุนา ป. (ins.sg.m.)	ขวาน	ขวาน
พงษา	วิศ ส. / วิส ป.	เชื้อสาย	เชื้อสาย
พญากรโรนโต	พญากรโรนโต ป. (pres.ppl.,nom.sg.m.)	อธิบาย ทำนาย	ผู้ทำนาย ประกาศ
พยัคฆาการ	พยุคฆ ป. “เสือ” + อาการ ส. “กอง หมู่ แห่ลง”	ฝูงเสือ	ฝูงเสือ
พยากรรม์	พยากรรม ป.ส.	การอธิบาย การทำนาย	ทำนาย
พยาธิ	พยาธิ ป.ส.	โรค ความเจ็บป่วย	โรค

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
พยาบาท	วยาบาท ป.ส.	ความมุ่งร้าย	ความมุ่งร้าย
พยาบาล	วยาปาร ป.ส.	งาน หน้าที่ การรับใช้	ดูแล
พยายาม	วยายาม ส.	การดิ้นรน การทู่แท้	พยายาม
พร	วร ป.ส.	การเลือก สิ่งที่เลือก ความปรารถนา รางวัล ผลประโยชน์ พร	ความปรารถนาดี พร
พรรค	วรด ส. / วคค ป.	กลุ่ม	พวก
พรรณ	วรณ ส. / วณณ ป.	รูปลักษณ์ภายนอก รูปร่าง สี	รูปลักษณ์ภายนอก
พรรณนา	วรณนา ส. / วณณนา ป.	การอธิบาย	อธิบาย
พรหมจารี	พฺรหมจารี ป.ส. (nom.sg.m.)	ผู้ประพฤติพรหมจรรย์	ผู้ประพฤติพรหมจรรย์
พรหมเทวดา	พฺรหมเทวดา ป.	เทวดาในสวรรค์ชั้น พรหม	เทวดาชั้นสูง
พระองค์	พระ ข. “หน่วยเต็มหน้าราชา ศัพท์” + องค ป.ส. “แขนขา ร่างกาย”	ร่างกายของผู้ที่เกี่ยวข้อง กับราชวงศ์	ตัว (ลักษณะนาม สรรพนาม)
พระองค์เจ้า	พระ ข. “หน่วยเต็มหน้าราชา ศัพท์” + องค ป.ส. “แขนขา ร่างกาย” + เจ้า ท.	ผู้เกี่ยวข้องกับราชวงศ์ผู้ เป็นเจ้าของ	ตัว (สรรพนามแทน พระเยซู)
พระองค์บิดร	พระ ข. “หน่วยเต็มหน้าราชา ศัพท์” + องค ป.ส. “แขนขา ร่างกาย” + ปิตถ ส. / ปิตร ป. “พ่อ”	ผู้เกี่ยวข้องกับราชวงศ์ที่ เป็นบิดา	พระบิดา
พระองค์บุตร	พระ ข. “หน่วยเต็มหน้าราชา ศัพท์” + องค ป.ส. “แขนขา ร่างกาย” + บุตร ส. / บุตต ป. “ลูกชาย ลูก”	ผู้เกี่ยวข้องกับราชวงศ์ที่ เป็นบุตร	พระบุตร
พรุทิการ	พฺรุทิ ป. “จงกล่าว” (impv.2nd.sg.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกล่าว	กล่าว
พฤษ	วฤษ ส.	ต้นไม้	ต้นไม้

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
พฤทธิชน	วฤทธิ ส. “การเจริญเติบโต” + ชนม ส. “การเกิด การมีชีวิต” (ic.)	อายุมาก	แก่
พล	พล ป.ส.	กำลัง กองกำลัง	ประชาชน กองทหาร
พลการ	พลกการ ป.	การใช้กำลัง ความ รุนแรง	การใช้อำนาจ
พสุธร	วสุธร ป. / วสุธา ส.	แผ่นดิน	แผ่นดิน
พหลจินจล	พหล ป.ส. “หนาใหญ่ มาก” + จยจล ป.ส. “เคลื่อนที่ไปมา สั้นไหว”	สั้นไหวมาก	สั้นไหวมาก
พิกตร	วกตร ส.	ปาก หน้า	หน้า
พันธนาการ	พนธน ป.ส. “การผูก มัด” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การผูกมัด	จองจำ
พานิช	วานิช ป.ส.	พ่อค้า	พ่อค้า
พายุ	วายุ ป.ส.	ลม	ลมแรง
พาล	พาล ป.ส.	เด็ก โง่เขลา มีดমনทาง ใจ	ชั่วร้าย
พิกลจริต	วิกัล ป.ส. “พิการ บกพร่อง” + จริต ป.ส. “ความประพฤติ”	ความประพฤติที่ บกพร่อง	มีความประพฤติที่ ผิดปกติ
พิการ	วิการ ป.ส.	การเปลี่ยนแปลงสภาพ ร่างกายหรือจิตใจ(ไป ในทางที่แย่ง) ความ เจ็บป่วย	มีร่างกายที่ผิดปกติ
พิฆาต	วิฆาต ป.ส.	การทำลาย การฆ่า	ฆ่า
พิจารณา	วิจารณา ป.ส.	การครุ่นคิด การ พิจารณา	ครุ่นคิด
พิเชียร	วชิร ป. / วชร ส.	สิ่งที่แข็งหรือทรงพลัง สายฟ้า เพชร	เพชร
พิทักษ์	พิภษติ ส. (desi.)	อยากที่จะรับใช้	ดูแล รักษา
พิพากษา	วิวกษา ส. (desi.)	ความอยากที่จะพูด	ตัดสิน

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
		แสดงออก ตัดสิน พิจารณา	
พิภพ	วิภว ป.ส.	อำนาจ ทรัพย์สมบัติ	แผ่นดิน
พิราบ	วิราว ป.ส.	การร้อง(ของสัตว์) เสียงร้อง	นกพิราบ
พิรุณ	วิรุณ ป.ส. (ppl.)	ถูกขัดขวาง นำสงสัย ตรงข้ามกัน เป็นศัตรูกัน	ความผิด ผิด
พิลาป	วิลाप ป.ส.	การคร่ำครวญ	ร้องไห้คร่ำครวญ
พิศ	√วิท ส.	พบ	เห็น ดู
พิช	วิษ ส. / วิส ป.	พิช	พิช
พีช	พีช ป.ส.	เมล็ดพีช	ต้นไม้
พุทธกาย / พุทธิกาย	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” + กาย ป.ส. “ร่างกาย”	ร่างกายของพระพุทธเจ้า	ร่างกายของพระเยซู
พุทธกำหนด / พุทธิกำหนด	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” + กัณต์ ข. “ตั้งไว้ จำกัด”	เวลาที่กำหนดไว้ของ พระพุทธเจ้า	เวลาที่กำหนดไว้ของ พระเยซู
พุทธคุณ	พุทธคุณ ป.	คุณความดีของ พระพุทธเจ้า	พระเกียรติของพระเจ้า
พุทธจิต	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” + จิตต ป.ส. “ใจ”	จิตของพระพุทธเจ้า	พระจิต
พุทธจารีต	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” + จาริตต ป. / จาริตร ส. “ความประพฤติ แบบแผน”	แบบแผนของ พระพุทธเจ้า	ขนบประเพณีของ คริสตชน
พุทธชนนี	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” + ชนนี ป.ส. “แม่”	พระมารดาของ พระพุทธเจ้า	พระมารดาของ พระเยซู พระนางมารีย์
พุทธภูิก้า	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” + ภูิก้า ป.ส. “คำอธิบาย ความเห็น”	คำพูดของพระพุทธเจ้า	คำพูดของพระเยซู
พุทธตำหนัก / พุทธิตำหนัก	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” + ภูณัก ข. “ที่พัก”	บ้านของพระพุทธเจ้า	บ้านของพระบิดา บ้านของพระเยซู
พุทธทำนาย	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” +	การพยากรณ์ของ	การพยากรณ์ของ

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	ทนาย ข. “ทนาย”	พระพุทเจ้า	พระเจ้า
พุทธานาม / พุทธินาม	พุท ป.ส. “พระพุทเจ้า” + นาม ป. / นามนุ ส. “ชื่อ”	พระนามของ พระพุทเจ้า	พระนามของพระเจ้า พระนามของพระเยซู
พุทธานิมิต	พุท ป.ส. “พระพุทเจ้า” + นิมิตต ป.ส. “เครื่องหมาย กลางบอกเหตุ”	กลางบอกเหตุของ พระพุทเจ้า	กลางบอกเหตุของ พระเยซู
พุทธานายก	พุท ป.ส. “พระพุทเจ้า” + นายก ป.ส. “ผู้นำ”	ผู้นำพระพุทเจ้า	ผู้นำทางไปพบพระเยซู
พุทธานบิดร	พุท ป.ส. “พระพุทเจ้า” + ปิตถ ส. / ปิตร ป. “พ่อ”	พระบิดาของ พระพุทเจ้า	พระบิดา
พุทธานเยซู	พุท ป.ส. “พระพุทเจ้า” + Jesus โปริ. / Iesus ล. “พระเยซู”	พระเยซูผู้เป็น พระพุทเจ้า	พระเยซู
พุทธานฤทธิ	พุท ป.ส. “พระพุทเจ้า” + ฤทธิ ส. “การเพิ่มขึ้น ความสำเร็จ อำนาจเหนือ ธรรมชาติ”	อำนาจของพระพุทเจ้า	อำนาจของพระเจ้า
พุทธานโลหิต	พุท ป.ส. “พระพุทเจ้า” + โลหิต ป.ส. “เลือด”	เลือดของพระพุทเจ้า	เลือดของพระเยซู
พุทธานวจนาถ	พุทธานวจน ป.ส. “คำพูดของ พระพุทเจ้า” + อรรถ ส. “ความหมาย เนื้อความ”	ความหมายของคำพูด ของพระพุทเจ้า	คำพูดของพระเจ้า คำพูดของพระเยซู
พุทธานวัย	พุท ป.ส. “พระพุทเจ้า” + วัย ป. / วัยส ส. “พลังชีวิต อายุ”	อายุของพระพุทเจ้า	ยุคสมัยของพระเยซู
พุทธานวิชากร	พุท ป.ส. “พระพุทเจ้า” + วิชา ป. “ความรู้” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความรู้ของพระพุทเจ้า	ความรู้ของพระเจ้า พระปรีชาญาณ
พุทธานศพ	พุท ป.ส. “พระพุทเจ้า” + ศพ ส. “ศพ”	ศพของพระพุทเจ้า	ศพของพระเยซู
พุทธานศาสนา	พุทธาน ป.	คำสอนของพระพุทเจ้า	คำสอนของพระเจ้า

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
พุทธชาวีกร	พุทธ ป.ส. “พระพุทฺธเจ้า” + เสวี ป.ส. “อยู่ใกล้ๆ อยู่ต่อ หน้า รับผิดชอบ” (nom.sg.m.) + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ผู้อยู่ต่อหน้าพระพุทฺธเจ้า	ผู้อยู่ต่อหน้าพระเจ้า
พุทธสมบัติ / พุทธสมบัติ	พุทธ ป.ส. “พระพุทฺธเจ้า” + สมบัติ ป.ส. “ความมั่งคั่ง ความสำเร็จ”	สมบัติของพระพุทฺธเจ้า	สมบัติของพระเจ้า
พุทธสรีระกาย	พุทธ ป.ส. “พระพุทฺธเจ้า” + สรีร ป. / ศรีร ส. “ร่างกาย” + กาย ป.ส. “ร่างกาย”	ร่างกายของพระพุทฺธเจ้า	ร่างกายของพระเยซู
พุทธสวัสดิ	พุทธ ป.ส. “พระพุทฺธเจ้า” + สวัสดิ ส. “ความเจริญรุ่งเรือง ความสุข ความสำเร็จ”	ความรุ่งเรืองของ พระพุทฺธเจ้า	ความรุ่งเรืองของ พระเจ้า พระสิริรุ่งโรจน์
พุทธสัญญา	พุทธ ป.ส. “พระพุทฺธเจ้า” + สนญา ป. / สัญา ส. “การตกลงกัน การรับรู้ เครื่องหมาย”	สัญญาของพระพุทฺธเจ้า	สัญญาของพระเจ้า พันธสัญญา
พุทธสัญญาการ	พุทธ ป.ส. “พระพุทฺธเจ้า” + สนญา ป. / สัญา ส. “การตกลงกัน การรับรู้ เครื่องหมาย” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การสัญญาของ พระพุทฺธเจ้า	การสัญญาของพระเจ้า พันธสัญญา
พุทธสามิกร	พุทธ ป.ส. “พระพุทฺธเจ้า” + สามิก ป. “นาย เจ้า”	พระผู้เป็นเจ้าของคือ พระพุทฺธเจ้า	องค์พระผู้เป็นเจ้าของ
พุทธสามิ	พุทธ ป.ส. “พระพุทฺธเจ้า” + สามิ ป. “นาย เจ้า” (nom.sg.m.)	พระผู้เป็นเจ้าของคือ พระพุทฺธเจ้า	องค์พระผู้เป็นเจ้าของ
พุทธองค์	พุทธ ป.ส. “พระพุทฺธเจ้า” + องค์ ป.ส. “แขนขา ร่างกาย”	ร่างกายของพระพุทฺธเจ้า	ร่างกายของพระเยซู
พุทธอาจารย์	พุทธ ป.ส. “พระพุทฺธเจ้า” + อาจารย์ ส. “ผู้สอนกฎ ผู้สอน	อาจารย์ของพระพุทฺธเจ้า	พระเยซูผู้เป็นอาจารย์

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	หรือผู้นำทางจิตวิญญาณ”		
พุทธานุภาพ	พุทธานุภาว ป.	พลังอำนาจอันยิ่งใหญ่ ของพระพุทธเจ้า	อำนาจของพระเจ้า
พุทธาวัจฉนาการ	พุทธวจน ป.ส. “คำพูดของ พระพุทธเจ้า” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	คำพูดของพระพุทธเจ้า	คำพูดของพระเยซู
พุทธาไวยากรณ์	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” + ไวยากรณ์ ส. / เวैयाกรณ์ ป. “พยากรณ์ ทำนาย”	การทำนายของ พระพุทธเจ้า	การทำนายของ พระเยซู
พุทธาหาร	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” + อาหาร ป.ส. “สิ่งที่นำมาใกล้ อาหาร”	อาหารของพระพุทธเจ้า	อาหารจากพระเจ้า ขนมปัง
พุทธิกุมาร	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” + กุมาร ป.ส. “เด็กชาย ลูกชาย”	พระกุมารผู้เป็น พระพุทธเจ้า	พระกุมารเยซู
พุทธิกุศล	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” + กุศล ส. / กุสล ป. “ความดี งาม”	คุณงามความดีของ พระพุทธเจ้า	คุณงามความดีของ พระเจ้า พระหรรษทาน
พุทธิเทศกาล	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” + เทศกาล ส. “เวลาและ สถานที่”	เวลาและสถานที่ของ พระพุทธเจ้า	เวลาที่พระเจ้าจะทรง โปรด
พุทธิอำนาจ	พุทธ ป.ส. “พระพุทธเจ้า” + อำนาจ ข. “อำนาจ”	อำนาจของพระพุทธเจ้า	อำนาจของพระเจ้า พระสิริรุ่งโรจน์
พุทธ	พุทธ ส.	ดาวพุทธ วันพุทธ	วันพุทธ
พุบพะละติการ	พุพุพุ / พุพุพุล ป. “ฟอง” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกระทำซึ่งฟอง	ฟุ่มฟอง
เพชฌฆาต	วชฌฆาต ป.	ผู้ประหารชีวิต	ผู้ประหารชีวิต
เพลลา	เวลา ป.ส.	ขอบเขต ช่วงเวลา	เวลา
เพศ	เวช / เวศ ส. / เวส ป.	เครื่องแต่งกาย รูปลักษณะภายนอก	รูปลักษณะภายนอก

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
แพศยา	เวศยา ส.	โสเภณี	โสเภณี
ไฟรี	ไวรี ส. (nom.sg)	ศัตรู	ศัตรู
กลาหกร	พลาหก ส.	เมฆ	เมฆ
ภวงคจิต	ภวงค ป. “การดำรงอยู่โดยไม่มีความรู้สึกนึกคิด ชีวิตที่อยู่ในจิตใต้สำนึก” + จิต ป.ส. “ใจ”	จิตใจที่อยู่โดยไร้ความรู้สึกนึกคิด	จิตใจ
ภัักษาหาร	ภกษ ส. “ของกิน เครื่องดื่ม” + อาหาร ป.ส. “สิ่งที่นำมาใกล้ อาหาร”	อาหารต่างๆ	อาหาร
ภัตธิกร	พธิร ป.ส. “หุงนวก” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ผู้หุงนวก	หุงนวก
ภันธิการ	พนธิ ป. “ผูก มัด” (aor.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การผูก	ผูก จองจำ
ภันธิการ	พทธ ป.ส. “ผูกไว้แล้ว ตั้งมั่น” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความตั้งมั่น	มั่นคง
ภัย	ภย ป.ส.	ความกลัว สิ่งที่น่ากลัว อันตราย	อันตราย
ภาค	ภาค ป.ส.	ส่วน	ส่วน
ภาชนะ	ภาชน ป.ส.	ถ้วย ชาม ภาชนะ	ภาชนะ
ภาดกร	ภาดิก ป. / ภราตฤก ส.	พี่ชายหรือน้องชาย	พี่ น้องชาย
ภาดกรกนิฏฐการ	ภาดิก ป. / ภราตฤก ส. “พี่ชายหรือน้องชาย” + กนิฏฐก ป. “เด็กกว่า น้องชาย”	พี่ชายและน้องชาย	พี่น้อง
ภาระ	ภาร ป.ส.	ภาระหน้าที่ งานหนัก ปัญหา	ภาระหน้าที่
ภาวนา	ภาวนา ป.ส.	การทำให้มีขึ้นในใจ ความคิด การไตร่ตรอง การทำสมาธิ การขอร้อง	ไหว้ สวามนต์

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
ภาษา	ภาษา ส. / ภาษา ป.	คำพูด ภาษา	ภาษา
ภาสิตการ	ภาสิต ป. / ภาสิต ส. “พูด กล่าว คำพูด” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกระทำซึ่งคำพูด	พูด กล่าว เจริจา
ภาสิตนาการ	ภาสิต ป. / ภาสิต ส. “พูด กล่าว คำพูด” (ppl.) + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การพูด	พูด กล่าว เจริจา
ภาสิตนาฏ	ภาสิต ป. / ภาสิต ส. “พูด กล่าว คำพูด” (ppl.) + นาท ป.ส. “เสียงดัง การแผดเสียง การร้อง”	เสียงที่กล่าวแล้ว	พูด กล่าว เจริจา
ภาสิตวัจฉา	ภาสิต ป. / ภาสิต ส. “พูด กล่าว คำพูด” (ppl.) + วจน ป.ส. “คำพูด”	คำพูดที่กล่าวแล้ว	พูด กล่าว เจริจา
ภิตนาการ	ภิต ป.ส. “กลัว ความกลัว” (ppl.) + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การกลัว	กลัว
ภินธการ / ภินธการ	ภินทิต ป. “หัก ทำลาย” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การทำลาย	ทำลาย
ภิบาล	อภิบาล ส.	ผู้ปกป้อง	รักษา
ภิริยา	ภิริยา ป.	ภรรยา	ภรรยา
ภีรุกรณ	ภีรูก ป.ส.	กลัว ขลาด อาย	ขลาด
ภุชการ	ภุช ป. “เข้มแข็ง ยิ่งใหญ่ ไม่เป็นทาส” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การเป็นไท	เป็นไท
ภุชการ / ภุช การ	ภุชิต ป. “กิน” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกิน	กิน
ภุตกร	ภุต ป.ส. “ผี” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ผู้เป็นผี	ผี

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
ภูตการ	ภูตต ป. “กินแล้ว” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกินแล้ว	อิม
ภูษา	ภูษา ส. / ภูสา ป.	เครื่องประดับ	เสื้อผ้า
โภชนาหาร	โภชน ป.ส. “อาหาร” + อาหาร ป.ส. “สิ่งที่นำมาใกล้ อาหาร”	อาหารต่างๆ	อาหาร
ไภยัตถุการ	ภายถ ป. “จงกลัว” (impv.2nd.pl.) + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การกลัว	กลัว
ไภยัตถการ	ภายถ ป. “จงกลัว” (impv.2nd.pl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกลัว	จงกลัว
มงกุฏ	มงกุฏ ป. / มุกกุฏ ส.	ยอด มงกุฏ	มงกุฏ
มนต์	มนต ป. / มนตร ส.	คำพูด ถ้อยคำศักดิ์สิทธิ์ บทสวดสรรเสริญ	บทสวด
มनुญการ	มनुญถ ป. “น่าพอใจ” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความน่าพอใจ	พอใจ
มนุษย์	มนุษย์ ส. / มนุสฺส ป.	คน	คน
มนุษยชาติ	มนุษยชาติ / มนุษยชาติ ส.	เผ่าพันธุ์มนุษย์	คน การเกิดเป็นมนุษย์
มนุษยโลก	มนุษยโลก ส. / มนุสฺสโลก ป.	โลกของมนุษย์	โลกมนุษย์
มโนจิต	มโน ป.ส. “จิตใจ” (ic.) + จิตต ป.ส. “ใจ”	จิตใจ	จิตใจ
มโนทรณจิต	มโนทร ป.ส. “ตั้งดูใจ นำ หลงไหล งดงาม” + จิตต ป.ส. “ใจ”	จิตใจที่งดงาม	จิตใจที่ดี
มโนธรร	มโน ป.ส. “จิตใจ” (ic.) + ธรร ป.ส. “ถือ ทรง เก็บรักษา เก็บไว้ในใจ วาง”	เก็บไว้ในใจ	จิตใจ
มรณ / มร	มรณ ป.ส.	ความตาย	ตาย
มรณฉายา	มรณ ป.ส. “ความตาย” +	ร่มเงาแห่งความตาย	ร่มเงาแห่งความตาย

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	ฉายา ป.ส. “เงา ร่ม”		
มรณาชีวิต	มรณ ป.ส. “ความตาย” + ชีวิ ป.ส. “ชีวิต” (nom./acc.sg.n.)	ชีวิตที่ตาย	ชีวิตที่ตาย
มรณาสัญ	มรณ ป.ส. “ความตาย” + อาสนน ป.ส. “ใกล้ ความใกล้ ความตาย”	ความตาย	ตาย ความตาย
มรณาสัญกาล	มรณ ป.ส. “ความตาย” + อาสนนกาล ป.ส. “เวลาตาย ถึงเวลา(ตาย)”	ความตาย	ตาย ความตาย
มรณาภาพ	มรณ ป.ส. “ความตาย” + ภาว ป.ส. “ความเป็นอยู่ สภาพ”	ความตาย	ความตาย
มรดก	มฤตก ส.	ผู้ตาย มลทินที่ติดตัวจาก การตายของญาติ	ทรัพย์สินที่ตกทอดมา จากบรรพบุรุษ
มฤคา	มารุค ส.	เส้นทางล่าสัตว์ป่า ทาง	ทาง
มฤภาพ	√มฤ ส. “ตาย” + ภาว ป.ส. “ความเป็นอยู่ สภาพ”	ความตาย	ความตาย
มหอรณพภ	มหารณว ส. / มหณณว ป.	ห้วงน้ำใหญ่ มหาสมุทร	มหาสมุทรแห่งสงสาร
มหันตกร	มหนตก ป.	ใหญ่	ใหญ่
มหากपालุนิกร	มหา ป.ส. “ยิ่งใหญ่ มาก” (ic.) + กपालุ ป. / กฤपालุ ส. “สงสาร เมตตา” + นิกร ป.ส. “หมู่ คณะ”	ผู้มีความกรุณาอย่างยิ่ง ต่อหมู่ชน	ผู้มีความกรุณาอย่างยิ่ง ต่อหมู่ชน พระผู้ไถ่
มหากโรนโต	มหา ป.ส. “ยิ่งใหญ่ มาก” (ic.) + กรโรนโต ป. “ทำ สร้าง” (pres.pppl., nom.sg.m.)	ผู้กระทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่	ผู้กระทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่ พระผู้ไถ่
มหากษัตริย์	มหา ป.ส. “ยิ่งใหญ่ มาก” (ic.) + กษตริย ส. “ชนชั้น ปกครอง นักรบ”	นักรบผู้ยิ่งใหญ่	พระเจ้าแผ่นดิน ผู้ยิ่งใหญ่

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
มหากษัตราธิราช	มหา ป.ส. “ยิ่งใหญ่ มาก” (ic.) + กษัตริย์ ส. “ชนชั้นปกครอง นักรบ” + อธิราช ส. “พระราชายิ่งใหญ่”	พระราชายิ่งใหญ่กว่า กษัตริย์ทั้งปวงอย่างยิ่ง	พระเจ้าแผ่นดินผู้ยิ่งใหญ่กว่าพระเจ้าแผ่นดินทั้งปวงอย่างยิ่ง
มหาการุณภาพ	มหา ป.ส. “ยิ่งใหญ่ มาก” (ic.) + การุณย ป. / การุณย ส. “ความสงสาร เมตตากรุณา” + ภาว ป.ส. “ความเป็นอยู่ สภาพ”	ผู้มีความกรุณาอย่างยิ่ง	ผู้มีความกรุณาอย่างยิ่ง พระผู้ไถ่
มหาการุณิก	มหาการุณิก ป. (nom.sg.m.)	ผู้มีความกรุณาอย่างยิ่ง	ผู้มีความกรุณาอย่างยิ่ง พระผู้ไถ่
มหาโจร	มหา ป.ส. “ยิ่งใหญ่ มาก” (ic.) + โจร ป.ส. “ขโมย”	โจรผู้ยิ่งใหญ่	โจรผู้ยิ่งใหญ่
มหาเทพ	มหา ป.ส. “ยิ่งใหญ่ มาก” (ic.) + Deus โปร.ล. “พระเจ้า”	พระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่	พระเจ้า องค์พระผู้เป็นเจ้า
มหานคร	มหานคร ส.	เมืองใหญ่	เมืองใหญ่
มหานรก	มหานรก ป.ส.	นรกใหญ่ ชื่อของนรก	นรก
มหานาวา	มหา ป.ส. “ยิ่งใหญ่ มาก” (ic.) + นาวา ป.ส. “เรือ”	เรือใหญ่	เรือใหญ่
มหาบุรุษ	มหาบุรุษ ส.	ผู้ยิ่งใหญ่ นักบวชผู้ยิ่งใหญ่ ชื่อของพระพุทธรูปเจ้า	ผู้ยิ่งใหญ่ นักบุญ
มหาปรารงค์	มหา ป.ส. “ยิ่งใหญ่ มาก” (ic.) + ปรารงค์ ส. “ลาน”	ลานใหญ่	ยอดอาคารทรงปีก ข้าวโพตขนาดใหญ่
มหาภูตกร	มหา ป.ส. “ยิ่งใหญ่ มาก” (ic.) + ภูต ป.ส. “ผี” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ผีผู้ยิ่งใหญ่	ผีผู้ยิ่งใหญ่
มหาเมฆ	มหาเมฆ ป.	เมฆใหญ่	เมฆใหญ่
มหาทุกขวิบาก	มหา ป.ส. “ยิ่งใหญ่ มาก” (ic.) + ทุกขวิปาก ป. “ผลคือ	ผลคือความทุกข์อย่างยิ่ง	ความทุกข์อย่างยิ่ง

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	ความทุกข์”		
มหาวิบาก	มหา ป.ส. “ยิ่งใหญ่ มาก” (ic.) + วิปาก ป.ส. “ผล”	ผล(คือความทุกข์) อย่างยิ่ง	ความทุกข์อย่างยิ่ง
มหาวิวาหมงคล	มหา ป.ส. “ยิ่งใหญ่ มาก” (ic.) + วิวาหมงคล ป.ส. “การแต่งงาน พิธีสมรส”	งานแต่งงานที่ยิ่งใหญ่	งานแต่งงานที่ยิ่งใหญ่
มหาเสฐี	มหา ป.ส. “ยิ่งใหญ่ มาก” (ic.) + เศรษฐี ส. / เสฐี ป. “หัวหน้าพ่อค้า พ่อค้าที่ ร่ำรวย” (nom.sg.m.)	พ่อค้าที่ร่ำรวยอย่างยิ่ง	คนรวย
มหาสมุทร	มหาสมุทร ส. / มหาสมุทร ป.	ทะเล มหาสมุทร	ทะเล แม่น้ำ
มหาเสนาบดี	มหา ป.ส. “ยิ่งใหญ่ มาก” (ic.) + เสนาบดี ส. “แม่ทัพ”	แม่ทัพผู้ยิ่งใหญ่	ผู้สำเร็จราชการ
มหาอภัย	มหา ป.ส. “ยิ่งใหญ่ มาก” (ic.) + anjo โปร. “เทวดา”	เทวดาผู้ยิ่งใหญ่	เทวดาผู้ยิ่งใหญ่ อัคร เทวดา อัครทูตสวรรค์ ทูตสวรรค์
มักษกร	มกส ป. “ยุ่ง” + อากร ส. “กอง หมู่ แห่ล่ง”	ฝูงยุ่ง	ยุ่ง
มังคการ	มังกุ ป.ส. “สาย สับสน” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกระสับกระส่าย	กระสับกระส่าย ก้มหน้า
มังสากร	มंस ป. “เนื้อ” + อากร ส. “กอง หมู่ แห่ล่ง”	กองเนื้อ	เนื้อ
มัจจุราช	มัจจุราช ป.	เจ้าแห่งความตาย	ความตาย
มัจฉากร	มัจฉ ป. “ปลา” + อากร ส. “กอง หมู่ แห่ล่ง”	ฝูงปลา	ฝูงปลา ปลา
มัตถการ	มัจฉิก ป.	ชาวประมง	ชาวประมง
มัตถการ	มชฌก ป.	อยู่ตรงกลาง	ท่ามกลาง
มัตถสุรบาล	มชช ป. “ของมีนเมา น้ำเมา” + สุรปาน ป.ส. “เครื่องดื่มที่ เป็นเหล้า”	เครื่องดื่มที่เป็นเหล้าและ ของมีนเมา	เหล้า

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
มัชฌิมว้ย	มชฌิมว้ย ป. / มธยวยส ส.	ว้ยกลางคน	ว้ยกลางคน
มัฎการ	มณฺถติ ป. “คิด สำคัญว่า” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การคิด สำคัญว่า	สำคัญ
มัธยัสถ์	มธยสถ ส.	อยู่ตรงกลาง เป็นกลาง	ไม่ไขว้เขว
มันนาหาร	manna ล. “มานนา” + อาหาร ป.ส. “สิ่งที่นำมาใกล้ อาหาร”	อาหารชื่อว่ามันนา	มานนา
มาตา	มาตา ป.ส. (voc./nom.sg.f.)	แม่	แม่
มาตุโครธร	มาตุ ป. “แม่” + ครุ ป. “หนัก” + อุทร ป.ส. “ท้อง”	ท้องอันหนักของแม่	ครรภ์
มาตร / มาตรา	มาตร / มาตรา ส.	ส่วนประกอบ ขนาด ปริมาณ หน่วยวัด	ขนาด จำนวน
มานพ	มานว ป.ส.	คนหนุ่มสาว	ผู้ชาย
มาลคะ	มาลก ป.	ลาน พื้นที่ที่กั้นไว้เป็น เขตศักดิ์สิทธิ์	โรง
มาลา	มาลา ป.ส.	พวงมาลัย	ดอกไม้
มิจฉาทิฐิ	มิจฉาทิฐิ ป.	มุ่มมองที่มืด	คณนอกศาสนา
मितการ	मित ป.ส. (ppl.)	วัด	นับ
मितญจิต	มิตรยุ ส. “เป็นมิตร ใจดี” + จิตต ป.ส. “ใจ”	ใจดี	ดีใจ ยินดี
มิตร	มิตร ส. / มิตต ป.	เพื่อน	เพื่อน
มิลატกร	มิลატ ป. “ร้วงโรย เทียวแห้ง” (ppl.) + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การเทียวแห้ง	เทียวแห้ง
มุขขากร	มุข ป.ส. “ปาก หน้า” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ปาก หน้า	หน้า ปาก
มุขขาการ	มุข ป.ส. “ปาก หน้า” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ปาก หน้า	ปาก
มุขาสุนยาการ / มุขาสุนยาการ	มุข ป.ส. “ปาก หน้า” + สุณฺย ป. / สุนฺย ส.	ความไม่มีปาก ความไม่มีหน้า	ปากเปล่า

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	“ว่างเปล่า” + อากา ร ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”		
มุขอาอุลูลิตา	มุข ป.ส. “ปาก หน้า” + อุลูลิต ป. “สั้นสะเทือน” (ppl.)	หน้าสั้นไหว	หน้าเศร้าหมอง
มุกคการ	มุกค ป. “จม” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การจม	จม
มุกคะกร	มุกค ป. “ใ้” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ใ้	ใ้
มุกคาภาสิต	มุกค ป. “ใ้” + ภาสิต ป. / ภาชิต ส. “คำพูด”	คำพูดที่เจียบ	ใ้
มุกุจิต	มุกุ ป. “อ่อน อ่อนโยน” + จิตต ป.ส. “ใจ”	จิตใจที่อ่อนโยน	จิตใจที่อ่อนโยน
มุกุกร	มุกุ ป.	อ่อน อ่อนโยน	อ่อนโยน
มุกุจิตการ	มุกุจิต ป. “ถูกปล่อยแล้ว” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การรอดพ้น	พ้น
มุกุใจยากร / มุกุใจยากร	มุกุเจยย ป. “อันเขาพึง ปล่อย” (opt.) + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การรอดพ้น	พ้น
มุกุสาวาท	มุกุสาวาท ป.	การโกหก	การโกหก
เมฆ	เมฆ ป.ส.	เมฆ	เมฆ
เมตตา	เมตตทา ป.	ความรัก ความเห็นใจ ความปรารถนาที่จะให้มี ความสุข	สงสาร เมตตา
โมจิตกร	โมจิต ป. “ปล่อย” (ppl.) + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การปล่อย	ปล่อย ปลดเปลื้อง
โมจิตการ	โมจิต ป. “ปล่อย” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การปล่อย	ปล่อย
โมทนา	อนุกุโมทน ป.ส.	ความยินดีตาม	ขอบคุณ

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
		การขอบคุณ การอวยพร	
โมหันทการ	โมห ป.ส. “ความหลง” + อนุทธการ ป.ส. “ความขอด ความมึต	ความมึตด้วยความหลง	บอด หลง
โมโห	โมโห ป. (nom.sg.m.)	ความหลงผิด	หลง โกรธ
ไมตรี	ไมตรี ส.	ความเป็นมิตร ความหวังดี	ความเป็นมิตร
เมาลี	เมาลี ส.	หิ้ว ยอด	มวยผม
ยศ	ยศสุ ส. / ยศ ป.	ความงาม เกียรติ ชื่อเสียง มีบริวารมาก	เกียรติยศ
ยาจนการ	ยาจน ป.ส. “การขอ” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การขอ	ขอ
ยาจิตการ	ยาจิต ป.ส. “ขอ” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การขอ	ขอ วิงวอน
ยาจิตนาการ	ยาจิต ป.ส. “ขอ” (ppl.) + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การขอ	ขอ วิงวอน
ยาเปณการ	ยาปน ป.ส. “การเลี้ยง บำรุง รักษาชีวิต” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การเลี้ยง	เลี้ยง
ยาเปตณกร / ยาเปติกร	ยาเปติ ป. “ยังให้ไป ทำให้ ดำเนินอยู่ รักษาชีวิตให้คงอยู่” (caus.) + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การรักษาชีวิตให้คงอยู่	เลี้ยง ของเลี้ยง วิงวอน
ยาเปตณกร / ยาเปติการ	ยาเปติ ป. “ยังให้ไป ทำให้ ดำเนินอยู่ รักษาชีวิตให้คงอยู่” (caus.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การรักษาชีวิตให้คงอยู่	เลี้ยง
ยาม	ยาม ส.	ช่วงเวลา 3 ชั่วโมง 1 วันมี 8 ยาม	ช่วงเวลา

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
ยาวซีวัง	ยาวซีวัง ป. (adv.)	ตลอดชีวิต	ชีวิต
ยุกคากการ	ยุก ป.ส. “แอก” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	แอก	แอก
ยุดะบุรี	luda ล. “แคว้นยูเดีย” + บุรี ป.ส. “เมือง”	เมืองยูเดีย	แคว้นยูเดีย
ยुरยาตร	ยुर ข. “ช้า” + ยาตร ส. “การไป การเดินทาง”	การไปอย่างช้าๆ	เดิน
เยริกอนคร	Hiericho ล. “เมืองเยรีโค” + นคร ป.ส. “เมือง”	เมืองเยรีโค	เมืองเยรีโค
โยชน์	โยชน ป.ส.	หน่วยวัดระยะทาง เท่ากับที่วัวเทียมแอกจะ เดินทางไปได้ เท่ากับ 4 โกโรศ / คาวุต	หน่วยวัดระยะทาง
โยธา	โยธ ป.ส.	นักรบ ทหาร	ทหาร
รจนา	โรจนา ส.	ส่องสว่าง แผล่ออกไป ความสว่าง	แผล่ออกไป รุ่งเรือง
รวศการ	รวส ส. “ร้อง” (เช่นใน ปุ รุรวส “ร้องเสียงดัง”) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การร้อง	ร้อง
รวศนาการ	รวส ส. “ร้อง” + อากการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การร้อง	ร้อง
รส	รส ป.ส.	รสชาติ	รสชาติ
รักษิการ	รกขิ ป. “ปกป้อง ดูแล” (aor.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การดูแล	รักษา ดูแล
รักษา	รกข ส.	การปกป้อง การดูแล	รักษา ดูแล
รังสี	รังสี ป.	ลำแสง	ลำแสง
รัศมี	รัศมี ส.	ลำแสง	ลำแสง
ราช	ราชย ส.	ความเป็นพระราช อาณาจักร	ความเป็นพระราช
ราชกำหนด	ราช ป.ส. “พระเจ้าแผ่นดิน”	การกำหนดของ	กฎหมาย

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	(ic.) + กัณฑ์ ข. “ตั้งไว้ จำกัด”	พระราชา	
ราชตระกูล	ราช ป.ส. “พระเจ้าแผ่นดิน” (ic.) + โคตร ส. / โคตต ป. “เชื้อสาย” + กุล ป.ส. “ครอบครัว”	เชื้อสายของพระราชา	เชื้อสายของพระราชา
ราชตำหนัก	ราช ป.ส. “พระเจ้าแผ่นดิน” (ic.) + ภูณาก ข. “ที่พัก”	ที่อยู่ของพระราชา	ที่อยู่ของเจ้าเมือง
ราชทาน	ราช ป.ส. “พระเจ้าแผ่นดิน” (ic.) + ทาน ป.ส. “การให้ สิ่งที่ให้”	การให้ของพระราชา สิ่งที่ให้จากพระราชา	การให้ของพระราชา สิ่งที่ให้จากพระราชา
ราชธิดา	ราชธิดา ป.	ลูกสาวของพระราชา	ลูกสาวของพระราชา
ราชประยับ	ราช ป.ส. “พระเจ้าแผ่นดิน” (ic.) (ราชน) + พรชยุปติ ส. “คำสั่ง”	คำสั่งของพระราชา	คำสั่งของพระราชา
ราชบิดา	ราชบิดา ส. (voc./nom.sg.m)	พ่อของพระราชา	พ่อผู้เป็นพระราชา
ราชบุตร	ราชบุตร ส. / ราชบุตร ป.	ลูกชายของพระราชา	ลูกชายของพระราชา ลูกของพระราชา
ราชบุตรี	ราชบุตรี ส. / ราชบุตรี ป.	ลูกสาวของพระราชา	ลูกสาว
ราชมาตา	ราชมาตา ส. (voc./nom.sg.f)	แม่ของพระราชา	แม่ของพระราชา แม่ผู้เป็นพระราชินี
ราชมุนี	ราช ป.ส. “พระเจ้าแผ่นดิน” (ic.) + มุนิ ป.ส. “นักบวช ฤๅษี”	นักบวชของพระราชา	นักบวชของพระราชา
ราชเมตตา	ราช ป.ส. “พระเจ้าแผ่นดิน” (ic.) + เมตตา ป. “ความรัก ความเห็นใจ ความปรารถนาที่ จะให้มีความสุข”	ความเมตตาของ พระราชา	ความเมตตาของ พระราชา
ราชวงศา	ราช ป.ส. “พระเจ้าแผ่นดิน” (ic.) + วิศ ส. / วิส ป.	เชื้อสายของพระราชา	เชื้อสายของพระราชา

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	“เชื้อสาย”		
ราชวัง	ราช ป.ส. “พระเจ้าแผ่นดิน” (ic.) + วัง ท.	ที่อยู่ของพระราชา	ที่อยู่ของพระราชา ที่อยู่ของเจ้าเมือง
ราชศัตรู	ราช ป.ส. “พระเจ้าแผ่นดิน” (ic.) + ศัตรู ส. / สัตตุ ป. “ศัตรู”	ศัตรูของพระราชา	ศัตรูของพระราชา ศัตรูผู้เป็นพระราชา
ราชสมบัติ	ราช ป.ส. “พระเจ้าแผ่นดิน” (ic.) + สมบัติ ป.ส. “ความมั่งคั่ง ความสำเร็จ”	สมบัติของพระราชา	สมบัติของพระราชา
ราชสาร	ราชสาร ส.	คำสั่งของพระราชา	จดหมายของพระราชา
ราชหงส์	ราชหงส์ ส. / ราชหงส์ ป.	ห่านหรือหงส์ประเภท หนึ่ง เจ้าแห่งนก	นกอินทรี แร้ง
ราชหฤทัย	ราช ป.ส. “พระเจ้าแผ่นดิน” (ic.) + หฤทัย ส. “ใจ”	ใจของพระราชา	ใจของพระราชา
ราตรี / ราศตรี	ราตรี / ราตรี ส.	กลางคืน	กลางคืน
ราศราตรี	ราตรี / ราตรี ส. “กลางคืน” + ราตรี / ราตรี ส. “กลางคืน”	กลางคืน	กลางคืน
ราษฎร	ราษฎร ส.	อาณาจักร ประชาชน	ประชาชน
ริษยา	อิริษยา ส.	ความอิจฉา ความมุ่งร้าย	อิจฉา มุ่งร้าย
รุกขชาติ	รุกข ป. “ต้นไม้” + ชาติ ป.ส. “การเกิด รูปแบบที่ระบุด้วย การเกิด ชนิด จำพวก”	การเกิดเป็นต้นไม้ จำพวกต้นไม้	ต้นไม้
รุจิการ	รุจิ ป.ส. “ความสว่าง ความ งาม” + การ ป.ส. “การ กระทำ สภาวะ”	การกระทำซึ่งความสว่าง	รุ่งเรือง
รุจิตราภ	รุจิต ส. “ส่องแสงแล้ว สว่าง” (ppl.) + อาภรณ์ ป.ส. “เครื่องประดับ”	เครื่องประดับที่ส่องแสง	สว่าง รุ่งเรือง
รุจिर	รุจिर ป.	สว่าง งดงาม	สว่าง รุ่งเรือง
รุดชการ / รุชการ	รุดช ป. / รุช ส. “แทง	การทำให้บาดเจ็บ	เจ็บไข้ ไข้เจ็บ โรค

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	ทำลาย ทำให้บาดเจ็บ” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”		
รุธธการ	รุทธิ / โรทธิ ป. / √รุทฺ ส. “ร้อง คร่ำครวญ” + อากา ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การร้องไห้	ร้องไห้
รูป	รูป ป.ส.	ลักษณะภายนอก รูปร่าง รูปจำลอง	รูปร่าง รูปจำลอง
โรค / โรคา	โรค ป.ส.	ความเจ็บป่วย	ความเจ็บป่วย
โรปการ	โรป ป.ส. “การปลูก” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การปลูก	ปลูก
โรเปตณการ	โรเปติ ป. “ปลูก” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การปลูก	ปลูก
ฤดู	ฤดู ส.	ช่วงเวลาของปี ฤดู	ฤดู
ฤดูกาล	ฤดูกาล ส.	ความเหมาะสมกับฤดู	ฤดู
ฤทธิ์	ฤทธิ์ ส.	การเพิ่มขึ้น ความสำเร็จ อำนาจเหนือธรรมชาติ	อำนาจ
ฤทธานุภาพ	ฤทธิ์ ส. “การเพิ่มขึ้น ความสำเร็จ อำนาจเหนือ ธรรมชาติ” + อานุภาพ ป. “ความยิ่งใหญ่ อำนาจ ความ รุ่งเรือง” (เทียบ อิทธยานุภาพ / อิทธานุภาพ ป. “อำนาจของ การแสดงปาฏิหาริย์”)	อำนาจของการแสดง ปาฏิหาริย์	อำนาจของการแสดง ปาฏิหาริย์ อำนาจ
ฤทธาษร	ฤทธิ์ ส. “การเพิ่มขึ้น ความสำเร็จ อำนาจเหนือ ธรรมชาติ” + อาส ป. “ไหล่ ส่วน” (ic.) ?	ไหล่แห่งอำนาจ	พระกรแห่งอำนาจ อำนาจ
ลหุกา	ลหุก ป.	เบา	เบา
ลักษณะ	ลักษณ ส.	เครื่องหมาย ลักษณะ เฉพาะ คุณสมบัติ	ลักษณะ

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
ลัทธิการ	ลชชติ ป. / √ลชช ส. “อายุ” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การอายุ	อายุ
ลันจการ	ลณจ ป. “ของกำนัล สิ้นบน” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกระทำซึ่งสิ้นบน	ลูกจ้าง
ลาก	ลาก ป.ส.	การได้รับ ผลประโยชน์ ทรัพย์สินสมบัติ	ผลประโยชน์
ลามก	ลามก ป.	เลว ชั่ว บาป	ชั่ว ความชั่ว
ลิตการ	เลิส ข. “มากกว่า เกิน ล้น” ? + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การล้น	ล้นเหลือ
ลีลา	ลีลา ป.ส.	การเล่น การฆ่าเวลา การชักช้า ความมั่งงาม	การเดินอย่างช้าๆ
ลุนจการ	ลุนจติ ป.ส. “ดิ่ง ถอน” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การถอน	ถอน
เล่ห์	เลส ป.	การหลอก กลอุบาย	กลอุบาย
โลก	โลก ป.ส.	สถานที่ โลก	โลก
โลกธาตุ	โลกธาตุ ป.	ส่วนหนึ่งของจักรวาล ส่วนประกอบของโลก โลก (อีกชื่อหนึ่งของ จกุกวาท)	โลก
โลกโวหาร	โลกโวหาร ป.	ความหมายธรรมดา คำพูดโดยทั่วไป	คำพูดโดยทั่วไป
โลกี / โลกีย์	โลกีย ป.	อยู่บนโลก เกี่ยวข้องกับ ทางโลก (ตรงข้ามกับ โลกุตตร)	โลก ชาวโลก เกี่ยวข้อง กับทางโลก
โลจน	โลจน ป.ส.	ตา	ตา
โลจนกร	โลจน ป.ส. “ตา” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ตา	ตา

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
โลจนาการ	โลจน ป.ส. “ตา” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ตา	ตา
โลณการ	โลณ ป. “เกลือ” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	เกลือ	เกลือ
โลภ / โลโภ	โลภ ป.	ความอยากได้	ความอยากได้
โลหิต	โลหิต ป.ส.	เลือด	เลือด
วงศา	วงศ์ ส. / วงศ์ ป.	เชื้อสาย	เชื้อสาย
วณิพก	วณิพก ป.	คนจร ขอดทาน	ขอดทาน
วร	วร ป.ส.	ดีที่สุด สูงส่ง	ดีที่สุด
วรรณานารี	วร ป.ส. “ดีที่สุด สูงส่ง” + นาฏ ส. “การเต้นรำ” + นารี ป.ส. “ผู้หญิง”	นางรำที่สูงส่ง	ผู้หญิงที่สูงส่ง
วรรณนาการ	วรรณนา ส. / วรรณนา ป. “การอธิบาย การสรรเสริญ” + อากการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การสรรเสริญ	สรรเสริญ
วังคการ	วงก ป. “คด โค้ง” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การคด	คด
วังนาการ	วจน ป.ส. “การพูด คำพูด” + อากการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การพูด	พูด กล่าว ถ้อยคำ
วังนาฏ	วจน ป.ส. “คำพูด” + อรรถ ส. “ความหมาย”	ความหมายของคำพูด	คำพูด ถ้อยคำ
วัฒนนาการ	วตฺตณน ป. “การเพิ่มขึ้น การขยาย” + อากการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การเพิ่มขึ้น	เจริญ
วัตขการ	วช ป. “คอกสัตว์” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	คอก	คอก
วัตขการ	วชติ ป. “ไป ดำเนินไป ไปถึง” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การไปถึง	ติด

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
วัดฎากการ	วตถ ป. “เสื่อผ้า” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	เสื่อผ้า	ผ้า
วัดฎาลังการ	วตถ ป. “เสื่อผ้า” + อลัการ ป.ส. “การตกแต่ง เครื่องประดับ”	เครื่องประดับและเสื่อผ้า	เครื่องนุ่งห่ม
วัดถัง	วตถ ป. (nom./acc.sg.nt.)	เสื่อผ้า	ผ้า
วัตร	วรต ส. / วต (วตต) ป.	ขนบธรรมเนียม พิธีกรรมทางศาสนา การ ปฏิบัติตามหลักศาสนา	การปฏิบัติตามหลัก ศาสนา
วัดติการ	วฏฐิ ป. “สิ่งปิดล้อม ขอบ” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกระทำซึ่งสิ่งปิดล้อม	รั้ว
วันจิกการ	วณจิต ป.ส. “หลอกหลวง” (caus.ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การหลอกหลวง	หลอกหลวง
วันทนาการ	วนทนา ป.ส. “การแสดงความ เคารพ การยกย่อง บูชา” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การแสดงความเคารพ	ไหว้
วันทา	วนทติ ป. / วนท ส.	แสดงความเคารพ ยกย่อง	ไหว้
วันทาการ	วนทติ ป. / วนท ส. “แสดง ความเคารพ ยกย่อง” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การแสดงความเคารพ	ไหว้
วันณมัดชการ	วน ป.ส. “ป่า” + มชมก ป. “อยู่ตรงกลาง”	กลางป่า	กลางป่า
วันนาอุปกรณ	วน ป.ส. “ป่า” + อุปกรณ ป.ส. “เครื่องมือ ของใช้”	ของใช้ในป่า	ของป่า
วัศการ	วสส ป. “ฝน ปี” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ฝน	ฝน

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
วิศนาการ	วสน ป.ส. “การอยู่อาศัย ที่พัก อาศัย” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การอยู่อาศัย	อยู่
วาจา	วาจา ป.ส.	คำพูด	คำพูด
วานิช	วานิช ป.ส.	พ่อค้า	พ่อค้า
วายุ	วายุ ป.ส.	ลม	ลมแรง
วายุกร	วายุ ป.ส. “ลม” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ลม	ลม ลมพายุ
วาฬ	วาฬ ป.	สัตว์ล่าเหยื่อ	ปลาวาฬ
วิคคหิตการ	วิคคหิต ป. “จับ ดึงดูดใจ” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การดึงดูดใจ	เข้าใจดล
วิจารณ์	วิจารณ์ / วิจารณ์ ป.ส.	สืบสวน พิจารณา	พิจารณา
วิชากร	วิชา ป. “ความรู้” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความรู้	ความรู้
วิญญาน	วิญญาน ป.	สภาพจิตใจในฐานะที่ เป็นองค์ประกอบของ ชีวิต พลังชีวิต จิตใจ	จิตใจ
วิตถาร	วิตถาร ป.	การขยาย ความกว้าง รายละเอียด	กว้างขวาง
วิตุตทการ	วิตุตติ ป. “ดี แหวง ผลัก” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การดี ผลัก	ทิ้ง
วิตุตทนต์การ	วิตุตนต์ ป. “ดี แหวง ผลัก” (pres.3rd.pl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การดี ผลัก	ทิ้ง
วิธวาร	วิธวา ป.ส. “แม่ข่าย” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	แม่ข่าย	แม่ข่าย
วิธวีการ	วิธวา ป.ส. “แม่ข่าย” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	แม่ข่าย	แม่ข่าย
วินาศ	วินาศ ส. / วินาส ป.	ความพังทลาย หายนะ	ความเสียหาย

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
		ความตาย	ความตาย
วินาศกรรม	วินาศ ส. / วินาส ป. “ความพังทลาย หายนะ ความตาย” + กรรม ส. / กम्म ป. “การกระทำ ผลของ การกระทำ”	ผลของการกระทำคือ ความตาย	ความตาย
วินาศกาล	วินาศ ส. / วินาส ป. “ความพังทลาย หายนะ ความตาย” + กาล ป.ส. เวลา	เวลาตาย	ความตาย
วินาศพิภพ	วินาศ ส. / วินาส ป. “ความพังทลาย หายนะ ความตาย” + วิภว ป.ส. “อำนาจ ทรัพย์สมบัติ”	ทรัพย์สมบัติที่สูญสิ้น	โลกที่สูญสิ้น
วิบาก	วิปาก ป.ส.	ผล	ผลชั่ว ความทุกข์
วิมลการ	วิมล ป.ส. “ไม่มีรอยเปื้อน สะอาด” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความสะอาด บริสุทธิ์	มลทิน
วิม้งสิตการ	วิม้งสิต ป. “พิจารณา ทดลอง สืบหา” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การลอง	ลอง
วิม	วิ √สมิ ส. / วิมฺหิ ป.	ประหลาดใจ	ประหลาดใจ
วิมฺหิการ	วิ √สมิ ส. / วิมฺหิ ป. “ประหลาดใจ” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกระทำให้ประหลาด ใจ	สิ่งที่น่าประหลาดใจ อัศจรรย์
วิมาน	วิมาน ป.ส.	รถของเทวดา บัลลังก์ หรือบ้านในอากาศ	ที่อยู่ของเทวดา สวรรค์
วิรุณฺหการ	วิรุฬฺห ป. “เติบโต งอกขึ้น” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การเจริญเติบโต	งอก
วิรุณฺหิตการ	วิรุฬฺหิต ป. “การเจริญเติบโต” + การ ป.ส. “การกระทำ	การเจริญเติบโต	งอก

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	สภาวะ”		
วิลปันทิการ	วิลปนติ ป. “เศร้าโศก คร้า ครวญ” (pres.3rd.pl.) (ใช้ในความหมายว่า ทำให้ ประหลาดใจ (วิมหาเปติ ป.)) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกระทำให้ประหลาด ใจ	พิศวง
วิลปนการ	วิลปน ป.ส. “การชโลม(ด้วย น้ำมันหอม) น้ำหอม เครื่องสำอาง” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การชโลม	ทา
วิฤติการ	วิฤก ป.	เปิด	เผย
วิพันทิการ	วิพนติ ป.ส. “โต้เถียง” (pres.3rd.pl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การเถียง	เถียง
วิวันนมัคชการ	วิวน ป. “ที่รกร้าง” + มชฎก ป. “อยู่ตรงกลาง”	กลางป่า	กลางป่า
วิวามงค	วิวามงค ป.ส.	การแต่งงาน พิธีสมรส	งานแต่งงาน
วิวิจิการ	วิวิจ ป. “แยกตัวออกมา ลำพัง” (ind.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การแยกออกมอลำพัง	เจียบสงบ
วิวิจิกุคคะตาวาย ตุงการ	วิจิ ป.ส. “คลื่น” + อุกคต ป. “ปรากฏขึ้น สูง” + วายุ ป.ส. “ลม” + ตุงจค ป. / ตุงค ส. “ไปอย่างรวดเร็ว” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การที่ลมแรงและคลื่นสูง	ลมแรงและคลื่นสูง
วิวิธ	วิวิธ ป.ส.	หลากหลาย เต็มไปด้วย	อย่างยิ่ง
วิวิธวิจิตรภรณ์	วิวิธ ป.ส. “หลากหลาย เต็ม ไปด้วย” + วิจิตร ส. / วิจิตต ป. “หลากสี แพรวพราว งดงาม” + อภรณ์ ป.ส.	เครื่องประดับที่งดงาม อย่างยิ่ง	รุ่งเรือง

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	“เครื่องประดับ”		
วิเศษ	วิเศษ ส. / วิเสส ป.	ความแตกต่าง ลักษณะ เฉพาะ คุณสมบัติพิเศษ	ดีกว่าอย่างอื่น
วิสดขนาการ	วิสสชชน / วิสสชชนา ป. “การตอบ คำตอบ” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การตอบ	ตอบ
วิหาร	วิหาร ป.ส.	สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ที่อยู่ของพระภิกษุสงฆ์ วัด	สถานที่นมัสการและ ถวายเครื่องบูชา พระเจ้า
วจนาการ	วจจติ ป. “เรียก” (pass.) + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การเรียก	กล่าว
เวตชการ	เวชช ป. “หอม” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	หอม	หอม
เวทนา	เวทนา ป.ส.	ความรู้สึกเจ็บปวด ทุกข์ ทรมาน	ทุกข์ทรมาน
เวร	เวร ป.	ความอาฆาตแค้น บาป	บาป
เวลา	เวลา ป.ส.	ขอบเขต ช่วงเวลา	เวลา
เวหา	เวหาส ป.	ท้องฟ้า	ท้องฟ้า
โวโรเปการ	โวโรเปติ ป. “ทำให้สูญเสี เอาออกไป” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การเอาออกไป	ปลง
ไวยากรณ์	ไวยากรณ์ ส. / เวยยากรณ์ ป. “พยากรณ์ ทำนาย”	การทำนาย	ทำนาย
ไวยาวิกกไนกร	กยวิกกย ป. “การซื้อและการ ขาย การค้าขาย” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การซื้อและการขาย	ของซื้อของขาย
ศพ	ศว ส.	ศพ	ศพ
ศรัทธา	ศรุตธา ส. / สหธา ป.	ความเชื่อ	เชื่อ
ศรีสวัสดิ	ศรี ส. “ความเจริญรุ่งเรือง	ความสำเร็จ	ดีงาม รุ่งเรือง

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	ความสำเร็จ ความมั่งคั่ง” + สฺวสฺติ ส. “ความสุขสบาย ความโชคดี ความสำเร็จ ความเจริญรุ่งเรือง”	ความรุ่งเรืองอย่างยิ่ง	
ศักดิ์านุภาพ	ศกฺติ ส. “พลังอำนาจ ความสามารถ” + อานุภาว ป. “ความยิ่งใหญ่ อำนาจ ความ รุ่งเรือง”	อำนาจอย่างยิ่ง	อำนาจ
ศักดิ์	ศกฺติ ส.	พลังอำนาจ ความสามารถ	อำนาจ
ศักดิ์สิทธิ์	ศกฺติ ส. “พลังอำนาจ ความสามารถ” + สิทธิ ป.ส. “ความสำเร็จ ความเจริญ”	อำนาจบันดาลให้สำเร็จ	ศักดิ์สิทธิ์ บริสุทธิ์
ศักราช	ศก ส. “ชาวศกะ” + ราช ป.ส. “พระเจ้าแผ่นดิน” (ic.)	พระราชแห่งศกะ (ใช้ใน การระบุเวลา)	ปี
ศัพท์	ศพฺท ส.	เสียง คำพูด	เสียง
ศัตรุ	ศตฺรุ ส. / สตฺตุ ป.	ศัตรุ	ศัตรุ
ศาสตราวุธ	ศสฺตราวุธฺ ส.	มีดดาบเป็นอาวุธ	อาวุธต่างๆ
ศาสนา	ศาสน ส. / สาสน ป.	คำสั่งสอน คำสอนทาง ศาสนา	คำสอนทางศาสนา
ศิลา	ศิลา ส. / สีลา ป.	หิน	หิน
ศิษย์	ศิษฺย ส. / สีสุส ป.	นักเรียน ลูกศิษย์	ลูกศิษย์
ศีล	ศีล ส. / สีล ป.	กิจวัตร ความประพฤติ ตามหลักศีลธรรม กฎทางศีลธรรม	ข้อปฏิบัติ
ศุภร์	ศุภฺร ส.	วันศุภร์	วันศุภร์
เศียร	เศิรฺ ส. / สีร ป.	หัว	หัว
โศก	โศกฺ ส. / โสก ป.	ความเศร้า เสียใจ	เศร้า
สงคราม	สํครามฺ ส.	การสู้รบ การต่อสู้	การสู้รบ
สงฆ์	สงฺฆ ป. / สํฆ ส.	หมู่ชน หมู่คนบวช	หมู่ หมู่คนบวช
สงสการ / สการ	สํสฺการ ส.	การทำให้บริสุทธิ์ พิธีศพ	จัดพิธีศพ

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
สงสาร	สังสาร ป.ส.	การเวียนว่ายตายเกิด	การเวียนว่ายตายเกิด
สตอมบุรี / สดมบุรี	Sodoma ล. “เมืองโสดม” + บุรี ป.ส. “เมือง”	เมืองโสดม	เมืองโสดม
สตรีภาพ	สตรี ส. “ผู้หญิง” + ภาพ ป.ส. “ความเป็นอยู่ สภาพ”	ความเป็นผู้หญิง	ผู้หญิง
สติ	สติ ป.	การระลึกได้ การรู้ตัว	การรู้ตัว
สถาน	สถาน ส.	สถานที่	สถานที่
สถิเลณะ	สถิเลนา ป. (ins.sg.)	หลวม	หย่อน
สนเทห์	สังเทห ส. / สนเทห ป.	ความสงสัย	สงสัย
สนธยา	สังธยา ส.	รอยต่อของกลางวันและ กลางคืน	เวลาค่ำ
สนิท	สนิच्छ ส. / สนิทฐ ป.	แนบชิด รัก	รัก
สปลด	สปลด ป. / ศปลด ส.	คำสาปแช่ง การแช่ง คำ สาบาน	แช่ง สาบาน
สบาย	สปปาย ป.	เหมาะสม เป็นประโยชน์	เป็นสุข
สปัตยกรรม	สปลด ป. “คำสาปแช่ง คำ สาบาน” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกระทำซึ่งคำสาบาน	สาบาน
สภาคศาลาธรรม	สภาค ป. “ร่วมกัน” + ศาลา ส. / ศาลา ป. “ห้องโถง” + ธรรม ส. / ธรรม ป. “ศีลธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า”	สถานที่ชุมนุมเพื่อฟัง ธรรม	สถานที่ชุมนุมเพื่อฟัง ธรรม ศาลาธรรม
สม	สม ป.ส.	เท่ากัน เหมือน	เหมือน เหมาะสม
สมบัติ	สมปตติ ป.ส.	ความมั่งคั่ง ความสำเร็จ	ทรัพย์สมบัติ
สมมติ	สมมต ป.ส. (ppl.)	คิดร่วมกัน ถือว่าเป็น	คิดว่าเป็น
สมฤติ	สมฤติ ส.	การระลึกได้ ความจริง	รู้สึก การรู้ตัว ชีวิต
สมัคร	สมคร ส. / สมคค ป.	ทั้งหมด เป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน	เข้าร่วม เป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน
สมัย	สมัย ป.ส.	การชุมนุม โอกาส เวลา	เข้าร่วม การชุมนุม
สมาคม	สมาคม ป.ส.	การพบกัน ชุมนุมกัน	เข้าร่วม

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
สบุคคล	ส ป.ส. “ด้วย ร่วม” (prefix) + บุคคล ป. “บุคคล”	ร่วมด้วยบุคคล	เข้าร่วม
สมา	กษมา ส.	ความอดทน อดกลั้น	อด(โทษ)
สมุลปิตา ภาสิตนาการ	สมุลลปิต ป. “พูด คุย” (ppl.) + ภาสิต ป. / ภาสิต ส. “พูด กล่าว คำพูด” (ppl.) + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การกล่าวพูดคุย	กล่าว เจริจา
สมุลปิตาภาสิต วจนา	สมุลลปิต ป. “พูด คุย” (ppl.) + ภาสิต ป. / ภาสิต ส. “พูด กล่าว คำพูด” (ppl.) + วจน ป.ส. “คำพูด”	คำที่กล่าวพูดคุย	กล่าว เจริจา
สมุลปิตาภาสิต วจนาการ	สมุลลปิต ป. “พูด คุย” (ppl.) + ภาสิต ป. / ภาสิต ส. “พูด กล่าว คำพูด” (ppl.) + วจน ป.ส. “การพูด คำพูด” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	การกล่าวซึ่งคำพูดคุย	กล่าว เจริจา
สมุลปิตาวจนา	สมุลลปิต ป. “พูด คุย” (ppl.) + วจน ป.ส. “คำพูด”	คำพูดคุย	กล่าว เจริจา
สมุฬการ	สมมุฬห ป. “งุนง หลง” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การหลง	หลง
สโมสร	สโมสรณ ป.	การชุมนุม	ชุมนุม
สธนะกร	สธณ ป. / สธณ ส. “ที่พึ่ง” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ผู้เป็นที่พึ่ง	ผู้เป็นที่พึ่ง
สรรพ	สรรว ส. / สรพ ป.	ทั้งหมด ทั้งปวง	เสร็จทั้งหมด
สรรพกรรมวิปาก	สรรว ส. / สรพ ป. “ทั้งหมด” + กรรมวิปาก ส. / กम्मวิปาก ป. “ผลของการกระทำ”	ผลของการกระทำ ทั้งปวง	ผลของการกระทำ(ชั่ว) ทั้งปวง
สรรพการ	สรรว ส. / สรพ ป. “ทั้งหมด”	การกระทำทั้งปวง	การกระทำทั้งปวง

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	+ การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”		
สรรพกิจการ	สรว ส. / สพพ ป. “ทั้งหมด” + กิจจ ป. “หน้าที่ งาน” + การ ป.ส. “การกระทำ สิ่งที่ กระทำ งาน”	งานทั้งปวง	งานทั้งปวง
สรรพชาวของ	สรว ส. / สพพ ป. “ทั้งหมด” + ชาวของ ท.	ชาวของทั้งปวง	ชาวของทั้งปวง
สรรพของ	สรว ส. / สพพ ป. “ทั้งหมด” + ของ ท.	ของทั้งปวง	ของทั้งปวง
สรรพความเท็จ	สรว ส. / สพพ ป. “ทั้งหมด” + ความเท็จ ท.	ความเท็จทั้งปวง	ความเท็จทั้งปวง
สรรพความบาป	สรว ส. / สพพ ป. “ทั้งหมด” + ความบาป ท.	ความบาปทั้งปวง	ความชั่วทั้งปวง
สรรพความสุข สำราญ	สรว ส. / สพพ ป. “ทั้งหมด” + ความสุขสำราญ ท.	ความสุขสำราญทั้งปวง	ความสุขสำราญทั้งปวง
สรรพบริบูรณ์	สรว ส. / สพพ ป. “ทั้งหมด” + บริบูรณ์ ส. / บริบูรณ์ ป. “เต็ม สมบูรณ์”	เสร็จสมบูรณ์ทั้งหมด	เสร็จสมบูรณ์ทั้งหมด
สรรพเครื่องบูชา	สรว ส. / สพพ ป. “ทั้งหมด” + เครื่องบูชา ท.	เครื่องบูชาทั้งปวง	เครื่องบูชาทั้งปวง
สรรพงาน	สรว ส. / สพพ ป. “ทั้งหมด” + งาน ท.	งานทั้งปวง	งานทั้งปวง
สรรพเนื้อความ	สรว ส. / สพพ ป. “ทั้งหมด” + เนื้อความ ท.	เนื้อความทั้งปวง	เนื้อความทั้งปวง
สรรพบาป	สรว ส. / สพพ ป. “ทั้งหมด” + ปาป ป.ส. “ชั่ว ความชั่ว”	ความชั่วทั้งปวง	ความชั่วทั้งปวง
สรรพพิศ	สรว ส. / สพพ ป. “ทั้งหมด” + วิช ส. / วิส ป. “พิศ”	พิศทั้งปวง	พิศทั้งปวง
สรรพมัจฉากร	สรว ส. / สพพ ป. “ทั้งหมด” + มจฉ ป. “ปลา” + อากร ส.	ฝูงปลาทั้งปวง	ฝูงปลาทั้งปวง

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	“กอง หมู่ แผลง”		
สรรพทธานุภาพ	สรว ส. / สพพ ป. “ทั้งหมด” + ฤทธิ ส. “การเพิ่มขึ้น ความสำเร็จ อำนาจเหนือ ธรรมชาติ” + อานุภาพ ป. “ความยิ่งใหญ่ อำนาจ ความ รุ่งเรือง”	อำนาจของการแสดง ปาฏิหาริย์ทั้งปวง	อำนาจของการแสดง ปาฏิหาริย์ทั้งปวง
สรรพวาจา	สรว ส. / สพพ ป. “ทั้งหมด” + วาจา ป.ส. “คำพูด”	คำพูดทั้งปวง	คำพูดทั้งปวง
สรรพเหตุ	สรว ส. / สพพ ป. “ทั้งหมด” + เหตุ ป.ส. “สาเหตุ เหตุผล”	เหตุทั้งปวง	เหตุทั้งปวง
สรรพอรรถ	สรว ส. / สพพ ป. “ทั้งหมด” + อรรถ ส. “ความหมาย”	ความหมายทั้งปวง	เนื้อความทั้งปวง
สรรพางค์	สรวางค ส.	ทั่วร่างกาย	ทั่วร่างกาย
สระ	สรส ส. / สร ป.	ทะเลสาบ บึง	สระน้ำ
สระติการ	สรติ ป. “จำได้” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การระลึกได้	ระลึก
สรีรกาย	สรีร ป. / ศรีร ส. “ร่างกาย” + กาย ป.ส. “ร่างกาย”	ร่างกาย	ร่างกาย
สวรรณค์	สวรรณค ส. / สคค ป.	สวรรณค์ ที่อยู่ของเทวดาที่ มีแสงสว่าง	สวรรณค์
สวัสดี	สวัสดี ส.	ความสุขสบาย ความโชคดี ความสำเร็จ ความเจริญรุ่งเรือง	ความรุ่งเรือง พระสิริรุ่งโรจน์
สวามิภักดิ์	สวามิ ส. “นาย” (ic.) + ภักติ ส. “การอุทิศตัว ความจงรักภักดี”	ความจงรักภักดีต่อนาย	ความจงรักภักดี
สักการ / สักการะ	สักการ ป.	การยกย่อง บูชา	บูชา
สังกัจจายณ	สกขิ ป. “ผู้เห็นเหตุการณ์ พยาน” + วิชฌาน ส. “การมองเห็น สังเกต รับรู้” ?	การรับรู้ของ ผู้เห็นเหตุการณ์	พยาน

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
สังฆราช	สงฆ ป. / สังฆ ส. “หมู่ชน หมู่จักวาช” + ราช ป.ส. “พระเจ้าแผ่นดิน” (ic.)	เจ้าแห่งหมู่จักวาช	พระสงฆ์ที่มีตำแหน่ง สูงสุด
สังสนทนา	สังสนทนา ป.	การพบกัน การชุมนุม	พูดคุย
สัง	สद्य ส. / สจจ ป.	จริง ซื่อสัตย์ บริสุทธิ์ ถูกต้อง ดีงาม ความจริง ความซื่อสัตย์ ความถูกต้อง	จริง ซื่อสัตย์
สังญา	สญญา ป. / สังญา ส.	การตกลงกัน การรับรู้ เครื่องหมาย	ตกลงกัน
สังญาการ	สญญา ป. / สังญา ส. “การตกลงกัน การรับรู้ เครื่องหมาย” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกระทำซึ่ง เครื่องหมาย	สำคัญ เครื่องหมาย
สังยานุสัจย์	สद्य ส. “ความจริง ซื่อสัตย์ ถูกต้อง” + อนุ ป.ส. “ตาม น้อย” (prefix) + สद्य ส. “ความจริง ซื่อสัตย์ ถูกต้อง”	ความจริง ความซื่อสัตย์ ต่างๆ	ความจริง ความซื่อสัตย์
สัตว์	สตุตว ส. / สตุต ป.	สิ่งมีชีวิต สัตว์	สัตว์
สังทรการ / สังทรการ	สทท ป. “เสียง” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกระทำซึ่งเสียง	เสียง
สังทรหิตการ / สังทรหิตการ	สททหิต ป. “เชื่อ” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การเชื่อ	เชื่อ
สังใจธการ	สญใจทิต ป. “กระตุ้น” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกระตุ้น	เตือน
สังฆานการ	สญฆานน ป. “การทำได้ การรู้จัก” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การรู้จัก	รู้จัก
สังฆการ	สญท ป. “กอง กลุ่ม” + การ	การกระทำซึ่งกอง	สั่งสม

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”		
สันนมิตร	สนนถ พ. “ความคุ้นเคย ความสนิทสนม” ? + มิตร ส. / มิตต พ. “เพื่อน”	เพื่อนที่มีความสนิทสนม	เพื่อนรัก
สันนิกการ / สันติการ	สนนจิต พ. “ตั้งอยู่ เกาะติด” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การติด	สนิท
สันนกร	สนน พ. “ไหล” (ppl.) ? + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การไหลไปแล้ว	หยิ่ง อวดดี
สันนทาน	สนนทาน พ.	การแผ่ขยาย การ ต่อเนื่อง วงศ์ตระกูล	การต่อเนื่อง ลูกหลาน
สันนธิการ	สนนทิวจิก พ.	มองเห็นได้	การเห็นต่อหน้า ประจักษ์
สันนนิการ	สนนจาน พ.	รูปลักษณ์ภายนอก ลักษณะ รูปร่าง	ลักษณะ
สันนโนการ	สนนโน พ. “จม” (ppl.nom.sg.m.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การจม	จม
สันนยานุสธิ	สนนญา พ. / สันญา ส. “การตกลงกัน การรับรู้ เครื่องหมาย” + อนุสธิจจ พ. “สอน สั่ง” (ppl.) ?	เครื่องหมายที่ได้สอน แล้ว	เครื่องหมายที่ได้สอน แล้ว
สันนัพญญ	สนนพญญตถาณ พ.	ความรอบรู้	ความรอบรู้
สันนชาญาติ	สนนชา พ. / สานชา ส. “กิ่ง” + ญาติ พ. “ญาติ”	ญาติฝ่ายต่างๆ	ญาติฝ่ายต่างๆ
สนนท	สนนสน ส. / สานสน พ.	คำสั่ง คำสั่งสอน ข้อความ	คำพูด
สนนธารณ	สนนธารณ ป.ส.	ทั่วไป	ทั่วไป
สนนธ	สนนธ ป.ส.	ถูกต้อง ดี	ดี
สนนธการ	สนนธการ ป.ส.	การเปล่งเสียงสนนธ การ สรรเสริญ	การสรรเสริญ

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
สถานูทิศ	ทีสถานูทีสา ป.	ทิศหลักและทิศรอง	ทิศต่างๆ
สถานูลิทธิ	ลิสฺสถานูลิสฺส ป.	นักเรียน ลูกศิษย์ต่างๆ	ลูกศิษย์
สาบาน	สปน ป. / ศปน ส.	การสาปแช่ง	สาปแช่ง
สามารถ	สมรฺถ ส. / สมตฺถ ป.	มีความสามารถ	สามารถ
สามีกร	สามีก ป.	นาย สามี	นาย สามี
สามีภาพ	สามี ป. “นาย” + ภาพ ป.ส. “ความเป็นอยู่ สภาพ”	ความเป็นสามี	สามี
สามีภักดิ์	สามี ป. “นาย” + ภักฺติ ส. “การอุทิศตัว ความจงรักภักดี”	ความจงรักภักดีต่อนาย	ความจงรักภักดี
สามี	สามี ป. (nom.sg.m.)	นาย สามี	นาย สามี
สายนฺทการ	สายนฺท ป. “ตอนเย็น” + กาล ป.ส. “เวลา”	เวลาเย็น	เวลาเย็น
สาร	สาร ป.ส.	แก่นสาร ใจความ	ข้าว
สารบาณฺชีย	สาร ส. “รายการเนื้อหา บทสรุป” + ปณฺช / ปณฺชี่ ส. “ปฏิทิน สมุดทะเบียน”	สมุดทะเบียนจดรายการ	สมุดทะเบียนจด รายการ
สาลี	สาลี ป. / ศาลี ส.	ข้าว ธัญพืชที่มีลักษณะ เหมือนข้าว	ข้าวสาลี ข้าวโพด
สาเหตุ	สเหตุ ป.ส.	มีเหตุ	เหตุ
สิกขากร	สิกฺขา ป. “การเรียน” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การเรียน	เรียน
สิกขาการ	สิกฺขา ป. “การเรียน” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การเรียน	นักเรียน
สิกขิตการ / ลิตฺตการ	ลิตฺต ป. “เรียน” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การเรียน	นักเรียน เรียน
ลิตฺตการ	สกุชฺช ป. “ผู้เห็นเหตุการณ์ พยาน” + การ ป.ส. “การ กระทำ สภาวะ”	การเป็นพยาน	พยาน
ลิตฺตรนคร	Sidon ล. “เมืองไซดอน” +	เมืองไซดอน	เมืองไซดอน

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	“นคร ป.ส. เมือง”		
สีโตทกร	สีโตทก ป.	น้ำเย็น	น้ำเย็น
สิทธิ	สิทธิ ป.ส.	ความสำเร็จ ความเจริญ	อำนาจ
ลิปตันตกร	ลิปป ป. “วิชาความรู้” + ตนตก ป. / ตนตกรก ส. “หลักคำสอน” (ic.)	หลักคำสอนอันเป็น วิชาความรู้	เรียน
สีหนาท	สีหนาท ป.	เสียงคำรามของสิงโต การแสดงธรรมของ พระพุทธเจ้า	เสียงดัง
สุกร	สุกร ป.ส.	หมู	หมู
สุข	สุข ป.ส.	ความน่าพอใจ นำยินดี ความสุข	พอใจ สุข
สุขุมคำภีระ	สุขุม ป. “ละเอียดย” + คมภีระ ป.ส. “ลี้ก”	ละเอียดยลี้กซึ้ง	ลี้กกลับ
สุคนธการ / สุคันธการ	สุคนธ ป.ส. “หอม กลิ่นหอม น้ำหอม” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	น้ำหอม	เครื่องหอม น้ำหอม
สุคนธารส	สุคนธ ป.ส. “หอม กลิ่นหอม น้ำหอม” + รส ป.ส. “น้ำหวาน ของเหลว รส”	น้ำหอม	เครื่องหอม น้ำหอม
สุจริต	สุจริต ป.ส.	ถูกต้อง ดี ความประพฤติดี	ดี ความประพฤติดี
สุจิการ	สุจิ ป. / ศุจิ ส. “สะอาด บริสุทธิ์” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความสะอาด บริสุทธิ์	สะอาด บริสุทธิ์
สุณการ	สุณชาติ / สุณติ ป. “ไต้ยีน” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การไต้ยีน ฟัง	ไต้ยีน ฟัง
สูตร	สุ ป.ส. “ดี งาม ง่าย” (prefix) + ตร ป.ส. “กว่า” (affix)	ดีกว่า	ดี
สุตการ	สุกฏ / สุกต ป. “กระทำแล้ว	ความเป็นสิ่งที่กระทำ	ความดี

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	ดี” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	แล้วดี	
สุธาตล	วสุธาตล ส.	พื้นแผ่นดิน	พื้นแผ่นดิน
สุนโยการ	สุญโย ป. “ว่างเปล่า” (nom.sg.m.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความว่างเปล่า	เปล่า
สุนัช	สุนช ป.	หมา	หมา
สุนิษากร	สุนิสสา ป. “ลูกสะไภ้” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ลูกสะไภ้	ลูกสะไภ้
สุนิวตฎการ	สุนิวตฎ ป. “นุ่งห่ม สวมดี แล้ว” (ppl.) + อาการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การนุ่งห่มดีแล้ว	นุ่งห่ม เครื่องนุ่งห่ม
สุนิวตฎาลังการ	สุนิวตฎ ป. “นุ่งห่ม สวมดี แล้ว” (ppl.) + อลัการ ป.ส. “การตกแต่ง เครื่องประดับ”	เครื่องประดับที่สวมดี แล้ว	เครื่องประดับ เครื่องนุ่งห่ม นุ่งห่ม
สุพรรณ	สุพรรณ ป. / สุวรรณ ส.	ทอง	ทอง
สุพรรณรังษี	สุพรรณ ป. / สุวรรณ ส. “ทอง” + รสิ ป. / รศมิ ส. “ลำแสง”	ลำแสงสีทอง	ลำแสงสีทอง แสงสว่าง แสงอาทิตย์
สุภาว	สุภาวิท ป.	อบรมดีแล้ว เจริญดีแล้ว	อ่อนโยน
สุราปาน	สุราปาน ป.ส.	เครื่องดื่มที่เป็นเหล้า	เหล้า
สุรามัตขบาล	สุรา ป.ส. “เหล้า” + มชชปาน ป. “เครื่องดื่มที่เป็นน้ำเมา”	เครื่องดื่มที่เป็นน้ำเมาคือ เหล้า	เหล้า
สุวรรณ	สุพรรณ ป. / สุวรรณ ส.	ทอง	ทอง
สุวรรณการ	สุพรรณ ป. / สุวรรณ ส. “ทอง” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ทอง	ทอง
สุวรรณรัตขการ	สุพรรณ ป. / สุวรรณ ส. “ทอง” + รชต ป.ส. “เงิน” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	เงินทอง	เงินทอง
สูงกร	สูงก ป.	ภาชี	ส่วย
สุญ	สุญ ป. / ศูนย์ ส. “ว่างเปล่า”	ความว่างเปล่า สุญหาย	สุญหาย

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	ขาดแคลน สูญหาย		
สูญยาการ	สูญณ ป. / สูญย ส. “ว่างเปล่า ขาดแคลน สูญหาย” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	ความว่างเปล่า สูญหาย	สูญหาย
สูญยาการมุกขา	สูญณ ป. / สูญย ส. “ว่างเปล่า” + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ” + มุข ป.ส. “ปาก หน้า”	ปากที่ว่างเปล่า หน้าที่ว่างเปล่า	ปากเปล่า
สุรวีร	สุรวีร ส.	ชายผู้กล้าหาญ	กล้าหาญ
สุรเสียง	สุร ป. / สุร ส. “เข้มแข็ง มีอำนาจ กล้าหาญ” + เสียง ท.	เสียงที่มีอำนาจ	เสียงดัง
เสถการ	เสทก ป.	หึ่งออก	หึ่งออก
เสนหา	เสนห ส.	ความรัก	รัก
เสนาปติ	เสนาปติ ส.	แม่ทัพ	ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ผู้อาวุโส
เสนามนตรี	เสนาปติ ส. “แม่ทัพ” + มนตรี ส. “ที่ปรึกษาของ พระราชา” (nom.sg.m.)	ที่ปรึกษาของพระราชา และแม่ทัพ	ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ผู้อาวุโส
เสพ	เสวติ ป. / √เสว ส.	ของเกี่ยว ไข	ของเกี่ยว ไข
เสรภูนันดร	เศรชช ส. / เสฏฐ ป. “ดีที่สุด ดีกว่า” + ฐาน ป. “ที่ สถานะ” + อนตร ป.ส. “ระยะห่าง ความแตกต่าง”	ความแตกต่างของ สถานะสูงสุด	ที่นั่งสูงสุด
เสรฐี	เศรชชี ส. / เสฏฐี ป. (nom.sg.m.)	หัวหน้าพ่อค้า พ่อค้าที่ ร่ำรวย	คนรวย
เสคระเรียบุรี	Caesarea ล. “เมืองซีซาร์เรีย” + บุรี ป.ส. “เมือง”	เมืองซีซาร์เรีย	เมืองซีซาร์เรีย
สำ	สำ ป.ส. (ind.)	ด้วย ดี	ดี
สำบุรุษ	สำ ป. “ด้วย ดี” (ind.) + บุรุษ ส. “ผู้ชาย คน”	คนดี	สาธุชน ศาสนิกชน

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
ลำดับัตถินนาการ	สมปฏิจจน ป. “การรับ” + อาการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การรับ	รับ
ลำดับาเทธการ	สมปาเทติ ป. “จัดหา เตรียม” (caus.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การเตรียม	จัดเตรียม
ลำดับุนนาการ	สมปฺณณ ป. “เต็ม สิ้นสุด” + อาการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การสิ้นสุด	สำเร็จ
ลำดับุสการ / ลำดับุสการ	สมมุสฺติ ป. “สัมผัส” + วิสฺสติ ป. “ทำให้เจ็บปวด” (เทียบ ... สมผลเสหิ วิสฺสมาโน “ถูก สัมผัสแห่ง...เบียดเบียน”) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การถูกสัมผัสเบียดเบียน	ต้อง โดน ถูก สัมผัส
ลำดับาธการ / ลำดับาธการ	สมพาธ ป.ส. “แออัด คับ แคบ” + การ ป.ส. “การ กระทำ สภาวะ”	ความคับแคบ	คับแคบ
ไสยการ	ศยยา ส. / เสยยา ป. “การ นอน ที่นอน” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การนอน	นอนหลับ
โสธการ	โสธก ป.	ผู้ทำความสะอาด	ชำระ
โสมนการ	สุมน ป. “ยินดี รื่นเริง” + อาการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	ความยินดี	ยินดี
โสมนาจิต	สุมน ป. “ยินดี รื่นเริง” + จิตต ป.ส. “ใจ”	ใจที่ยินดี	ยินดี
โสมนาณฺโลมจิต / สันญาณฺโลมจิต	สุมน ป. “ยินดี รื่นเริง” + อนฺโลม ป.ส. “เหมาะสม สอดคล้อง คล้อยตาม ปรับให้ เข้ากัน” + จิตต ป.ส. “ใจ”	ใจที่คล้อยตามยินดี	ยินดี

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
หเว	หเว ป. (ind.)	โดยแท้จริง แท้ แล	แล โอ้
หเวโซ / หะเวโซ	หเว ป. “โดยแท้จริง” (ind.) + โซ ป. “โดยแท้จริง”	โดยแท้จริง	แท้จริง
หฤทัย	หฤทย ส.	ใจ	ใจ
หัตถ์กร / หัตถ์ภากร	หตถ ป. “มือ” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ มือ”	มือ	มือ
หัตถ์	หตถ ป. / หสฺต ส.	มือ	มือ
หัตถิกร	อฏฺฐิก ป.	กระดูก	กระดูก
หัตถิตการ	หสฺติต ป. “หัวเราะ รื่นเริง” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การหัวเราะ	หัวเราะ
หิณกร	หีน ป. “ต่ำ” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การกระทำให้ต่ำ	ถดถอย
หิณการ / หิณการ	หีน ป. “ต่ำ” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกระทำให้ต่ำ	ถดถอย
หิโนการถดถอย	หิโน ป. “ต่ำ” (nom.sg.m.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกระทำให้ต่ำ	ถดถอย
หิโยการ	หิโย ป. (adv.)	เมื่อวาน	เมื่อวาน
เหตุ	เหตุ ป.ส.	สาเหตุ เหตุผล	เหตุ
เหตุการณ์	เหตุ ป.ส. “สาเหตุ เหตุผล” + การณ ป.ส. “สาเหตุ การกระทำ สภาวะ”	สาเหตุ เหตุผล	เรื่องที่เกิดขึ้น
อกุศล	อกุศล ส. / อกุศล ป.	ไม่ดี ผิด ชั่ว การทำชั่ว ปาป	ไม่ดี ชั่ว
องค์	องค์ ป.ส.	แขนขา ร่างกาย	ตัว (ลักษณนาม)
อฉิริย	อฉฺฉริย ป.	น่าประหลาดใจ	น่าประหลาดใจ
อฉิริยการ	อฉฺฉริย ป. “น่าประหลาดใจ” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกระทำอันน่า ประหลาดใจ	การกระทำอันน่า ประหลาดใจ อัจฉริย เครื่องหมายอัจฉริย
อฉิริยประจักษ์	อฉฺฉริย ป. “น่าประหลาดใจ”	สิ่งที่ปรากฏให้เห็นอันน่า	สิ่งที่ปรากฏให้เห็นอัน

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	+ ปจฉกข ป. / ประตยภษ ส. “ต่อหน้าต่อตา ชัดเจน”	ประหลาดใจ	นำประหลาดใจ อัศจรรย์ เครื่องหมาย อัศจรรย์
อฉริยาธิการ	อฉฉริย ป. “นำประหลาดใจ” + อธิการ ป.ส. “การทำ อย่างยิ่ง ผู้มีอำนาจ ตำแหน่ง สิทธิพิเศษ”	การกระทำอันน่า ประหลาดใจอย่างยิ่ง	การกระทำอันน่า ประหลาดใจอย่างยิ่ง การทำอัศจรรย์
อดษา / อุษา	อุดสาห ส. / อสสาห ป.	ความพยายาม ความมุ่งมั่น	พยายาม
อดิเรก	อดิเรก ป.ส.	เกิน เป็นจำนวนมาก	มาก
อดิกร	อดิก ป.ส.	มากกว่า เหนือกว่า	มาก ยิ่ง
อดิกรคิลาน	อดิก ป.ส. “มากกว่า เหนือกว่า” + คิลาน ป. “ป่วยไข้”	ป่วยไข้อย่างมาก	ป่วยไข้อย่างมาก
อดิบัติ	อดิบัติ ป.ส.	ผู้ปกครอง นาย	เป็นใหญ่
อดิบัติกร	อดิบัติ ป.ส. “ผู้ปกครอง นาย” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ผู้ปกครอง	ผู้เป็นใหญ่
อดิบาย	อดิปปาย ป.	ความหมาย การสรุป	ไขความ บรรยาย
อเทศากร / อเทศาการ	เทศส ป. “ไม่พอใจ เป็นที่ เกลียดชัง” ? + อาการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	ความเป็นที่เกลียด	เป็นที่เกลียด ชัง
อนาคตกาล	อนาคต ป.ส. “ยังมาไม่ถึง อนาคต” + กาล ป.ส. “เวลา”	เวลาที่ยังมาไม่ถึง	อนาคต
อนาประโยชน์	อาณา ป. “คำสั่ง อำนาจการ ปกครอง” + ประโยชน ส. / ปโยชน ป. “การใช้ประโยชน์ ประโยชน์”	ประโยชน์จากอำนาจ การปกครอง	ประโยชน์
อนาราชฎร	อาณา ป. “คำสั่ง อำนาจการ ปกครอง” + ราชฎร ส. “อาณาจักร ประชาชน”	ประชาชนที่อยู่ในอำนาจ การปกครอง	ประชาชน
อนุกร	อนุ ป.ส. “ตาม น้อย”	ผู้น้อย	น้อย

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	(prefix) + กร. ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”		
อนุญาต	อนุญาต ป.	ยินยอม อนุญาต	อนุญาต ให้
อนุรักษิการ	อนุพนธิ ป. “ตาม” (aor.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การตาม	ติดตาม
อนุโลมจิต	อนุโลม ป.ส. “เหมาะสม สอดคล้อง คล้อยตาม ปรับให้ เข้ากัน” + จิตต ป.ส. “ใจ”	ใจที่คล้อยตาม	ตามใจ พระประสงค์ (ของพระเจ้า)
อนุวัตนาการ	อนุวตตน ป. “การยอมตาม” + อาการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การยอมตาม	กลับคืน
อนุสาสิกัรณ	อนุสาสก ป. / อนุสาสก ส.	ผู้สั่งสอน	สั่งสอน
อบาย	อปาย ป.	ความเสียหาย สถานะที่ เลวร้ายหลังความตาย	นรก
อปิยะการ	อปิย ป. “ไม่เป็นที่รัก” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การไม่เป็นที่รัก	เกลียดชัง
อพระวิตการ	อพระวิต ส. / อพระวิ ป. “กล่าว พูด” (impf.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การกล่าว	กล่าว
อภิมย	อภิมณ ส. / อภิมน ป.	ความยินดี ความรื่นเริง	ยินดี
อภิสินจิตรกัรณ	อภิสินจิตวา ป. “ประพรม เหนือ แต่งตั้ง อภิเชก” (ger.) + กรณ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การอภิเชก	อภิเชก ขำระบาป ขำระ
อภิเชก	อภิเชก ส. / อภิเสก ป.	การแต่งตั้ง(ด้วยการ ประพรมน้ำ) พิธีรดน้ำ ทางศาสนา การทำให้ ศักดิ์สิทธิ์	แต่งตั้ง เจริญ ล้างบาป
อมตชีวิต	อมต ป. “ไม่ตาย” + ชีวิต	ชีวิตที่ไม่ตาย	ชีวิตที่ไม่ตาย

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	ป.ส. “การมีชีวิต ช่วงชีวิต”		ชีวิตนิรันดร
อรรถ	อรรถ ส. / อตถ / อฏฐ ป.	ความหมาย	เนื้อความ
อรรถันต์	อรรถนต ป. / อรรถนต ส.	นำเคารพยกย่อง คำเรียกแสดงความ เคารพ คำเรียกนักบวชที่ บรรลุนิพพาน	สูงส่ง
อรัญ	อรณณ ป. / อรณนย ส.	ที่ห่างไกล ป่า	ป่า
อรัญประเทศ	อรณณ ป. / อรณนย ส. “ที่ ห่างไกล ป่า” + ประเทศ ส. / ประเทศ ป. “พื้นที่ ประเทศ”	พื้นที่ป่า	ป่า
อริ	อริ ป.ส.	ศัตรู	ศัตรู
อรุณ	อรุณ ป.ส.	ดวงอาทิตย์	ดวงอาทิตย์
อลังการ	อลังการ ป.ส.	การตกแต่ง เครื่องประดับ	เครื่องประดับ
อลิการ	อลิก ป.	ไม่จริง เท็จ	เท็จ
อสรพิษ	อาสีรวิช ส. / อาสีวิส ป.	งู พิษ	งู
อสุรนิ / อสุรนิ	อสนิ ป. / อสนิ ส.	ฟ้าผ่า ฟ้าแลบ	ฟ้าแยกออก ฟ้า
อโห	อโห ป.ส. (ind.)	โห คำอุทานแสดงความ ประหลาดใจ ดีใจ เสียใจ	โห
อักษันตร	อักษนต ป. (ppl.)	เหยียบ ย่ำ	เหยียบ
อักษร	อักษร ส.	พยางค์ คำ	ตัวหนังสือ
อัญญาการ	อตถ / อฏฐ ป. “ความหมาย” + อากการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	ความหมาย	เนื้อความ
อันตราย / อันตราย	อนตราย ป.ส.	อุปสรรค สิ่งขัดขวาง ภัย	ภัย
อัตร	อตร ป.ส.	ในเรื่องนี้ ในที่นี้ มีขนาดนี้	เท่านี้
อัทธการ	อทตม / อทต ป. / อรรถ ส. “ครึ่ง” + ทธา ป. / ทธา ส. “เสียงที่เปล่งออกมา คำพูด” + ทธา ป.ส. “การกระทำ	การกระทำซึ่งเสียงพูด เพียงครึ่งเดียว	กระซิบ

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	สภาวะ” ?		
อัทธการ	อหุตถก ป.	ร่ำรวย มั่งคั่ง	เจ้าทรัพย์
อันตรธาน / ตรธาน	อนตรธาน ป.	การสูญหาย	สูญหาย
อันธการ / อนธการ	อนธการ ป.ส.	ความมืด	มืด
อัปโกสติกการ	อพโกกาลิก ป. ?	เกี่ยวข้องกับที่โล่งแจ้ง ผู้อยู่กลางแจ้ง	แจ้ง ชัดเจน
อัปปัญญา	อปญณ ป.	ไม่รู้ โง่เขลา	โง่เขลา
อัปยศ	อปยศส ส.	การมีชื่อเสียงไม่ดี ความเสื่อมเสีย	เสื่อมเสีย
อัปราชัย	ปราชย ป.	แพ้	แพ้
อัศจรรย	อาศจจรย ส.	น่าประหลาดใจ ความแปลกประหลาด สิ่งมหัศจรรย์ ปาฏิหาริย์	ความน่าประหลาดใจ อัศจรรย เครื่องหมาย
อากร	กร ส.	รายได้ของรัฐ ค่าธรรมเนียม ภาษี ส่วย	อากร ค่าธรรมเนียม
อาการ	อาการ ป.ส.	รูปร่าง ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ	กิริยาท่าทาง ลักษณะ
อาเกียรติ	อาเกียรติ ส.	กระจายทั่ว หนาแน่น ล้อมรอบ	เละเทะ
อาจารย์	อาจารย์ ส.	ผู้สอนกฎ ผู้สอนหรือ ผู้นำทางจิตวิญญาณ	ครู
อาชญา	อาชญา ส.	คำสั่ง	คำสั่งลงโทษ
อาตมภาพ	อาตมภาพ ส.	การมีอยู่ของจิตวิญญาณ ตัวเอง ร่างกาย	ตัวเอง
อาทิตย	อาทิตย ส. / อาทิจจ ป.	ดวงอาทิตย์	ดวงอาทิตย์
อานิสงส์	อานิสส์ ป.	การยกย่อง สิ่งที่น่า ยกย่อง ผลประโยชน์ ผลดี ความดี พร	ผลดี ความสุข
อานุภาพ	อานุภาพ ป.	ความยิ่งใหญ่ อำนาจ ความรุ่งเรือง	อำนาจ
อาปันณการ	อาปณ ป.ส. “ตลาด ร้านค้า”	ตลาด	ตลาด

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	+ การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”		
อาปุจฉิตกร	อาปุจฉิต ป. “ขออนุญาต ขอลา” (ppl.) + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การขอลา	อำลา
อาปุจฉิตการ	อาปุจฉิต ป. “ขออนุญาต ขอลา” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การขอลา	อำลา
อาปนการ / อาณปนการ	อาณปน ป. “การสั่ง คำสั่ง” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การสั่ง	บังคับ
อาพาร	อาพาร ป.ส.	ความเจ็บป่วย ปัญหา	ไข้เจ็บ
อาม / อามะ	อาม ป. (ind.)	คำตอบรับ ไข้ แน่นนอน	เออ
อามิส	อามิส ป. / อามิษ ส.	รางวัล เงินทอง คำตอบแทน	คำตอบแทน
อามิต	อามิทร ส.	ผสม ปน	ระคน ปน
อารมณ	อารมณ ป.	พื้นฐาน สาเหตุ พื้นฐาน การทำงานของจิตใจและ สติปัญญา อารมณ เป้าหมายของความคิด ความกังวล	ความกังวล
อารธนา	อารธนา ป.ส.	การทำให้พอใจ อ่อน วอน การบูชา	วิงวอน
อารามบาล	อารามปาล ป.	ผู้ดูแลสวน ชาวสวน	ผู้ดูแลสวน
อารีย	อารีย ป. / อารย ส.	ผู้ที่น่าเคารพนับถือ สูงส่ง ดี เหมาะสม	คนดี สารุชน
อาโรจิตการ	อาโรจิต ป. “บอก เล่า” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การบอก	บอก
อาโรเปการ / อาโรเปตณการ	อาโรเปติ ป. “ยกขึ้น สร้าง” (caus.) + การ ป.ส.	การสร้างขึ้น	ปลุก

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	“การกระทำ สภาวะ”		
आरोपणकार	आरोपण प. “การยกขึ้น” + การ प.स. “การกระทำ สภาวะ”	การยกขึ้น	ยกขึ้น
आलिंगिकार	आलिंगिकिदा (ger.) प. “โอบกอด” + การ प.स. “การกระทำ สภาวะ”	การกอด	กอด
आलोक	आलोक प.स.	การมองเห็น แสงสว่าง	สว่าง
आवरण	आवरण प.स.	การปกปิด สิ่งกีดขวาง อุปสรรค การปิดกั้นทาง ใจ	อุปสรรค กังวล
आवृत्तकार / आवातकार	आवाण प.	หลุม บ่อ	หลุม
आस्रय	आस्य स. / आस्य प.	ที่พัก ที่พึ่ง	พัก พึ่ง
आसम्भ	आस्रम्भ स.	ที่อยู่ของนักบวช आस्रम्भ	ที่อยู่ของนักบวช ศาลาธรรม
आसङ्गर	आसङ्गा प. / आसङ्गा स. ?	ความกลัว ความสงสัย อันตราย	อำนาจ
आसङ्ग	आसङ्ग प.स.	ใกล้ ความใกล้ ความตาย	ตาย
आसङ्गกรรม	आसङ्गम्म प.	กรรมใกล้ตาย	ตาย ความตาย
आसा	आसा प. / आसा स.	ความหวัง ความปรารถนา	ช่วยด้วยความเต็มใจ
आहार	आहार प.स.	สิ่งที่นำมาใกล้ อาหาร	อาหาร
आडिषाकार	आडिषा प. “ความอิจฉา ความมั่งร้าย” + การ प.स. “การกระทำ สภาวะ”	ความอิจฉา	ริษยา
आडिणकार	आडिण प. “หนี้” + การ प.स. “การกระทำ สภาวะ”	การกระทำซึ่งหนี้	ลูกหนี้
आडुकरित / आडुककड	आडुककड स.	สูงส่ง ดีที่สุด มากมาย เกิน	มากมาย

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
อุกกริตอนุภันธิการ	อุตฺถกฤษฏฺ ส. “สูงส่ง ดีที่สุด มากมาย เกิน” + อนุภฺนฺธิ ป. “ตาม” (aor.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การตามที่สูงยิ่ง	ติดตามไปอย่างมาก
อุชินนการ	อุกฺขิตฺต ป. “ยกขึ้น” (ppl.) + อาการ ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การยกขึ้น	ยกขึ้น คำชู
อุโฆสลิตการ	อุคฺโฆสิตฺ ป. “ตะโกน ประกาศ” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การประกาศ	ประกาศ
อุโฆจนานู	อุคฺโฆสนา ป. / อุทฺโฆชนา ส.	การประกาศ	ประกาศ ร้อง
อุชุกการ	อุชุก / อุชุก ป.	ตรง ชัดตรง	ตรง
อุภูทิตการ / อุตฺภู ทิตการ	อุภูจิตฺ ป. “ลุกขึ้น” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การลุกขึ้น	ลุกขึ้น
อุดฺขารศ	อุดฺรฺ ส. “กำลัง ให้กำลัง อาหาร” + รส ป.ส. “รสชาติ”	รสที่ให้กำลัง	อร่อย
อุดฺถาย	อุฏฺฐาย ป. (ger.)	ลุกขึ้น	ลุกขึ้น
อุดฺม	อุดฺตม ป.ส.	สูงที่สุด ดีที่สุด	มากมาย
อุดฺรทิต	อุดฺตรทิตฺ ส. / อุดฺตรทิตา ป.	ทิตเหนือ	ทิตเหนือ
อุดฺล	อุดฺตร ป.ส.	ภายหลัง อนาคต	ภายหลัง
อุดฺชายิกการ	อุสฺสาทิต / อุสฺสาริต ป. “ยกขึ้น ทำให้สูงขึ้น” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การยกขึ้น	ยกยอ
อุดฺตมังก์ / อัดมังก์	อุดฺตมังกฺ ป.ส.	ส่วนที่สูงที่สุดหรือสำคัญ ที่สุดของร่างกาย หัว	สูงที่สุด มากมาย
อุดฺตรการ	อุดฺตรสตี / อุดฺตสตี ป. “ตกใจ หวาดกลัว” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การตกใจ	ตกใจ
อุดฺตุงคะวิจิตฺรังคการ	อุดฺตุงคฺ ส. “สูง กระเพื่อม” +	การเคลื่อนที่ไปมาอย่าง	คลื่นใหญ่ที่พัดไปมา

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
	วิจิ ป.ส. “คลีน” + ตรงค ป. / ตรงค ส. “การเคลื่อนไหว เหมือนคลื่นใหญ่ การเคลื่อนที่ ไปมาอย่างไม่หยุดหย่อน” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ไม่หยุดหย่อนของคลื่นสูง	
อุทกปริลาหการ	อุทก ป.ส. “น้ำ” + ปริพาห ป. “การเผาผลาญ ความเร่าร้อน ไช้” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การเผาผลาญซึ่งน้ำ	กระหายน้ำ
อุทยาน	อุทยาน ส.	สวน สวนหลวง	สวน
อุทร	อุทร ป.ส.	ท้อง	ท้อง
อุทาน	อุทาน ป.	ชื่อหมวดหมูในคัมภีร์	นิทาน
อุทิศ	อุททิศย ส. / อุททิสส ป. (ind.)	เจาะจง มุ่งหมาย อ่างถึง	ตั้งใจ
อุทิศถณ	อธิษฐาน ส.	การตั้งอยู่ ที่ตั้ง การขอพร	ขอพร
อุณการ	อุณณต / อุณนต ป. “ยกขึ้น แล้ว สูง” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความสูง	สูง ยก
อุณการ	อุณณต / อุณนต ป. “ยกขึ้น แล้ว สูง” (ppl.) + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	ความสูง	สูง
อุณการ / อุณการ	อุณณต / อุณนต ป. “ยกขึ้น แล้ว สูง” (ppl.) + อาการ ป.ส. “ท่าทาง ลักษณะ สภาวะ”	ความสูง	สูง ยก
อุณโนการ	อุณณโต / อุณนโต ป. “ยกขึ้น แล้ว สูง” (ppl.) (nom.sg.m.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ความสูง	ยก ถอย

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
อุบัติทรพ	อุปฺทรว ส. / อุปฺทหว ป.	สิ่งที่เกิดขึ้นกะทันหัน อุบัติเหตุ เคราะห์ร้าย	ถูกสาปแช่ง
อุปกรณ์	อุปกรณ์ ป.ส.	เครื่องมือ ของใช้	เครื่องมือ ของใช้
อุปถัมภก	อุปถมฺภก ป.	การค้ำชู การสนับสนุน	ค้ำชู
อุปมา	อุปมา ป.ส.	การเปรียบเทียบ ความเหมือนกัน	เปรียบเทียบ
อุปฎาการ / อุปัตฎาการ / อุปฎาการ	อุปฎาจาก ป.	ผู้รับใช้ ผู้ดูแลส่วนตัว	ปรนนิบัติ คนใช้
อุปันนาการ	อุปฺปนฺน ป. “เกิด เกิดขึ้น” (ppl.) + อากา ร ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การเกิด	บังเกิด
อุมัตกร	อุมมตฺตก ป.	บ้า	บ้า
อุระ	อุร ป. / อุรส ส.	อก	อก
อุรุการ	อุรุ ป.ส. “ต้นขา ขา” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	ขา	ขา
อุลฺลชฺคาการ	อุลฺลชฺชิต ป.ส. “กระโดดข้าม ก้าวล่วง ละเมิด เหยียด หยาม” (ppl.) ? + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การถูกเหยียดหยาม	ง่อย พิการ
อุฐ	อุษฺฐร ส. / โอุฐ ป.	อุฐ	อุฐ
เอก	เอก ป.ส.	หนึ่ง	หนึ่ง
โอกกรรนากร	โอกฺกนฺต ป. “ลง” (ppl.) + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	การลง	ลง
โอกาส	โอกาส ป.	ช่อง ชั้นบรรยากาศ โอกาส	โอกาส
โวจินนาการ	โวจินาติ ป. “เก็บ เต็ด เลือก” + อากา ร ป.ส. “ทำทาง ลักษณะ สภาวะ”	การเลือก	เลือก
โวจินิการ / โวจินิการ	โวจินาติ ป. “เก็บ เต็ด เลือก” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การเลือก	เลือก

คำศัพท์	ที่มา	คำแปล	ความหมาย
โฏฏกร	โฏฏจ ป. “อฐ” + กร ป.ส. “การกระทำ ผู้ทำ”	อฐ	อฐ
โณณการ	โณณต ป. “โน้มลงแล้ว ต่ำ” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การโน้มลง	ถ่อมลง
โอดินณการ	โอดินณ ป. “ลง” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การลง	ลง
โองาส	โองาส ป.	ส่องสว่าง รุ่งเรือง	รุ่งเรือง
โอดโลกการ	โอดโลกน ป. “การมองดู” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การดู	ดู
โอดโลกณนาฏ	โอดโลกติ ป. “ดู พิจารณา” + นาฏ ส. “การเดินรำ”	การดูการเดินรำ	ดูผู้หญิง
โอดโลกตการ	โอดโลกติ ป. “ดู พิจารณา” + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การดู	ดู
โอดษฐ์	โอดษฐ ส. / โอดฎจ ป.	ริมฝีปาก	ปาก
โอดสกกิตการ	โอดสกกิต ป. “ถอย” (ppl.) + การ ป.ส. “การกระทำ สภาวะ”	การถอย	ถอย

ภาคผนวก ข

การเปรียบเทียบคำแปลศัพท์ศาสนาในพระวรสารสมัยอยุธยากับพระวรสารสมัยรัตนโกสินทร์

ในการเปรียบเทียบนี้ได้นำเสนอในรูปแบบตารางโดยมีศัพท์ตั้งต้นเป็นภาษาอังกฤษเพื่อความสะดวกในการจัดเรียงและการค้นหา ดังนี้

คำศัพท์	พระวรสารสมัย อยุธยา (2228)	พระนิทานแห่ง พระมหาเยซู คริสต์ (2462)	พระวรสาร ทั้งสี่ (2513)	รวมสายตาสู่ พระวรสาร ทั้งสี่ (2536)	พระคัมภีร์ภาค พันธสัญญา ใหม่ (2558)
(commit) adultery	-บาปลามก -ผิดประเวณี -กระทำทุจริตผิด เมียของท่าน -ผิดเมียเขา	-(ความ) มิถุนาจาร -ทำมิถุนาจารล่วง ประเวณี -กาเมสุมิถุนาจาร	-ผิดประเวณี -ล่วงประเวณี -อุลามก -ทำชู้ -คบชู้สาว	-มิถุนาจาร -อนาจาร -เรื่องชู้สาว -ความผิดชู้สาว -คบชู้สาว	-ผิดประเวณี -ล่วงประเวณี
angel	-(มหา)อภัย -พรหมเทวดา	-เทวดา -มหาพรหม เทวดา	-เทวดา	-เทวดา	-ทูตสวรรค์
anoint	-อภิเชก	-ชะโลม	-เจิม	-เจิม	-เจิม
baptism	-ศีล	-จารีตล้าง(บาป) -ศีลล้างบาป -จารีต(อันล้าง โทษ-บาป)	-พิธีล้าง -ศีลล้าง(บาป) -ศีลน้ำ	-พิธีล้าง -พิธีชะล้างตัว -การล้าง	-พิธีล้าง -การล้าง
baptize	-อภิสินจิตกรรม ชำระ(บาป) -อภิสินจิตกรรม ชำระล้าง(บาป) -อภิสินจิตกรรม อภิเชก	-ล้าง -ล้างบาป -ทำจารีตล้าง (บาป) -โปรตศีลล้าง บาป	-ชำระล้าง -ทำพิธีล้าง -โปรตศีลล้าง (บาป)	-ล้าง -ทำพิธีล้าง -โปรตศีลล้าง บาป	-ทำพิธีล้าง (บาป)
blessing “esher”	-กุศล -อานิสงส์ -กุศลอานิสงส์ -กุศลผลอานิสงส์	-บุญมหาลาภ -มหาบุญลาภ	-บุญ -มหาลาภ -บุญลาภ	-บุญ -สุข	-สุข

คำศัพท์	พระวรสารสมัย อยุธยา (2228)	พระนิทานแห่ง พระมหาเยซู คริสต์โต (2462)	พระวรสาร ทั้งสี่ (2513)	รวมสายตาสู่ พระวรสาร ทั้งสี่ (2536)	พระคัมภีร์ภาค พันธสัญญา ใหม่ (2558)
	-บุญอานิสงส์ -บุญแลอานิสงส์				
body (of Christ)	-(พระ)พุทธิกาย -(พระ)พุทธกาย -กาย	-(พระ)กาย	-(พระ)กาย	-(พระ)กาย	-(พระ)กาย
blood (of Christ)	-(พระ)พุทธโลหิต	-โลหิต	-โลหิต	-โลหิต	-โลหิต
bread	-พุทธานหาร -ปุวารขนม ข้าวสาลี -ปุวารขนมโพด สาลี -ขัดขกรอัน กระทำด้วยแป้ง ข้าวโพดสาลี -ขัดขกรข้าวสาลี	-ขนมปัง	-(ขนม)ปัง	-(ขนม)ปัง	-(ขนม)ปัง
chief priest	-พระสงฆ์ผู้ใหญ่ -(พระ)สงฆ์ผู้ใหญ่ แลเจ้าคณะ -พระสงฆ์แล เจ้าคณะผู้ใหญ่ -สังฆราช -สังฆราชแล พระสงฆ์ผู้ใหญ่ -พระสงฆ์ เจ้าคณะผู้ใหญ่ -พระสงฆ์ผู้ใหญ่ แลพระ สังฆราชๆ มุณี	-พระสงฆ์ผู้ใหญ่ -พระสงฆ์เป็น อาทิ	-เจ้าคณะสงฆ์ -พระสงฆ์ ผู้ใหญ่	-หัวหน้า พระสงฆ์ -(พระ)สงฆ์ ผู้ใหญ่	-หัวหน้าสมณะ -มหาสมณะ

คำศัพท์	พระวรสารสมัย อยุธยา (2228)	พระนิทานแห่ง พระมหาเยซู คริสต์ (2462)	พระวรสาร ทั้งสี่ (2513)	รวมสายตาสู่ พระวรสาร ทั้งสี่ (2536)	พระคัมภีร์ภาค พันธสัญญา ใหม่ (2558)
Child Jesus	-พระพุทธิกุมาร	-กุมาร -พระกุมาร(เจ้า)	-พระกุมาร -พระกุมารเยซู	-(พระ)กุมาร	-พระกุมาร
com- mand- ment	-ศีล	-พระบัญญัติ ธรรม -(พระ)บัญญัติ	-(พระ)บัญญัติ	-พระบัญญัติ	-บทบัญญัติ
covenant	-(พระ)พุทธ สัญญา -พุทธสัญญาการ	-พระพุทธสัญญา -พระธรรมา	-พระสัญญา -หลักฐาน มิตรภาพ -สัมพันธ์	-พันธสัญญา -คำมั่นสัญญา	-พันธสัญญา
elder	-เสนามนตรี -เสนาบดี(ผู้ใหญ่)	-วุฒิชน	-พจนานจารย์ -ผู้ใหญ่	-ผู้เฒ่าผู้แก่ -ผู้อาวุโส	-ผู้อาวุโส
eternal life	-อมตชีวิต	-ชีวิตอันชั่ว นิรันดร -ชีวิตอันคงอยู่ เป็นนิรันดร -ชีวิตอันคงอยู่ อัตราเสมอไป	-ชีวิตนิรันดร	-ชีวิตนิรันดร	-ชีวิตนิรันดร
Father	-พระพุทธิบิดร -พระองค์บิดร	-พระพุทธิบิดา -พระบิดา	-พระบิดา	-พระบิดา	-พระบิดา
fasting	-ศีล	-ศีลอดอาหาร	-การอดอาหาร	-การอดอาหาร	-การจำศีลอด อาหาร
Gentile	-มิชฌาธิฐิ(คน) นอกศาสนา	-พวกมิชฌาธิฐิ -ชนชาวนานา ประเทศ	-คนนอก ศาสนา	-คนนอก ศาสนา	-คนต่างศาสนา
glory	-ฤทธาษร -ฤทธานุภาพ -เดชานุภาพ -ฤทธิ์ตระบะ -ฤทธิ์อำนาจ	-สิริสวัสดิ มหามงคล -(ความ)สิริมงคล -มงคล -มหามงคล	-(พระ)สิริมงคล -(พระ)เกียรติ มงคล -(พระ)เกียรติ	-(พระ)เกียรติ มงคล -เกียรติมงคล รุ่งโรจน์ -พระสิริ	-(พระ)สิริ รุ่งโรจน์ -(พระ)เกียรติ

คำศัพท์	พระวรสารสมัย อยุธยา (2228)	พระนิทานแห่ง พระมหาเยซู คริสต์ (2462)	พระวรสาร ทั้งสี่ (2513)	รวมสายตาสู่ พระวรสาร ทั้งสี่ (2536)	พระคัมภีร์ภาค พันธสัญญา ใหม่ (2558)
	- (พระ) พุทธิ อำนาจ - พระพุทธิอำนาจ แลพระ พุทสวัสดี - พุทธอำนาจแล ฤทธานุภาพ - พระพุทสวัสดี - สวัสดิ - (พระ) พุทธคุณ - (พระ) ยศ (พระ) เกียรติ	- ความสิริสวัสดิ - (ความ) สวัสดิ ภาพ - อธิฤทธิ ฤทธานุภาพ - อำนาจฤทธา เดชานุภาพ - พระคุณ - เกียรติยศ		รุ่งโรจน์ - อธิ ปาฏิหาริย์ - (พระ) สิริมงคล - (พระ) เกียรติ เกียรติยศ	
God	- พระมหาด (ที่ล้นที่พัน)	- พระพุทธิเจ้า - พระเจ้า	- พระผู้เป็นเจ้า - พระเป็นเจ้า - พระเจ้า	- พระผู้เป็นเจ้า - พระเป็นเจ้า - พระเจ้า	- พระเจ้า
gospel	- ธรรม - ธรรมเทศนา - พระธรรม เอวังเยลืออ - พระศาสนา	- (พระ) Evangelio - โอวาทความ สั่งสอน	- พระวรสาร	- พระวรสาร	- ข่าวดี
grace	- (พระ) พุทธิกุศล - กุศลผลอานิสงส์	- อานิสงส์ - พระคุณ อานิสงส์ - พระคุณ	- พระพร ทาน	- พระพร ทาน	- พระพร ทาน
heaven	- สวรรค์ - เมืองสวรรค์ - วิมานสวรรค์	- สวรรค์ - สวรรค์ชั้นฟ้า - อากาศเวหา	- สวรรค์ - ฟ้า	- สวรรค์ - ฟ้า - ท้องฟ้า	- สวรรค์ - พากฟ้า
hell “Ge- Hinnom”	- นรก - มหานรก	- ขุมเพลิงแห่ง นรก	- นรก - ขุมนรก	- นรก	- นรก

คำศัพท์	พระวรสารสมัย อยุธยา (2228)	พระนิทานแห่ง พระมหาเยซู คริสต์ (2462)	พระวรสาร ทั้งสี่ (2513)	รวมสายตาสู่ พระวรสาร ทั้งสี่ (2536)	พระคัมภีร์ภาค พันธสัญญา ใหม่ (2558)
		-ขุมเพลิง			
hell “Sheol”	-นรก	-นรก -นรกอวีจี	-นรก -บาดาล	-นรก -แดนนรก	-นรก -แดนผู้ตาย
high priest	-พระสงฆ์อธิบตี และเป็นเจ้าคณะ -พระสงฆ์ผู้ใหญ่	-พระสงฆ์ผู้อาภิ -พระสงฆ์ผู้ใหญ่ เป็นอาทิ	-(พระ)มหา สมณะ -เจ้าคณะสงฆ์	-มหาปุโรหิต	-มหาสมณะ
holy	-ศักดิ์สิทธิ์ -ศักดิ์สิทธิ์บริสุทธิ์	-ศักดิ์สิทธิ์ -บริสุทธิ์ -ศักดิ์สิทธิ์บริสุทธิ์	-ศักดิ์สิทธิ์	-ศักดิ์สิทธิ์	-ศักดิ์สิทธิ์
Holy Spirit	-พระสปีริตสันตอ -(พระ)ปีติสันตอ พระพุทธรจิต	-พระจิต(เจ้า)	-พระจิต(เจ้า)	-พระจิต(เจ้า)	-พระจิต(เจ้า)
Jesus	-พระพุทธรเยซู	-พระมหาเยซู คริสต์ -พระมหาเยซูเจ้า	-พระเยซูเจ้า	-พระเยซู	-พระเยซูเจ้า
Jesus’ mother	-พระ(พุทธร)ชนนี -พระราชมารดา	-พระชนนี	-พระมารดา	-พระมารดา	-พระมารดา
joy	-(ความ)บรมสุข	-ความโสมนัส ยินดี -ความยินดีเกษม เปรมปรีดิ์ -ความชื่นชมยินดี	-ความยินดี -ความชื่นชม	-ความยินดี	-ความยินดี
judge	-พิพากษา -วิจารณ์พิพากษา	-พิพากษา	-พิพากษา -ตัดสิน	-พิพากษา -ตัดสิน	-พิพากษา -ตัดสิน
(Day of) Judgment	-วันพิพากษา	-วันพิพากษา	-วันพิพากษา	-วันพิพากษา	-วันพิพากษา
just	-กุศล -กุศลผลบุญ -บุญญาธิการแล	-ชอบเที่ยงธรรม -ชอบธรรม -สุจริต	-ยุติธรรม -ชอบธรรม -ไคร้ธรรม	-ยุติธรรม -ชอบธรรม -ไคร้ธรรม	-ชอบธรรม -เที่ยงธรรม

คำศัพท์	พระวรสารสมัย อยุธยา (2228)	พระนิทานแห่ง พระมหาเยซู คริสต์ (2462)	พระวรสาร ทั้งสี่ (2513)	รวมสายตาสู่ พระวรสาร ทั้งสี่ (2536)	พระคัมภีร์ภาค พันธสัญญา ใหม่ (2558)
	กุศลผลบุญ -ธรรมกิริยา -ศักดิ์สิทธิ์บริสุทธิ์ -สัตยานุสัจย์	-ยุติธรรม -สัตย์เที่ยงธรรม	-ดี -วิมล	-ทรงธรรม -(คน)ดีมีธรรม	
kingdom	-พระศาสนา -พระพุทธิสมบัติ	-เมือง(ของ พระองค์) -(เมือง)สวรรค์ -สมบัติ -ทิพสมบัติ	-อาณาจักร -พระราชัย	-อาณาจักร -พระราชัย	-อาณาจักร -พระ อาณาจักร
kingdom of God	-พระพุทธิสมบัติ -เมืองพระ (มหาเดว) -เมืองสวรรค์อัน เป็นเมืองแห่งพระ มหาเดว -วิมานสวรรค์	-(แผ่นดิน)เมือง แห่งพระพุทธิเจ้า -สวรรค์	-พระราชัยของ พระเป็นเจ้า	-พระราชัยของ พระเป็นเจ้า -พระราชัยแห่ง สวรรค์ -พระ อาณาจักรของ พระเป็นเจ้า	-พระ อาณาจักรของ พระเจ้า
kingdom of heaven	-พระพุทธิสมบัติ -วิมานสวรรค์ -เมืองสวรรค์ -สวรรค์	-เมืองแห่งพระ พุทธิเจ้า -เมืองสวรรค์ -สวรรค์	-พระราชัย สวรรค์ -สวรรค์	-พระราชัย (แห่ง)สวรรค์ -พระราชัยของ พระเป็นเจ้า	-อาณาจักร สวรรค์ -อาณาจักร
law	-พระศาสนา -(พระ)ธรรม ศาสนา -(พระ)พุทธ ศาสนา -พระกำหนด กฎหมาย	-(พระ)บัญญัติ -พระธรรม -พระธรรมะ -พระธรรมา(แก่) -พระบัญญัติ ธรรม -กฎหมาย -พระราชกำหนด กฎหมาย	-บทบัญญัติ -พระบัญญัติ -พระธรรม -กฎหมาย	-บทบัญญัติ -พระธรรม -กฎหมาย -พระบัญญัติ -ธรรมบัญญัติ	-ธรรมบัญญัติ -กฎหมาย

คำศัพท์	พระวรสารสมัย อยุธยา (2228)	พระนิทานแห่ง พระมหาเยชู คริสโต (2462)	พระวรสาร ทั้งสี่ (2513)	รวมสายตาสู่ พระวรสาร ทั้งสี่ (2536)	พระคัมภีร์ภาค พันธสัญญา ใหม่ (2558)
law of Moses	-บุพจารีต -บุพจารีต ทำเนียบแต่ก่อน	-พระบัญญัติของ มหาบุรุษ Moyses -บัญญัติแห่ง Moyses	-กฎหมายของ โมอีแซส -บัญญัติของโม อีแซส	-คำสั่งของ โมเสส -กฎหมายของ โมเสส	-ธรรมเนียมปฏิบัติ ของโมเสส
Levite	-พระสงฆ์ผู้น้อย	-Levita	-สามเณร	-สามเณร	-ชาวเลวี
Lord	-พระมหาเดว (ผู้เป็นเจ้าของ) -พระพุทธานาม (ผู้เป็นเจ้าของ/เจ้า) -พระพุทธานาม (พุทธานาม)นามเจ้า -นามเป็นเจ้า -นามนาม	-พระพุทธานาม -พระเจ้า	-พระสวามี (เจ้า) -พระผู้เป็นเจ้าของ -พระเป็นเจ้า -เจ้านาย	-พระสวามี (เจ้า) -พระเป็นเจ้า -พระเจ้า -สวามี -องค์สวามี	-องค์พระผู้ เป็นเจ้าของ -เจ้า -นาย
manna	-มันนาหาร	-manna	-มานนา	-มานาน	-มานนา
miracle, miracul- ous sign	-อัศจรรย์ -อภินิหาร -อภินิหาร อัศจรรย์ -อภินิหาร ประจักษ์ -อภินิหารประจักษ์ (อัศจรรย์) -อภินิหาร -วิมหารอัศจรรย์ (แลประจักษ์) -ประจักษ์ อัศจรรย์	-อัศจรรย์ -มหัศจรรย์	-อัศจรรย์ -มหัศจรรย์	-อัศจรรย์	-อัศจรรย์ -เครื่องหมาย อัศจรรย์

คำศัพท์	พระวรสารสมัย อยุธยา (2228)	พระนิทานแห่ง พระมหาเยซู คริสต์ (2462)	พระวรสาร ทั้งสี่ (2513)	รวมสายตาสู่ พระวรสาร ทั้งสี่ (2536)	พระคัมภีร์ภาค พันธสัญญา ใหม่ (2558)
	-สันติธิการ ประจักษ์(แล) อนิรียอัศจรรย				
name (of God)	-พระพุทธานาม	-พระนาม	-พระนาม	-พระนาม	-พระนาม
peace	-กุศลสุข -กุศลสุขแลความ บรมสุข	-ความสุขสำราญ	-สันติสุข -สุข	-สันติสุข -สุข	-สันติสุข -สันติ -สุข
priest	-(พระ)สงฆ์	-พระสงฆ์	-พระสงฆ์	-(พระ)สงฆ์	-สมณะ
prophet	-พญาโกรโนโต -พญาโกรโนโตแล นักบุญ -นักบุญแลพญา โกรโนโต	-Profeta (ทำนาย / มหาผู้ทำนาย) -มหา Profeta (ผู้ทำนาย) -มหาทำนาย	-(ผู้)พยากรณ์ -ผู้ทำนาย -ศาสดา พยากรณ์ -นักพยากรณ์ -ปรอเฟตา	-ประกาศก	-ประกาศก
prophecy	-(พระ)พุทธ ทำนาย -พยากรณ์ พระพุทธทำนาย -ไวยากรณ์ พุทธทำนาย -พระทำนาย	-คำที่ Profeta ได้พรรณนาไว้ -คำ Profeta ที่ ทำนายไว้	-คำทำนายของ ท่านประกาศก -คำทำนาย	-คำทำนายของ ประกาศก	-พระคำรัสที่ ตรัสไว้โดย ประกาศก -คำทำนายของ ประกาศก
Saviour	-(พระ)มหา การุณนิโก -มหาการุณภาพ -มหากปาณินิกร -(พระ)มหา โกรโนโต	-พระมหาไถ่	-พระผู้ไถ่ -ผู้กอบกู้	-พระผู้ไถ่	-พระผู้ไถ่ -พระผู้กอบกู้
scripture	-พระพุทธทำนาย	-พระคัมภีร์	-พระคัมภีร์	-พระคัมภีร์	-พระคัมภีร์

คำศัพท์	พระวรสารสมัย อยุธยา (2228)	พระนิทานแห่ง พระมหาเยซู คริสต์ (2462)	พระวรสาร ทั้งสี่ (2513)	รวมสายตาสู่ พระวรสาร ทั้งสี่ (2536)	พระคัมภีร์ภาค พันธสัญญา ใหม่ (2558)
	-พระศาสนา -พระกำพี้		-คำพระคัมภีร์		-ข้อความใน พระคัมภีร์
sign	-ประจักษ์ -สันติธิการ ประจักษ์ -สำคัญ	-สำคัญ -สลักสำคัญ -มหัศจรรย์	-หลักฐาน -สำคัญ -สลักสำคัญ -เครื่องหมาย อัศจรรย์	-ปาฏิหาริย์ -เครื่องหมาย -เครื่องหมาย อัศจรรย์	-เครื่องหมาย -เครื่องหมาย อัศจรรย์
sin	-บาป -บาปกรรม -มีบาปมีโทษ	-บาป -โทษบาป -บาปโทษ -ผิด -เป็นหนี้มีบาป	-บาป	-บาป -โทษบาป -บาปกรรม -ผิด	-บาป -ความผิด
spirit	-มนต์จิต -จิตวิญญาณ -วิญญาณจิต	-จิตใจ -จิต -วิญญาณโณจิต	-จิตใจ -จิต	-จิตใจ -จิต -ดวงจิต	-จิตใจ -จิต
syn- agogue	-อาสมบท -สภาศาสนาธรรม	-โรง Synagoga -Synagoga (คือโรงธรรมแห่ง ชาว Judeo)	-โรงธรรม	-ศาลาธรรม	-ศาลาธรรม
Teacher	-พระพุท อาจารย์ -พระอาจารย์	-พระอาจารย์ (เจ้า) -อาจารย์	-พระอาจารย์ (เจ้า) -อาจารย์	-(พระ)อาจารย์	-(พระ)อาจารย์
teaching	-(พระ)ธรรม -ธรรมศาสนา -ธรรมวินาฎ -ธรรมเทศนา	-โอวาทคำ สั่งสอน -โอวาทความ สั่งสอน -คำสั่งสอน -ความสั่งสอน	-คำสอน -คำสั่งสอน	-คำสอน -คำสั่งสอน	-คำสอน -คำสั่งสอน
temple	-พระวิหาร	-พระวิหาร	-พระวิหาร	-พระวิหาร	-พระวิหาร

คำศัพท์	พระวรสารสมัย อยุธยา (2228)	พระนิทานแห่ง พระมหาเยซู คริสต์โต (2462)	พระวรสาร ทั้งสี่ (2513)	รวมสายตาสู่ พระวรสาร ทั้งสี่ (2536)	พระคัมภีร์ภาค พันธสัญญา ใหม่ (2558)
vision	-พุทธรูป -ประจักษ์ อัศจรรย์	-เนียรมิตร	-นิมิต -ภาพ	-ประจักษ์ -สิ่งที่ได้เห็น	-นิมิต
wisdom	-วิชาการ -วิชาการความรู้ -พระพุท วิชาการความรู้ แห่งพระมหาเดว	-ความดำริ -พระดำริ	-พระปรีชา ญาณ -พระปรีชาสุขุม -ความปรีชา สุขุม	-พระปรีชา ญาณ -ความปรีชา -พระดำริปรีชา	-(พระ)ปรีชา ญาณ -พระปรีชา สุขุม
word (of God)	-(พระ)พุท วจนาถ -พุทธาวจนาการ ถ้อยคำ -คำ	-(พระ)วาจา -ถ้อยคำ -คำโอวาท	-(พระ)วาจา -(พระ)โอวาท -คำสั่งสอน -คำพูด	-(พระ)วาจา -ถ้อยคำ	-(พระ)วาจา -คำพูด -ถ้อยคำ

ภาคผนวก ค

ตอนต้นของพระวรสารสมัยอยุธยา หน้า 1-2 ภาษาบาลี
(คำแปลภาษาไทยปรับปรุงจากคำแปลของสุภาพวรรณ ฌ บางช่วง)

- ๑ ตโต ปฏฺฐาย (พุทฺธิชชา โห)ติ พุทฺธสมิ พุทฺธิชชา วสฺสติ พุทฺธิชชา (พุทฺโธ โห)ติ
(ตั้งแต่ต้นพระพุทธรูปมีอยู่ พระพุทธรูปอยู่ในพระพุทฺธ พระพุทธรูปเป็นพระพุทฺธ)
สพฺพการา ตยา กโรนฺเตน อุปฺปนฺนตา โหนฺติ ยํ อากาโร...โหติ
(สรรพสิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นโดยพระองค์ทรงสร้าง สิ่งใด...)
พุทฺธิชชสมิ ชฺวิตํ โหติ ฯ ชฺวิตํ มนุสฺसानํ อาโลกํ โหติ
(ชีวิตอยู่ในพระพุทธรูป ชีวิตเป็นแสงสว่างของมนุษย์)
อาโลกํ ตมิเรสุ โชติ ฯ ตมิรา ปน ตํ อาโลกํ น สมฺปฏฺิจฺจฺนติ
(แสงสว่างส่องแสงในความมืด แต่ความมืดไม่ยอมรับแสงสว่างนั้น)
เอโก มหาบุรุษํ หนึ่งชื่อยวงเป็นผู้ที่พระพุทฺธทรงส่งมา)
โส สาโลกสฺส สชิตฺถาย สพฺเพ นเร ตสฺส วจฺนํ อุปฺปนิสฺสยฺนเต สทฺธหิตฺตถายาคจฺจติ
(เพื่อพยานแห่งแสงสว่าง เขามาเพื่อประโยชน์แห่งความเชื่อ เมื่อคนทั้งหลายอาศัยคำของเขา)
โส มนุสฺसानํ น อาโลโก อาโลกสฺส สชิตฺถายาคโต โหติ
(เขาไม่ใช่แสงสว่างของมนุษย์ แต่มาเพื่อเป็นพยานถึงแสงสว่าง)
อาโลโก นาคริยํ สพฺเพสํ นรานํ อิมสมิ ปถวิยํ อาคตานํ ชลโต โหติ
(แสงสว่างส่องแสงแล้วแก่คนทั้งปวงที่มาถึงแผ่นดินเมืองนี้)
โส อิมสมิ โลเก วสฺสนโต อิมํ โลกํ กโรนฺโต ปี ตํ โลโก น อาเนยฺย
(พระองค์อยู่ในโลกนี้ สร้างโลกนี้ แม้โลกไม่รู้จักพระองค์)
โส อตฺตโน เน อากนฺตวา สกนฺรา ตํ ปฏฺิกคฺคฺหนฺติ
(พระองค์เสด็จมาสู่สิ่งที่เป็นของพระองค์ คนของพระองค์(ไม่)ยอมรับพระองค์)

เย เย ตสส นาม สทฺทิตฺวา ตํ ปฏิกุคฺคหนฺติ

(ผู้ใดก็ตามเชื่อพระนามของพระองค์ เป็นผู้ยอมรับพระองค์)

...ปริสฺส จิตฺเตน มํสจฺจิตฺเตน วา พุทฺเธ อุปฺปาทานํ พุทฺธปุตฺตตาย เทติ

((พระองค์)ประทาน... เพื่อความเป็นบุตรแห่งพระพุทธ แก่ผู้ที่เกิดในพระพุทธ (ไม่ได้เกิด) ด้วย
จิตของเนื้อหนัง หรือจิตของมนุษย์...)

...มนุสฺสมํสํ ปฏิกุคฺคิตฺวา มนุสฺสุปฺปโน โส อมเหฺหิ สทฺธิ วสฺสนโต

(พระองค์ทรงรับเอาเนื้อหนังมนุษย์ บังเกิดเป็นมนุษย์ ประทับอยู่กับเรา)

มยํ ปน อีสฺส สภาวํ เอกกพุทฺธสฺसानุภาวํ วีย สพฺพกุสฺสเลน ปริปุณฺณํ ปสฺสามาติ

(และเราเห็นลักษณะของพระองค์บริบูรณ์ด้วยกุศลทั้งปวง เหมือนดังอานุภาพแห่งพระพุทธ
หนึ่งเดียว)

๑ เหวํ ยฺวณฺณโต ปฏฺฐาย มยา ปากตํ วิตถารคตํ พุทฺธเยสคณฺจํ ปุจฺจจตํ

(ข้าพเจ้าได้กล่าวถึงคัมภีร์เรื่องพระพุทธเยสอย่างละเอียด ให้ปรากฏ โดยเริ่มจากยวง ดังนี้)

ภาคผนวก ง

ตอนท้ายของพระวรสารสมัยอยุธยา หน้า 532 ภาษาบาลีและภาษาไทย
(คำแปลภาษาไทยปรับปรุงจากคำแปลของสุภาพวรรณ ฌ บางช่วง)

๑ ภาวนตา ภาวนตา เอกโก พุทธเยชุกฤษตโว มหาการุณิกโก โหติ

(ท่านผู้เจริญทั้งหลาย พระพุทธเยซูคริสต์หนึ่งเดียวคือพระมหากรุณา)

โส สพเพสั มนุสสานั สรโณ โหติ

(พระองค์ทรงเป็นที่พึ่งของมนุษย์ทั้งปวง)

โส โลกสสาโลกโก โหติ

(พระองค์ทรงเป็นแสงสว่างของโลก)

โส เอกโก ชีวิตนิโก มนุสสานั ชีวิต เทติ

(พระองค์ผู้ทรงชีวิตหนึ่งเดียว ประทานชีวิตแก่มนุษย์)

โย โย พุทธเยชุกฤษตวิน สณขานติ

(ผู้ใดก็ตามไม่รู้จักพระพุทธเยซูคริสต์)

โส โส อนธกาโร มคคมชฌเฆ วา วสสนโต ติฎฐติ

(ผู้นั้นเป็นผู้ตาบอดที่อยู่กลางทาง)

ตุเมเห พุทธปุตตี ปวิสสาหิ เตสั สทฐหิตถถ

(ท่านทั้งหลายจงเข้าไปสู่พระพุทธบุตร จงเชื่อพระองค์)

โส ปน ตุมหากั มหากปาณิกั กาทเรสสติ

(และพระองค์จะกระทำซึ่งความกรุณาอย่างยิ่งแก่ท่านทั้งหลาย)

ตุเมหากั สพพปาเป ปมฺญเจยย

(พระองค์พึงปลดปล่อยบาปทั้งปวงของท่าน)

อปรภาเค อมตปรมสุโข ทสสติ

(พระองค์ทรงเห็นความสุขอย่างยิ่งอันเป็นอมตะในกายหน้า)

อปิจ ตุมเห อติรตตจิตตา พุทธเยชุกิริสสทวปรณํ สุนนตา อปสสนตา ปี สทหิตกํ คณฺห
 (อนึ่ง ท่านหลายผู้มีใจยินดียิ่ง ฟังซึ่งคัมภีร์เรื่องพระพุทธเยชูคริสต์ แม้ไม่เห็น จงเชื่อ)

กิริสสทวสาสเน อภินนท
 (ท่านทั้งหลายจงยินดีในศาสนาคริสต์)

ตสมิ สโมสรณถาเน อาคมมิตา สคคปุริ คจฺจถาติ ฯ
 (ท่านทั้งหลายเมื่อมาในที่ชุมนุมนี้ จงถึงซึ่งเมืองสวรรค์)

๑ ฯ พุทธเยชุกิริสสทวปรณวณฺณํ นิตถิตํ ฯ ๑
 (การพรรณนาคัมภีร์เรื่องพระพุทธเยชูคริสต์จบแล้ว)

๑ อันว่าพรรณนานิทานตำนานอันจุณาการกล่าวถึงพระคัมภีร์แห่งพระพุทธเยชูฤศต่อ
 แต่พอบังควรก็จบสำเร็จบริบูรณ์แต่เท่านี้แล ฯ

ภาคผนวก จ

บทข้าแต่พระบิดา (Pater Noster) ในพระวรสารสมัยอยุธยา หน้า 123 ภาษาบาลี

๑ อมหากัม ปิตโร สคเค วสสนโต

(พระบิดาของเราอยู่บนสวรรค์)

ตว นามํ อติเรกโณมนตํ โหตุ

(พระนามของพระองค์ขอจงเป็นที่สรรเสริญอย่างยิ่ง)

ตว พุทธราชสิ อากจฉนตํ อมหากัม อากจฉตุ

(พระอาณาจักรของพระองค์ที่เข้ามา ขอจงมาถึงแก่เรา)

ตว จิตตปฏฐนํ สคเค วีย ปถวิสมิ นิฏฐเรยย โหตุ

(ความปรารถนาในใจของพระองค์ขอจงพึงสำเร็จในแผ่นดินเหมือนในสวรรค์)

มยหํ นิจจาหารํ อิมสมิ ทิวเส อมหากัม เทตุ

(ขอพระองค์จงประทานอาหารประจำวันของข้าพเจ้า แก่เราในวันนี้)

ยถา มยํ อมหากัม อปฺปรชฌเก กปาสุโน โหม

(เราโปรดซึ่งผู้ทำผิดแก่เราอย่างไร)

ตถา มยํ อมหากัม กปาสุนฺตตุ

(ขอพระองค์จงโปรดแก่เราอย่างนั้น)

ตวิ อมเห ปาเป นิปตฺตนตถาย มา เนถ

(ขอพระองค์จงอย่านำซึ่งเรา เพื่อการตกไปในบาป)

ตวิ อมเห สพพอปฺปรชฌตา มุญเจยฺยเนเต กปาสุนฺตตุ อาเมนนาติ

(ขอพระองค์จงโปรด พึงให้เราพ้นจากความเปียดเบียนทั้งปวง อาเมน)

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ	นางสาวภัคจิรา ธรรมมานุธรรม
วัน เดือน ปี เกิด	1 มิถุนายน 2538
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	อักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต ภาควิชา ภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีสำเร็จการศึกษา 2560